

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

VII Всеукраїнська науково-
практична конференція
м. Миколаїв, 20-22 травня 2020 року

Організаційний комітет:

Новіков О.Є. – д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи Миколаївського національного аграрного університету
 Єрмаков О.Ю. – д-р екон. наук, професор завідувач кафедри економіки праці та соціального розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування України, заслужений економіст України
 Погріщук Б.В. – д-р екон. наук, професор, директор Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету
 Калашнікова Т.В. - д-р екон. наук, професор кафедри економіки підприємства та менеджменту Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця
 Шибаніна О.В. – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту МНАУ
 Котикова О.І. – д-р екон. наук, професор, завідувача кафедрою економіки підприємств МНАУ
 Горобченко О.А. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ
 Крилова І.Г. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ
 Мельник І.О. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ
 Христенко О.А. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ
 Олійник Т.Г. – канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств МНАУ
 Альбещенко О.С. - канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств МНАУ
 Коваленко Г.В. – канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств МНАУ

Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей VII-ї *Всеукраїнської науково-практичної конференції* 20-22 травня 2020 р. / за ред. І.О. Мельник та ін. Комп'ютерний дизайн О. Буганов. – Миколаїв, 2020. – 409 с.

Організатор конференції:

Кафедра економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Учасники конференції:

Миколаївський національний аграрний університет
 Вінницький національний аграрний університет
 Вінницький кооперативний інститут
 Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Мінприроди України (м. Київ)
 Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ)
 Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" НААНУ (м. Київ)
 Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України" (м.Київ)
 Національна академія внутрішніх справ (м.Київ)
 Львівський інституту економіки і туризму
 Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького
 Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Сєверодонецьк, Луганська обл.)
 Полтавська державна аграрна академія
 Харківський національний аграрний університет ім.Докучаєва
 Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
 Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка
 Херсонський державний аграрний університет
 Херсонський державний аграрно-економічний університет
 Херсонський національний технічний університет
 Чернівецьке відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
 Міністерства юстиції України

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК
СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Буганов О.В.	ОСОБЛИВОСТІ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ	14
Вільховатська А.І.	СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	17
Генсеровська С.	СТРАТЕГІЯ ОСВІТИ У СТІЙКОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	20
Данилов М.В.	ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТИ	22
Замороз І. М.	ІСТОРІЯ СВІТОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РУХУ	26
Касьянова В.В.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	29
Кірова М.О.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	32
Костенко О. А.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЧНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	35
Крамаренко К.М.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	38
Кривошеєва Т.І.	ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ	41
Кучер А.І.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	44
Кучеренко Д.О.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	46

Лівадіна А.О.	ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ	49
Маципура В.В.	ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИЙ ТУРИЗМ	52
Мельник І.О.	ОСВІТЯНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛОЖИТТЄВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	57
Мельник К.П.	БІОТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРООРГАНІЗМІВ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ	60
Мельничук А.Ю.	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ	64
Мирян А.В.	ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ МИКОЛАЇВЩИНИ	67
Мунтяну Н.В.	ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	71
Неделіковська К.І.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	74
Охота Н.В.	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	77
Олійник Н.М., Макаренко С.М., Мезенцева О.С.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	81
Олійник Т.Г.	ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	83
Павленко В.О.	ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ	86
Романенко А.А.	ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	88
Сидорова С.Р.	ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ	90

Сірик А.А.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ	92
-------------------	--	-----------

СЕКЦІЯ 2

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Алетенко А. В.	ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ	96
Андрєєва Д.М.	РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В МОЛОЧНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ	99
Балан О.Д Давидов В.В.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	102
Береговенко М.О.	ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	104
Гапешко А.С.	ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	106
Гондакова Д. М.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	110
Гребеннікова А. А. Чепчак Д. Р.	СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	113
Гребеннікова А.А. Онофрійчук Л.К.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	115
Єліневська А.Ю.	СТАН ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ	119

Єрмаков О.Ю.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ	122
Мельниченко В.В.	БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ВПРОВАДЖЕННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ	125
Коваленко Г. В.	ХІМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ	128
Конраде Д.Е.	ДРІБНОТОВАРНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ	131
Кравченко О.М.	КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ГАРМОНІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ	134
Яковлєв М.В.	СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ЗЕМЛІ СІЛЬГОСППРИЗНАЧЕННЯ	139
Крючкова О.В.	НОРМУВАННЯ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	141
Ланченко Є.О.	СТАН ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ	145
Ліляк В.С.	ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ	148
Лобкова Є.Р.	ДЖЕРЕЛА І ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	151
Матвєєва М.О.	ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	155
Москалик К.С.	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: ОЦІНКА І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ	157
Михальчишина Л.Г.		

Пацьорко Д. П.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	160
Павлик В.П.	ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	163
Пінчук О.О.	ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	166
Півторак І.С.	МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	170
Семенюк. А.О.	ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	174
Сивокоровська А.В.	СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	177
Тейбаш І.В.	ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ХІМІЗАЦІЇ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ	180
Ткаченко А.О.	ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «ГАВЕНКО І.В.» ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ	183
Юзик А. А.	ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	186
Ягодзінська А. С.	ПРОДУКТИВНІСТЬ ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	189

СЕКЦІЯ 3**ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ**

Альбещенко О.С.	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРЕМНИЦТВА	192
Ананійчук Ю.В.	КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	194
Бабич М.М.	ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	197
Бага Л.Г. Порохняк Н.В.	СПЕЦИФІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	201
Балан О.Д. Внукова К.Л.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ	205
Дюміна К.О.	ЗУ «ЩОДО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНЕЦЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НААН УКРАЇНИ	208
Золотих І.Б.	ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРУ ЯК ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ	211
Карпюк Г.С.	ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	214
Козаченко Л.А. Бобровська Н.В.	ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ФАКТОР СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	217
Котикова О.І.	ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬСТВА НА РІВЕНЬ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ УКРАЇНИ	221

Кушнірук В.С. Донець Т.Є.	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ	224
Ляшенко Я.В.	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	227
Маменко К.М.	ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ	230
Марков А.С. Шолтоян Ю.М.	ГРОШОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	233
Недбайло І.І.	ТОРГОВЕЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	235
Оленич К.В.	НАПРЯМИ Ї ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	237
Пасемко Г.П. Бєсєдіна Г.Є.	РОЗВИТОК АГРАРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	242
Потриваєва А.І. Литвин К.А.	СУТНІСТЬ І ЗМІСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	245
Пуківська О.Я.	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	249
Сизоненко Ю. С.	ОСНОВНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	251
Слюсар Я.І.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ І ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	255
Тарасюк О.О. Касабян С.В.	ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	258
Ярославський А.О.	ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	260

СЕКЦІЯ 4**ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ**

Арзуманова К.Р.	СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОБОЧОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНИ	264
Богач В.О.	БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	267
Василенко М.Ю.	ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ	270
Гайсинська В. В.	ЗАСТОСУВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ НА РИНКУ ПРАЦІ	273
Горобченко О.А.	ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	275
Жовта Н.А.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ Й НАСЛІДКИ	278
Залівіна А.В.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	281
Зось-Кіор М. В. Овчаренко Є. І. Савченко О. А.	ПЛАНУВАННЯ ОСОБИСТОЇ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА В СИСТЕМІ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ	284
Зубрик А.О.	ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ	286
Ільчук О.О. Шпіс Х.Ш.	ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ	288
Іванова І.В.	СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	293
Косевич К.В.	ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ	296
Крилова І.Г.	ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	299
Кузьменко А. М.	НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	303

Місаренко Т. О.	ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	305
Мовенко А. О.	НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ	309
Ніколаєнко І.В.	ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА ДЕПОПУЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ	312
Совенко Ф.В.	МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	314
Стьопінова В.О.	ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ЧИННИКИ І НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	317
Цибулькіна А. С.	РОЛЬ НАСЕЛЕННЯ У РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	320
Яцейко А.В.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	322

СЕКЦІЯ 5

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Балан О.Д. Басанець А.С.	НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПЛАТИ ПРАЦІ	325
Вознюк К. І.	ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ	328
Гаврилова Р. А.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	331
Гапоненко М.С.	СПЕЦПРОЕКТ ПРО ПІДТРИМКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	334
Гриневич О.В.	СТАН ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕКТОРУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	338
Єрмаков О.Ю. Калашникова Г.О.	ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ	341

Калашнікова Т.В.	ОБГРУНТУВАННЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	344
Камашев А.В.	РОЛЬ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	348
Карташова О. Г. Замковий В.М.	ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	350
Кушнір О.В.	РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	353
Матвіїва Т.	НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	356
Матвіїва Т. М.	НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї	359
Нищенко А.А.	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ ВИДАТКАМИ УКРАЇНИ	364
Параконний Д.В.	ПІДТРИМКА ПРОЗОРОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ	367
Павловська В.О.	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ	370
Сакаль О.В. Третяк Н.А. Третяк М.А.	ІНТЕРНАЛІЗАЦІЯ ЕКСТЕРНАЛІЙ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОЇ МІСЬКОЇ МОБІЛЬНОСТІ	373
Стець А.В.	ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ	376
Ткачова А. А.	МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	379
Фаїзов А.В.	ОЗНАКИ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ	382

Христенко О. А. Сизоненко Ю. С.	ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	385
Шаповалова І. В.	РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	388
Юшин С.О.	ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНО- ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: УЧАСНИКИ ВІДНОСИН В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	392
Якименко А.	НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ	395

СЕКЦІЯ 6

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ

Бездушна Ю.С.	ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В СІМЕЙНИХ ФЕРМАХ	399
Жук В.М. Бондар Ю.В.	ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ АКТИВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ АУДИТУ	400
Кафлевська С. Г.	РОЛЬ PEST – АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА	403
Мельник К.П.	ІТ-АУДИТОР ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	406
Микульський В.С.	ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	408

СЕКЦІЯ 1
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТІЙКОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

ОСОБЛИВОСТІ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ
В ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ

Буганов О.В., здобувач вищої освіти групи Б 5/1
Миколаївський національний аграрний університет

За умов економічної невизначеності, що зумовлена різними кризами, останнього часу виникає нестійкість сформованої моделі розвитку економіки. Так, головним недоліком є те, що за економічного зростання не враховується шкода, яка може бути завдана екології. Це може бути забруднення та деградація навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів, порушення балансу біосфери чи навіть зміна клімату. Все це тягне за собою негативні наслідки для людства, звужуючи при цьому напрямки подальшої еволюції. Через це виникає необхідність модернізації моделі економіки з ухилом на екологічну безпеку.

Питанню дослідження концепції «зеленої економіки» присвятили свої праці як закордонні, так і вітчизняні вчені: Д. Пірс, А. Марканді, Е. Барб'є, М. Коммон, І. Ропке, В. Захаров, Н. Яшалова, Б. Порфирьев, Е. Зомонова, А. Храмков та інші дослідники. Наявність дискусійних питань стосовно особливостей та впровадження «зеленої» економіки в різних країнах спричинили вибір теми дослідження, її мету та завдання.

Метою дослідження є визначення особливостей «зеленої економіки», її напрямків та перспектив розвитку. Відповідно до зазначеної мети було поставлено та вирішено взаємопов'язані завдання: з'ясувати сутність поняття, виділити основні принципи, дослідити як розвивається розглянута концепція в різних країнах.

Поняття «зелена економіка» було введено до обороту в 1989 році у доповіді, підготовленій групою економістів для уряду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Все частіше термін почав використовуватися ООН після фінансово-економічної кризи 2008-2009рр. В 2009 році ООН опублікував Програму з навколишнього середовища, де була розміщена доповідь по «зеленій» економіці, яка поклала початок її розвитку [1].

Метою «зеленої» економіки є формування середовища для економічного та соціального прогресу, що базуватиметься на зменшенні негативного впливу на довкілля та впровадженню ефективного використання природних ресурсів [2]. Розглянемо приклади «зеленої» економіки в закордонних країнах (табл. 1).

Таблиця 1. Особливості «зеленої» економіки в закордонних країнах

Країна	Особливості
США	Зелена економіка приносить 1,3 трлн дол. річного доходу від продажів в США одночасно з цим створюючи 9,5 млн робочих місць. Ця зростаюча частина економіки стає все більш важливою, оскільки в країні досить значна частка працездатного населення зайнята в «зеленій» економіці
Туреччина	Центральним елементом концепції «зеленої» економіки є інтеграція всіх аспектів енергоефективності на етапах виробництва, розподілу і споживання енергії. Однією з основних цілей є зниження викидів двоокису вуглецю
Данія	Прийнято угоду про «зелене» зростання, основна мета якого забезпечити охорону навколишнього середовища і клімату, одночасно створивши умови для розвитку сучасного та конкурентоспроможного сільського господарства та харчової промисловості.
Ірландія	Уряд забезпечує зростання та створення робочих місць в галузях, що становлять «зелену» економіку, фокусуючись на довкіллі, джерелах відновлюваної енергії дослідженнях в цій сфері, розробках та інноваціях
Німеччина	Розроблена програма підвищення ресурсоефективності, основною, метою якої є мінімізація впливу на навколишнє середовище, пов'язаного з отриманням і переробкою сировинних ресурсів
Хорватія	Реалізовано розвиток поновлюваних джерел енергії
Білорусь	З 2015 по 2017 рр. в республіці здійснювався проект «Сприяння переходу Республіки Білорусь до «зеленої» економіки, загальним обсягом 5 млн євро, який фінансувався Європейським Союзом і реалізовувався спільно з Програмою розвитку ООН. Результатами реалізації проекту стало: отримання можливості для додаткової зайнятості 270 осіб
Казахстан	У Казахстані в 2013 р розроблена Концепція щодо переходу до «зеленої» економіки, в якій поставлено завдання входження країни до 2050р. в число тридцяти найбільш розвинених країн світу при мінімізації навантаження на навколишнє середовище і деградації природних ресурсів
Киргизія	Визначені пріоритети розвитку економіки країни: раціональне освоєння і ефективне використання природного капіталу (водні ресурси, земельні ресурси, ліс і біорізноманіття); енергозбереження та енергоефективність, відновлювані джерела енергії; розвиток органічного сільського господарства; розвиток

	екотуризму; освіта для сталого розвитку; впровадження принципів «зеленого» фінансування; використання системи моніторингу та оцінки озеленення економіки
--	--

Джерело: сформовано автором на основі [1, 3, 4]

У 2011 році Європейське агентство з навколишнього середовища у доповіді по «зеленій» економіці сформувало основні принципи функціонування такої моделі:

- орієнтація на забезпечення сталого розвитку;
- рівність та справедливість поколінь;
- обережність щодо потенційних впливів на суспільство та навколишнє середовище;
- облік природного та соціального капіталу;
- стале й ефективне використання ресурсів, споживання та виробництво;
- внесок у досягнення наявних макроекономічних цілей за рахунок створення «зелених» робочих місць, викорінення бідності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зростання в основних галузях економіки [2].

Таким чином, дослідивши сутність, основні принципи функціонування «зеленої» економіки та її розвиток в закордонних країнах, ми дійшли висновку, що такий напрям розвитку держави особливо актуальний на сьогоднішній час, оскільки зараз є гострою проблема ефективного використання природного капіталу.

Список використаних джерел

1. «Зелена» економіка як модель сталого розвитку країн ЄАЕС. URL: <https://bit.ly/3dHOOSU> (дата звернення: 10.05.2020).
2. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. URL: <https://bit.ly/2Z1HcGM> (дата звернення: 10.05.2020).
3. Зелена економіка »США генерує високий дохід і стимулює зайнятість. URL: <https://bit.ly/2zBwEDK> (дата звернення: 10.05.2020).

4. «Зелена» економіка: питання теорії та напрямки розвитку. URL: <https://bit.ly/2WUsgYl> (дата звернення: 11.05.2020).

5. Вітри змін. Зростаюча зелена економіка Ірландії. URL: <https://bit.ly/2Z18kph> (дата звернення: 11.05.2020).

Науковий керівник – Баришевська І.В. – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

СТАН НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Вільховатська А.І., здобувач вищої освіти групи Б1/1,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Актуальність у дослідженні проблеми навколишнього середовища важлива як ніколи. Щоденно в атмосферу викидається велика кількість вуглекислого газу та інших поганих речовин які шкодять всьому живому. Довкілля все більше забруднюється. Неперероблені побутові відходи заповнили землі та водоймища, нераціонально використовуються природні ресурси, знищуються ліси. Це все призводить до екологічної та економічної катастрофи [1]. Крім цього наслідки Чорнобильської аварії на сьогодні нагадують про себе. Стан екології дуже впливає на здоров'я людини. Природа дала нам воду, повітря, землю, створила умови для життєдіяльності, тому потрібно якомога краще берегти її для якісного життя зараз так і в майбутньому.

Метою дослідження є аналіз стану навколишнього середовища, дослідження чинників, які негативно впливають на здоров'я та життя людини та пошук методів вирішення пов'язаних із цим проблем.

Україна через високий рівень концентрації промислового виробництва та сільського господарства, внаслідок хижацького використання природних ресурсів протягом десятиріч перетворилася в одну з найнебезпечніших в екологічному відношенні країн. Основні забруднювачі: транспорт, хімічна

промисловість, машинобудування, електростанції, агрокомплекси (агрохімікати дуже забруднюють землю та водні ресурси, до водоймищ потрапляє частина відходів від тваринницьких комплексів, небезпечні добрива потрапляють з полів у ріки). Моря, океани, взагалі вся земна територія потерпає від кількості сміття, а точніше через його невірну утилізацію. В Україні засмічено близько 250 га землі, дійсно чистої води через викиди відходів підприємств та самих мешканців країни, майже не лишилося [2].

Україну за забрудненістю можна поділити на такі території (табл.1)

Таблиця 1 - Ступінь забрудненості територій

Тип території	Приклади
Відносно чисті	Національні парки, заповідники.
Мало-забруднені	Деякі райони: Тернопільської, Закарпатської, Житомирської, Рівненської, Тернопільської, Сумської, Івано-Франківської області.
Забруднені	Вінницька, Кіровоградська, Одеська, Миколаївська, Запорізька області.
Багато забруднені	Київська, Донецька, Дніпропетровська, Полісся, Чернігівська, Луганська, Харківська.
Катастрофічно забруднені території	Зона ЧАЕС (та близькі до неї регіони).

Джерело: побудоване автором з використанням матеріалів [1].

Стан навколишнього середовища впливає на:

- здоров'я населення – результатом негативного впливу може бути погіршення стану здоров'я працівників і, як результат, збільшення витрат на робочу силу;
- умови життєдіяльності та господарювання – антропогенно змінене навколишнє середовище може становити загрозу для існування, а екологічно - шкідливі виробництва знижують економічні можливості території;
- сільське господарство – забруднення навколишнього середовища знижує економічну ефективність сільськогосподарських галузей, зменшує інвестиційну привабливість регіону для потенційних інвесторів, які працюють у галузі сільського господарства;

– рекреація та туристична галузь – при незадовільних показниках зовнішнього природного середовища розвиток цих сфер стає неможливим (хоча в Україні з'явився новий вид туризму – ядерний туризм, як спадок Чорнобильської катастрофи, проте ставку на даний напрям робити не варто) [3].

Тому, на нашу думку, головним завданням на найближчу перспективу є розробка та запровадження нової моделі державної політики в галузі екології заснованої на принципах міжсекторної взаємодії, чіткого стратегічного бачення проблеми та визначення пріоритетних напрямків її реалізації, що неможливо без ґрунтовних наукових досліджень в галузі державного управління, соціології, екології та інше.

Список використаних джерел

1. Запольський А.К. Основи екології: підруч. / А.К. Запольський, А.І. Салюк. – К.: Вища школа, 2001. – 358 с.
2. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування / Т.А. Сафранов. – Львів: «Новий світ – 2000», 2003. – 248 с.
3. Скоробогатий Л.П. Основи екології: навколишнє середовище і техногенний вплив: підручник / Л.П. Скоробогатий. – Л.: Новий Світ, 2011. – 221 с.
4. Сухарев С.М. Основи екології та охорони довкілля: навч. посіб. [для студентів ВНЗ] / Сухарев С.М., Чундак С.Ю., Сухарева О.Ю. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 394 с.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

СТРАТЕГІЯ ОСВІТИ У СТІЙКОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Генсеровська С., здобувач вищої освіти групи МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Проблема сталого розвитку цивілізації – одна з найбільш актуальних у сучасному світі. Освітній рівень населення є передумовою соціального та економічного зростання. Освіта забезпечує розвиток суспільства та держави, формує кругозір особистості.

Проблема формування сталого розвитку суспільства знаходить відображення в роботах багатьох вчених, які відмічають важливу роль освіти в забезпеченні сталого розвитку людства.

Отримання громадянами відповідної освіти, професійної підготовки й інших інструментів підвищення поінформованості може сприяти розвитку економічно, соціально та екологічно сталого суспільства. Це дозволить кожному брати на себе відповідальність за свій вибір у якості критичного і свідомого громадянина, підтримуючи та підвищуючи якість життя нинішнього та майбутнього поколінь. Освіта має досить велике значення для всіх галузей. По-перше, тому, що нові знання й навички необхідно розвивати для вирішення проблем сталого розвитку у суспільстві, а по-друге, тому, що вона є засобом підвищення поінформованості населення й створення передумов для усвідомленого прийняття рішень, відповідального поведіння та споживацького вибору [2].

По низці аспектів базова освіта є важливою передумовою для того, щоб населення могло протистояти погіршенню стану навколишнього середовища, поліпшувати якість харчування й більш активно боротися із проблемами вбогості. Підвищення рівня базової освіти й розширення доступу до освіти взагалі, особливо для жінок, також дуже впливає на різні аспекти здоров'я. Освіта – це додатковий фактор зміцнення соціального єднання, відповідальності й демократичного правління. Освіта не тільки дає необхідну науково-технічну кваліфікацію, але й забезпечує мотивацію, зацікавленість і

соціальну підтримку для їхнього отримання й застосування. Крім того, вона підвищує можливості людини відповідально діяти в загальному контексті, адаптувати свій суспільний менталітет і середовище до практичних реалій.

На сьогодні науковці вбачають багато моделей освіти для сталого розвитку суспільства, серед яких варто зазначити наступні: філософську – інтерпретує сталий розвиток як необхідний історичний етап еволюції; технократичну – вбачає використання науково-технічного прогресу; екологічна – адаптує процес розвитку до екологічних обмежень; соціальну – сталий розвиток включає рівність доступу до природних благ; економічну – діючі механізми природокористування перебудовуються для посилення їх економічних інструментів; культурологічну – розвиток відбувається через виховання культури та формування культури природи; політологічну – відносини трансформуються у напрямі зниження ризику озброєних конфліктів.

Отже освіта стає головним інструментом трансформації на шляху до сталого розвитку. Освіта й професійна підготовка, які надають інформацію, кваліфікацію, розуміння й знання, життєво необхідні для підвищення здатності й готовності людей вирішувати проблеми, пов'язані з навколишнім середовищем і подальшим розвитком суспільства. Тому вони повинні розглядатися як частина процесу безперервного навчання з урахуванням екологічних умов, що супроводжують економічний, соціальний і культурний розвиток [3].

Сьогодні в якості першочергових цілей освіти виступають: формування екологоцентричного мислення; екологосоціальна відповідальність; діяльність та здатність до її варіативності; особистісні якості, що визначають не тільки професійні характеристики людини, а й спосіб її життя, рівень культури, інтелектуальний розвиток [1].

Таким чином, можна стверджувати, що освіта для сталого розвитку є надзвичайно актуальною міжнародною соціально-педагогічною задачею, для вирішення якої людство має радикально змінити сучасний хід економічного,

екологічного і соціального розвитку. Для цього необхідним є перегляд цілей освіти, які включають підготовку молоді до участі у створенні інститутів цивільного суспільства, формування готовності брати участь в екологічній соціально-гуманістичній діяльності для збереження навколишнього середовища, поширення ідеалів здорового способу життя й захист самого життя людини.

Список використаних джерел

1. Бондар О. І., Барановська В. Є., Єресько О. В. та ін. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях: науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – 228 с.
2. Вергун А. М., Тарасенко І. О. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації // Матеріали конференції «Проблеми економіки організацій та управління підприємствами». – Вісник КНУТД. – 2014. – № 2. – С. 207–218
3. Касьяненко Т. В. Екологічна складова вищої освіти в системі забезпечення сталого розвитку / Т. В. Касьяненко // Сучасні проблеми вищої освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Матеріали науково-методичної конференції, м. Суми, 6–7 жовтня 2010 р.

Науковий керівник – Христенко О.А., канд. екон. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Данилов М.В., здобувач вищої освіти групи МЕН 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Основи екологізації заклав В. Вернадський у процесі вивчення біосферних процесів, який доводив, що діяльність людей має бути досить добре узгоджена із організованістю біосфери й законами її цілісності[1].

Антропогенне навантаження на довкілля, зокрема, у другій половині XX – на початку XXI ст., проблеми, які спричинила людина своїм безвідповідальним ставленням до природи і безмежним бажанням збагачення будь-яким способом призвели у багатьох регіонах світу, зокрема і в Україні, до погіршення стану природного довкілля, великомасштабних біологічних катастроф та погіршення стану здоров'я населення. За даними медичних досліджень, щотижня у світі з'являються п'ять нових хвороб. У наш час нараховують понад 5 тис. рідкісних, невідомих хвороб. Більша частина цих хвороб пов'язана з погіршенням природних умов (якістю прісної води, атмосферного повітря, земельних ресурсів тощо) проживання населення [2].

Основні причини складної еколого-економічної ситуації, як в Україні, так і в інших державах світу пов'язані з: нехтуванням об'єктивних законів розвитку економіки, неефективною охороною довкілля, нераціональним використанням і відтворенням природно-ресурсного комплексу тощо. Основні чинники, що призвели до такої ситуації, це низький рівень екологічного виховання, екологічної культури, екологічної свідомості, екологічної грамотності та еколого-економічної компетентності людини.

Основною метою екологізації освіти є підвищення рівнів екологічної грамотності, виховання, свідомості та культури населення, нових поглядів суспільства у відносинах з природою, а також еколого-економічної компетентності та відповідальності перед нинішнім і майбутніми поколіннями[3].

Під екологізацією економіки розуміємо процес впровадження і реалізації відповідної еколого-економічної, еколого-політичної та еколого-правової системи, що забезпечує оптимальну якість довкілля, ефективне використання, охорону та відтворення природних ресурсів, а також екологічну безпеку на всіх рівнях (локальному, національному, транскордонному і глобальному), відповідно до вимог концепції сталого розвитку[4].

У найзагальнішому трактуванні «екологізація» є переважно науково обґрунтованою людською діяльністю, за допомогою якої здійснюється розумне, наукове управління взаємодією між суспільством, технікою, виробництвом і природою, відбувається закономірний процес взаємодії суспільства, людини і природи. Екологізація освіти стає можливою завдяки екологізації усіх сфер людської діяльності, в тім числі і виробництва, яке функціонує на основі повторного використання сировинних ресурсів. Екологізація призводить до народження екологічної свідомості, нової екологічної культури.

Відтак, екологізація системи освіти – це тенденція проникнення ідей, понять, принципів екології в структуру підготовки спеціалістів різного профілю: педагогів, лікарів, економістів та ін., які повинні мати навички практичної діяльності, котрі необхідні для різних видів експертизи, розрахунків, проектної та природоохоронної діяльності; вміти застосовувати свої фундаментальні і прикладні знання в передбаченні і профілактиці екологічних і будь-яких техногенних катастроф і нещасних випадків; володіти знаннями, технологією, прийомами й ефективними методами швидкого і професійного реагування на критичні ситуації, їх передбачення, володіти вмінням самостійного пошуку і обробки екологічної інформації, потік якої щоденно зростає.

Одним з пріоритетних завдань збалансованого розвитку України є запровадження нових принципів та ефективних заходів, спрямованих на інтеграцію екологічної складової в усі галузі економіки. Йдеться про необхідність зменшення обсягів природних ресурсів, які витрачають на виготовлення кожної одиниці продукції, зниження кількості забруднюючих речовин, відходів, утворення яких пов'язане з виробництвом одиниці продукції кожного із секторів (галузей) господарства та економіки загалом. Врахування екологічної складової в економіці, тобто екологізація економіки, є основним індикатором національної конкурентоспроможності і гармонізації природокористування.

Необхідність екологізації визначається законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», іншими екологічними законами та нормативно-правовими актами держави.

Екологізація – процес послідовного впровадження нової техніки і технології, нових форм організації виробництва, виконання управлінських та інших рішень, які дають змогу підвищити ефективність використання природних ресурсів з одночасним збереженням природного середовища та його поліпшення на різних рівнях. Отже, рівень екодеструктивного впливу економічних систем (процесів виробництва і споживання продукції) відбиває рівень екологізації виробництва, а частка екологічних витрат у сукупних витратах виробництва конкретного виду продукції характеризує екологічність виробництва, а екологоємність виробництва характеризує стан екологічності виробництва і виступає важливим індикатором його ефективності. Провідну роль у механізмі екологізації відіграє державна політика, яка визначає умови раціонального використання природних ресурсів, поліпшення якості навколишнього середовища, створює інституціональне забезпечення екологізації суспільного виробництва.

Підґрунтям екологізації економіки є потенціал зростання обсягів виробництва в умовах збереження і переходу до прискореного поліпшення якісних показників навколишнього природного середовища. До системи таких якісних інтегральних еколого-економічних показників слід віднести ресурсовіддачу, екологізацію, екологічність, екологічна ефективність економіки, які стануть основою для реалізації стандартної схеми управління (регулювання) екологізацією виробництва промислових підприємств-забруднювачів[5].

Список використаних джерел

1. Гиросов Е. Екологізація як спосіб збереження суспільства / Е. Гиросов, Х. Маринов // Ойкумена. – 1991. – № 6. – С. 3-7.

2. Подробности. [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://podrobnosti.ua/videoarchive/2012/01/14/2668.html>.
3. Гулик Г.С. Екологізація освіти : теорія і практика / Г.С. Гулик, І.А. Дубовіч // Наук. вісник Нац. лісотех. у-ту України : зб. наук.-техн. праць. – 2015. – Вип. 25.2. – С. 366-371.
4. Проблемы экологизации экономики и экономизации экологии. [Електронний ресурс]. – Доступний з : http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=7782123.15.
5. Тарасова В. В. Екологізація економіки та екологічність виробництва в регіонах України / В. В. Тарасова // Інноваційна економіка. - 2013. - № 7. - С. 128-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_7_32

ІСТОРІЯ СВІТОВОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РУХУ

Замороз І. М., здобувач вищої освіти групи МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Ми живемо в світі, який повен катаклізмів та всеохоплюючих природних бід. Все це є наслідком людського зlodіяння природою: засмічення навколишнього середовища, негативні впливи засобів полегшення людського життя (заводи, фабрики та ін.) і т.д. Все це спричинило масові заходи людей, яким небайдуже стан нашої природи в майбутньому.

Вперше термін «екологія» був використаний німецьким вченим Геккелем у 1866 році., що означає як наука про вчення навколишнього середовища. А перші масові заходи, які отримали назву «екологічні рухи», відбулися в середні 20-го століття (приблизно 1950-ті роки). Поняття «екологічний рух» означає масове зібрання людей, яке спрямоване на захист

і реанімацію природи здійснюється в місцях і планетарних масштабах задля гармонізації відносин людини та довкілля [1].

Основною проблемою є те, що не все людство розуміло наскільки все це є важливим, та які наслідки їхня байдужість та без діяння може мати.

Отже в 1950-х роках, коли для більшості громадян розвинених країн світу стало очевидним, що стан довкілля на нашій планеті і в окремих її регіонах значно погіршився, а технології, які інтенсивно розвиваються, руйнують сприятливий для людини баланс природних сил, відбувся перший екологічний рух. І саме тоді на базі розрізнених природоохоронних груп, клубів, асоціацій почали створюватися загальнонаціональні організації. Першою такою була Партія захисників навколишнього середовища, що виникла у 1973 році у Великій Британії. На середині 1980-х років розгорнули діяльність національні організації (партії «зелених») таких країн як Німеччина, Ірландія, Бельгія, Данія, Люксембург, Франція, Італія, Іспанія, Австрія, Швейцарія, Швеція та Греція [2].

Звісно Україну така масштабна діяльність людей не оминула. На нашій Батьківщині екологічний рух пройшов три етапи розвитку:

1) 60-80-ті роки (пасивна фаза) – це був початок. Упродовж цього періоду реальну природоохоронну діяльність вели лише деякі місцеві групи активістів (боротьба з браконьєрством, організація екологічних експедицій, акцій природоохоронців тощо). В середині 70-х років утворилися природоохоронні краєзнавчі організації, зокрема у Вінниці, Тернополі та інших містах, однак усі вони були про-урядовими, їхня діяльність – контрольованою, а чисельність реальних активістів була невеликою;

2) 86-91-ші роки (активна фаза) – після Чорнобильської катастрофи у 1986 році відбувся злет екологічного руху в Україні. Цьому сприяло поширення правдивої інформації про критичний стан довкілля в країні, яке стало можливим в умовах перебудови в СРСР. У 1987-90 роках створюються різноманітні масові екологічні організації, у переважній більшості – неурядові (об'єднання, клуби, кооперативи, фонди та ін.). Значно

посилюється політизація екологічного руху, проводяться мітинги і демонстрації, на яких екологічні гасла доповнюються політичними, поширюється практика блокування робіт на екологічно шкідливих об'єктах. Першою національною неурядовою екологічною організацією став «Зелений світ», зареєстрований 1987 року завдяки активній підтримці О. Гончара, Ю. Щербака, С. Плачинди та інших (зокрема, під впливом акцій «Зеленого світу» було припинено будівництво Чигиринської та Кримської АЕС).

3) початок 90-х років і екологічний рух набуває нових форм. Після здобуття Україною державної незалежності у перших законодавчих актах Верховної Ради України було проголошено нову стратегію природокористування та здійснення контролю над забезпеченням екологічного суверенітету. В цей час Україна гостро відчувала екологічні проблеми: наслідки аварії на ЧАЕС; погіршення якості питної води. Зусиллями активістів екологічного руху в Україні набув спрямованості на вдосконалення правового регулювання питань охорони природи та запровадження мораторію на спорудження нових АЕС [2].

Також, протягом етапів свого світового розвитку, визначилися головні напрями діяльності екологічних організацій – науково-практична екологія; природоохоронна активність; прямі акції протесту та політична та ідеологічна діяльність.

Екологічний рух – це, по-перше, небайдуже ставлення людей до навколишнього середовища, до його критичного стану та спроби допомогти. На даний момент екологічний рух є глобальним явищем, але через те, що більшість людей є байдужими, наша природа потерпає від капіталізмів. Тому можна сказати, що не зважаючи на важливість цього питання, донести те, що берегти своє довкілля – це запорука здорового життя, поки що не вдається.

Список використаних джерел

1. Стегній О. Екологічний рух в Україні — соціологічний аналіз. — К.: Академія, 2001.

2. Ковпак Л.В. Екологічний рух [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.

Науковий керівник: Мельник І. О. – доцент кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Касьянова В.В., здобувач вищої освіти групи, група Ф2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Земельні ресурси посідають чільне місце в економіці будь-якої країни, тому сталий розвиток аграрного сектору України неможливий без реалізації на практиці принципів раціонального використання та охорони земель. В сучасних умовах господарювання сільське господарство України перебуває в ситуації невизначеності щодо напрямку подальшого розвитку. Наукові дослідження протягом тривалого часу інформують виробників, громадськість та відповідні органи влади про шкідливий вплив традиційної агротехніки землеробства, яку застосовують для вирощування більшості культур, на стан навколишнього середовища і якість сільськогосподарської продукції. Як наслідок, сільське господарство перебуває у критичному стані як з приводу обсягів валового виробництва, так і з приводу своєї прибутковості. Обидві проблеми неможливо вирішити окремо, їх треба розглядати в комплексі.

Вивченню економічних та екологічних аспектів формування високоефективних систем землекористування присвячені роботи багатьох вчених, зокрема, Є.П. Журавльова, В.В. Горлачука, О.І. Котикової, А.Я. Сохнича, А.М. Трегобчука та інших. Зважаючи на різноманітність природно-господарських умов функціонування сільськогосподарських підприємств,

необхідним є варіативність формування моделей сталого землекористування, оскільки місцевий рівень є найскладнішим та проблематичним.

Екологобезпечне землекористування є частиною системи раціонального землекористування, яке в свою чергу, є системою земельних і суспільно-виробничих відносин, за якої досягається оптимальне співвідношення між економічно доцільними і екологічно безпечними видами використання земель і забезпечується економічне зростання та задоволення матеріальних і духовних потреб населення.

Хоча вплив екологічних умов на виробництво сільськогосподарських культур ще недостатньо досліджений, ці умови починають відігравати все зростаючу роль у системі планування сільськогосподарського виробництва та пріоритетності потоків інвестицій.

В цілому існуючий механізм використання земель є неефективним для розв'язання проблем відтворення, користування та охорони земель, оскільки не спроможний забезпечити ні сприятливі екологобезпечні умови господарювання на землі, ні перехід до такої системи землекористування. Активний вплив його економічних інструментів залежить від оптимального поєднання державних і ринкових регуляторів, які скеровують виробничу діяльність суб'єктів землекористування на шляху його екологізації. На нашу думку, основу економічного механізму еколого безпечного землекористування доцільно формувати, базуючись на відповідальності за екологічну безпеку землекористування, стимулювання екологобезпечного землекористування та його фінансовому забезпеченні

Застосування екологобезпечних технологій використання земель забезпечує не тільки підвищення родючості ґрунтів, раціональне використання земель та позитивний вплив на довкілля, а й дає змогу одержувати екологічно чисту продукцію, потреба в якій постійно зростає. З метою підвищення ефективності екологобезпечного землекористування пропонуємо згрупувати заходи щодо дотримання екологобезпечного стану земель на такі, що потребують фінансових вкладень, і ті, що можна

здійснювати власними силами землекористувачів без додаткових вкладень, використовуючи науковий підхід до організації господарювання.

До заходів першої групи, які потребують додаткових фінансових надходжень, можна віднести хімізацію, проведення гідротехнічних заходів, проведення протиерозійних заходів, встановлення оптимальної структури ріллі, багаторічних насаджень та пасовищ. До заходів другої групи належать оптимізація розміщення посівів на полях різної родючості, дотримання ґрунтозахисних сівозмін, дотримання агротехнічних заходів, використання органічних добрив рослинного походження. Виконання навіть тільки заходів другої групи сприятиме покращенню екологічного стану сільськогосподарських угідь та економічних показників діяльності господарств.

Збільшити ефективність екологобезпечного землекористування в ринкових умовах можливо за оптимального поєднання державних і ринкових регуляторів: підвищення відповідальності за його безпеку; стимулювання розвитку цього процесу; його фінансування; запровадження страхування земель. Ці заходи мають бути наповнені ефективними економічними інструментами регулювання екологічної безпеки землекористування та різними видами адміністративних підойм впливу (податкові, кредитні та цінові інструменти, система компенсацій, екологічне страхування, екологічний аудит тощо), які б гармонійно поєднували дії економічних законів та законів природи.

Запровадження альтернативного землеробства дає змогу одержувати високі врожаї тільки на високо родючих ґрунтах. На решті сільськогосподарських земель необхідно проводити поступову трансформацію традиційного землеробства в інтегроване з екологічною орієнтацією, яке має бути економічно і екологічно виваженим, тобто включати основні складові альтернативних систем з одночасним застосуванням у невеликих дозах засобів хімізації. Таке землеробство буде

безпечним для навколишнього природного середовища і дасть можливість отримувати високі врожаї сільськогосподарських культур.

Науковий керівник: Мельник І. О. – доцент кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

**Кірова М.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри екології та
економіки землекористування**

**Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління,
м. Київ**

Безпрецедентний антропогенний пресинг на довкілля не зменшується, незважаючи на численні спроби людської спільноти зробити його більш зваженим і толерантним. Водночас прагматизм і екстенсивне природокористування поступово змінюються на принципи гармонізації взаємин людини і довкілля, пошуки стратегії стійкого розвитку суспільства і біосфери. Екологія стає сферою політичних інтересів, а політика дедалі більше враховує екологічні чинники. Саме політичні й соціально-економічні фактори мають стати визначальними чинниками зниження негативного антропогенного впливу на природне середовище в Україні.

На сьогодні світові екологічні проблеми (виснаження ресурсів, перенапруга і руйнування екосистем, порушення природної рівноваги) є загрозою для сталого розвитку суспільства як однієї з найважливіших, невідкладних і всеосяжних складових соціально-економічного зростання кожної держави.

Теорія і практика сталого розвитку суспільства є відображенням об'єктивної потреби переорієнтації економічного, екологічного та всього суспільного розвитку з урахуванням нагальної вимоги збереження

природного та людського потенціалу для нинішнього та майбутніх поколінь, що потребує розуміння громадськістю характеру і масштабів екологічної небезпеки, скоординувати діяльність міжнародних організацій, урядів, неурядових організацій, науковців у пошуку та реалізації адекватних заходів щодо зниження рівня глобальних екологічних загроз.

Стратегічним завданням сучасної екологічної політики держави є проведення реформи охорони навколишнього середовища з метою забезпечення подальшого гармонійного розвитку людини і природи. В цьому завданні основний пріоритет має надаватися екологічності – якісно новій політиці України у XXI столітті, що включає: розвиток альтернативної енергетики, що не завдає шкоди навколишньому середовищу; збільшення зелених насаджень; економію і раціональне використання природних ресурсів громадянами та підприємствами.

Розвиток вітчизняної економіки здійснюється в умовах впливу взаємопов'язаних процесів, зумовлених специфікою сучасного стану функціонування національного господарства, політико-правовими факторами його формування, інтеграцією України у глобальний економічний простір. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває питання екологізації, що в широкому розумінні пов'язане, передусім, із переходом країни до моделі сталого розвитку як основи функціонування сучасного світу з урахуванням екологічно безпечних домінант розвитку всіх складників національних господарств держав світової спільноти [1].

На нашу думку, екологізація передбачає такий подальший розвиток економіки, коли кожна її складова враховує екологічну компоненту, що передбачає зниження навантаження на довкілля, збереження і відтворення природних ресурсів, переоснащення виробництв і впровадження мало- і безвідходних технологій, проведення різних природоохоронних заходів, природоохоронна спрямованість інвестицій і багато іншого. Отже, врахування екологічного чинника є необхідним у всіх секторах і галузях економіки.

Проблема формування механізму екологізації економіки є надзвичайно актуальною і вимагає науково-обґрунтованого системного підходу, завдяки якому можливо визначити шляхи становлення, форми функціонування і розвитку еколого-економічної системи країни.

Вважаємо, що екологізація економіки повинна відбуватися одночасно за наступними основними напрямками: екологізація законодавчо-правової бази; екологізація фінансової системи; екологізація виробничої сфери (промисловості і сільського господарства); екологізація інвестиційної діяльності; екологізація кредитної політики; екологізація соціуму (розвиток екологічного виховання та освіти, формування екологічної культури); екологізація сфери міжнародних відносин [2].

На наш розсуд, формування системи взаємодії економічних та екологізаційних механізмів полягає, насамперед, в законодавчих та організаційних перетвореннях у сфері ефективного використання природних ресурсів, поглиблення міжнародної екологічної співпраці, приведення механізмів використання природних ресурсів у відповідність до вимог світового економічного співтовариства, що створить потужний базис для подальшої оптимізації екологічних засад розвитку країни, а також для розширення взаємовигідної економічної співпраці у напрямі розширення співробітництва з ЄС [1].

Світові глобалізаційні процеси, розвиток в Україні ринкової економіки, членство у Світовій організації торгівлі, прагнення приєднатися до ЄС актуалізували питання нагальної потреби в екологізації економіки, яка є об'єктивною необхідністю і невід'ємною складовою сучасного розвитку країни та дає змогу підвищити ефективність природокористування з одночасним збереженням та поліпшенням довкілля, а також відкриває шлях до інтеграції в міжнародне середовище.

Список використаних джерел

1. Цибуляк А.Г. Екологізація економіки України в умовах розширення співпраці з ЄС. Науково-практичний журнал “Причорноморські економічні студії”. Одеса, 2016. Вип. 8. С. 31-35.
2. Смірнова К.В. Екологізація економіки України: необхідність та основні напрямки. Вісник Одеського державного екологічного університету. Одеса, 2010. Вип. 9. С. 49-55.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОЛОГІЧНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

**Костенко О. А., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/1
Миколаївський національний аграрний університет**

Люди завжди використовували природні ресурси задля задоволення власних духовних та матеріальних потреб. Однак, з розвитком технологічного процесу, люди стали масштабніше користуватися природними благами, що призводить до їх вичерпування та забруднення довкілля. Ці наслідки природокористування призвели до глобальних кліматичних змін на нашій планеті, а отже, і постало завдання боротьби із забрудненням та кліматичними змінами. Виходом в цієї ситуації є екологізація економіки та суспільства.

Екологізація виробництва передбачає наявність взаємозв'язку і взаємозумовленості будь-яких дій з урахуванням екологічних вимог до розвитку науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим управління господарством країни і його функціонування повинні здійснюватися на основі раціонального природокористування та застосування нової технології, прогресивної організації маловідходних і безвідходних виробництв [1]. Тобто, мова йде про зменшення кількості задіяних природних ресурсів для

виготовлення одиниці продукції, та зменшення кількості відходів виробництва та забруднення довкілля.

Основними причинами екологічних проблем України є:

- успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов;
- зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури;
- існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій;
- недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;
- недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку;
- недотримання природоохоронного законодавства [2].

Одним з головним факторів екологічності підприємства – є безвідходне виробництво. Безвідходна технологія - екологічна стратегія всього промислового та сільськогосподарського виробництва. Включає в себе комплекс заходів, які забезпечують мінімальні втрати природних ресурсів при виробництві сировини, палива та енергії, а також максимальну ефективність і економічність їх застосування. До основних напрямків у розвитку безвідходної технології відносяться: утилізація викидів, комплексне використання сировини і матеріалів, створення виробництва із замкнутим циклом, без скидання стічних вод і викидів в атмосферу особливо шкідливих речовин [4].

Також на шляху до екологізації економіки мають бути споруди для очищення (фільтри), еко-інновації та розширення впливу «зеленої енергетики». Важливу роль відіграє запровадження екологічного

менеджменту на підприємстві. Наприклад, найбільший гравець на ринку логістики України «Нова Пошта», поступово переходить на більш екологічний тип упакування, запровадила збір вторинної сировини по своїх відділеннях та встановила контейнери для сортування сміття.

Тому, ці фактори регулюються законодавством України, а саме Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та іншими нормативно-правовими актами і законами. Законодавство України має затвердити таку податкову систему, при якій, виробникам стане вигідно переорієнтуватися на більш екологічний вид діяльності, аніж платити високі податки або штрафи

Екологізація економіки не тільки вирішує ряд болючих питань, а й покращує імідж держави, як от прикладом таких успішних країн є Швеція, Данія, Японія та інші. Цей напрям розкриє перед людством нові технології та змінить цінності людей і збереже навколишнє середовище для наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Екологізація виробництва [Електронний ресурс] — Режим доступу :
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%B0
2. «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс] — Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
3. «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс] — Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> — Дата останнього доступу 17.04.20

4. Безвідходна технологія [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.eco-live.com.ua/eco-term/bezvidkhodna-tekhnologiya>

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

**Крамаренко К.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**

В умовах переходу на концепцію сталого розвитку пріоритети вкладання коштів дещо змінюються. Тобто виключно економічні цілі доповнюються завданнями у соціальній, екологічній та інших сферах. Екологічна ситуація у природному довкіллі, як життєво важливому середовищі для існування людини, залишається досить складною. Для її покращання слід терміново вжити ряд заходів, спрямованих як на подолання наслідків негативного впливу на навколишнє середовище, так і на їх запобігання. Все це зумовлює необхідність екологізації інвестиційної діяльності.

Екологізація інвестиційної діяльності – це комплексний і системний процес перетворення інвестиційної діяльності з урахуванням екологічних обмежень, спрямований на зниження екодеструктивної дії сфер виробництва, обігу, споживання, основним пріоритетом якого є повсюдне впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу. Інвестиційні проекти в екологічній сфері забезпечують підвищення екологічності продукції, що випускається підприємствами для суспільного і особистого споживання;

зниження споживання природних ресурсів на одиницю продукції, що випускається, та здійснення ефективної господарської діяльності; зменшення забруднення природних комплексів; зниження концентрації шкідливих речовин у викидах, стоках, відходах; поліпшення стану середовища існування людей [1].

Мета екологізації інвестування – підпорядкування інвестиційної діяльності екологічним вимогам, підтримка балансу між екологічними й економічними складовими, узгодження приватних і суспільних потреб та інтересів збереження і нагромадження природного багатства для одержання максимального позитивного ефекту, збільшення загальної величини капіталу, невід'ємною складовою якої є природні блага у формі природного капіталу [2].

Завданнями екологізації інвестиційної діяльності можуть бути підвищення екологічності продукції, що випускається підприємствами для суспільного і особистого споживання; зниження споживання природних ресурсів на одиницю продукції, що випускається та здійснення ефективної господарської діяльності; зменшення забруднення природних комплексів викидами, стоками, відходами, фізичним випромінюванням; зниження концентрації шкідливих речовин у викидах, стоках, відходах; поліпшення стану середовища існування людей [3].

Екологічне інвестування передбачає інвестування сфери природокористування та охорони навколишнього середовища. Екологічними інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в народногосподарський обіг, основною метою яких є запобігання, обмеження, усунення і відновлення забруднень навколишнього природного середовища [4].

В умовах обмеженості джерел формування інвестиційних ресурсів як на рівні підприємств, так і на рівні держави з метою активізації екологічного інвестування, на наш погляд, слід створити сприятливе середовище для екологізації інвестиційної діяльності. Це в свою чергу передбачає

удосконалення природоохоронного та інвестиційного законодавства, зокрема у сферах податкової, кредитної і цінової політики.

Незважаючи на певні спроби розробки та формування природоохоронних програм, їх результативність залишається низькою. При розподілі бюджетних ресурсів слід враховувати екологічний стан, а також можливості по залученню коштів у кожному регіоні. На макро- та мікрорівні доцільно ширше впроваджувати системи екологічного менеджменту і екологічного аудиту, переходити на систему міжнародних стандартів технологічних процесів і продукції. Запропоновані заходи сприятимуть екологізації інвестиційної діяльності, що в свою чергу забезпечить перехід економіки України на шлях сталого розвитку [5].

Отже, здійснюючи інвестиційну діяльність, необхідно орієнтуватися на основні вимоги концепції сталого розвитку, що у свою чергу передбачає розробку і реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері. Це дозволить суб'єктам господарювання досягнення запланованих результатів діяльності і бути конкурентоспроможним на ринку у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Крамаренко К. М. Економічний механізм екологізації інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий огляд*. 2015. № 6 (16). С.22–33.
2. Рассаднікова С. І. Стратегія і тактика екологізації інвестиційної діяльності. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2005. Вип. 15.6. С. 396 – 402.
3. Крамаренко К. М. Теоретичні аспекти екологізації інвестиційної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2012. № 6. С. 161 – 163.
4. Андрєєва Н. М. Теоретичні основи екологізації інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2005. Вип. 15.6, С.314 – 320.

5. Крамаренко К. М. Сучасний стан та проблеми екологічного інвестування в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 5. С. 28 – 31.

ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

**Кривошеєва Т.І., здобувач вищої освіти групи ММ1/1,
Миколаївський національний аграрний національний університет**

Протягом багатьох років в економічно розвинених країнах з'являються методи та інструменти до вирішення нагальних екологічних проблем, а саме: надмірного забруднення атмосферного повітря, забруднення водних ресурсів, накопичення відходів та інших. Враховуючи, що екологічні проблеми у багатьох країнах схожі, є сенс дослідити найбільш ефективні інструменти державного регулювання.

Зарубіжна практика свідчить, що основою всієї системи захисту навколишнього природного середовища є активне державне регулювання, в якому пріоритети надаються економічному стимулюванню та підтримці підприємництва, що розвивається в напрямі екологізації виробництва. Досить вдалим прикладом є регулювання охорони навколишнього природного середовища та природокористування у Сполучених Штатах Америки, де з кінця 60-х рр. XX ст. забруднення навколишнього природного середовища стало однією з основних проблем. Однак, зважаючи на достатньо складну ситуацію, яка існувала на той час у США, уряду вдалося не лише призупинити подальше забруднення навколишнього природного середовища, але і поліпшити його якість. Цільові заходи з охорони довкілля тут визначає федеральне Агентство з охорони природи, а кожний штат окремо пропонує конкретні заходи щодо їх реалізації, пов'язуючи їх з планами розвитку галузей [1].

У галузі охорони навколишнього природного середовища Японія використовує адміністративні й економічні методи регулювання. Найбільш ефективними адміністративними заходами є: введення стандартів якості продукції і навколишнього середовища; екологічна експертиза; угоди між місцевими органами влади й підприємствами про контроль за забрудненням; система арбітражу екологічних конфліктів. На противагу багатьом країнам, Японія не вважає неминучою суперечність між екологічним регулюванням та економічним зростанням і використовує еколого-технологічний підхід до забезпечення екологічно безпечного розвитку так званий «порятунок за допомогою науки», що активно фінансується державою [2].

Зарубіжний досвід державного регулювання у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища свідчить про необхідність поєднання економічних методів з адміністративними та правовими. У ринкових умовах господарювання зарубіжних країн дієвими та ефективними інструментами регулювання є:

- екологічні платежі, що надають підприємствам свободу вибору альтернативних рішень щодо плати за забруднення;
- пільги та економічна допомога підприємствам, які здійснюють боротьбу із забрудненням;
- система застави, що передбачає встановлення надбавок до роздрібних цін на товари, утилізація яких доцільна після періоду експлуатації;
- добровільні угоди між екологічними інспекторами та природо користувачами;
- видача ліцензій, що передбачає комплексне обстеження підприємства та індивідуальний підхід до нормативного обмеження впливу на довкілля;
- штрафи за адміністративні порушення природоохоронного законодавства.

Перелічені інструменти дещо схожі з тими, що використовуються в Україні, але у розвинених країнах пріоритети надаються економічному стимулюванню та підтримці підприємництва, що забезпечує охорону та

збереження навколишнього природного середовища. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС висуває нові вимоги до державного регулювання охорони навколишнього природного середовища України відповідно до європейських стандартів. Тому головною умовою використання означених інструментів державного регулювання є удосконалення чинного природоохоронного законодавства України, розробка законодавчих актів, які стосуватимуться субсидування, кредитування, квотування, систем застави та інше, що має призвести до збільшення інвестування в охорону навколишнього природного середовища.

При цьому роль держави у регулюванні процесів природокористування має залишитись визначальною, а фінансування наукових досліджень у сфері охорони, збереження та відновлення навколишнього природного середовища – забезпечуватись з державного бюджету України.

Перспективами подальших досліджень є вдосконалення природоохоронного законодавства України відповідно до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2].

Список використаних джерел

1. Тустановська І. В. Застосування права в галузі охорони довкілля в Україні та США (порівняльний аналіз): дис. канд. юрид. наук. Львів, 1998. 180 с.
2. Фесянов П. Державне регулювання забезпечення екологічної безпеки на регіональному рівні: досвід провідних країн світу. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-20.pdf> 5
3. Хвесик М. А., Горбач Л. А., Кулаковський Ю. П. Економічно-правове регулювання природокористування: монографія. Київ: Кондор, 2004. 524 с. 7. Черевко Г. В., Яцків М. І. Економіка природокористування: навч. посіб. Львів: Світ, 1995. 208 с

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Кучер А.І., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Світові екологічні катаклізми стали невід'ємною ознакою існування людства. Тому цілком логічно, що серед завдань розвитку української освіти визначено формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти задля захисту та збереження навколишнього середовища, шляхом довершення освітнього змісту найважливішими екологічними аспектами та відтворення нового світосприйняття у студентів та школярів.

Найістотнішим недоліком традиційної системи освіти є те, що під час вивчення природничих дисциплін, загальні закони природи зазвичай не виступають у ролі наскрізних принципів обґрунтування знань, у результаті чого в учнів формується інтелект на репродуктивному рівні (виконання будь-яких завдань за зразком або за інструкцією). Це призводить до невміння самостійно приймати своєчасні рішення, які можуть вплинути на хід історії. За цих причин гальмується формування екологічного мислення (дбайливого ставлення до природи, екологічної культури і екологічної свідомості) [1].

Метою екологізації освіти є створення нового світорозуміння і нового підходу до діяльності, який заснований на формуванні ноосферно-гуманітарних і екологічних цінностей. Процес екологізації навчальних дисциплін, що вивчаються у вищих навчальних закладах, стосується як навчальної, так і позанавчальної діяльності студентів, що вибудовується на принципах цілісності, єдності і наступності всіх ланок. Цей процес обумовлений не лише кризовим станом навколишнього середовища, але й можливістю утвердження у свідомості молоді нового гуманістичного світогляду, що охоплює систему соціальних цінностей, норм і способів взаємодії з довкіллям і людьми.

Головними цілями екологізації є:

- оптимізація умов життєдіяльності людства шляхом збереження і поліпшення властивостей природного середовища;
- застосування безвідходних технологій і замкнуті цикли ресурсоспоживання;
- раціональне використання природних ресурсів, яке забезпечує їх охорону, відновлення і розширене відтворення;
- захист і збереження генофонду рослинного та тваринного світу.

У розробці засад екологізації освітнього процесу української школи майбутнього слід дотримуватись досвіду розвинутих країни Європи. Зокрема, екологізація шкільної освіти ФРН (Федеративної республіки Німеччини) стосується не лише всіх шкільних програм і підручників, але й усього шкільного життя, коли школа розглядається як „екогосподарство”, полігон для впровадження екологічного знання; освіта набуває не цільового, а більше процесуального характеру: від формування самостійності учня, його самовизначення стосовно до природи до набуття відповідних конкретних навичок. Екологічна освіта стає основою громадянського виховання, де велика увага приділяється екологізації прикладних шкільних дисциплін. Таким чином, школа розглядається як своєрідне господарство, що витрачає природні ресурси, споживає енергію, продукти, послуги, продукує відходи тощо. Безпосередньо у навчальному процесі запроваджена чітка орієнтація на підготовку учнів до вирішення конкретних локальних завдань.

Умови успішної екологізації навчально-виховного процесу виділяють такі:

- залучення усіх суб'єктів – вчителів, учнів, батьків;
- доповнення освітнього змісту основними екологічними аспектами та впровадження окремого курсу;
- інформаційно-мотиваційну насиченість, емоційно-рефлексійний характер і практичну спрямованість педагогічних технік і методик [2].

Отже, екологізація освітнього простору відбувається як цілісний педагогічний процес, який спрямовується на гармонійний і різнобічний

розвиток особистості, на формування в неї цілісної картини світу. Він передбачає реалізацію напрямів та етапів виховної роботи на всіх освітніх рівнях, охоплює всі сфери життєдіяльності дітей і учнівської молоді та також здійснюється в усіх соціальних інститутах, у навчальній та позанавчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Екологізація навчального процесу. Електронний ресурс [https://golubteacher.pp.ua/kolegam/vihovna-robota/problemsi-ekologizatsiyi-navchalnogo-protsesu.html]
2. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи. Електронний ресурс [https://dea.edu.ua/img/source/Doc/book%2010.01.17%202.pdf]

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Кучеренко Д.О., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні вкрай повільно реалізується єдина послідовна державна політика щодо екологізації економіки, що передбачає запровадження та виконання принципів раціонального природокористування та мінімізацію негативного впливу на екологічні об'єкти при здійсненні антропогенної діяльності. Рівень та обсяги техногенного навантаження на навколишнє природне середовище свідчать про те, що екологічна ситуація у природному довкіллі, як життєво важливому середовищі для існування людини, залишається досить складною.

Під екологізацією економіки розуміється поступовий процес перетворення економіки, скерований на зменшення інтегрального екоруйнівного впливу господарських процесів у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту. Екологізація здійснюється через систему організаційних заходів, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, диверсифікацію виробництва, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, які реалізуються, як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях. За визначенням окремих учених економістів-екологів, екологізація визначається як об'єктивно зумовлений процес перетворення всієї суспільної праці, спрямований на збереження і розвиток суспільно-економічних функцій природи.

На сьогодні питання екологізації економіки України стає особливо актуальним – процеси деградації довкілля мають місце практично в усіх регіонах нашої держави, а змінене людиною навколишнє природне середовище впливає на суспільство в зворотному напрямку і не завжди позитивно. Насамперед, це пов'язано зі стрімким зростанням техногенного навантаження на природне середовище, значним виснаженням природних ресурсів, із щорічним збільшенням екологічних проблем і катастроф, зі збільшенням питомої ваги природно-експлуатуючих галузей.

Екологічна ситуація в Україні є доволі складною, а в окремих регіонах сягає критичних меж. Необхідно зазначити, що 15% території країни можна вважати "умовно екологічно чистими", 15% – помірно забрудненими, а 70% – забрудненими територіями. Україна володіє передумовами, що дають їй змогу пропонувати сценарії протидії глобальним загрозам і завдяки цьому відігравати провідну роль у світовому співтоваристві, втілюючи покладену на неї еколого- економічну місію. Україна має чорноземи, концентрація яких забезпечує їй виключне становище на земній кулі. Вони є унікальним антиентропійним потенціалом глобального виміру. Порівняльний аналіз забезпеченості чорноземами мешканців Землі й України свідчить про

володіння державою безпрецедентного землересурсного потенціалу, якого не має жоден етнос у світі. Проте слід зазначити, що частка всіх природоохоронних витрат становить близько 0,8% ВВП України. Це надзвичайно недостатній рівень, особливо враховуючи низьку абсолютну величину ВВП на душу населення. І не при тому, що частка природного капіталу у складі національного багатства України становить 54%. У більшості країн Східної Європи частка природоохоронних витрат перебуває в межах 1,5-4% ВВП, а показник ВВП на душу населення перевищує український у 2-10 і більше разів. Тому для стабілізації екологічної ситуації і її поступового покращання, передусім, необхідні величезні асигнування на ліквідацію екологічних збитків, завданих у попередні роки. Такими ресурсами держава, нажаль, не володіє.

В Україні існує значна частка господарських систем, які здійснюють додаткові техногенні навантаження на довкілля, в першу чергу на верхню зону геологічного середовища, як головного одержувача більшості техногенних впливів. Беручи до уваги дані Національних доповідей Міністерства екології та природних ресурсів і МНС України, а також численних результатів досліджень інститутів НАН України, до екологічно несприятливих факторів, що мають прояв в регіонах України, можна віднести:

- підвищений рівень забруднення приземної атмосфери в межах промислово-міських агломерацій та гірничо-видобувних районів;
- хімічне забруднення прилеглих ландшафтів важкими металами, нафтопродуктами, радіонуклідами аварійного викиду ЧАЕС;
- суцільне зарегулювання річкової мережі, уповільнення водообміну річкових басейнів, зростаючий рівень забруднення поверхневого стоку;
- активізацію небезпечних екзогенних геологічних процесів;
- більшість господарських та транспортних об'єктів характеризуються зниженням інженерно-технічної стійкості. Згадані небезпеки вимагають застосування попереджувальних заходів: проведення комплексного аналізу

та запровадження системи сучасного моніторингу еколого-техногенних загроз безпеці життєдіяльності з використанням технологій дистанційного зондування та геоінформаційних систем. Проте все це є засобами відповідної реакції, а процесом недопущення таких станів є – екологізація економіки в Україні.

Отже, недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження природного довкілля є основною проблемою практичної реалізації концепції сталого розвитку в Україні. Основні передумови екологізації освіти та економіки в Україні існують – міжнародні угоди, закони України, державна політика щодо євроінтеграції та ін. Крім того, перехід до сталого розвитку в Україні неможливий без екологізації освіти, екологізації економіки та підготовки фахівців для сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс Екологізація економіки (https://pidruchniki.com/76385/rps/ekologizatsiya_ekonomichnogo_rozvitku_perspektivi_ukrayini)
2. Електронний ресурс. Сталый розвиток економіки в Україні (www.irbis-nbuv.gov.ua)

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

**Лівадіна А.О., здобувач вищої освіти групи ММ1/1,
Миколаївський національний аграрний національний університет**

Для розробки заходів, спрямованих на усунення негативного антропогенного впливу і поліпшення екологічної ситуації, велике значення

має інформаційний механізм управління природокористуванням. У науковій і практичній діяльності людина здавна застосовує метод спостереження – спосіб пізнання, заснований на відносно тривалому, цілеспрямованому і планомірному сприйнятті предметів і явищ навколишньої дійсності. В останні десятиліття суспільство все ширше використовує у своїй діяльності дані спостережень про стан природного середовища.

Моніторинг – це комплексна система спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан навколишнього середовища, яка дає оцінку і прогнозує його зміни, розробляє обґрунтовані рекомендації для прийняття управлінських рішень.

В Україні моніторинг природного середовища здійснюється багатьма відомствами, у рамках діяльності яких мають відповідні задачі, рівні і складові підсистеми моніторингу. Так, наприклад, у системі моніторингу, що здійснюється в Україні, розрізняють три рівні екологічного моніторингу навколишньої природного середовища: глобальний, регіональний і локальний.

На локальному рівні - забезпечення такої стратегії, що не виводить концентрації визначених пріоритетних антропогенних забруднюючих речовин за припустимий діапазон, що є свого роду стандартом. Об'єктом впливу на локальному рівні є людина.

На регіональному рівні підхід до моніторингу заснований на тому, що забруднюючі речовини, потрапивши в кругообіг речовин в біосфері, змінюють стан абіотичної складової і, як наслідок, викликають зміни в біоті (екзогенні сукцесії) [1].

Спостереження за станом навколишнього природного середовища в Україні здійснюють десятки міністерств і відомств.

Розглянемо детальніше організаційну структуру державного екологічного моніторингу в Україні:

1. Міністерство охорони навколишнього природного середовища –

спостерігає за джерелами промислових викидів в атмосферу, станом ґрунтів сільськогосподарських угідь, джерелами скидів стічних вод, станом і складом звалищ промислових і побутових відходів.

2. Державна гідрометеорологічна служба Міністерства охорони навколишнього природного середовища - здійснює спостереження за станом атмосферного повітря, метеорологічними умовами, станом поверхневих вод суші, підземними водами, станом і режимом морських вод, станом ґрунтів та інше.

3. Національне космічне агентство - спостерігає за станом озонового шару, забрудненістю атмосфери, ґрунтів та поверхневих вод.

4. Міністерство охорони здоров'я - проводить вибіркові спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря в місцях проживання населення, станом поверхневих вод суші у населених пунктах, станом морських вод у рекреаційних зонах, станом здоров'я населення і впливом на нього забруднення природного середовища.

5. Міністерство сільського господарства та продовольства - здійснює контроль за агрохімічним, токсикологічним та радіологічним станом сільськогосподарських рослин і тварин та продуктів з них, спостереження за ґрунтами сільськогосподарського використання.

6. Державний комітет лісового господарства - контролює стан лісів, ґрунтів у лісах, мисливської фауни.

7. Державний комітет з питань житлово-комунального господарства - здійснює спостереження за якістю питної води централізованих систем водопостачання; станом стічних вод міської каналізаційної мережі; станом зелених насаджень; проявами небезпечного підняття ґрунтових вод у містах та селищах міського типу і т.д.

Надана цими організаціями інформація узагальнюється та аналізується Міністерством охорони навколишнього природного середовища України [2].

Отже, моніторинг довкілля - це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково - обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Система моніторингу спрямована на:

- підвищення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля;
- підвищення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях;
- підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення.

Список використаних джерел

1. Ясовеев, М. Г. Екологічний моніторинг і екологічна експертиза: навч. посібник.: Нов. Знання, 2013. - 304 с.
2. Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 „Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля”.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИЙ ТУРИЗМ

Маципура В.В., здобувач вищої освіти групи Б2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Необхідність розвитку екологічно орієнтованого і безпечного для природи і місцевих співтовариств туризму, як одного з найважливіших принципів сталого розвитку в цілому, одержала підтвердження на

міжнародному рівні. Основна ідея багатьох міжнародних документів полягає в тому, що розвиток туризму повинен бути заснований на принципах сталості – туризм повинен бути екологічно орієнтованим у довгостроковій перспективі, економічно життєздатним, а також відповідати етичним і соціальним інтересам місцевих співтовариств. Слід наголосити, що в Україні основи теорії, наукові принципи і методи сталого туризму ще формуються. Можливо, саме цим пояснюється недостатня розробка економічних, екологічних і управлінських аспектів туризму. У зв'язку з цим достатньо слабо розроблені і більшість прикладних питань організації й інформації у сфері туризму.

Сьогодні, коли в українському туризмі домінує конкурентне середовище, потрібні наукові праці, які б слугували прийняттю рішень, тобто допомагали здійснювати стійке управління в цій складній сфері діяльності. Для розробки даного наукового напрямку актуальним є питання узгодження та порівняння прийнятих за основу визначень, понять, термінів в галузі, що розглядається. Саме тому основною метою даної статті є ґрунтовний аналіз термінів та понять, пов'язаних з екологічним туризмом та розгляд можливостей розвитку сталого екологічного туризму на території Миколаївської області.

Визначення основних понять «подорож», «рекреація» та «туризм» є дуже складним. Це виявляється тому, що не існує єдиного міжнародного термінологічного стандарту з даної тематики. У різних країнах панує істотно різне офіційне розуміння понять і термінів, зв'язаних з рекреацією і сферою дозвілля. Існуючі визначення туризму представляють його або у виді подорожі, або у виді руху населення, не зв'язаного зі зміною місця проживання і роботи. І хоча деякі автори проводять грань між туризмом і подорожами, більшість авторів цього не робить. Наприклад, В. Квартальнов вважає, що подорожі і туризм – два нерозривно зв'язаних поняття, що характеризують визначений образ життєдіяльності людини. Це відпочинок, активна розвага, спорт, пізнання навколишнього світу, торгівля, лікування і

безліч інших видів діяльності. [4]. М. Папирян наголошує на тому, що дати коротке і при цьому повне визначення поняттю «туризм», через різноманіття виконуваних ним функцій і великого числа форм прояву, досить складно. За визначенням, прийнятим ООН у 1954 році, туризм – це активний відпочинок, що впливає на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток людини, зв'язаний з пересуванням за межі постійного місця проживання [7]. У матеріалах Всесвітньої конференції з туризму, проведеної ВТО в 1981 році в Мадриді, дане наступне визначення: туризм – один з видів активного відпочинку, що представляє собою подорожі та з метою пізнання тих чи інших районів, нових країн, які сполучаються в ряді країн з елементами спорту. У 1993 році Статистична комісія ООН прийняла більш широке визначення: туризм – це діяльність людини, що подорожує і здійснює перебування в місцях, які знаходяться за межами їхнього звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного року, з метою відпочинку, діловими й іншими цілями. Що стосується поняття «рекреація», то в науковій літературі цей термін з'явився в США наприкінці 90-х років ХІ століття. Рекреація в перекладі з латині означає відновлення, відпочинок. Саме ця точка зору існувала у вітчизняній (в основному, у радянській) літературі. У сучасній літературі, виданих в останні роки, спостерігається перехід до нового бачення рекреації. Зокрема, В.А. Квартальнов наводить наступне визначення даного поняття [4]. Рекреація – це розширене відтворення фізичних, інтелектуальних і емоційних сил людини. У свою чергу, І.В. Смаль і В.В. Смаль відзначають, що рекреацію можна сприймати і як заплановану бездіяльність, що здійснюється за бажанням. У глибшому змісті вона розглядається у зв'язку з емоційним досвідом і натхненням, що з'являється як наслідок рекреаційної дії [12]. Центр досліджень політики національного туризму США тлумачить ці три терміни – «подорож», «туризм» і «рекреація» – таким чином:

1. Подорож – дія, зв'язана з переміщенням людей з місця свого постійного проживання в іншу країну чи місцевість у межах своєї країни, крім будь-яких форм заробітку.

2. Туризм – синонім терміна «подорож».

3. Рекреація – діяльність людей, що займаються творенням і персональним використанням вільного часу. Рекреація може включати пасивну й активну участь в індивідуальних чи групових спортивних заходах, в інтелектуальному удосконалюванні, розвагах тощо [6].

Найбільш ранньою концепцією екологічно безпечного туризму є німецька концепція «м'якого туризму» (Sanfter Tourismus). Концепція одержала визначене поширення в сфері туристичного бізнесу в середині ХХ в. У пріоритети «м'якого» туризму входить не тільки успішний бізнес, але й дбайливе ставлення до природи, самобутній культурі і традиціям місцевого населення. Центральною ідеєю «м'якого» туризму є гуманізація традиційного туризму. Істотне доповнення до концепцій «м'якого» туризму зробив Дитер Крамер. На його думку, гуманізація туризму, реформування і перетворення «жорсткого» туризму в «м'який» більш продуктивні не на індивідуальному рівні, тобто не через зміну індивідуального поведіння туристів чи конкретних політиків і керівників туристичного бізнесу, а через цілеспрямований вплив громадських організацій на політику великих турфірм [13]. У багатьох джерелах наводиться визначення, дане Суспільством екотуризму (США): «екотуризм – це подорожі в місця з відносно недоторканою природою з метою, не порушуючи цілісності екосистем, одержати уявлення про природні і культурно-етнографічні особливості даної території, що створює такі економічні умови, коли охорона природи стає вигідною місцевому населенню» [13]. Проблема визначення поняття «екотуризм» хвилює багатьох спеціалістів, якими було запропоновано відразу 10 визначень, от деякі з них:

1. Будь-яка форма туризму, що ґрунтується на природній екологічній привабливості країни.

2. Туризм, що включає одержання досвіду й інформації про охорону навколишнього середовища, всі елементи ґрунтуються на екологічно стійких принципах.

3. Подорожі в унікальні куточки природи зі специфічними цілями вивчення рідкісних рослин, тварин, особливих типів екосистем [12].

И. Петрасов описав відмінності традиційного туризму від екотуризму [9]: перевага природних об'єктів туризму; стійке природокористування; менша ресурсо і енергоємність; особиста участь у соціально-економічному розвитку територій; екологічна освіта туристів.

Бабкін А.В. узагальнив ознаки і визначення екологічного туризму і виділив три основних компоненти екотуризму [1]: 1) «пізнання природи»; 2) «збереження екосистем»; 3) «повага до інтересів місцевих жителів».

Список використаних джерел

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
2. Войтенко В.Л. На три держави півень тут співав. – Тернопіль: Видавничий дім «Стефанів», 2007. – 188 с.
3. Збережемо перлину Побужжя / Прибузький вісник. – 2008. – 7 червня. – С. 1.
4. Квартальнов В.А. Туризм. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320с.
5. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Миколаївській області в 2007 році. – Миколаїв: «Шамрай», 2008. – 172 с.
6. Новиков В. С. Характерные черты туризма XXI века – устойчивое и инновационное развитие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.intacadem.ru/content/view/272/261/1/1/>.

Науковий керівник: Мельник І. О. – доцент кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук

ОСВІТЯНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛОЖИТТЄВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки
підприємств**

Миколаївський національний аграрний університет

За минулі століття через бурхливий розвиток техносфери і пов'язані з цим величезні обсяги забруднень всіх складових біосфери особливого значення для людства набули нові знання – екологічні. Це знання про закономірності функціонування екосистем і особливості впливу людської діяльності на природу з метою збереження людства і біосфери. Сучасна екологія, екологія ХХІ сторіччя стала однією з фундаментальних комплексних наук про виживання на планеті Земля. Особливе її значення для людства протягом останніх десятиріч підкреслювали видатні вчені і діячі минулого А. Ейнштейн, В. Вернадський, Ю. Одум, П. Фарб, Б. Коммонер, а в наші часи – В. Данилов-Данильян, М. Реймерс, К. Ситник, М. Амосов, М. Кисельов, О. Яблоков, Ж. Кусто та ін.

Сучасна екологічна ситуація в світі в цілому та Україні зокрема загострюється з кожним днем. Забруднення атмосфери шкідливими викидами, тисячі тон сміття, знищення цілих екосистем через вирубування лісів, розорювання, будівництво, шкідлива радіація та випромінювання — далеко не повний перелік тих техногенних факторів, які негативно впливають на екологію.

Протягом останніх 25 років питанням ролі в житті і розвитку нашої цивілізації екологічної освіти, екологічної культури і моралі багато уваги приділялося на міжнародних екологічних форумах і конференціях міністрів охорони природи. Недарма екологічне виховання визнане одним із найважливіших пріоритетів ЮНЕСКО, Національної доктрини розвитку

освіти України XXI століття, інших основоположних документах світового та національного рівня.

Донедавна в нашій країні формувалась екологічна свідомість антропоцентричного типу - система уявлень про світ, згідно з якою вищою цінністю є людина, а природа має цінність тому, що вона цінна для людини. До яких наслідків це привело ми бачимо. Тому на даному етапі розвитку суспільства постає потреба у формуванні екологічної свідомості ексцентричного типу - це система уявлень про навколишній світ, за якою вищу цінність являє собою гармонійний розвиток людини і природи, які є елементами єдиної системи [6].

Різновидністю освіти в галузі охорони навколишнього природного середовища є еколого-правова освіта, тобто система знань про правове регулювання суспільних відносин у галузі взаємодії суспільства та природи [5]. Сама ж освітня діяльність пов'язана з наданням послуг для здобуття вищої освіти з видачею відповідного документа, що визначено ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» [1].

У ст. 23 Закону України «Про дошкільну освіту» [2] ставляться вимоги до змісту дошкільної освіти та його реалізації. Зміст дошкільної освіти визначається Базовим компонентом дошкільної освіти, який передбачає серед інших виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про загальну середню освіту» [3], передбачено розроблення та затвердження Державного стандарту загальної середньої освіти [4]. Державний стандарт базової і повної середньої освіти спрямований на виконання завдань загальноосвітніх навчальних закладів II і III ступеня і визначає вимоги до освіченості учнів основної і старшої школи. Він містить в собі також Базовий навчальний план та Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Виконання вимог Державного стандарту є обов'язковим для всіх навчальних закладів, що надають загальну середню освіту.

У стандарті серед завдань реалізації змісту освітньої галузі в основній школі є формування в учнів ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, уміння екологічно виважено взаємодіяти з довкіллям. Перед старшою школою ставиться завдання розвитку екологічної культури учнів, уміння гармонійно взаємодіяти з природою і безпечно жити у високотехнологічному суспільстві, усвідомлення ціннісних орієнтацій щодо ролі і значення наукового знання у суспільному розвитку.

У ст. 41 Закону України «Про вищу освіту» [1] передбачено, що навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі забезпечує можливість здобуття особою знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природничій і технічній сферах, а також можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості.

Таким чином усі названі закони України, що регламентують освітянську діяльність, закріплюють необхідність провадження ціложиттєвої екологічної освіти та її нерозривний зв'язок з екологічним вихованням.

Отже, головною метою екологічного виховання і освіти має бути орієнтація на формування екологічної свідомості особистості, готової відповідально ставитися до довкілля, виховання екологічно усвідомленої поведінки, знань прав і обов'язків громадян. Життєво необхідним стає створення умов у закладах освіти всіх рівнів і сім'ї, за яких діти та підлітки усвідомлювали б практичну значущість екологічної компетентності, проявляли б свою зацікавленість, набували здатності й готовності до ініціативної творчої діяльності екологічного спрямування. Таким чином, ідея розвитку екологічних компетентностей є однією із ключових ідей модернізації виховання і освіти, необхідність якої історично передбачена у вигляді корінних змін світогляду, традицій, стилю мислення, мотивів поведінки людей, які становлять сучасний соціум.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 р. за № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20 (17.05.2002). – Ст. 134.
2. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. за № 2628-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 49 (07.12.2001). – Ст. 259
3. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 р. За № 651-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28 (16.07.99). – Ст. 230
4. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова КМ України від 23.11.2011 р. за № 1392 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11 (17.02.2012). Ст. 400
5. Александрова І. О. Формування екологічного мислення в процесі реалізації навчальної програми з екології, - Організація навчально-виховного процесу, випуск 12. 2008, - 315 с.
6. Манішевська Н. М. Організація роботи екологічних гуртків як форма виховання екологічної свідомості молоді, - Організація навчально-виховного процесу, випуск 6. 2006. – 191 с.

БІОТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРООРГАНІЗМІВ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

**Мельник К.П., здобувач вищої освіти групи ФХТБ – БТ (2),
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З.Гжицького**

Біотехнологія — це комплексна наука, яка виникла в результаті об'єднання принципів та основних засад хімії, біології та технічних наук, і використовує живі організми, зокрема їх біологічні процеси (метаболізм, розмноження та ін.) для покращення якості продукції й збільшення кількості;

використання у виробництві більш екологічних речовин та поліпшення загального стану здоров'я людства через споживані продукти.

Умовно біотехнологію розділяють на нову і традиційну. До традиційної біотехнології відносяться всі напрями ензимології та промислова мікробіологія. До нової належить клітинна та генетична інженерія [1].

Традиційна біотехнологія заснована на ферментації. За останні 30 років виник ряд нових виробництв, що базуються на використанні різних міцеліальних грибів, дріжджів, бактерій, рідше водоростей.

Сучасні наукові дослідження показують перспективність мікрowodоростей як одних з найбільш ефективних продуцентів основних органічних речовин – протеїнів, ліпідів, вуглеводів, пігменти, вітамінів, тощо. Мікрowodорості вже давно використовуються як здорова їжа і біологічно активні добавки та корми для тварин в аквакультурі і сільському господарстві [2]. Окрім цього, мікрowodорості стали надійними об'єктами для експресії рекомбінантних протеїнів.

Щодо бактерій, зокрема археобактерій, то у промисловості використовуються амілази, галактозидази, які функціонують при температурі вище 100 ° C і дозволяють виробляти безлактозне молоко і молочну сироватку. Ферменти термофільних архей дуже стабільні в органічних розчинниках, що дозволяє здійснювати синтези в зеленій хімії, адже ферментативні реакції володіють високою швидкістю, не вимагають каталізаторів і дають високий вихід продукту. Крім того, вони можуть дозволити створити селективні маркери для використання в молекулярній біології архей.

Деякі види дріжджів з давніх пір використовуються людиною при приготуванні хліба, пива, вина, квасу тощо. У поєднанні з перегонкою процеси бродіння лежать в основі виробництва міцних спиртних напоїв. Корисні фізіологічні властивості дріжджів дозволяють використовувати їх в біотехнології. На даний момент їх застосовують у виробництві ксиліту, ферментів, харчових добавок, для очищення від нафтових забруднень. Також

дріжджі широко використовуються в науці як модельні організми для генетичних досліджень і в молекулярній біології. У промисловості для виробництва спирту використовують цукров у тростину, фуражну кукурудзу та інші дешеві джерела вуглеводів. Дріжджі роду *Saccharomyces* були генетично модифіковані для зброджування ксилози — однієї з основних складових целюлози. Виробництво мікробної біомаси - найбільше мікробіологічне виробництво. Мікробна біомаса може бути гарною білковою добавкою для домашніх тварин, птиць і риб. Виробництво мікробної біомаси особливо важливе для країн, не культивуючих у великих масштабах сою (соєву муку використовують як традиційну білкову добавку до кормів). Клітини дріжджів більші, ніж бактерій, і легше відділяються від рідини при центрифугуванні. Можна вирощувати поліплоїдні мутанти дріжджів з крупними клітинами. На даний момент відомо лише дві групи мікроорганізмів, властивості яких задовольняють, необхідні для великомасштабного промислового виробництва умови: це дріжджі роду *Candida* на *n*-алканах (нормальних вуглеводнях) і бактерії *Methylophilus methylotrophus* на метанолі.

Роль грибів у житті людини є величезною. Вони є ключовою ланкою у виробництві хліба, сиру, пива, квасу та вина, широко використовуються для отримання харчових добавок. Гриби спричиняють отруєння й важковиліковні захворювання людини, але при цьому водночас є джерелом лікарських препаратів — антибіотиків, протипухлинних та психотропних засобів. Біотехнологічні функції грибів різноманітні. Їх використовують для одержання таких продуктів, як: антибіотики (пеніциліни, цефалоспорини); каротиноїди (астаксантин, який надає м'якоті лососевим риbam червоно-жовтогарячий відтінок, який додають у корм на рибозаводах); білок; сири типу рокфор і камамбер (пеніцили); соєвий соус. Мікроскопічні гриби із яскраво вираженою активністю до синтезу комплексу біологічно активних ліпідів, жирних кислот [3].

Можливість культивування цих мікроорганізмів на відходах сільськогосподарської та харчової промисловості робить їх застосування зручним та економічно вигідним, а також допомагає вирішити багато проблем із забезпеченням різноманітних речовин, необхідних для комфортного людського існування.

Список використаних джерел

1. Електронне джерело. Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biolog/23026/>
2. Богданов Н. И. Суспензия хлореллы в рационе сельскохозяйственных животных / Н.И. Богданов. — Пенза: изд-во ВНИИОЗ, 2007. — 48 с
3. Електронне джерело. Режим доступу: <https://helpiks.org/4-11525.html>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Мельничук А.Ю., аспірант

**Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
Мінприроди України, м. Київ**

Реабілітація забруднених земель має особливу актуальність не тільки для організації раціонального природокористування окремих регіонів України, а й усієї країни в цілому. З початку 1990-х років відбуваються кардинальні зміни не тільки політичного, економічного та соціального характеру а й безпекового, які зачепили всі сфери господарювання населення, викликавши структурні зміни, а разом з тим конфлікти і суперечності в територіальних системах природокористування. Істотним змінам в цей період піддалася система землекористування, що є просторовою

основою здійснення будь-якої діяльності, в тому числі оборони. Докорінно змінилися правові, економічні та екологічні умови землекористування оборони, що дозволяють говорити про трансформаційні процеси в цій сфері, які тривають досі.

На наш погляд, актуальним і перспективним є напрямок дослідження багатофункціональності землекористування оборони, оскільки він має теоретичний і прикладний аспект, дозволяє виявити особливості механізму трансформації, визначити основні напрямки розвитку трансформаційних процесів і на цій основі запропонувати шляхи оптимізації системи землекористування оборони України.

Наприклад, виділимо проблему охорони й використання земель, що використовувалися підрозділами Збройних сил України та підлягають трансформації внаслідок військової діяльності [1] оскільки зараз не існує ані чіткої державної програми щодо їх відновлення, ані механізмів фінансування подібних заходів. Моніторинг екологічного стану таких територій також не є пріоритетною проблемою, над вирішенням якої працюють державні органи законодавчої й виконавчої влади. Натомість лише за період з 1992 по 2003 роки із сфери управління Міністерства оборони було виведено близько 140 зі 660 тис. га земель, які використовувались у військових цілях [2]. Це питання залишається проблемним, оскільки, «Програма реабілітації територій, забруднених унаслідок військової діяльності на 2002-2015 роки», що була схвалена постановою Кабінету Міністрів України № 916 від 26.07.2001 р. [3], відмінена Постановою КМ від 22.06.2011 №704 ([704-2011-п](#)) [4].

Проблема екологічної безпеки військової діяльності, яка в часовому вимірі сягає ще часів Радянського Союзу, є однією з актуальних екологічних проблем. Так, на території України з 1960 року базувалась 43-тя армія ракетних військ стратегічного призначення (РВСП) зі штабом у м. Вінниця, до складу якої входило 6 ракетних дивізій_одна з яких «50-та»

(розміщувались балістичні ракети середньої дальності) та дислокувалась на території Житомирської області.

Разом з тим, в Україні екологічний стан територій військових баз, тим більш колишніх, не вивчається. Не проводиться жодних широкомасштабних досліджень щодо забруднення довкілля на об'єктах, що залишені військовими [5].

У 2007 р. було затверджено стратегію екологічної політики Міноборони України та Збройних Сил України на 2007-2011 рр., якою передбачається організація та проведення екологічного аудиту на військових об'єктах, що змінюють своє призначення, та створення екологічних паспортів військових об'єктів [6]. Проте видатки з державного бюджету на заходи, пов'язані з конверсією військових об'єктів, припинені з 2007 р.

На всіх земельних ділянках, де раніше базувались ракетні комплекси, у ґрунті зафіксований підвищений вміст рухомих форм свинцю (в 1,213,2 рази) та міді (в 1,5-18,9 рази), а на території в/ч 32156/3, де до 1984 р. функціонувало 4 шахтні пускові ракетні установки, ґрунт забруднений ще й нікелем (перевищення ГДК у 1,2 рази) та цинком (перевищення ГДК у рази) [7]. Таке забруднення пов'язане виключно з техногенними факторами військового характеру, оскільки досліджувані об'єкти розташовані на території лісових масивів, сільськогосподарська діяльність тут не здійснювалась, а фоновий вміст рухомих форм важких металів у ґрунтах становить: для міді - 0,3-1,5 мг/кг (бідний ґрунт); для цинку - 0,5-0,2 мг/кг (дуже бідний ґрунт).

Сьогодні загостився екологічний стан земель оборони у зв'язку із вибухами арсеналів зброї.

Під екологічним забезпеченням землекористування оборони нами розуміється комплекс правових, економічних, соціальних, науково-теоретичних і організаційно-технічних заходів, що здійснюються збройними силами в мирний і воєнний час, спрямованих на збереження і відновлення

земель та навколишнього середовища в ході діяльності Збройних Сил і забезпечення вирішення завдань військами в умовах впливу екологічно несприятливих антропогенних і природних чинників.

Виходячи із цього, для захисту населення, військ і об'єктів від несприятливих екологічних факторів пов'язаних із збереженням бойових запасів зброї необхідно класифікувати землекористування оборони за функцією використання земель та інших природних ресурсів із врахуванням їх режиму в оборонно-безпекових цілях та розробити основні напрямки регулювання діяльності Збройних Сил України в галузі військової екології. Класифікація землекористування оборони повинна враховувати, що його сутність змінилася у контексті зміни оборонно-безпекових, екологічних та земельних інтересів. Воно набрало ознак багатофункціональності і більш складних економічних, екологічних та правових відносин власності на землю і інші природні ресурси.

Список використаних джерел

1. Бондар О.І. Стан земельних ресурсів в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Збірник доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2930 верес. 2001 р. - К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2001. - С. 17-19.
2. Колосова Т.В. Колишні військові території - випробування цивільним життям: Потрібність "непотрібних" територій [електронний ресурс]. - режим доступу: <http://www.samprodav.com/books/buy/70007-kolishni-viis-kovi-tieritoriyi-viprobuвання-tsiliv-nim-zhittiam-potribnist-niepotribnikh-tieritorii>.
3. Програма реабілітації територій, забруднених унаслідок військової діяльності, на 2002-2015 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. N 916.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 №704 ([704-2011-п](#)).

5. Виговська Т.В. Екологічний вплив ракетної техніки на довкілля Хмельниччини / Т.В. Виговська // Екол. вісн. - 2006. - № 1. - С. 18-20., Колосова Т.В. Колишні військові території - випробування цивільним життям: Потрібність "непотрібних" територій [електронний ресурс]. - режим доступу: <http://www.samprodav.com/books/buy/70007-kolishni-viis-kovi-tieritoriyyi-viprobuвання-tsvil-nim-zhittiam-potribnist-niepotribnikh-tieritorii>.

6. Про затвердження Стратегії екологічної політики Міноборони України та Збройних Сил України на 2007-20011 роки наказ; Міністра оборони України № 681 від 12.12.2007 р.

7. Проблеми реабілітації ґрунтово-земельних ресурсів Житомирської області, забруднених унаслідок військової діяльності. П.П. Надточій, Ю.А. Білявський, Т.М. Мислива, Ю.Б. Шмагала. Загальна екологія та агроекологія. Вісник ЖНАЕУ. № 2. 2009. с. 14-32.

Науковий керівник – Третяк А.М., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ МИКОЛАЇВЩИНИ

Мирян А.В., здобувач вищої освіти групи Б 2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Екотуризм – це туристська діяльність, метою якої є пізнання особливостей мало змінених природних і традиційних культурних ландшафтів за умови збереження ландшафтного різноманіття. В Україні екологічний туризм перебуває на початковій стадії розвитку. Екотуристичні мандрівки організовуються переважно на самодіяльному рівні, комерційна діяльність у цьому напрямі лише зароджується. Однак уже помітне виділення двох шляхів розвитку екологічного туризму – «американського» та «європейського». Перший формується у вигляді

організації спортивно-туристських подорожей в екстремальних природних умовах, другий – у формі організованого відпочинку у сільській місцевості із залученням до традиційної місцевої культури (в Україні цей вид туризму називають сільським зеленим або агротуризмом) [2]. Миколаївщина володіє високим рекреаційно-туристичним потенціалом, перспективним напрямом його розвитку є екологічний туризм. Привабливими для цього є регіональні ландшафтні парки – «Кінбурнська коса», «Гранітно-степове Побужжя», «Тилігульський», «Приінгульський» тощо. На територіях природного заповідного фонду найбільш цікавими видами рекреаційно-туристичної діяльності є такі:

- подорожі туристичними маршрутами та екологічними стежками;
- організація пляжно-купального відпочинку;
- створення та забезпечення функціонування візит центрів і музеїв природи;
- організація спостережень за птахами;
- аматорська та професійна фото, відеозйомка [1].

Адже різноманіття ландшафтів нашого краю задовольнить цікавість найбільш прискіпливих шанувальників природи: Гранітно-степове Побужжя – для любителів скель, альпінізму, екстремального спорту; Ольвійська хора – для тих, хто надає перевагу піщаним пагорбам та красі лиману... А Єланецький степ завжди дивує нас незалежно від пори року. Немає більш унікальних місцин, ніж наше Обхідне поле чи дивовижність Кінбурнської коси. Не будемо забувати, що наша область є транзитною для сконцентрованого потоку туристів, які їдуть з Києва або Європи до Криму. Наша територія в даному випадку дає нагоду зацікавити мандрівників, створити позитивну емоцію, яка по праву буде конкурувати з тими враженнями, які вони отримали б, побувши біля моря в Криму. Завдяки унікальній природі Миколаївщини ми могли б запропонувати як українським, так і іноземним туристам не тільки відпочинок, але й оздоровлення [3]. Область отримала у спадок інфра-структуру, яку було

збудовано в коблевсько-рибаківській зоні у 80-х роках минулого століття. Будувалася вона з метою широкого використання корисних копалин лиманів, насамперед Тилігуль-ського і Бейкушської затоки Бережанського лиману. Створити курорти не вдалося, але інфраструктура залишилася. У наш час є можливість відродити лікування в санаторіях – цю привабливу галузь, яка має великий попит на теренах усього світу. Є багато людей, які бажають вкласти в туристичну справу великі кошти. Хотілося б, щоб це були інвестори не лише українські, а цими пропозиціями зацікавляться й іноземні компанії [5]. Про природну привабливість та живописну красу нашого регіону можна розповідати нескінченно. Вочевидь, це вкрай необхідно робити. Однак ми усвідомлюємо і те, що ці природні чудеса потребують не тільки того, щоб ними милувались та пишались, їм потрібні господарська турбота та належний нагляд, а головне – бережливе ставлення і небайдужість людей. Основним лімітуючим фактором розвитку туризму на територіях ПЗФ є пріоритетні природоохоронна, ресурсозберігальна та відновлювальна функції. Основними положеннями такої діяльності мають бути:

1. Обмеження вільного доступу до природних ядер, де сконцентровані рідкісні, зникаючі, реліктові, ендемічні види, особливо в період їх цвітіння та гніздування птахів.
2. Масові туристсько-спортивні заходи проводити після попереднього узгодження термінів та місця їх проведення з дирекціями об'єктів ПЗФ.
3. Здійснювати діяльність без перевищення рекреаційної єдності угідь.
4. Організовувати збір та вивезення сміття з території.

Стійкий розвиток туризму може призвести до швидкої деградації природних комплексів, як наслідок, втрати привабливості для туристів. Тому рекреаційно-туристична діяльність повинна плануватися відповідно до природоохоронного законодавства України [4]. На Миколаївщині екологічний туризм стає супутником і невід'ємною частиною всіх видів

туризму, інтегрує їх у загальний процес, а завдяки своєму максимально доступному просвітницькому та освітньому потенціалу є чи не єдиним регулятивним та формуючим поведінку важелем управління урбанізаційними процесами, раціонального природокористування та охорони природи. Він дозволяє пом'якшити удари, що задає природі безумне ставлення до неї людини, зберігає кутки незайманої природи і сприяє розмноженню природних цінностей не тільки за допомогою екологічної просвіти, але і за рахунок коштів, що спрямовуються з прибутків від екологічного туризму на вирішення цих завдань.

Туристи отримують від такого спілкування з природою певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та здоров'я, а природа при цьому зазнає мінімальних оборотних впливів і втрат, місцеві мешканці отримують соціальні та економічні стимули до збереження природи та традиційного природокористування. Зрозуміло, що потрібні серйозні нові регіональні та державні довгострокові програми захисту та розвитку природного довкілля, створення, з обо-в'язковим залученням експертів-екологів та природоохоронців, туристської інфраструктури, визначення новітніх туристичних маршрутів на мапі українського та європейського «екологічного» туризму. Мальовничі місця, гарні можливості для створення необхідної інфраструктури дають підстави сподіватися, що у недалекому майбутньому Миколаївщина буде приймати великі потоки туристів. Ця місцевість не тільки чарівний об'єкт природи. У неї дуже потужна і цікава історія, яку необхідно добре вивчити; узагальнити, щоб розробити екскурсійну програму. Для цього потрібна велика кількість фахівців, які б створили тут цікавий туристичний продукт.

Список використаних джерел

1. Папирян Г.А. Международные экономические отношения. Экономика туризма. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.

2. Перспектива за туризмом // Прибузький вісник. – 2008. – 15 липня. – С. 2.
3. Петрасов И. Экономико-географические предпосылки развития туризма в странах мира, 2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://geopub.narod.ru/student/petrasov/3/main.htm>.
4. Підготовка фахівців у сфері екологізації туристичної діяльності // Екологічний вісник. – 2003. – С. 14.
5. Сім природних чудес Миколаївщини. – Миколаїв: 111 «Кольоровий світ», 2009. – С. 30.

Науковий керівник: Мельник І. О. – доцент кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

**Мунтяну Н.В., здобувач вищої освіти групи Ф2/1 ТЕК
Миколаївський національний аграрний університет**

Світове сільське господарство протягом останнього століття перебуває у стані технологічної революції, особливо у землеробстві. Початок її пов'язано з появою високо інтенсивних сортів в 60-70 роки ХХ століття (так звана „зелена революція”). На 70-80-ті роки припадає агрохімічна революція – розробка інтенсивних технологій вирощування зернових та інших культур, 80-90-ті роки – транс генна революція (створення генномодифікованих сортів рослин), 90-ті роки – інформатизаційна революція (розвиток інформаційно-обчислювальної техніки та дистанційних методів зондування землі). В результаті цих перетворень, які отримали поширення спочатку в західноєвропейських країнах, ефективність землеробства різко зросла (наприклад, середня урожайність зернових в Англії, Німеччині, Франції перевищила 8 т/га).

Інтенсифікація землеробства на першому етапі супроводжувалося забрудненням продукції та навколишнього середовища, що породжувало протест суспільства та розквіт дискусій, в яких протиставлялися дві позиції. Перша визначалася гаслом „назад до природи”, друга – закликом до подальшої інтенсифікації шляхом застосування технологій з мінімальним екологічним ризиком. Перша позиція була найбільш популярною в 70-х роках та отримала розвиток у вигляді альтернативних варіантів систем землеробства без застосування пестицидів та мінеральних добрив. Значної уваги отримало біодинамічне землеробство Рудольфа Штайера та біологічне землеробство Ховарда. Ці та інші форми альтернативного землеробства мало відрізняються по своїй суті. В 1972 р. їх прихильники об’єдналися в Міжнародну федерацію органічного землеробства (IFOAM). Органічне землеробство зайняло певну нішу, але не отримало широкого розповсюдження через підвищену витратність.

У 80-х роках активізувався пошук так званого третього шляху – технологічних рішень, які інтегрують економічні, соціальні та екологічні аспекти землеробства. З’явилася концепція сільського господарства з різними екологічними обмеженнями („регенеративне”, „охоронне”, „інтегроване”, „упорядковане” та ін.). Всі вони відображали концепцію розвитку людства, прийняту в 1992 р. в Ріо-де-Жанейро на Конференції ООН по навколишньому середовищу та розвитку. Це започаткувало курс на екологізації сільськогосподарського виробництва, яке полягає у приведенні його у відповідність екологічним законам, вирішенню задач збереження біорізноманіття, адаптації до агроекологічних умов, оптимізації співвідношення природних та сільськогосподарських угідь, гармонізація землеробства та тваринництва, створення оптимальної інфраструктури агро ландшафтів з врахуванням енергоперенесення, біологізація землеробства.

Сільське господарство в першу чергу вирішує питання переборення нестачі продовольства та голоду, потім при підвищенні якості життя товаровиробники та суспільство долучаються до діяльності екологізації

виробництва. За названими критеріями країни світу можна умовно поділити на три групи: екологічно, економічно та соціально орієнтовані. До перших відносяться розвинені країни, в яких вже вирішено проблеми соціальної та економічної стійкості, і сьогодні вся увага сконцентрована на екологічних проблемах. До третьої – країни, перед якими стає питання переборення голоду. Друга група представлена країнами з перехідної економікою, які долучаються до прогреса в еколого орієнтованому аграрному виробництві або знаходяться на проміжних позиціях.

Найбільш загальний показник відмінностей між країнами згаданих категорій – валова вартість продукції в розрахунку на одного зайнятого в сільському господарстві. Вона складає відповідно 34004, 4210 та 1017 долл. США. Аналіз екологічної ситуації в різних групах країн свідчить про більш високі темпи деградації ґрунтів та ландшафтів (водна та вітрова ерозія, засолення, опустелювання, обезліснення, де гуміфікація) в економічно і, особливо, соціально орієнтованих державах.

В результаті цього короткого огляду світових тенденцій розвитку землеробства випливають наступні висновки:

- рішення проблеми екологізації землеробства пов'язано з адаптивною інтенсифікацією на основі наукоємних агро технологій та їх подальша біологізація;
- протипоставлення органічного землеробства сучасним науково обґрунтованим агро технологіям не має суттєвих підстав, оскільки перспективи його застосування у „чистому вигляді” є досить обмеженими;
- для розвитку екологізації землеробства необхідні певні економічні, соціальні та культурні передумови, а також досить високий професійний рівень товаровиробників.

Для нашої країни ці висновки мають дуже важливе значення у зв'язку із невизначеністю державної аграрної політики. Ігнорування сучасних агро технологій обумовлює фатальну відсталість сільського господарства України від більшості світових сільськогосподарських держав. Протягом останніх 25-

ти років цей розрив по кількісним та якісним показникам постійно зростає. Україна демонструє світу недосконалість аграрної економіки при наявності потужного природно-ресурсного потенціалу. Виходом з ситуації є державна програма інтенсифікації сільськогосподарського виробництва з використанням наукоємних технологій з мінімальним екологічним ризиком.

Науковий керівник: Мельник І. О. – доцент кафедри економіки підприємств, канд. екон. наук

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Неделіковська К.І., здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Найбільш тісний зв'язок між економічною діяльністю та природним середовищем спостерігається в сільськогосподарській галузі. Це зумовлює необхідність дослідження напрямів екологізації розвитку зазначеної складової функціонування господарського комплексу з метою зниження її негативного навантаження на навколишнє середовище. Виникають суперечності між економічною доцільністю та екологічною безпекою, що призводить до потреби перегляду техногенної концепції розвитку АПК.

Наукові дослідження пов'язані з вивчення питання екологізації аграрного виробництва в останні роки проводило багато вчених та науковців. Особливу увагу приділяли В. І. Ткачук, Р. М. Безус, Н. В. Зіновчук, О. Л. Попова, А. Я. Сохнич, А. М. Третьак, О. О. Прутська, В. М. Трегобчук, М. М. Федоров, В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, Т. О. Коваленко та інші.

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки. Аграрний сектор економіки за рівнем негативного впливу на навколишнє середовище можна зрівняти з екологічно небезпечними

промисловими галузями. Практика незбалансованого ведення сільського господарства є несприятливою для довкілля.

Екологізація є напрямом розвитку сільського господарства, що базується на освоєні екологічних методів господарювання, забезпечує розширене відтворення природних і антропогенних ресурсів за рахунок формування стійких еколого-економічних систем, спрямованих на збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції через створення стійкого агроландшафту за використання екологічних методів господарювання на основі впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства, раціонального залучення до господарського обороту і підвищення ефективності використання природних, матеріальних і трудових ресурсів сільської місцевості [1].

Стратегічні напрями організації виробничих відносин у землеробстві і тваринництві мають базуватися на раціональному використанні природних ресурсів і формуванні системи управління цими відносинами, що дасть можливість підвищити ефективність функціонування підприємств шляхом спеціалізації їх на виробництві екологічної продукції і створення умов для формування ринку вітчизняної високоякісної продукції, а також управління раціональним використанням земельних ресурсів за рахунок впровадження адаптивних систем землеробства [2].

Однак, і діючі, і перспективні стратегічні документи розвитку агропромислового комплексу не належним чином враховують природоохоронні вимоги при формуванні державної аграрної політики та стратегічному плануванні розвитку сільського господарства. Чинні та перспективні стратегічні та програмні документи не повною мірою охоплюють сучасні тенденції щодо впровадження еколого-інвестиційної політики та переходу до «зеленої» економіки в галузі, в тому числі, з питань впровадження ресурсозберігаючих, енергоефективних, безпечних та екологічно чистих технологій виробництва та ведення сільського господарства, в тому числі органічних технологій, не враховують проблеми

зміни клімату, внесок сільського господарства у викидах парникових газів та впровадження заходів щодо їх скорочення.

В умовах, коли програми не забезпечуються достатніми фінансовими ресурсами, це фактично унеможлиблює вирішення поставлених завдань з охорони довкілля [3].

Основні напрями екологізації виробництва в сучасних умовах господарювання всіх суб'єктів агросфери представлені на рисунку 1.

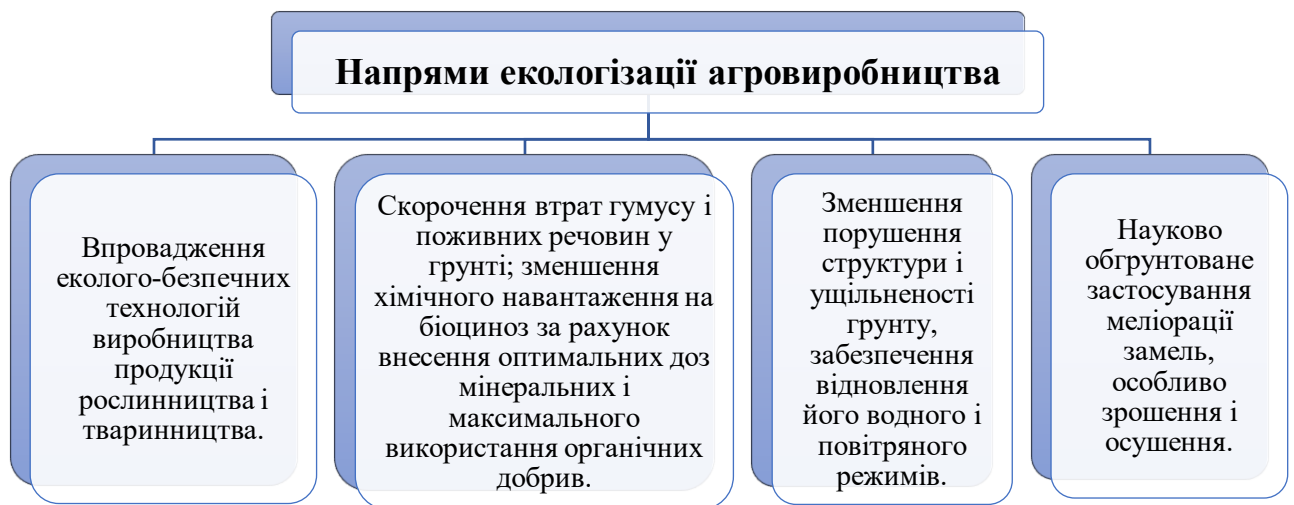

Рисунок 1 Основні напрями екологізації виробництва в агросфері України [3]

Ефективність системних перетворень у цій сфері значною мірою залежить від комплексу заходів національного, регіонального спрямування. Активізація забезпечення екологічної спрямованості аграрного виробництва вимагає для України впровадження ресурсозберігаючих агротехнологій, дотримання вимог екологічної безпеки у землекористуванні, розвиток органічного сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Трегобчук В.М. Ландшафтно-екологічне районування території України / В. М. Трегобчук // Вісн. аграр. науки. – 1999. – № 5. – С. 50-56.
2. Ткачук В.І Екологізація виробництва як пріоритет процесу диверсифікації аграрних підприємств / В.І. Ткачук // Ефективна економіка. –

2014. – № 4. [Електронний ресурс]. – Електрон. журн. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2899>

3. Екологізація секторів економіки: сільське господарство. Громадська організація «Всеукраїнська екологічна ліга». [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ecoleague.net/provel/tematychni-napriamy-diialnosti/ekolohizatsiia-sektoriv-ekonomiky/silске-hospodarstvo>. – Дата звернення: 12.04.2020.

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Охота Н.В., здобувач вищої освіти групи Б 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасних умовах розвитку аграрний сектор економіки все відчутніше зазнає дії негативних внутрішніх та зовнішніх чинників. Коливання ринкового попиту й відсутність стабільної аграрної політики не дозволяє господарюючим суб'єктам здійснювати довгострокове планування, не забезпечує стійкого розвитку підприємств галузі та змушує їх до пошуку альтернатив існуючої спеціалізації виробництва. Особлива роль при цьому належить диверсифікації діяльності аграрних підприємств, яка в умовах критичної ситуації надає шанс розширити асортимент продукції, змінити вид діяльності, освоїти нові види виробництва з метою підвищення ефективності сільгоспвиробництва. Вирішення економічних проблем через диверсифікацію сприятиме розв'язанню соціальних проблем сільської економіки, зокрема підвищенню рівня зайнятості, а отже і рівня добробуту сільського населення. Значний внесок у формування поглядів щодо розвитку різних аспектів процесу диверсифікації діяльності аграрних підприємств

зробили вітчизняні вчені: В. Андрійчук, О. Вітковський, Т. Зінчук, О. Могильний, П. Саблук, Г. Черевко та інші. Серед зарубіжних авторів диверсифікації слід відмітити наукові праці І. Ансоффа, Б. Карлоффа, В. Кера, К. Клейна та багатьох інших.

У сучасній літературі диверсифікацію пов'язують, насамперед, з переходом до багатопрофільного виробництва з широкою номенклатурою продукції. Поняття «диверсифікація» у «Економічній енциклопедії» трактується як процес розширення номенклатури продукції, яку виробляють окремі фірми та об'єднання [1].

Диверсифікація (від латин. *diversus* — різний і *facere* — робити) — це одночасний розвиток декількох або багатьох не взаємопов'язаних технологічних видів виробництва або обслуговування, розширення асортименту виробництва або послуг [2]. А деякі вчені розглядають диверсифікацію виробництва як засіб управління фінансовими ризиками, тобто як один із напрямків стратегічного розвитку підприємств.

Потреби у диверсифікації діяльності аграрних підприємств мотивовані низкою об'єктивних передумов природного та економічного порядку, відмінними рисами сільгоспвиробництва від інших галузей матеріальної сфери економіки. У ЄС диверсифікація сільської економіки виконує не тільки економічну місію, а й соціальну, збільшуючи рівень зайнятості сільського населення, стимулюючи інноваційний розвиток різних видів економічної діяльності. Розвиток диверсифікації діяльності підприємств аграрної сфери обумовлений такими причинами: необхідність виживання в умовах нестабільної ринкової економіки та кризових умовах, за рахунок збільшення видів підприємницької діяльності, які здатні утворити синергічний ефект, що дозволить забезпечити економічну стійкість підприємства; можливість підвищення зайнятості населення та збільшення робочих місць в агросфері, що дасть можливість отримання стабільних сімейних доходів в умовах сезонності та традиційних сільгоспробіт; повне використання ресурсів [3].

Основними напрямками диверсифікації діяльності для агропідприємств – це перехід на виробництво екологічно-чистої продукції або рідкісної продукції сільського господарства: квітникарство, декоративне та репродуктивне садівництво, розведення декоративних видів тварин та птахів, вирощування лікарських трав, виготовлення спецій, агротуризм та інше. Отже, господарства, забезпечуючи товарне виробництво, мають змогу підкорити нові або неосвоєні ніші ринку країни [4]. Вітчизняним сільгоспвиробникам також доцільно урахувати досвід зарубіжних країн США, Китаю, Європейського Союзу, в яких уже успішно реалізовані програми підтримки несільськогосподарських видів діяльності в сільській місцевості: надання субсидій, для погашення кредиту, що був наданий для створення переробних підприємств. Країни ЄС активно проводять Спільну аграрну політику та політику сільського розвитку, що надає можливість не тільки зберігати фермерство, як основну форму господарювання, розвивати і поглиблювати мультифункціональну роль сільського господарства на засадах диверсифікації. Для прикладу, найпоширенішим видом диверсифікації у Польщі є агротуризм, роздрібна торгівля через зареєстровані фермерські магазини й кіоски та надання інших видів послуг [5].

Отже, диверсифікація діяльності є основою стратегічного розвитку АПК, що дозволяє найбільш повно і раціонально використовувати свої ресурси та виробничий потенціал, розширити асортимент та збільшити обсяги виробництва продукції. Таким чином, вдала диверсифікація своєї діяльності дасть можливість досягти довгострокового конкурентоспроможного розвитку.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У 3т.Ре. кол.: С. В. Мочерний (відпр. ред.) – К. : ВУ – Академія. 2002. – с.952

2. Івченко Л. Диверсифікація діяльності підприємств як чинник їх економічного зростання / Л. Івченко. // Міжнародний збірник наук. праць. – 2016. – №1. – С. 101.
3. Чумак Р. М. Диверсифікація як важлива умова сталого функціонування сільськогосподарських підприємств та розвитку сільських територій / Р. М. Чумак // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – №9. – С. 41
4. Макаренко М. В. Технологія управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / М. В. Макаренко. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №4. – С. 114.
5. Бахчиванжи Л. А. Диверсифікація аграрних підприємств як стратегія управління соц.-економ. розвитком / Л. А. Бахчиванжи // Наук. вісник між нар. Гуманітарного університету. – 2013. – №6. – С. 85

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

**Олійник Н.М., к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки, Херсонський національний
технічний університет**

**Макаренко С.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і
адміністрування, Херсонський державний університет**

**Мезенцева О.С., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Херсонський національний технічний університет**

У світлі наростаючих глобальних проблем, таких як зміна клімату, збільшення кількості населення, забруднення довкілля, неефективне використання та виснаження природних ресурсів, для забезпечення

подальшого розвитку людства є життєво важливим перехід на світовому рівні до технологій та методів, які є менш екологічно шкідливими та спрямовані на ресурсозбереження [1, с. 363]. І в цьому може допомогти екологізація економіки.

Теоретичні та практичні аспекти екологізації економіки досліджували наступні вітчизняні науковці: Бобровська Н.В. [2], Рибачок С.А. [3], Шарапа І.В. [4] та інші.

Метою роботи є обґрунтування необхідності екологізації економіки для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства.

Україна серед європейських країн має найвищий інтегральний показник антропогенних навантажень на природне середовище практично на всій території [2, с. 18]. Тому важливим напрямом екологізації економіки є раціональне використання природно-ресурсного потенціалу. Впровадження на промислових підприємствах маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів – тренд у всьому світі та виробнича необхідність останніх років.

В таблиці 1 проведено структурно-динамічний аналіз впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів на промислових підприємствах України протягом 2010-2019 рр.

Таблиця 1

Аналіз впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів на промислових підприємствах України протягом 2010-2019 рр.

Рік	Впровадження у виробництво нових технологічних процесів		
	Загальна кількість, одиниць	з них нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів	
		одиниць	питома вага, %
2010	2043	479	23,4
2011	2510	517	20,6
2012	2188	554	25,3
2013	1576	502	31,9
2014	1743	447	25,6
2015	1217	458	37,6

2016	3489	748	21,4
2017	1831	611	33,4
2018	2002	926	46,3
2019	2318	857	37,0

Джерело: складено та розраховано авторами на основі даних [5].

Як видно з таблиці 1, протягом 2010-2019 рр. частка впроваджених у виробництво на промислових підприємствах України нових або суттєво поліпшених маловідходних, ресурсозберігаючих технологічних процесів суттєво не змінювалась: варіювала від 20,6 % у 2011 році до 46,3 % у 2018 році.

У раніше проведених дослідженнях [3, с. 66] зазначалось, що для забезпечення залучення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів у перспективні інноваційні проекти в межах реалізації концепції «зеленої» економіки органи державної влади й місцевого самоврядування повинні розробити узгоджений механізм стимулювання вітчизняного бізнесу для максимізації ефективності використання природних ресурсів у виробничому процесі.

Однією із оптимальних стратегій розвитку суб'єктів господарювання є створення виробничого процесу, який забезпечив би повний цикл виробництва екологічно чистої продукції [4, с. 160].

Лише усвідомивши, що екологізація економіки – це «основа», на якій тримається майбутнє держави, можна дійсно реалізувати позитивне розв'язання злободенних, найгостріших еколого-економічних проблем суспільства для забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Олійник Н. Управління «зеленим» бізнесом: можливості для України / Н. Олійник, С. Макаренко, А. Юткевич // Стратегія бізнесу: футурологічні виклики : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної

інтернет-конференції (20-22 листопада 2019 р.). – К.: КНЕУ, 2019. – С. 362-368.

2. Бобровська Н.В. Формування екологічної свідомості суспільства / Н.В. Бобровська // Екологічні та соціально-економічні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: Збірник тез V-ї Всеукраїнської Інтернет – конференції (9-11 травня 2018 р.). – Миколаїв: МНАУ, 2018. – С. 18-21.

3. Макаренко С.М. Удосконалення державної інвестиційної політики як основи впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах / С.М. Макаренко, Н.М. Олійник, С.А. Рибачок // Економічні інновації: Збірник наукових праць. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – 2019. – Т. 21. – Вип. 3 (72). – С. 62-70.

4. Макаренко С.М. Виробництво екологічно чистої продукції як основа визначення оптимальної стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіону / С.М. Макаренко, Н.М. Олійник, І.В. Шарапа // Економічні інновації. Українське Причорномор'я в національних і міжнародних координатах розвитку: природокористування, рекреація та туризм, соціальна сфера. – Одеса, 2011. – Вип. 44. – С. 156-160.

5. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний національний університет

Глобальні проблеми людства, його подальшого існування та розвитку обумовили концентрацію зусиль світової спільноти щодо розв'язання питань сталого розвитку. Серед суттєвих та найбільш загрозливих небезпек людської цивілізації визначилась нестача природних ресурсів, постійні

значні втрати людського потенціалу та зростання ризиків, пов'язаних із нерівністю в якості життя, розподілі ресурсів, умов існування та розвитку тощо. Майбутні покоління ставляться під загрозу гідного існування через зменшення природних ресурсів для цього та погіршення якості довкілля (повітря, вода, земля, забрудненість місць проживання тощо), а також через зниження духовно-культурного потенціалу нинішнього покоління [4].

Сталий розвиток орієнтується на прогресивні зміни, спрямовані на безпеку, розвиток та розширення можливостей вибору сучасного та майбутніх поколінь на підставі гармонійного й збалансованого розвитку економічної, соціальної та екологічної сфер.

Саме тому, на нашу думку, основними складовими у сталому розвитку є екологічна, соціальна та економічна. Системне узгодження економічної, соціальної та екологічної складових є актуальним і складним завданням. Вони мають розвиватися на нових засадах інноваційності, модернізації інституційних та духовно-етичних принципів. Так, зменшення споживання природних ресурсів та їх відновлення можливі лише на основі техніко-технологічних інновацій.

Економічна складова передбачає ефективне виробництво на основі сучасних високих ресурсозберігаючих технологій відповідно до реальних потреб суспільства.

Екологічна складова сталого розвитку передбачає збереження природних та людських ресурсів. Механізми їх залучення й використання залежать від економічних важелів розвитку. Екологічний стан безпосередньо впливає на здоров'я, умови проживання, праці, відпочинку і є умовою гідного існування людини. Наявність земельних, лісових, водних, мінеральних, рекреаційних та інших видів ресурсів є підставою для розвитку економіки.

Соціальна складова - це утвердження правових і демократичних основ, модернізація потреб та споживання, розвиток творчого потенціалу людини, збереження різноманіття та взаємного співіснування соціальних і культурних

систем. Вона позитивно впливає як на економічну, так й екологічну сфери через нарощення людського й соціального капіталу, духовно-культурного потенціалу розвитку людини і суспільства, піднесення соціальної сфери, гармонізацію суспільних відносин.

У наслідку порушень балансу між даними складовими виникає загроза збитку, який наноситься або може бути нанесений в майбутньому людині, суспільству і природному середовищу [5]. Зневага компонентами сталого розвитку дуже небезпечна і може привести країну, планету до непоправних наслідків. Ігнорування процесами сталого розвитку згубно впливає як на життєздатність людини, суспільства, ефективність функціонування підприємства, так і на стан природного довкілля, економічну ситуацію в регіоні, місті, країні.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку регіону : [монографія] / [І. О. Александров, О. В. Половян, О. Ф. Коновалов та ін.] ; за заг. ред. д.е.н. І. О. Александрова ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : Ноулідж, 2010. – 203 с.
2. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контекст / наук. кер. М. З. Згуровський ; Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]. – К. : НТУУ «КПІ», 2010. Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. – 2010. – 359 с.
3. Лібанова Е. М. Стратегічні пріоритети соціальної політики України на початку ХХІ століття / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна політика. – 2008. – № 1 (9). – С. 9–22.
4. Електронний ресурс. Режим доступу: https://iie.org.ua/wpcontent/uploads/monografiyi/2012/2012_mono_Novikova_Amosha_Antonyuk.pdf
5. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/nas_dop_2015.pdf

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Павленко В.О., здобувач вищої освіти групи МЕН 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Стан економіки аграрного сектора України вимагає переходу на інтенсивні методи господарювання, які вимагають використання засобів хімізації та проведенням меліорації земель. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування. Наукові дослідження спрямовані на розвиток екологізації аграрного виробництва в останні роки проводило багато вчених: Р.М. Безус, Н.В. Зіновчук, А.С. Малиновський, О.О. Прутська, О.Л. Попова та інші.

Екологізація, як напрям розвитку сільського господарства, базується на освоєні екологічних методів господарювання, забезпечує розширене відтворення природних і антропогенних ресурсів шляхом формування стійких еколого-економічних систем, які спрямовані на збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції через використання екологічних методів господарювання на основі впровадження екологічного виробництва, та підвищення ефективності використання природних, матеріальних і трудових ресурсів сільської місцевості [1].

Теоретичні основи екологізації суспільного виробництва містять в собі ряд аспектів, які сприяють цьому процесу, основні з них є [2]:

– Біологічні аспекти екологізації виробництва, що відповідають її сутності, оскільки передбачають включення у виробничий процес живих організмів; передусім біотехнології, тобто виробництва з використанням бактерій та дріжджів, які використовуються для виробництва засобів захисту рослин та екологічних добрив.

– Технологічні аспекти екологізації виробництва, які реалізуються шляхом зниження матеріальних затрат на машини та обладнання; зниження енергоспоживання машин.

Економічний аспект супроводжується значними витратами на виробництво, тому дуже часто виникає питання щодо економічної доцільності виробництва.

Для цього підприємству необхідно здійснити низку заходів, а саме: визначити товарну продукцію відповідно до вимог ринку; вибрати варіант переходу на екологічне виробництво; скоригувати його організаційну структуру; підготувати фахівців; розробити та освоїти нові технології виробництва; визначити канали збуту екологічної продукції з урахуванням попиту в умовах регіону [3].

Забезпечення розвитку екологічного виробництва вимагає диверсифікації шляхів щодо нарощування темпів виробництва екологічно чистої продукції, широкого впровадження інноваційних розробок, здатних мінімізувати негативний вплив виробництва та перероблення продукції на навколишнє середовище, що допоможе забезпечити відтворення родючості ґрунту, створити умови для раціонального використання землі й виробництва екологічної продукції.

Список використаних джерел

1. Екологізація виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=1138
2. Сухарев С. М. Техноекологія та охорона навколишнього середовища / С. М. Сухарев, С. Ю. Чундак, О. Ю. Сухарева. – Львів: «Новий світ-2000», 2011. – 302.
3. Безус Р.М. Ринок органічної продукції в Україні: проблеми та перспективи / Р.М. Безус, Г.Я. Антонюк // Економіка АПК. – 2011. – №6. – С. 47–52.

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Романенко А.А., здобувач вищої освіти групи Б1/2,
Миколаївський національний аграрний національний університет**

Ефективність охорони навколишнього середовища виявляється через формування двох видів ефекту – економічного та соціального. Економічний ефект від охорони навколишнього середовища передбачає зростання виробництва та прибутку при однаковому рівні використання природних ресурсів та умов за рахунок збереження ресурсів та інновацій. Заходи з охорони навколишнього природного середовища є ефективними у випадках, коли кошти, витрачені на їх реалізацію, будуть меншими, ніж кошти, витрачені на подолання екологічних дисбалансів чи катастроф, пов'язаних із господарською діяльністю [2].

Соціальний ефект від природоохоронної діяльності забезпечить реалізацію прагнення суспільства жити у сприятливому середовищі, харчуватися якісною продукцією, знизити захворюваність, пов'язані з проблемами якості навколишнього середовища, вміти відтворюватись і, нарешті, забезпечити сприятливе середовище життя для майбутніх поколінь.

Економічна ефективність екологічних заходів означає їх ефективність, тобто співвідношення між результатами та витратами, що їх забезпечили. Розрізняють первинний ефект і кінцевий комплексний соціально-економічний ефект від природоохоронних заходів. Первинний ефект полягає у зменшенні забруднення навколишнього середовища та покращенні його стану і проявляється у зменшенні обсягу забруднення та концентрації шкідливих домішок в атмосфері, воді та ґрунті. Враховуючи необхідність поєднання економічних та екологічних інтересів підприємств, первинний ефект повинен виражатися безпосередньо у вигляді збільшення випущеної

продукції без порушення екологічних норм. Остаточний ефект виражається у підвищенні рівня життя населення, ефективності виробництва.

Для забезпечення економічного та соціального ефекту необхідно, власне, управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, досліджень, оцінки впливу на навколишнє середовище, контролю, прогнозування, програмування, інформації та іншої виконавчої та адміністративної діяльності. Метою управління в галузі екологічного менеджменту є впровадження законодавства, контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки, забезпечення виконання ефективних та всебічних заходів щодо охорони довкілля, раціональне використання природних ресурсів, досягнення узгодженості між урядом та громадськістю органів у галузі довкілля.

У системі управління навколишнім середовищем підприємства можна виділити планування, експлуатацію очисних споруд (включаючи технологічний процес) та контроль викидів у навколишнє середовище. Проектування та планування дозволяють розробити комплекс необхідних заходів щодо охорони навколишнього середовища, їх впровадження, серед яких нові вдосконалені технологічні процеси, роботи, очисні споруди, що зменшують або виключають шкідливий вплив на навколишнє середовище [1].

Економічна та соціальна ефективність природоохоронної діяльності та екологічного менеджменту означає послідовний розвиток наукових основ охорони навколишнього природного середовища та раціональне використання його ресурсів на основі таких принципів, як регулярність, пропорційність, оптимальність та соціальна значимість.

Список використаних джерел

1. Економіка довкілля і природних ресурсів [Текст]: монографія / Ю.В. Дзядичевич, Б.О. Язлюк, Р.Б. Гевко, Ю.І. Гайда [та ін.]. – Тернопіль, 2016. – 392 с.

2. Розум Р.І. Еколого-економічні системи: основні аспекти / Р.І. Розум, М.В. Буряк, І.В. Любезна //Науковий огляд. Науковий журнал. – Київ, 2015. – № 6 (16). – С. 33-49.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Сидорова С.Р., здобувач вищої освіти групи Б1/2,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Природно-ресурсний потенціал - важливий фактор розміщення продуктивних сил, який включає природні ресурси і природні умови. Відповідно до найбільш поширеного трактування під природними ресурсами розуміють тіла й сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства.

Природні умови - це тіла й сили природи, які мають істотне значення для життя і діяльності суспільства, але не беруть безпосередньої участі у виробничій і невиробничій діяльності людей. Такий поділ є до певної міри умовним, оскільки окремі компоненти можуть виступати і як ресурси, і як умови [1].

Основними складовими природно-ресурсного потенціалу : мінеральні, земельні, водні, лісові, біологічні, рекреаційні, кліматичні та космічні ресурси.

Таблиця 1. Забезпеченість України в природних ресурсах

Ресурс	%	Ресурс	%
Графіт	700	Гіпс	106
Каолін первинний	400	Вогнетривка глина	105
Ртуть	250	Цементна сировина	100
Бром	250	Вугілля	95
Сірка самородна	200	Газ природний	22
Манган	175	Солі калійні	12
Скляна сировина	167	Нафта	8

Сіль кухонна	150	Магnezити	0
Залізні руди	140	Боксити	0
Титанові руди	140		

Джерело: розраховано за даними 2.

В Україні виявлено 307 родовищ нафти і газу, які зосереджені переважно на північному сході країни, у Прикарпатті і Причорномор'ї. Початкові розвідані запаси становили понад 3,4 млрд т умовного палива. Ступінь виснаження розвідних запасів становить понад 60%. Водночас значним резервом є майже 5 млрд т умовного палива ще не розвіданих запасів. За існуючими оцінками ресурси нафти і природного газу в Україні дозволяють збільшити їх видобуток майже вдвічі. Крім того, на Державному балансі запасів знаходиться 127 родовищ метану вугільних родовищ.

На території України розміщено понад 1,5 тис. родовищ торфу, що зосереджені переважно у Волинській, Рівненській, Житомирській, Київській, Чернігівській, Черкаській, Хмельницькій, Сумській та Львівській областях.

Країна має певні запаси руд кольорових металів. Запаси нікелю невеликої потужності зосереджені у Вінницькій, Кіровоградській та Дніпропетровській областях; ртуті - у Донбасі і Закарпатті; титану - в Житомирській, Київській, Черкаській, Дніпропетровській областях, на узбережжі Чорного та Азовського морів; бокситів - у Дніпропетровській області; алунітів - у Закарпатті; нефелінів - у Приазов'ї. Унікальні родовища сировини для отримання ряду рідкісних і рідкісноземельних елементів розташовані у Житомирському Поліссі та в Приазов'ї. Розробку золоторудного родовища розпочато в Закарпатті [1].

Прогресивним напрямом використання природно-ресурсного потенціалу є ресурсозбереження. Предметом подальшого дослідження мають стати міжнародні природні ресурси, оскільки багато природних ресурсів не належать якійсь конкретній країні, а є спільними.

Список використаних джерел

1. Національна економіка : навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович] ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. Знання, 2012. – 463с.
2. Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. – Донецьк : Донбас, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookdn.com/book_274.html
3. Малиш Н. А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н. А. Малиш. – К. : К.І.С., 2011. – 348 с.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ

Сірик А.А., здобувач вищої освіти групи ММ1/1,

Миколаївський національний аграрний національний університет

У всьому світі зростає усвідомлення того, що життя і діяльність людини на Землі можливі в гармонії з природою. Несприятливе екологічне становище в багатьох регіонах планети примушує людей займатися проблемами збереження навколишнього середовища. Існуюча екологічна ситуація і тенденції її зміни, в більшості випадків, визначаються існуючою державною політикою в галузі охорони навколишнього природного середовища, промисловим виробництвом та господарською діяльністю взагалі. Основна причина незадовільного стану полягає в низькій ефективності механізмів екологічного контролю та управління на промисловому виробництві, які переважно засновані на адміністративних методах.

Екологічна сертифікація - діяльність з підтвердження відповідності об'єкта сертифікації природоохоронним вимогам, встановленим діючим законодавством, державним стандартам та іншим нормативним документам, в тому числі міжнародним та національним інших країн, введеним згідно законодавства [1].

Мета екологічної сертифікації - стимулювання виробників до впровадження таких технологічних процесів і розробки таких товарів, які в найменшій мірі забруднюють природне середовище і дають споживачеві гарантію безпеки продукції для його життя, здоров'я, майна та середовища проживання.

Для багатьох видів продукції екологічний сертифікат або знак є зумовлюючим фактором їх конкурентоздатності. [3]

Об'єктами обов'язкової сертифікації виступають:

1. Системи управління оточуючим середовищем;
2. Виробничі, дослідно-виробничі об'єкти, підприємства, що використовують екологічно небезпечні технології;
3. Продукція, що може шкідливо впливати на довкілля на протязі всього життєвого циклу;
4. Відходи виробництв та діяльність у що пов'язана з відходами.

Актуальна сфера екологічної сертифікації - відходи. Сертифікація в цій галузі направлена на усунення небезпечного впливу відходів на середовище проживання і максимальне їх використання в якості вторинної сировини. Важливо розвивати стандартизацію відходів, що безпосередньо пов'язано з сертифікацією.

Сучасний стан екологічної сертифікації України є:[2]

— відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій;

— проблеми нового обстеження та відновлення економічної діяльності на територіях, які в минулому столітті були віднесені до постраждалих в результаті аварії на Чорнобильській АЕС;

- проблеми відновлення інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст; екологічні проблеми з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатацією шахтами та іншим спадками радянської індустріалізації часів середини минулого століття;
- інформування експертів та громадськості з екологічних питань, зокрема припинено випуск Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища України;
- виснажливої екологічно недбайливої експлуатації;
- руйнація природного середовища унікальних рекреаційного регіону Карпат в результаті несистемної і часто безконтрольної господарської діяльності;
- адаптація економіки України до глобальних змін клімату.

Перспективи до 2021 року:

- розмежування функцій з охорони навколишнього природного середовища та господарської діяльності з використання природних ресурсів;
- екосистемне планування;
- впровадження економічних механізмів стимулювання екологічно орієнтованих структурних трансформацій;
- збалансованість соціально-економічних потреб та збереження навколишнього природного середовища;
- розвиток екологічно ефективного партнерства між державою, суб'єктами господарювання та громадськістю, поширення екологічних знань.

Отже, сертифікація є добровільною, а вигодою від впровадження системи екологічної сертифікації є раціоналізація споживання води, енергії, сировини, зменшення кількості відходів; досягнення відповідності вимогам природоохоронного законодавства; зменшення (відсутність) позовів, приписів, штрафів; становлення позитивного іміджу організації; реальне покращення екологічних характеристик діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»
2. Берзіна С. Екологічна сертифікація та маркування: головні акценти для споживача [Електронний ресурс] // — Режим доступу: <https://www.ecolabel.org.ua/images/page/ns-2018-6-9-eco-markuvannya.pdf>
3. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє / В.І. Вовк // Міжнар. семінар «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». - Львів, 2004. - С. 3-6.
4. Науковий блог «Сучасний стан ринку екологічно чистої продукції в Україні»

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

СЕКЦІЯ 2**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ****ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ****Алетенко А. В., здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2****Миколаївський національний аграрний університет**

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

Згідно законодавства України, основні засоби – це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію, а також предмети вартістю за одиницю понад 500 гривень (за ціною придбання). Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основних засобів. Ринкова система управління потребує більш оперативної та комплексної інформації щодо основних засобів. Практика підприємств свідчить, що облік основних засобів ще більш ускладнився [3].

Існує ряд проблем, які негативно впливають на процес управління виробництвом і знижують ефективність використання основних засобів.

Серед напрямів підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах чільне місце повинно бути відведено заходам, спрямованим на поліпшення їх екстенсивного використання: значення повинно надаватися насамперед таким, які спрямовані на підвищення змінності роботи устаткування, що є важливим фактором зростання обсягів

виробництва продукції і підвищення ефективності використання основних засобів [2].

У зв'язку з цим, на підприємствах необхідно домагатися оптимальної структури складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалюватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників в допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного у них устаткування.

До основних елементів економічного механізму формування й раціонального використання основних виробничих фондів відносяться [1]:

- удосконалення методів економічної оцінки технологій і техніки, інвестиційних проектів і проведення економічних розрахунків;
- обґрунтування й планування оптимальної потреби в техніці;
- обґрунтування інвестиційної політики і встановлення джерел фінансування;
- методи економічного стимулювання технічного переоснащення з державного і регіонального бюджетів;
- формування первинного й вторинного ринків техніки;
- формування стимулюючої технічної інфраструктури різноманітного сервісу;
- система економічних взаємин сільськогосподарських і переробних організацій із заводами - виробниками техніки і скорочення диспаритету цін, удосконалення методів нарахування та використання фонду амортизаційних відрахувань;
- удосконалення матеріального стимулювання механізаторів;
- удосконалення бухгалтерської й статистичної звітності;

- удосконалення техніко-економічних нормативів.

Раціональність та ефективність використання основних засобів відіграє важливу роль для діяльності підприємства [2]:

- збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва;
- складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів;
- збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

Таким чином, підвищення ефективності використання основних засобів в даний час має величезне значення. Підприємства, що мають в своєму розпорядженні основні засоби, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, збільшувати час роботи обладнання, поліпшувати склад, структуру і склад основних засобів, але і максимально підвищувати ефективність використання на основі інтенсивних методів.

Список використаних джерел

1. Білик М.Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами підприємства / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 9 (64). – С. 79-84.
2. Борисюк І. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів / І. О. Борисюк, І. І. Ткаченко // Науковий вісник НЛТУ. — 2010. — № 18.5. — С. 287—290.
3. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства/О. Кузьмін//Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – №20(9). – С.240-245.

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В МОЛОЧНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Андрєєва Д.М. здобувач 2-го рівня вищої освіти 2-го року навчання

Миколаївський національний аграрний університет

Єдиної універсальної системи маркетингу для аграрного виробництва не існує. Кожне підприємство, виходячи з основних цілей і підходів маркетингу, використовує ту чи іншу стратегію. Формування такої системи визначається розробкою комплексу маркетингових заходів підприємствами АПК і цілеспрямованою аграрною політикою держави.

Маркетинг молочних продуктів — виключно важлива складова аграрного маркетингу, оскільки молочні продукти формують споживчий кошик населення. Молочні продукти — найбільш цінні продукти харчування, у складі яких є білок тваринного походження. Виробництво та реалізація молочних продуктів визначається реальною платоспроможністю населення, тобто фактичним попитом.

Маркетинг молочних продуктів — це сукупність дій, які необхідні для доведення молочної продукції від виробника до споживача. Система маркетингу молочних продуктів повинна охоплювати всі підприємства молочно-продуктового підкомплексу АПК, тобто суб'єктами маркетингу є виробники молочної сировини, заготівельні, переробні підприємства та підприємства з матеріально-технічного забезпечення. Завдяки маркетингу, виробництво і реалізація молочної продукції переорієнтовуються на задоволення потреб споживачів. У цьому проявляється соціальна роль маркетингу.

Молочна продукція — це продукція повсякденного попиту, тобто першої необхідності. Вона потребує швидкої реалізації, використовується споживачами у кількості й асортименті згідно з фізіологічними нормами споживання, може виступати як взаємодоповнюючий і взаємозамінний товар у разі відсутності необхідного. Такі особливості цієї продукції вимагають

створення всіх умов для зростання ефективності господарських зв'язків між її виробниками та ланками, які сприяють швидкому її доведенню до споживачів [1].

Економічна ефективність виробництва молока, його якість залежать від породних і індивідуальних особливостей корів, в свою чергу їх продуктивність – від раціонів та їх збалансованості, саме тому господарства повинні більше уваги приділяти системі годівлі та її удосконаленню.

Розглядаючи витратну частину виробництва, слід зазначити, що однією з особливостей виробництва молока є повільна окупність капіталовкладень, пов'язана з біологічним розвитком тварин й процесами їх відтворення. Підвищення рівня продуктивності корів передуює тривалий процес їх утримування та догляду, який складає близько трьох років, протягом яких виробник витрачає велику кількість коштів на використання матеріально-технічних і трудових ресурсів, що робить виробництво молока фондо- та трудомістким [2].

Собівартість виробництва молока – це один з найважливіших показників, що характеризує економічну ефективність його виробництва. Її рівень залежить від багатьох чинників, зокрема, від рівня продуктивності корів, затрат праці та її оплати на одиницю продукції, собівартості кормів і їхніх витрат на 1 ц молока [3].

На сьогоднішній день молоко як продуктивний підкомплекс агропромислового комплексу України знаходиться в стані кризи. У зв'язку з цим розглядається питання підвищення ефективності підкомплексу на базі удосконалення економічних відносин в ньому.

Важливим фактором конкурентоспроможності продукції є зниження затрат праці на одиницю продукції, що виробляється. Наявність нормативів трудомісткості дає можливість виробникові підібрати такий варіант умов виробництва, нормативи трудомісткості якого відповідали б його можливостям. Отже, виробник зможе правильно розрахувати економічну ефективність виробництва[4].

Важливим показником ефективності виробництва є собівартість центнера продукції. Тому необхідно, для зниження собівартості молока, підвищити продуктивності праці при одночасному підвищенні заробітної плати обслуговуючого персоналу і зменшення витрат пов'язаних з виробництвом та використанням кормів. Здешевлення виробництва кормів, підвищення їх біологічної повноцінності, скорочення втрат при використанні і раціональна годівля мають першочергове значення. Одночасно виникає необхідність удосконалення застосовуваних технологій виробництва молока. Це стосується питання утримання і годівлі худоби, створення міцної кормової бази, ведення племінної роботи, поліпшення використання і дальшого удосконалення засобів механізації та автоматизації виробничих процесів, скорочення затрат одиниці продукції і підвищення ефективності використання основних засобів виробництва.

Список використаних джерел

1. Економіка та підприємництво/Основні аспекти маркетингу молочних продуктів [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://www.big-lib.com/book/80_Ekonomika_ta_pidpriemnictvo/7732_OSNOVNI_ASPEKTI_MARKETINGY__MOLOCHNIH_PRODYKTIV.
2. 2. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні : моногр. / за ред. П.Т. Саблука, В.І. Бойка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: Підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
4. Економічна ефективність виробництва молока та шляхи її підвищення [Електронний ресурс]. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: http://ua-referat.com/Економічна_ефективність_виробництва_молока_та_шляхи_її_підвищення.

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

**Балан О.Д., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
праці й соціального розвитку НУБіП України**

Давидов В.В., студент економічного факультету НУБіП України

На сьогоднішній день питання регулювання соціально-трудових відносин на підприємствах аграрного сектору України є досить актуальним, адже це важлива сфера використання та реалізації трудового потенціалу підприємств, що є невід'ємною частиною економічного розвитку держави.

На сьогоднішній день в світі постає проблема з забезпеченням трудовими ресурсами, Україна не є виключенням, тому ефективне використання трудових ресурсів є ключовим завданням для управлінського персоналу аграрних підприємств.

Формування та розвиток соціально-трудових відносин у суспільстві проходить під впливом певних чинників, значимість яких визначається історичним, економічним, соціокультурним і політичним змістом. Основними, найбільш суттєвими на нашу думку є такі:

- ✓ особливості соціальної політики;
- ✓ глобалізацію економіки;
- ✓ розвиток суспільної праці та виробництва;
- ✓ життєвий цикл розвитку підприємства (організації);
- ✓ рівень регулювання соціально-трудових відносин в державі.

Основним чинником регулювання соціально-трудових відносин, поряд з системою нормативно-правових актів на макрорівні, виступають колективні договори, що укладаються між робітником та роботодавцем. Метою укладення колективного договору є врегулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, а також узгодження інтересів трудящих,

власників та уповноважених ними органів [2]. У колективному договорі конкретизуються правові норми, встановлені державою стосовно умов праці, пільг і гарантій та заповнюються прогалини у трудовому праві залежно від специфіки конкретного підприємства. Також встановлюються взаємні зобов'язання сторін.

Стан договірного регулювання в аграрному секторі України станом на кінець 2019 року наведено в Табл. 1 [3]:

Таблиця 1

Стан укладання колективних договорів станом на 2019 рік

Галузь	Зареєстровано колективних договорів, одиниць	Кількість працівників охоплених колективними договорами	
		тис. осіб	У % до облікової кількості штатних працівників
Сільське господарство	3207	207,4	62,3

Виходячи з наведених статистичних даних можемо зробити висновок, що 37,7% працівників працюють в недостатньо захищеному полі особистих трудових прав, що проявляється тіньовими відносинами в сфері праці та напів легальних умовах, з порушеннями режимів праці та відпочинку і інших соціальних гарантій. Кількість підприємств, які охоплені регулюванням соціально-трудових відносин на мікрорівні досить низька і ситуація, зокрема в сільськогосподарському виробництві потребує покращення.

Висновок. Отже, варто зауважити, що формування здорових та повноцінних соціально-трудових відносин а аграрних підприємствах України потребує додаткової уваги з боку працівників, роботодавців та профспілки. Понад 62 % працівників які працюють на основі колективного договору є досить низьким, тому права працівників надалі будуть порушуватись, що є негативним фактором у формуванні СТВ.

Список використаних джерел

1. Економіка праці й соціально-трудові відносини: Підручник / Шкільов О.В., Барабан С.С., Ярославський В.А., Гаврилюк І.П., Балан О.Д., Ткачук В.А., Ланченко Є.О., Ібатуллін М.І., Гапоненко Н.В., Мельянова Л.В. За ред. Д-ра. екон. наук, проф. Шкільова О.В. – К.: Четверта хвиля, 2008
2. Сайт міністерства Юстиції України. Режим доступу: [https://minjust.gov.ua/m/str_32028]
3. Державна служба статистики України. Режим доступу: [<http://www.ukrstat.gov.ua>]

ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Береговенко М.О., студентка, Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

Розвиток будь-якого господарюючого суб'єкта є безперервним процесом, який вимагає фінансових ресурсів як власних так і залучених. Інвестиції являють собою процес нагромадження капіталу, виступаючи тим самим найважливішим джерелом економічного розвитку підприємства, засобом забезпечення його виробничої активності, дозволяють збільшити ефективність роботи підприємства шляхом реалізації нових проектів, особливо міжнародних.

Проблеми інвестиційного забезпечення виробничої діяльності підприємств у центрі уваги таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як Дж. Даннінга, О. Єрмакова [1], Л. Гуляєвої [2], М. Портера, А. Кредісова,

Метою нашого дослідження є огляд можливих джерел інвестиційного забезпечення виробничої діяльності підприємств на всіх етапах розвитку. Завдання – систематизувати джерела фінансового забезпечення підприємницької діяльності

Інвестиційна діяльність підприємцем може здійснюватися за рахунок власних, боргових джерел фінансування, бюджетної підтримки або грантових коштів. Всю сукупність інструментів фінансування виробничої діяльності можна умовно поділити на дві групи:

1. Власний капітал – це кошти, отримані підприємством від інвесторів та не чистий прибуток, що залишається у розпорядження підприємства безстроково. До них належать такі джерела формування капіталу:

- статутний капітал, що формується при створенні підприємства з внесків засновників у будь-якій формі (грошовій та негрошовій). Протягом діяльності підприємства розмір статутного капіталу може змінюватися за рахунок внесків зовнішніх інвесторів та/чи власних вкладень;

- резервний капітал та забезпечення – це спеціальні резерви на випадок непередбачених подій або запланованих заходів, сформований за рахунок чистого прибутку;

- додатковий капітал формується за рахунок емісійного доходу, дооцінки активів, безоплатно одержаного майна тощо;

- нерозподілений прибуток – це сума чистого прибутку, що залишилася у розпорядженні підприємства після сплати податків та виплати дивідендів.

- цільове фінансування – це кошти, надані підприємству з Державного бюджету або іншими фізичними та юридичними особами, для реалізації конкретних заходів (науково-дослідні роботи, підготовка кадрів, соціальні потреби тощо) у тому числі гранти.

2. Борговий капітал – кошти, залучені підприємством на певний період, в основному під відсоток та на умовах повернення. До джерел боргового фінансування відносять:

- банківські та інші фінансові кредити – кошти, надані підприємству фінансово-кредитними установами на визначений строк, на умовах повернення, платності, цільового призначення та забезпеченості;

- емісія боргових цінних паперів – випуск та розміщення облігацій та векселів на умовах повернення і плати у вигляді відсотків або дисконту за рахунок яких підприємство залучає кошти для здійснення виробничої діяльності;

- комерційний кредит – кредит, що може надаватися підприємству постачальниками товарів та послуг у формі відстрочки платежів за відвантаженою продукцією, надані послуги або виконані роботи.

Отже, можливості підприємця залучати фінансові ресурси для ведення виробничої діяльності та перелік доступних для нього джерел залежить від багатьох факторів, таких як стадії розвитку, кількість нагромадженого капіталу, можливість забезпечення тощо.

Список використаних джерел

1. Єрмаков О. Ю. Інноваційно-інвестиційне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств/ О.Ю. Єрмаков, А.А.Гребеннікова: Монографія. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. – 140 с.
2. Альтернативні джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності сучасних підприємств / Л. П. Гуляєва // Формування ринкових відносин в Україні. - 2012. - № 2. - С. 65-71.

Керівник - Гребеннікова А.А., к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Гапешко А.С., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку економіки України помітно, що ефективна фінансова діяльність підприємств неможлива без раціонального і

економічно обґрунтованого підходу до планування своєї діяльності, до визначення стратегії збільшення доходів підприємства, аналізу і оцінки отриманих результатів.

В сучасних економічних реаліях проблема ціноутворення на продукцію підприємств загострюється унаслідок нестабільності, мінливості ринкової кон'юнктури, динамічності зовнішнього середовища, загострення конкурентної боротьби та інших чинників.

Отже, для успішної діяльності кожного підприємства необхідна виважена цінова політика, вдала реалізація обраних підприємством цінових стратегій, прийняття оптимальних рішень в сфері ціноутворення, визначення ролі держави у формуванні цінової політики підприємства та інших чинників, які так чи інакше стосуються цінової політики підприємства.

Будь-якому комерційному підприємству, що працює на ринку, слід мати чітку цінову політику, від якої залежать результати його діяльності. Саме ціни визначають структуру виробництва, рух матеріальних ресурсів, розподіл готової продукції, рівень прибутковості і життєздатність підприємства. Актуальність вироблення цінової політики зумовлюється тим, що помилки при визначенні цін можуть виявлятися не одразу, а через деякий час, коли їхній негативний вплив перетвориться для підприємства на серйозну проблему[1].

Через ціну формується більшість економічних відносин у суспільстві. Це стосується як сфери виробництва товарів, так і сфери їх обігу, реалізації. Ціна стосується безпосередньо утворення, розподілу та використання грошових нагромаджень, тобто всіх товарно-грошових відносин [3].

Під найменуванням «ціна» існує безліч її видів, що різняться між собою призначенням, галуззю застосування, способом формування, тому дати загальне, єдине визначення поняттю «ціна» складно. Ринок і ціна – категорії, які обумовлені товарним виробництвом. При цьому первинним є ринок. У ринковому господарстві важливу роль відіграє закон вартості, який реалізується через механізми ціноутворення, збалансованості попиту і

пропозиції. Він є одним із регуляторів суспільного виробництва, який допомагає «переливу» ресурсів з одного сектора економіки до іншого і всередині окремих секторів під дією товарно-грошових відносин [2].

Розглянувши середні ціни на продукцію сільського господарства, реалізованої підприємствами Миколаївської області, можемо зазначити, що за 2017-2019 рр. відбулося значне коливання цін в розрізі основних видів агропродукції, а деякі її види взагалі не реалізовувались через значне зменшення обсягу їх виробництва (табл. 1).

Таблиця 1 Середні ціни продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами Миколаївської області, грн за т

Види продукції	2017 р.	2018 р.	2019р.	2019 у % до 2017р.
Культури зернові та зернобобові	4015,1	4740,3	4207,7	104,8
Насіння культур олійних	9063,9	9195,1	8556,7	94,4
Буряк цукровий фабричний	872,9	-	-	-
Картопля	5113,7	4757,7	8028,0	157,0
Культури овочеві	1710,2	1905,1	1772,0	103,6
Культури плодові та ягідні	6511,1	3032,3	4508,7	69,2
Сільськогосподарські тварини (у живій масі)	30322,6	32930,7	31747,2	104,7
Молоко	7202,5	7724,9	8474,8	117,7
Яйця, за тис.шт	1140,3	1504,9	1125,1	98,7

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ще до початку розгляду всієї проблематики, пов'язаної з ціноутворенням і цінами на підприємстві, аналітику доводиться знаходити ключі до розв'язання двох методологічних проблем: що повинно бути предметом аналізу; в якій послідовності його здійснювати. При визначенні предмета аналізу, як правило, аналітик зосереджується на умовах, стратегії, політиці, процедурах формування цін і результатах ціноутворення, з'ясуванні корінних проблем підприємства у цій сфері. Найголовнішим завданням, що стоїть перед будь-яким підприємством є безперервний моніторинг усіх чинників та ризиків, що впливають на ціну. Аналізуючи стан ринку, купівельну спроможність споживачів, зміни у ціновій політиці конкурентів, можливі майбутні ризики при розробці цінової політики – підприємство

досягне успіху. Вдала стратегія щодо цін – це збільшення обсягу загального прибутку, високий попит на продукцію і послуги та підвищення ефективності діяльності підприємства[1].

Наукове обґрунтування рівня цін в обов'язковому порядку повинно враховувати переваги і наміри споживачів, ступінь їх чутливості до рівня ціни. Рівень конкурентоспроможності товару, ступінь його відповідності до вимог споживачів повинні бути покладені в основу методичних підходів до визначення ціни в сучасних умовах. Існуючі методи ціноутворення недостатньо враховують можливі інфляційні очікування. Особливого значення зазначені проблеми набувають в умовах коливань ринкової кон'юнктури, розвитку конкуренції і конкурентної боротьби товаровиробників за увагу і прихильність споживача.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна С. В. Вибір оптимальних методів ціноутворення в умовах ринку/ С.В.Безкоровайна // Тези доповідей II Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів 2324 квітня 2006 року. – К.: КНУТД 2006. – С. 164.
2. Шкварчук Л.О. Ціноутворення: підручник / Л.О. Шкварчук. – К.: Кондор. – 2008. – 460 с.
3. Литвиненко Я. В. Сучасна політика ціноутворення : [навч. посіб.] / Я. В. Литвиненко. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Гондакова Д. М., здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні умови господарювання, які ґрунтуються на дії законів ринку, тобто законів попиту і пропозицій та конкурентної боротьби, примушують українські підприємства швидко адаптуватись до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику. При цьому вони мають забезпечити ефективне використання всіх наявних ресурсів.

Ефективність використання ресурсів характеризує зв'язок між кількістю ресурсів, витрачених у процесі виробництва, і кількістю товарів і послуг, отриманих у результаті використання цих ресурсів. Збільшення кількості товарів і послуг, яку виробляє національна економіка з даного обсягу ресурсів, означає підвищення ефективності використання ресурсів. І навпаки, зменшення обсягу продукції, який одержують із даної величини залучених ресурсів, свідчить про зниження ефективності використання ресурсів. При цьому ефективне використання ресурсів передбачає досягнення: повної зайнятості ресурсів; повного обсягу виробництва [1].

Під підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

Серед основних сучасних шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому можна виділити три напрямки:

- 1) організаційний,
- 2) технологічний,
- 3) ресурсний.

В межах організаційного напрямку здійснюється пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві. При цьому насамперед увага звертається на ефективність управління.

В межах технологічного напрямку основним є вирішення проблеми технологічного відставання, що є особливо актуальним для українських підприємств. Причому проблема ця є комплексною і має, принаймні, два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший з них - це удосконалення технічної бази, а другий - організаційно-правові проблеми.

Ресурсний напрямок відображає першочергову необхідність аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці. При цьому слід враховувати рівень завантаження обладнання в часі, структуру собівартості продукції стосовно співвідношення в ній часток амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці.

При аналізі ефективності використання трудового потенціалу підприємства слід зосередити увагу на таких аспектах[2]:

- внутрішньо змінні втрати робочого часу;
- втрати робочого часу внаслідок плинності кадрів;
- рівень використання засобів механізації,
- автоматизація праці та комп'ютерної техніки;
- аналіз системи стимулювання працюючих;
- визначення професійно-кваліфікаційної структури працюючих.

З метою підвищення ефективності використання економічних ресурсів підприємства можна використати заходи щодо:

- управління витратами і ресурсами;
- розвиток і удосконалення виробництва [3].

Управління втратами і ресурсами включає заходи щодо підвищення поточної виробничої діяльності підприємства, що спонукають підприємство до раціонального використання природно-сировинних ресурсів:

✓ зростання продуктивності праці і зменшення зарплато ємності виготовлення продукції;

✓ зниження загальної ресурсоспроможності виробництва.

Розвиток і удосконалення виробництва передбачає:

✓ прискорення впровадження результатів;

✓ удосконалення організаційної та виробничої систем управління, форм і методів організації діяльності, її планування і мотивації;

✓ підвищення якості і конкурентоспроможності виготовленої продукції;

✓ удосконалення і постійне коригування всіх видів діяльності для забезпечення їх вимогам сучасності.

Таким чином, основними чинниками підвищення ефективності використання економічних ресурсів підприємств є підвищення рівня їх технічного оснащення, підвищення якості управління, організації виробництва і праці, оптимізація обсягу і структури виробництва.

Список використаних джерел

1. Ефективність використання ресурсів підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://works.doklad.ru/view/IZom-8YVz3w/2.html.2>.

2. Шляхи підвищення та чинники зростання ефективності діяльності підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/17nebava_ekonomika_organizaciya_virobничой_diyalnosti/143.htm.

3. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf.

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд.екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Гребеннікова А. А., кандидат економічних наук, доцент

Чепчак Д. Р., магістрант

**Національний університет біоресурсів та природокористування
України**

Сучасна економіка знань та інформаційних технологій характеризується радикальними трансформаціями та структурними зрушеннями як у глобальному, так і вітчизняному вимірі. Розвиток національного бізнесу, інтеграція у європейську та світову економічну систему, підвищення конкуренції ставить перед аграрними підприємствами багато нових завдань, у т.ч. пов'язаних корпоративною соціальною відповідальністю.

Світова практика використання соціальної відповідальності свідчить не тільки про підвищення власної репутації, а й про отримання прибутку від збільшення лояльності споживачів. З огляду на це, підтверджується актуальність та значення процедури застосування соціальної відповідальності у міжнародному та українському бізнесі. Аграрні та агропромислові підприємства дедалі активніше діють на міжнародному ринку, тому використання практики соціальної відповідальності стає невід'ємною частиною процесів виробничо-економічної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання агросфери.

Питання соціальної відповідальності в полі зору як зарубіжних, так у українських вчених, таких як. Е. Карнегі, К. Девіса, О. Єрмакова, О.Мазурика, І. Мірошніченка та інших.

Метою дослідження є вивчення особливостей впровадження стратегії соціальної відповідальності в практику діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. Завданням є виокремити фактори, що сприяють розвитку проектів соціальної відповідальності аграрних підприємств України.

Соціальна відповідальність бізнесу – це сфера діяльності підприємств щодо вирішення соціально важливих проблем у бізнесі та на регіональному, національному та глобальному рівнях. Соціально-відповідальними є підприємства, що мають добросовісну ділову практику, виділяють кошти на охорону здоров'я робітників, використовують ресурсозберігаючі технології тощо. Такий спосіб ведення бізнесу підвищує імідж підприємств, що позитивно відображається на їх прибутковості.

У багатьох аграрних підприємств в Україні немає визначеної стратегії соціальної відповідальності, вони перебувають на етапі дотримання законодавства та одиничних волонтерських заходів. Головною метою запровадження українськими аграрними підприємствами механізмів корпоративної соціальної відповідальності є:

- 1) досягнення та підтримка позитивного іміджу та репутації як ресурсу у конкурентній боротьбі для транснаціональних корпорацій та компаній, що здійснюють міжнародну діяльність в агросфері;
- 2) власні переконання топ-менеджменту та власників;
- 3) розширення ринків збуту через створення нових зразків соціально значимої продукції, послуг або виходів на нові ринку збуту;
- 4) посилення капіталізації внаслідок збільшення інвестиційної привабливості аграрних підприємств;
- 5) підвищення лояльності регіональних та державних органів влади до бізнесу [1].

Обмеженість застосування принципів соціальної відповідальності на аграрних та агропромислових підприємствах пов'язана з відсутністю фінансових ресурсів, нестачею урядових і неурядових організацій, які її підтримують; нестабільністю політичної та економічної ситуації в країні; відсутністю розуміння бізнесом сутності соціальної відповідальності; відсутністю дієвої системи морального та матеріального заохочення соціальної відповідальності бізнес-структур [2].

Формування та розвиток вітчизняних моделей запровадження соціальної відповідальності дає можливість гармонізувати цілі соціальної політики держави, а також бізнес-цілі і процеси підприємств українського агропродовольчого бізнес-середовища. При підтримці держави, наслідування досвіду міжнародних й вітчизняних підприємств, співпраця держави та бізнесу трансформується у потужний ресурс результативного й конкурентоспроможного розвитку аграрного бізнесу, його соціальної відповідальності перед суспільством, соціально незахищеними верствами населення, слугуватиме гармонізації суспільного розвитку.

Процес соціальної відповідальності аграрних та агропромислових підприємств являє собою взаємозалежну сукупність механізмів, інструментів, методів і підходів впливу на прийняття рішень щодо визначення обов'язкових та необов'язкових пунктів реалізації соціальної відповідальності, формування й результативного запровадження сукупності її заходів з метою досягнення кінцевих результатів – реалізації конкурентних переваг підприємств з одного боку та вирішення соціальних проблем і задоволення суспільних інтересів – з іншого [3].

Список використаних джерел

1. Банєва І.О. Доброчинність та спонсорство як форми соціальної відповідальності бізнесових структур у сфері виробництва продуктів харчування / І.О. Банєва // Науковий вісник ХДУ. – Серія: Економічні науки. – Вип. 8. – Ч. 2. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 36-39.
2. Мазуренко В. П. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі / В. П. Мазуренко, О. Ю. Засенко. // Ефективна економіка. - 2012. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_6_17.
3. Мірошніченко О. Система показників стану соціального партнерства в Україні та її інформаційне забезпечення / О. Мірошніченко // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: зб.

наук. пр. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – Вип. 7. – С. 200-208., с. 204.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

**Гребеннікова А.А., к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

**Онофрійчук Л.К., студентка, Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) підкреслює, що здатність бізнесу підтримувати рівновагу між досягненням економічних показників та дотриманням суспільних та екологічних питань є критичним фактором ефективного та ефективного функціонування. Для успішного розвитку проектів соціальної відповідальності в першу чергу необхідно визначитися з напрямом, який буде доцільним для втілення саме в рамках діяльності конкретної компанії.

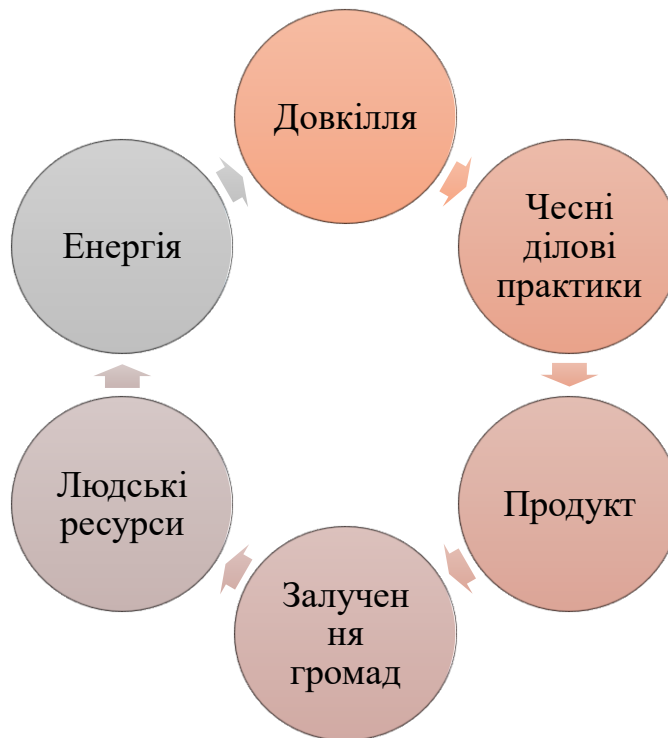
Проблема соціальної відповідальності бізнесу висвітлюють у своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Ф. Котлер [2], К. Девіс, А. Керролл. Дослідження даної проблематики здійснюють також такі вітчизняні вчені та практики, як О. Єрмаков [1], Л. Петрашко, М. Саприкіна та ін.

Метою нашого дослідження є огляд можливих сфер розвитку проектів соціальної відповідальності та надання практичних рекомендацій компаніям, що вирішили імплементувати стратегію соціальної відповідальності у власну діяльність.

Цитуючи Кіта Девіса можна сказати, що «соціальна відповідальність бізнесу стосується зобов'язань, рішень та дій підприємців, вжитих з причин, принаймні частково вищих за безпосередній економічний та технічний інтерес фірми». І дійсно суть впровадження стратегії корпоративної

соціальної відповідальності полягає у запровадженні політики, яка сприяє етичному балансу між прагненням до прибутковості та користі для суспільства в цілому.

Визначають шість сфер, в яких розвивається корпоративна соціальна відповідальність (рис. 1)

Навколишнє середовище включає екологічні аспекти виробництва, що охоплюють контроль забруднення при здійсненні господарських операцій, запобігання чи відновлення шкоди навколишньому середовищу внаслідок переробки природних ресурсів та збереження природних ресурсів. Корпоративні соціальні цілі полягають у зниженні негативних зовнішніх соціальних наслідків промислового виробництва та у застосуванні більш ефективних технологій для мінімізації використання незамінних ресурсів та скорочення відходів.

Друга сфера охоплює збереження енергії при здійсненні господарських операцій та підвищення енергоефективності продукції компанії.

Щодо наступної сфери, то вона стосується відносин компанії до спеціальних груп інтересів. Зокрема, мова йде про зайнятість меншин, підтримку меншин, зайнятість жінок, просування по службі жінок,

працевлаштування інших груп спеціальних інтересів, підтримка малого бізнесу та соціально відповідальна практика за кордоном.

Сфера людських ресурсів стосується впливу організаційної діяльності на людей, які складають трудові ресурси компанії. Ці заходи включають рекрутингові практики, програми навчання, досвід ротації робочих місць, збагачення робочої сили, рівень заробітної плати та премій, плани виплат, узгодженість службових та організаційних цілей, взаємна довіра та впевненість, безпека роботи, стабільність робочої сили, звільнення з роботи та відкликання, політика трансферу та просування, охорону праці.

Наступна сфера передбачає діяльність громади, діяльність, пов'язану зі здоров'ям, освітою та мистецтвом, іншими аспектами громадської активності.

Остання сфера стосується якісних аспектів продукції, наприклад їх корисності, довговічності, безпечності та зручності експлуатації, а також їх впливу на забруднення. Більше того, вона включає задоволення клієнтів, правдивість у рекламі, повноту та чіткість маркування та упаковки. Багато з цих міркувань теж важливі з маркетингової точки зору. Зрозуміло, однак, що аспект соціальної відповідальності товару виходить за рамки того, що є вигідним з позиції маркетингу.

Загалом, соціальна відповідальність є більш ефективною, коли компанія приймає її добровільно, на відміну від того, щоб вимагати від уряду регулювання. Соціальна відповідальність може підвищити моральний стан компанії, і це особливо актуально, коли компанія може залучати працівників до своїх соціальних проектів.

Отже, в першу чергу соціальна відповідальність бізнесу стосується зобов'язань приймати ті рішення та виконувати ті дії, які дозволяють не лише підвищувати дохідність, а й корелюють з цілями та цінностями суспільства в якому вони працюють.

Список використаних джерел

1. Єрмаков О.Ю. Методологічні засади поширення корпоративної соціальної відповідальності в аграрних формуваннях України/ О.Ю. Єрмаков, В.В. Нагорний // Науковий вісник НУБіП України. – 2016. – № 249. – С. 165-174
2. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / пер. з англ. С. Яринич. К.: Стандарт, 2005. 302 с

СТАН ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Слінівська А.Ю., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Рослинництво – це провідна галузь аграрного виробництва, продукція якої має надзвичайно важливе народногосподарське значення та відіграє першочергову роль у забезпеченні продовольчої безпеки кожної країни. Низка продуктів споживається в натуральному вигляді, інші, й це значна частина використовуються як сировина для галузей легкої та харчової промисловості, а частина – як корми для тварин.

В аграрному виробництві України рослинництво є однією з головних галузей, на яку і супутню їй галузь кормовиробництво припадає близько 93% орних земель країни, до 30 % з яких відведено під кормові культури.

У валовому виробництві продукції сільського господарства на рослинництво припадає близько 45%. Тут вирощується майже 350 різних видів рослин. Рослинництво – це достатньо динамічна галузь, оскільки постійно змінюються площі оброблюваних земель, проводяться різні меліоративні роботи, змінюється кількість культивованих культур, удосконалюється спеціалізація та концентрація [1].

Важливою особливістю рослинництва є сезонність цієї галузі — польові культури здатні рости і давати врожай тільки у без морозний період. Ґрунтово-кліматичні умови України досить різноманітні по зонах через неоднакові ґрунтові покриви, кількість опадів і тепла, тривалість вегетаційного періоду, умови перезимівлі, що свідчить про необхідність враховувати екологічні та біологічні особливості сільськогосподарських культур при їх розміщенні в системі землекористування.

В Україні станом на 7 червня 2017 року площа земель сільськогосподарського призначення становила площу 42,7 млн га, з яких близько 32 млн га (74,8%) — у приватній власності і 10,4 млн га (25,1%) — у державній. Із цієї площі орні землі (рілля) становлять лише 78,4, або 54% від загальної території України (для Європи цей показник у середньому становить 35%), пасовища — 9%, сінокоси — 4, багаторічні насадження — 1,5% [2].

Упродовж 2016-2018 років відбувалися суттєві зміни у галузі рослинництва. У 2018 р. порівняно з 2016 р. площа культур зернових та зернобобових у 2018 році порівняні з попередніми роками збільшилась на 1,6% ; площа соняшника за попередні роки збільшилась на 1,8%; площа буряка цукрового фабричного за попередні роки зменшилась на 12,4%; площа картоплі за попередні роки також зменшилась, всього на 0,2%; площа овочевих культур за попередні роки зменшилась на 1,3%; площа плодових та ягідних культур зросла всього на 0,5% за попередні роки [3].

Аналізуючи показники, бачимо, що за попередні роки виробництво основних сільськогосподарських культур, як зростали, так і знижувалися, а саме: виробництво культур зернових та зернобобових збільшилось на 13,1%; виробництво соняшника збільшилось на 15,8%; виробництво буряка цукрового фабричного у 2018 році порівняні з попереднім роком знизився на 6,1%, виробництво картоплі збільшилось на 1,3%; виробництво овочевих культур збільшилось на 1,7%; виробництво плодових та ягідних культур

зросло на 25,5%, що є найвищим показником виробництва сільськогосподарських культур [3].

З наведених статистичних даних видно, що протягом попередніх двох років, зниження урожайності основних сільськогосподарських культур не відбулося. У 2018 році порівняні з 2017 та 2016 роком відбулося лише збільшення урожайності, а саме: урожайність зерна зернових та зернобобових збільшилась на 11,5%; урожайність насіння соняшнику збільшилась на 13,9%; урожайність буряку цукрового збільшилось на 7,1%; урожайність картоплі також збільшилась, але не набагато, а саме на 1,6%; урожайність овочевих культур збільшилась на 3,1%; урожайність плодових та ягідних культур збільшилась на 24,5%, що є найбільшим показником серед усіх видів сільськогосподарських культур [3].

Проаналізувавши усі статистичні дані можемо зробити загальний висновок, що галузь рослинництва в Україні зазнала значних змін. За даний період часу, у рослинництві основними напрямками діяльності підприємств є оптимізація, модернізація та, як наслідок, підвищення ефективності використання земель. При незначному збільшенні посівних площ (на 3,9%) значно збільшилась урожайність основних сільськогосподарських культур (на 57,4%). Можна стверджувати, що зниження ряду деяких показників обумовлені впливом економічних факторів розвитку нашої країни.

Список використаних джерел

1. Стан галузі та перспективи розвитку рослинництва: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://crops.udau.edu.ua/ua/navchannya/cikavo/stan-galuzi-ta-perspektivi-rozvitku-roslinnictva.html>
2. Галузі рослинництва: [Електронний ресурс] – Режим доступ : <https://buklib.net/books/32029/>
3. Статистична інформація. Державна служба статистики України. – Офіційний Сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Науковий керівник – Горобченко О.А., доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І
ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Єрмаков О.Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри

Мельниченко В.В., к.е.н., викладач

**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Однією з основних складових сталого розвитку України є забезпеченість національної економіки диверсифікованими енергоресурсами. На сьогоднішній день, енергобезпека української держави базується, в основному, на диверсифікації імпорту енергоджерел. Це формує передумови для створення, на базі сільського господарства України, виокремленого постачальника енергоресурсів, як на національному, так і на локальному рівнях. На національному рівні це сприятиме диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, на локальному - стимулюватиме розвиток сільських територій через розвиток інфраструктури та створення нових робочих місць. Подібний підхід покликаний забезпечити поступове заміщення частини імпортованого палива та інших енергоресурсів на відновлювальні, місцевого виробництва.

Звичайно, повне заміщення викопного палива на альтернативне не можливе, з огляду на відсутність технологічної бази та інфраструктури, але поступова заміна імпортованого палива, де це можливо, поновлювальними енергоджерелами з використанням можливостей біоенергетичного потенціалу сільського господарства є вкрай актуальною і такою, що потребує синергії бізнесу, науки і політики.

Швидка динаміка зміни кон'юнктурного середовища на ринках енергоресурсів та постійний розвиток науково-технічного прогресу, в питаннях пов'язаних з розвитком альтернативних джерел енергії, в тому

числі його економічною складовою (здешевлення технологій отримання енергії), формує нагальну потребу в постійному дослідженні та динамічному аналізі впливу чинників на організаційно-економічні особливості формування і використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Сільське господарство формує продовольчу безпеку країни, але поряд з цим майже не впливає на її енергетичну безпеку. Маючи значний потенціал щодо супутньої біомаси сільськогосподарського виробництва аграрний сектор України демонструє досить повільне зростання в плані виробництва енергії з відновлювальних джерел.

Біоенергоресурси в сільському господарстві - це енергетичні культури та будь-яка біомаса, що має потенціал бути використаною як енергоджерело.

До широко розповсюджених в Україні біоенергетичних ресурсів, придатних для виробництва твердого палива можна віднести: соломі зернових, технічних та зернобобових культур, стебла та залишки біомаси від переробки кукурудзи, та соняшника, а також залишки лісгосподарської деревини. Щодо виробництва рідких палив, то найбільш поширеними сільськогосподарськими культурами, які придатні до переробки є такі культури, як: ріпак, льон, кукурудза, соняшник, коноплі, соя, люпин та ін. Що ж стосується виробництва біогазу, то в процесі використовується будь-яка біомаса придатна до ферментації та зброджування. Це залишки сільськогосподарських культур, некондиційні коренеплоди, стебла та залишки переробки соняшника, кукурудзи тощо.

Беручи до уваги домінуючу сільськогосподарську виробничу спеціалізацію України, нами було виділено основні культури, які формують найбільшу частку у валовому виробництві і мають суттєвий вплив на обсяг біоенергетичного потенціалу агровиробників. Це: зернові культури, кукурудза на зерно, соняшник. Щорічно в Україні виробляється 40 - 50 мільйонів тон соломи зернових і зернобобових культур, близько 20% якої (10 млн.т), за нашими розрахунками, можливо використовувати на задоволення

енергетичних потреб. Для порівняння, в більшості країн Центральної Європи на енергетичні потреби використовується від 5 до 20% річного обсягу виробленої соломи.

Загалом, більшість сільськогосподарських культур в Україні та побічних продуктів їх переробки можна тим чи іншим чином використовувати як біоенергоресурс. Здійснені нами розрахунки стосовно обсягів і наявної твердої біомаси свідчать про значний потенціал розвитку ринку енергетичних ресурсів на базі сільського господарства.

Варто також зазначити, що біоенергетичний потенціал побічної продукції сільського господарства більш ніж в 15 разів перевищує енергетичний потенціал відходів лісового господарства. Це знов-таки вказує на значні резерви сільського господарства щодо виробництва енергетичних ресурсів.

Відповідно до проведених розрахунків, теплова енергія отримана із гранульованої соломи у 1.4 рази дорожча від теплової енергії із тюкованої соломи; у 1.5 разів дешевше від енергії з деревних пелет; у понад 2 рази дешевше ніж енергія з антрацитового вугілля; у майже три рази дешевше енергії з природного газу та у п'ять разів дешевше теплової енергії з електроенергії для промислових споживачів.

Суттєвою організаційно-економічною перевагою використання біоенергетичних ресурсів сільського господарства є їх доступність та поновлювальність. Широкий і постійно доступний спектр біоенергетичних ресурсів уможливорює стаке виробництво енергії аграрними виробниками. Виробництво енергії з використанням біоенергетичних ресурсів не обмежене у формі отримання енергоджерел і дозволяє опціонально виробляти тверде паливо, рідке паливо, газ, електроенергію. В залежності від наявних біоенергетичних ресурсів та технічного завдання, сільськогосподарське підприємство обирає оптимальний шлях реалізації проекту виробництва та споживання (або реалізації) енергетичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Гелетуа Г.Г. Место биоэнергетики в проекте обновленной энергетической стратегии Украины до 2030 года. Промышленная теплотехника. 2013. № 2. С.64–70.
2. Єрмаков О.Ю., Мельниченко В.В. Розвиток і використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств: Монографія.- К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019. 242 с.
3. Ключ С. В. Оценка и прогноз потенциала твердого биотоплива Украины. Компрессорное и энергетическое машиностроение. 2011. №2. С.8–13.
4. Фюкс Ральф. (2016): Зеленая революция: Экономический рост без ущерба для экономики. Альпина. Москва: 330с.

ВПРОВАДЖЕННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

**Коваленко Г. В., канд. екон. наук,
ст. викладач кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет**

В умовах сьогодення, для зменшення великої кількості імпортного продовольства, метою державної агропродовольчої політики повинне стати створення умов для збільшення об'ємів вітчизняного виробництва сільськогосподарської сировини і власного продовольства. Населення України в недостатній кількості забезпечене багатьма групами різноманітних продуктів. Розв'язати існуючу проблему можливо за рахунок активізації інноваційного розвитку сільськогосподарських галузей і стимулювання інвестиційної активності іноземних і вітчизняних інвесторів.

Однією з перспективних технологій для підвищення рентабельності та продуктивності аграрної сфери є біотехнологія. Завдяки біотехнологіям можна впливати на рослини, тварин, різні фізіологічні процеси, а також на готову продукцію на рівні молекул контрольованим чином. В нашій країні для забезпечення продовольчої безпеки біотехнології, здебільшого, використовуються в наступних напрямках: генна інженерія сільськогосподарських рослин і тварин, доставка певних генів і лікарських препаратів до уражених клітин і тканин тварин, вивчення молекулярних механізмів стійкості рослин до посухи та ін. [2]. При цьому зберігається висока імпортна залежність по сільськогосподарській продукції та продовольству.

Продукти харчування, вироблені за допомогою сучасної біотехнології, можна віднести до наступних категорій: продукти харчування, що складаються з живих (життєздатних) організмів або містять хімічні речовини; продукти харчування, які виділяються з ГМО, або містять інгредієнти, які виділяються з ГМО; продукти харчування, що містять окремі інгредієнти або добавки, синтезовані ГМ мікроорганізмами (ГММ); продукти харчування, що містять інгредієнти, оброблені ГММ ферментами, що синтезуються.

На даний час продукція з використанням сучасних біотехнологій активно завойовує сільськогосподарські і продовольчі ринки по всьому світу. Це обумовлено багатьма причинами, серед яких основними є наступні [3].

1. Збільшення врожайності сільськогосподарських культур за рахунок підвищення стійкості до температур, різній будові і якості ґрунтів, поліпшення смакових характеристик, стійкості до гербіцидів.

2. Скорочення витрат на виробництво продовольства внаслідок економії на засобах хімічної обробки ґрунтів і рослин, економії на використанні і обслуговуванні сільськогосподарської техніки, скорочення витрат за рахунок збільшення частки автоматизації процесів.

3. Зниження вартості вирощування ГМ-культур при стабільному врожаї.

4. Включення на рівні генів у кінцевий продукт великої кількості корисних для людського організму вітамінів і мікроелементів.

На найближчу перспективу буде продовжено комерціалізацію тих сортів, які мають цінні агрономічні властивості, особливо, стійкість до гербіцидів і комах-шкідників, а також підвищену врожайність. Також виняткову важливість для підвищення сільськогосподарської продуктивності має стійкість до вірусів.

У тваринництві широко впроваджуються в практику методи штучного запліднення, множинна та ембріональна трансплантація. Це дозволяє відтворювати генетичний матеріал високої якості з істотним впливом на якість продукції. Так, молоко має кращі показники жиру та вміст білку, м'ясо – підвищену м'якість та мармуровість, вовна – необхідну товщину, однорідність та шовковистість.

Крім того, великий вплив впровадження біотехнологій має на підтримання здоров'я тварин, які вакцинуються саме продуктом біотехнологічних розробок. Вважається, що даний напрямок взагалі є мультіефективним, тому що сприяє не тільки покращенню здоров'я, збільшенню продуктивності тварин та їх пристосуванню до різних кліматичних умов, а й знижує в цілому навантаження на навколишнє середовище. Отже, можна стверджувати про сприяння підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва взагалі.

Враховуючи той факт, що стратегічною ціллю продовольчої безпеки є забезпечення населення країни продукцією тваринного і рослинного походження, необхідно приділяти велику увагу біотехнологіям, але чітко регулювати виробництво біотехнологічної продукції і знаходити їй відповідне прикладання. В такому разі біотехнології сприятимуть забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку країни і позитивно впливатимуть на збереження екологічної обстановки.

Список використаних джерел

1. Кушнір Г. П., Сарнацька В. В. Мікроклональне розмноження рослин. Теорія і практика. — К.: Наук. думка, 2005. — 272 с.
2. Войнов Н.А., Волова Т.Г., Зобова Н.В. Современные проблемы и методы биотехнологии. — Красноярск, ИПК СФУ, 2009 г. — 418 с.
3. World and regional review: facts and figures. Part II [Electronic resource] // URL: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0800e/a0800e07.pdf>

ХІМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Конраде Д.Е., здобувач вищої освіти групи ПУА4/1,

Миколаївський національний аграрний університет

Хімічна небезпека в Україні пов'язана із наявністю об'єктів, що використовують небезпечні хімічні речовини, із забрудненням довкілля та утворенням відходів. Згідно Національної доповіді про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році у промисловому комплексі України функціонувало 1093 об'єкти, у 2012 році - 1004 об'єкти, станом на 2016 рік таких об'єктів було 931, приблизно на такому ж рівні їх кількість залишилася і в 2017 році. Разом з тим кількість небезпечних хімічних речовин на цих об'єктах за період 2011-2017 рр. зросла з 275,24 тис. т до 308,7 тис.т, тобто збільшилась на 32,83 тис.т.

У відповідності до проведених моніторингових досліджень Міжнародного дослідного центру запобігання наслідків РХБЯ загроз встановлено, що у зонах можливого хімічного забруднення від цих об'єктів проживає 10,244 млн. осіб (25 % від населення країни). Найбільшу кількість ХНО зосереджено у східних областях України а саме в Донецькій; Дніпропетровській, Луганській та Харківській областях. За даними Державного реєстру, на території України налічується понад 24 тис. потенційно небезпечних об'єктів, які потребують постійної уваги і нагляду.

Серед усіх регіонів України найбільша зосередженість об'єктів підвищеної небезпеки припадає на територію Донецької області, значна частина якої на даний момент не під контролем держави. Друге місце посідає Харківська область, у якій зараз спостерігається високий рівень терористичної загрози. У неконтрольованій Україною зоні знаходяться також АР Крим та велика частина території Луганської області з досить високою щільністю об'єктів підвищеної небезпеки та високим рівнем терористичної загрози. В Донецькій області розташовано 6,5 тисяч об'єктів підвищеної техногенної небезпеки (174 підприємства, на яких зберігаються небезпечні хімічні речовини, з них – 18 – I ступеню небезпеки). Найнебезпечнішими з цієї точки зору є заводи «Стирол» і Горлівський хімічний завод, де зберігається 325 тисяч тон небезпечних відходів. Територією Луганської області проходять майже 1 тисяча км газопроводів, і 500 км нафтопроводів, 13,2 км аміакопроводів; розташовано 14 газоконденсатних родовищ і 2 підземних сховища газу. В Луганській області розташовано загалом 1128 об'єктів хімічної небезпеки, з яких 159 – об'єкти підвищеної небезпеки. На тимчасово окупованій території знаходяться такі небезпечні речовини як сірка і сірчані сполуки, аміак, фосфор, вугільний пил, сірчана кислота і сульфатні сполуки, формальдегіди, свинець, ртуть, композитні хімічні відходи підприємств, серед яких є сильнодіючі отруйні речовини, наприклад, мононітрохлорбензол. Водночас на окупованій та анексованій територіях неможливе виконання відповідними органами їх повноважень для забезпечення безпеки об'єктів і населення. На державному кордоні контроль за переміщенням хімічних речовин та небезпечних вантажів здійснюють митні підрозділи Державної фіскальної служби, Держприкордонслужби та Держекоінспекції.

Зазначені служби здійснюють, в основному, попередній документальний контроль вантажів та безпосередньо їх огляд. Використання приладів, що дозволяють провести хімічний контроль у пунктах пропуску на державному кордоні, практично не здійснюється. Водночас не вирішено

питання контролю за переміщенням небезпечних вантажів через лінію розмежування в зоні АТО, що може призвести до спроб контрабандного перевезення НХР вглиб країни для проведення диверсій чи терористичних актів. У квітні 2016 р. у м. Кельце (Польща) відбувся Міжнародний саміт з питань хімічного захисту та безпеки (Global Chemical Safety and Security Summit) CHEMSS2016, на якому було відзначено важливість хімічної промисловості та її зростання у всьому світі. Саме тому хімічна безпека повинна включати розробку, виробництво, інфраструктуру та повне постачання, тобто ланцюг хімічних речовин набуває все більшого значення для урядів, хімічної промисловості і споживачів хімії.

Забезпечення культури хімічної безпеки та безпеки в цілому вимагають більших гарантій того, що національні системи управління хімічними речовинами можуть виконувати свої функції, керувати хімічними речовинами в надійному та безпечному режимах, запобігати неправильному використанню небезпечних хімікатів та сприяти охороні навколишнього середовища. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> 100 В рамках CHEMSS-2016 відбувся Український форум з питань хімічної безпеки (Ukraine Chemical Security Forum, UCSF) —Працюючи разом, посилимо хімічну безпеку та захист». У своїх виступах учасники Форуму зазначили, що розвиток Програми комплексної хімічної безпеки та захисту (ICSSP) в Україні, включаючи результати Комплексного огляду стану хімічної безпеки України, доводить, що головною умовою успішного впровадження і виконання ICSSP є активне залучення представників уряду, національних і міжнародних партнерів, виробників і науковців, громадських та міжнародних організацій, що зацікавлені у вирішенні даних питань.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що необхідний обмін практичним досвідом спеціалістів, що мають справу з питаннями обігу токсичних хімічних речовин, з акцентом на роботі прикордонної служби та митниці. Особливої уваги заслуговує посилення безпеки транскордонного

транзиту токсичних хімічних речовин, що передбачає участь представників зацікавлених сторін не тільки з України, а й з інших держав.

Список використаних джерел

1. Державна служба України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]– Режим доступу: http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2011/3_2_2011.pdf
2. East European Security Research Initiative[Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://eesri.org/>

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ДРІБНОТОВАРНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО:

ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТИ

**Кошкалда І.В., д.е.н., професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами та кадастру
Харківського національного аграрного університету ім.В.В.Докучасва**

Дрібними сільськогосподарськими товаровиробниками виступають господарства населення та сімейні фермерські господарства. Саме ці господарюючі суб'єкти відіграють важливу роль у вирішенні питання продовольчої безпеки, сприяють збереженню довкілля та розвитку сільського соціуму.

В основу формування цих господарюючих суб'єктів покладено сімейні відносини, що формуються з метою забезпечення всього необхідного для життя родини. Так, займаючись сільським господарством вони забезпечують своє внутрішнє споживання а рештки виробленої продукції реалізують.

Проте не завжди можна говорити про успішну реалізацію виробленої продукції оскільки в більшій мірі дрібні сільськогосподарські товаровиробники не витримують конкуренцію з крупними компаніями.

Падіння рівня життя населення останніми роками не стало вагомим чинником для розвитку дрібних сільськогосподарських товаровиробників, в переважній більшості вони бажали б мати високооплачувану роботу (за наймом) і високу пенсію а ніж господарювати на землі [1]. Сьогодні сільське населення віддає перевагу іншим варіантам вирішення своїх проблем, зокрема через трудову міграцію. Отже, чинники зовнішнього середовища, які визначають рівень і структуру доходів сільського населення, не надто стимулюють нарощування виробництва сільськогосподарської продукції для власних потреб та для реалізації [2].

Свою увагу на розвиток дрібних сільськогосподарських товаровиробників звертає і ООН, оголосивши 2019–2028 роки Десятиліттям сімейних фермерських господарств. ООН розробила загальний план дій, який надає міжнародній спільноті докладні рекомендації з надання підтримки сімейним фермерським господарствам [3].

Наразі необхідно привертати увагу до формування та розвитку дрібних сільськогосподарських товаровиробників. Працюючи на селі вони усвідомлюють всю необхідність збереження навколишнього природного середовища, покращення екологічного стану місцевості та сприяння своєму особистому розвитку, що забезпечуватиме добробут.

Як було зазначено вище, розвиток дрібнотоварних сільськогосподарських виробників впливає і на стан продовольчої безпеки країни. Так, наприклад, господарства населення у 2018 р. були основними виробниками таких видів продукції як: картопля – 98,1%, овочі – 85,6%, плоди та ягоди – 78,4%, молоко – 72,6%, яйця – 44,8%, вовна – 87,6% і мед – 98,8%. Частка кількості сільськогосподарських тварини у господарствах населення становить: велика рогата худоба – 65,8%, у т.ч. корови – 75,6%,

свині – 43,6%, вівці та кози – 85,6%, кролі – 97,%, птиця – 43,9%, бджолосімі – 98,1% [4].

Дрібні сільськогосподарські товаровиробники насичують вітчизняний ринок якісною та більш дешевою продукцією ніж імпортні аналоги хоча на сьогоднішній день на полицях магазинів та на ринках переважає сільськогосподарська продукція завезена з-за кордону.

Хоча основними виробниками сільськогосподарської продукції, призначеної для споживання населення, є дрібні товаровиробники, проте вони не можуть бути спроможними забезпечити стабільний та ефективний розвиток аграрного сектору економіки. Ці господарюючі суб'єкти значно поступаються за ресурсним потенціалом, технічною та технологічною ефективністю виробництва сільськогосподарським підприємствам.

А отже, для дрібних сільськогосподарських товаровиробників одним із шляхів розвитку можна вважати партнерські зв'язки між суб'єктами господарювання. Партнерство в бізнесі – це різновид економічних відносин, які ґрунтуються на спільних діях і зусиллях сторін, об'єднаних спільним інтересом, спрямованих для досягнення конкретних цілей, які чітко розуміються учасниками таких відносин. Так, наприклад, це можуть бути споживчі кооперативи, кількість яких останнім часом збільшується [5].

В контексті збуту сільськогосподарської продукції, подолання конкуренції та розширення ринку продукції є об'єднання та взаємодія виробників зі споживачами. Саме функціонування такого роду відносин є передумовою успішного лобіювання інтересів дрібних сільськогосподарських товаровиробників в органах державної влади, появи інтересу з боку переробних підприємств, ритейлерів та інших зацікавлених сторін.

Також, не останнє місце у сприянні розвитку дрібних сільськогосподарських товаровиробників повинна займати і держава. А тому, слід удосконалити чинне законодавство для даної категорії суб'єктів господарювання та у разі необхідності забезпечувати фінансову підтримку.

Список використаних джерел

1. Шпикуляк О.Г. Становлення організаційно-економічної моделі сімейного фермерства в Україні: інституційні засади, проблеми та пріоритети / О.Г. Шпикуляк, М.Й.Малік // Економіка АПК. – 2019. – № 9. – С.86-98.
2. Яців І.Б. Участь малих виробників сільськогосподарської продукції в інтегрованих структурах / І.Б.Яців, Ю.І.Соловей: монографія. Львів: Видавництво АТБ «НВК», 2019. – 182с.
3. ООН оголошує початок Десятиліття сімейних фермерських господарств. Електронне джерело // Режим доступу: <https://landlord.ua/news/oon-oholoshuie-pochatok-desiatylittia-simeinykh-fermerskykh-hospodarstv/>
4. Сільське господарство України за 2018 рік: статистичний збірник. – Київ. – 2019 – 235с.
5. Яріш О. В. Сучасний вектор розвитку споживчої кооперації: зарубіжний та вітчизняний досвід / О. В. Яріш, А. І. Бугаєвська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2018. – №2 (87). – С.70-77.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ГАРМОНІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кравченко О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та маркетингу

ХНТУСГ ім. Петра Василенка

Яковлєв М.В., магістр, спеціальність 051 «Економіка»,

ХНТУСГ ім. Петра Василенка

Наразі в Україні тіньова економіка, корупція, диференціація населення за доходами, зростання бідності, відсутність мотивації до розвитку інновацій,

особливо на селі, і багато інших негативних явищ трансформують економічний простір суб'єктів ринку продукції тваринництва та призводять до дестабілізації гармонійності економічних відносин між учасниками зазначеного ринку. Особливості економічних відносин між учасниками ринку продукції тваринництва вже досліджено нами [1], але залишається відкритим питання критерії оцінки узгодженості таких відносин між учасниками.

Україною задекларована концепція «сталого розвитку». У 2015 році розроблено та схвалено «Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Пізніше, у 2017 році, представлено Національну доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» на період до 2030 року. І вже з 2018 року набирає оберти нова концепція – інклюзивного розвитку (зростання) [2]. З'являються роботи О. Цапко-Піддубної «Принцип інклюзивності у сучасних концепціях економічного зростання» [3] та І. Бобух і С. Щегель «Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет» [4].

Метою тез доповіді є формування системи критеріїв соціо-еколого-економічної оцінки рівня гармонійності відносин між учасниками агропродовольчого ринку, зокрема, продукції тваринництва, з дотриманням принципу інклюзивності.

Ми формалізували три системи показників. Перша система показників може бути використана для дослідження умов господарювання всіх учасників ринку продукції тваринництва шляхом аналізу соціально-економічних показників України та місця сільського господарства, зокрема, галузі тваринництва, в економіці країни (рис. 1).

Рис 1. Критерії оцінки соціально-економічних умов господарювання суб'єктів ринку продукції тваринництва

Джерело: розроблено авторами

Друга система показників розкриває критерії оцінки результативності та ефективності господарювання основних учасників агропродовольчого ланцюга продукції тваринництва (суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності) (рис. 2).

Рис. 2. Критерії оцінки результативності та ефективності розвитку суб'єктів господарювання ринку продукції тваринництва (за видами економічної діяльності)

Джерело: розроблено авторами

Третя система показників містить індикатори гармонійності економічних відносин виробників продукції тваринництва з іншими учасниками агропродовольчого ланцюга. Аналізуючи параметри критеріїв оцінки гармонійності відносин можливо визначити рівень узгодженості (збалансованості, задоволеності) інтересів усіх суб'єктів відносин (рис. 3).

Рис. 3. Критерії оцінки гармонійності відносин аграрних виробників на ринку продукції тваринництва

Джерело: розроблено авторами

За допомогою запропонованих систем показників можливо системно дослідити економічний простір, у якому формуються, розвиваються і трансформуються сучасні економічні відносини між учасниками ринку продукції тваринництва, та знайти механізми гармонізації таких відносин. Тому, наступні наші наукові дослідження будуть присвячені саме кількісному визначенню і аналізу перерахованих критеріїв.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. Особливості економічних відносин між учасниками ринку продукції тваринництва. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. Vol. 5. No. 1. Pp. 71–91. URL: <http://are-journal.com>.
2. World Economic Forum. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights. World Economic Forum. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf
3. Цапко-Піддубна О. І. Принцип інклюзивності у сучасних концепціях економічного зростання. *Проблеми економіки*. № 3 (37), 2018. С. 29-36.
4. Бобух І. М., Щегель С. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 7. С. 55-70.

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ЗЕМЛІ СІЛЬГОСППРИЗНАЧЕННЯ

Крючкова О.В., здобувач вищої освіти групи Г 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

В ніч з 30 на 31 березня депутати ВРУ таки ухвалили багатостраждальний законопроект номер 2178-10 від 10.10.2019, який запроваджує ринок земель. "За" рішення проголосувало 259 народних депутатів. Це лише початок, тому що Верховній Раді в майбутньому необхідно буде ухвалити ще низку додаткових документів в яких також частково будуть прописані відносини між учасниками земельного ринку.

Landlord раніше повідомляв про те, що за результатами опитування соціологічної групи Рейтинг, проведеного 28 вересня – 1 жовтня, лише 19% українців підтримують введення продажу землі сільгосппризначення, проти висловилися 73% осіб, не визначилися – 8% [1].

Оприлюднено результати соціологічного дослідження, проведеного групою Рейтинг 24–27 жовтня 2019 року, більше половини респондентів (53%) не підтримують скасування мораторію на купівлю/продаж земель сільгосппризначення, підтримують – 31%. Серед тих, хто підтримує, майже половину становлять власники паїв, які обробляють їх самостійно.

За даними опитування, проведеного Центром Разумкова 1–7 листопада 2019 року, 68,3% українців підтримують заборону на продаж землі і 67,7% населення вважає, що питання відкриття ринку землі має бути винесене на всеукраїнський референдум.

Результатами соціологічного дослідження проведеного у лютому 2020 року, більшість вважають, що питання запровадження ринку землі та скасування мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення потрібно виносити на всенародний референдум. Такої думки дотримуються 68,9% респондентів. 19,6% опитаних вважають, що це питання не слід виносити на референдум, решта — не визначилися з відповіддю.

Якби подібний референдум відбувся, то абсолютна більшість проголосували б за продовження мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення (64,3% усіх опитаних або 72,0% тих, хто взяв би участь у референдумі). 21,4% з тих, хто взяв би участь у референдумі (або 19,6% серед усіх опитаних) проголосували б за запровадження ринку землі та скасування мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. Решта опитаних не визначилися з відповіддю. Підтримка громадянами продовження мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення дещо зросла за останні чотири місяці: у жовтні 2019р. за продовження мораторію готові були проголосувати 64,4% тих, хто збирався взяти участь у референдумі, а у листопаді 2019р. — 68,3% тих, хто збирався взяти участь у референдумі [2].

За результатами соціологічного дослідження більшість українців все ж проти зняття мораторію на продаж землі. Це означає, що дане питання

необхідно більш детально вивчати і не включати «турборежим» по його вирішенню [3].

«Земельна реформа — це не про зняття мораторію і не про розпродаж землі. Це про наведення ладу в земельних відносинах. Земельна реформа — це живий організм, який постійно повинен вдосконалюватись та доповнюватись». Законом передбачено, що з 1 липня 2021 року право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення площею до 100 гектарів можуть набувати виключно громадяни України. З 1 січня 2024 року таку можливість отримають також юридичні особи, власниками яких є українці. Вони зможуть купувати до 10 тисяч гектарів землі. Заборонено також продаж державних та комунальних земель. Відповідно до підписаного закону, питання, чи надавати іноземцям право купувати землю, вирішуватиметься на референдумі [4, 5].

Отже, сучасні погляди щодо зняття мораторію різняться та неоднозначні, однак і питання досі не вирішено, тому потрібно слідкувати за розвитком подій, змінами «земельного пакету» та детально досліджувати питання перш ніж робити остаточні висновки.

Список використаних джерел

1. Соціологічна інформація. Журнал Landlord.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://landlord.ua/>)
2. «Разумков Центр» дані "Моніторингу земельних відносин", який напередодні був презентований у Світовому банку, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-do-zaprovadzhennia-rynku-zemli-ta-skasuvannia-moratorii-na-kupivliuprodazh-zemli-silskogospodarskogo-pryznachennia-liutyi-2020r>
3. Lexinform «Юридичний вісник України». [Електронний ресурс] / Ринок землі: за і проти // 2020. – Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rynok-zemli-za-i-proty/>

4. Роман Лещенко у блозі на [НВ](#). [Електронний ресурс] /Земельна реформа: історичний момент // 2020. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/rinok-zemli-shcho-pidpisav-zelenskiy-novini-ukrajini-50084953.html>
5. УКРІНФОРМ. Мультимедійна платформа іномовлення України [Електронний ресурс] // 2020. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3015070-upovnovazhenij-prezidenta-kaze-so-zemelni-zakoni-maut-skasuvati-sotni-korumpovanih-dozvoliv.html>

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

НОРМУВАННЯ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

**Ланченко Є.О., к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки праці та
соціального розвитку, Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції можна досягнути завдяки належному процесу нормування праці. Стан упровадження науково обґрунтованих норм праці є одним із головних критеріїв техніко-економічного обґрунтування для прийняття управлінських рішень при організації виробництва й праці в сільськогосподарських підприємствах. Постійні технологічні зміни в агровиробництві зумовлюють динамічність зміни норм праці, їх прогресивний характер. Тому необхідно систематично переглядати норми праці, контролювати їх застосування, аналізувати, уточнювати й своєчасно корегувати. Це вагомий внутрішній резерв підвищення продуктивності праці та ефективності сільськогосподарського виробництва.

У діяльності сільськогосподарських підприємств потрібно належним чином підійти до планування на основі нормування праці на виробництві, урахуваючи наявні трудові ресурси. Учений В. В. Вітвіцький, який довгий час очолював НДІ «Украгропромпродуктивність», зазначає, що забезпечення державних органів і господарських структур інформацією з питань норм, нормативів і стандартів диктує необхідність створення спеціалізованої інформаційної системи. Для полегшення роботи спеціаліста-нормувальника пропонував створити при очолюваному НДІ єдину інформаційну систему «Нормагро» [1, с. 4-14; 2]. На практиці цього не впроваджено, проте останні роки доволі наповненим є сайт вищезазначеного НДІ і є можливість скачати відповідні довідники норм праці в АПК в електронному форматі (файли).

У сільськогосподарських підприємствах потрібно ретельно підходити до застосування методики нормування праці. Так, при застосуванні хронометражу й формуванні хронорядів потрібно диференціювати коефіцієнт стійкості (на практиці застосовується значення «2») при перевірці на їх вірогідність, зокрема так відбувається в промисловості (значення коливається 1,1-3) [3, с. 5-11]. А при застосуванні норм праці, використовуючи довідники НДІ «Украгропромпродуктивність» [4-5], слід скорегувати поправочні коефіцієнти норм праці при подовженій робочій зміні із 7-годинної до 8-12-годинної, що є звичайним явищем у рослинницьких підрозділах підприємств у період посівів і збору врожаю, враховуючи зменшення продуктивності праці після 8 год роботи на 20-40 % (табл. 1).

Таблиця 1

Пропозиції зміни корегуючих коефіцієнтів подовженої робочої зміни
в сільськогосподарських підприємствах*

Тривалість робочої зміни, год	Коефіцієнт корегування норм праці, пропонований НДІ «Украгропром- продуктивність»	Зменшення продуктивності праці на кожній наступній годині роботи, %	Пропонований коефіцієнт корегування норм праці
7	1,000	-	1,000
8	1,143	-	1,143
9	1,286	20,00	1,257

10	1,429	26,67	1,362
11	1,571	33,34	1,458
12	...	40,00	1,543

* Складено й розраховано на основі [4-5]

Наприклад, на 9-й годині роботи втомлений працівник має погодинну продуктивність уже меншу на 20 % порівняно зі стандартним 8-годинним робочим днем. Тому незмінний приріст коефіцієнта корегування норми праці на кожну наступну годину роботи – 0,143 потрібно зменшити на 20 % ($0,143 \cdot 0,8 = 0,114$), тоді пропонується коефіцієнт становитиме 1,257 ($1,143 + 0,143$). При 10-й годинній роботі: $1,257 + 0,143 \cdot (100 \% - 26,67 \%) = 1,362$ і т.д. Застосовуючи пропонувані коефіцієнти корегування норм праці, буде досягнуто соціальну справедливість. Адже людина з психологічної і фізіологічної точки зору не може на однаковому рівні підтримувати продуктивність праці більше 8 год за робочу зміну.

О. Д. Балан зазначає, що за кордоном розроблені спеціальні методи й системи, що враховують ті або інші чинники, які впливають на величину темпу праці. Проте наукового обґрунтування критеріїв нормального темпу або рівня інтенсивності праці зарубіжна теорія та практика не дають. А зниження інтересу до теорії нормування праці в нашій країні стало причиною необґрунтованого планування, управління й вибору систем оплати праці. Проте зарубіжний досвід свідчить, що ринкові механізми не виключають потреби в нормах праці, а навпаки потребують постійного їх удосконалення [6].

Таким чином, нормування праці забезпечує встановлення для кожного працівника певної міри затрат праці, необхідної для виконання конкретної роботи чи певних функцій, а тому є важливим елементом процесу планування виробництва продукції, а, отже, й менеджменту підприємства.

Список використаних джерел

1. Вітвіцький В. В. Інформаційна система нормування праці в АПК України. К.: ТОВ «Комплекс Віта», 1998. 94 с.

2. Вітвіцький В. В. Основи формування нормативних систем в агропромисловому виробництві України. К.: НДІ «Укراгропромпродуктивність», 2006. 334 с.
3. Поляков И. А., Ремизов К. С. Справочник экономиста по труду (Методика экономических расчетов по кадрам, труду и заработной плате на предприятиях). Изд.6-е, перераб. и доп. М.: Экономика, 1988. 239 с.
4. Методичні положення та норми продуктивності і витрат палива на сівбі, садінні та догляді за посівами / Демчак І. М., Завалевська В. О., Пивовар В. С. та ін. К.: НДІ «Украгропромпродуктивність», 2014. 184 с.
5. Методичні положення та норми продуктивності і витрат палива на збиранні сільськогосподарських культур / Демчак І. М., Завалевська В. О., Пивовар В. С. та ін. К.: НДІ «Украгропромпродуктивність», 2014. 272 с.
6. Балан О. Д. Зарубіжний досвід застосування системи мотивації, оплати та нормування праці. *Агросвіт*. 2011. № 17-18. С. 20-25.

СТАН ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

**Ліляк В.С., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1
Миколаївський національний аграрний університет**

Як відомо сільське господарство є одне з провідних і найважливіших галузей економіки в Україні, яка відіграє визначальне значення у забезпеченні її продовольчої безпеки.

Серед всіх областей Миколаївська область має досить потужні можливості для розвитку АПК завдяки найбільш сприятливим природно-кліматичним умовам та родючій землі. Це один із регіонів інтенсивного землеробства в Україні, який має великий земельний фонд, що характеризується високим ступенем освоєння [1, 2].

Земельний фонд Миколаївщини 2 млн га сільськогосподарських угідь, з яких 1,7 га ріллі, що становить 5% орної землі в Україні. В плодоносному віці налічується 5,0 тис. га виноградників та 3,5 тис. га плодово-ягідних насаджень. Область виробляє конкурентоспроможну як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках сільськогосподарську продукцію. [3].

Миколаївщина повністю забезпечує власні потреби у виробництві продукції сільського господарства. За декілька останніх років в цій області спостерігається тенденція щодо оновлення машинно-тракторного парку в сільському господарстві. Перед виробниками агропродукції на сьогоднішній день відкриваються нові перспективи освоєння світових ринків. Багато підприємств в області виробляють продукцію тільки зорієнтовану на експорт. Ця продукція відповідає всім європейським стандартам та вважається однією з найкращих в Європі.

У Миколаївській області налічується 11434 підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, з них 3389 фермерських господарств, 79,2 тис. особистих селянських господарств, які в минулому році отримали 2,7 млн тонн зернових та зернобобових культур, 1,1 млн тонн соняшнику, 171 тис. тонн картоплі, 500 тис. тонн овочів, 40 тис. тонн плодоягідних культур та 59 тис. тонн винограду.

Найкращі підприємства області використовують новітні технології, аналогів яких немає у світі. Так, наприклад, СТОВ «Промінь» є одним з найяскравіших прикладів введення нових технологій у сільське господарство. У рамках проекту USAID на Миколаївщині започатковуються нові сучасні сімейні молочні міні-ферми.

Найпопулярнішими агропідприємствами Миколаївщини є устрична ферма «Устриці Скіфії» (Тілігулійський лиман), страусина ферма «Кременівський страус» (Веселинівський район), молочний комплекс СТОВ «Промінь» (Арбузинський район), молочно-скотарський комплекс ТОВ «Колос-2011» (Очаківський район), ПрАТ «Україна» (Доманівський район) та інші. Проте серед всіх аграрії як України, так і області найпотужнішою

компанією є ТОВ СП «Нібулон», центральний офіс якого розташований у м. Миколаєві. Це компанія міжнародного рівня, оскільки є найбільшим українським сільськогосподарським виробником та експортером. ТОВ СП «Нібулон» займає 301 позицію серед компаній Центральної та Східної Європи згідно з рейтингом «Топ 500 - 2016». У 2017 році ТОВ СП «Нібулон» за дохідністю посіло 7-е місце серед усіх холдингів України або 3-є – серед аграрних компаній.

У січні-березні поточного року агроформування Миколаївщина реалізували 4% виробництві валової продукції сільського господарства в Україні. Значна увага приділяється реалізації продукції рослинництва: 2,4% реалізовано культур зернових та зернобобових всього, з них 6% пшениці; кукурудзи на зерно було реалізовано 0,9%, а ячменю 8,5%, що є найкращим серед інших областей України.

Серед насіння олійних культур реалізовано 4%, 0,4% бобів сої, 5% насіння ріпаку й кользи та 5% насіння соняшнику. Реалізація культур овочевих займає вагоме місце 9,4%, 1,2% культур плодових та ягідних.

Галузь тваринництва менш розвинена, ніж рослинництво (реалізовано 0,7% сільгосптварин живих (з них 1,2% ВРХ), 0,9% свині та 0,3% птиця свійська, 1,7% молоко від сільгосптварин усіх видів, 0,8% яйця птиці свійської) [4].

Миколаївська область має великі потенціальні можливості для того, щоб забезпечити своє населення продуктами сільського господарства. Наявність розвинутої власної сировинної бази дає можливість ефективно працювати підприємствам харчової та переробної промисловості. Для забезпечення сталого розвитку галузі тваринництва в області реалізують програми, спрямовані на створення міцної кормової бази, впровадження ресурсозберігаючих технологій, зростання рівня продуктивності тварин. Щороку аграрії Миколаївщини нарощують обсяги виробництва продукції, забезпечують ріст обсягів експорту товарів, формують та розвивають міжнародні відносини із країнами ЄС, США, деякими країнами Азії.

Свідченням формування ефективної стратегії розвитку зовнішньої торгівлі та експортних операцій є позитивне зовнішньоторговельне сальдо.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство України: веб-сайт. URL: https://www.wikiwand.com/uk/Сільське_господарство_України
2. Агропромисловий комплекс Миколаївщини тримає позиції потужного учасника ринку в державі. Агropівдень: Агроновини України: веб-сайт. URL: <http://agro-yug.com.ua/archives/18760>
3. Миколаївська обласна державна адміністрація. Сільське господарство: веб-сайт. URL: <http://www.mk.gov.ua/ua/myko/agry/>
4. Статистична інформація. Головне управління статистики у Миколаївській області. – Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.05.2020).

Науковий керівник – Горобченко О.А., доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

**Лобкова Є.Р., здобувач вищої освіти групи ПУА 4/1,
Миколаївський національний аграрний університет**

Розвиток борошномельної промисловості є найважливішою ланкою у розвитку техніки. Це легко можна пояснити. Адже першою основною потребою людини, як будь-якого живого організму, є харчування, підтримка життя. Хліб з часів осіlosti людини є основною частиною їжі, тому технологія переробки збіжжя у борошно має велике значення у розвитку виробничих сил суспільства. Розвиток техніки борошномельного виробництва супроводжувався багатьма видатними відкриттями у сфері механіки, які сприяли винаходу значної частини різноманітних машин. З

появою млинів виникла борошномельна промисловість. Теорія і практика технології виробництва борошна та крупи постійно розвиваються. По-перше, переробка збіжжя у борошно є принциповою необхідністю. По-друге, для подрібнення зерна необхідні витрати значної кількості енергії. Тому млин завжди був 116 об'єктом технічної думки, техніка й технологія помелу постійно розвивалися та вдосконалювалися.

В Україні провідною галуззю сільського господарства є виробництво зерна. Ячмінь ярий, серед зернових культур, займає третє місце після пшениці і кукурудзи та відіграє провідну роль у вирішенні зернової проблеми, так як є цінною продовольчою, кормовою і технічною культурою. Проте за обсягом використання його продукції в народному господарстві він є насамперед однією з цінних зернофуражних культур. Зерно ячменю ярого, в якому міститься у середньому 12 % білка, 75 % вуглеводів, 2 % жиру, пентазонів 11 %, до 3 % зольних елементів, є високопоживним кормом (в 1 кг зерна міститься 1,2 корм. од. і 100 г перетравного протеїну) для всіх видів тварин, особливо для відгодівлі свиней на високоякісний бекон. Важливо, що білок є повноцінним за амінокислотним складом, а за вмістом таких амінокислот, як лізин (5,5 г/кг зерна), триптофан (1,7 г/кг зерна), метіонін (2,0 г/кг зерна) і цистин (1,9 г/кг зерна) він переважає білок зерна усіх інших злакових культур.

Для подрібнення зерна до стану борошна потрібні значні зусилля. Проте цей процес можна виконати із застосуванням тих чи інших машин досить просто.

Виробництво борошна є одним із найстаріших в світі, тому що вже 10–15 тисяч років тому людина навчилася виготовляти хліб. За цей період розвиток борошномельного виробництва має цілу історію, яка складається із етапів. Але як тепер, так і в давнину для одержання борошна зерно піддають подрібненню, а потім відсівають борошно для відділення темнозбарвлених оболонок. Для подрібнення зерна поетапно застосовували камінні ступи, згодом ручні млини з обертовим верхнім каменем, кіннопривідні млини,

водяні, вітряні млини. Одночасно з удосконаленням процесу розмелювання зерна поліпшувались і методи просіювання одержаних продуктів. Першою просіювальною "машиною" був петльовальний мішок з тканини, крізь яку шляхом ручного струшування просіювали борошно. Пізніше з'явилися бурати, а потім центрифугали. Сучасне борошномельне виробництво розвинуте і технічно вдосконалене. Для подрібнення, розмелювання зерна застосовують такі типи подрібнювальних машин: жорнові посади, молоткові дробарки, вальцові верстати.

Процес виробництва борошна можна поділити на основні етапи:

- ◆ приймання зерна і зберігання зерна на млині;
- ◆ формування помельних партій зерна;
- ◆ підготовка зерна до помелу;
- ◆ помел зерна в борошно;
- ◆ вибій і зберігання борошна

Борошно – продукт помолу зерна, який використовується для виготовлення хліба, макаронів, кондитерських та інших виробів.

Хімічний склад борошна близький до хімічного складу зерна, з якого воно виготовлене. Зокрема, у нижчих сортів він близький до складу цілого зерна. Проте порівняно із зерном у борошні міститься більше крохмалю і менше жиру, цукру, клітковини, мінеральних речовин і вітамінів. Борошно ячмінне використовують для випікання хліба в суміші з пшеничним або житнім борошном. Борошно виробляють двох виходів. Борошно 75 % виходу виробляють при односортному помелі із зерна, очищеного від квіткових плівок з відбором 15 % висівок. Воно складається з посрібленого ендосперму і 10–12 % периферійних частин зерна. Колір його білий з синюватим відтінком, зольність 1,9 %. Борошно типу обойного 87 % виходу виробляють із зерна, звільненого від квіткових плівок і з відбором 2–3 % висівок. Це борошно крупніше і темніше.

Список використаних джерел

1. <https://buklib.net/books/24287/>
2. <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/bitstream/> [«Виробництво борошна» Розділ II стр. 115-137]
3. Артеменко С. Ярий та озимий ячмінь: порівняння продуктивності. Пропозиція. №11(266). 2017. С.
4. Лихочвор В. В., Петриченко В. Ф., Іващук П. В. Зерновиробництво. Львів:НВФ «Українські технології», 2008.

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ДЖЕРЕЛА І ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Матвєєва М.О, здобувач вищої освіти групи ПУА 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Зниження собівартості продукції має велике значення для підвищення ефективності громадського виробництва. Воно передбачає насамперед економне споживання ресурсів, що свідчить не тільки про кількісний, але і якісний вплив на економічний потенціал країни і його перспективні зміни. Зниження витрат собівартості продукції є однією з основних умов збільшення прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його діяльності.

Собівартість продукції – один з найважливіших економічних показників діяльності підприємства, що виражає в грошовій формі усі витрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. У собівартості продукції відображаються різні сторони господарської діяльності, акумулюються результати використання всіх інших ресурсів. Разом з тим необхідно відзначити, що собівартість – це нестійка категорія,

яка вимагає управління, координування і контролю. Ось чому проблема зниження собівартості продукції є однією з головних для будь-якого підприємства. Отримання найбільшого доходу при найменших витратах, економії трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежить від того, як підприємство вирішує питання, пов'язані зі зниженням собівартості.

До основних джерел зниження собівартості продукції підприємства відносять: витрат уречевленої праці, що досягається за рахунок поліпшення використання засобів та предметів праці; витрат живої праці, які можна скоротити шляхом підвищення продуктивності праці; адміністративно-управлінських витрат, яке досягається шляхом економії.

У країнах з різним рівнем розвитку економіки структура собівартості представлена по-різному. В Україні найбільші витрати спрямовані на сировину і матеріали, в той час як в Німеччині та США даний показник є у два рази меншим. З іншої сторони, в розвинених країнах у два рази більшу частину, ніж в Україні, займають витрати на оплату праці, а відрахування на соціальні потреби у чотири рази перевищують українські показники. З цього випливає, що необхідно оптимізувати структуру собівартості так, щоб можна було знайти шляхи і резерви зниження собівартості [1].

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції. Важливим резервом зниження собівартості продукції є розширення спеціалізації і кооперування. На спеціалізованих підприємствах з масово-поточним виробництвом собівартість продукції є значно нижчою, ніж на підприємствах, що виробляють цю ж продукцію в невеликих кількостях. Розвиток спеціалізації вимагає встановлення найбільш раціональних кооперованих зв'язків між підприємствами [2, с.16-18].

Перелік техніко-економічних факторів, що впливають на собівартість продукції, визначається на підставі відбору постійно діючих причин зміни

собівартості продукції в умовах нормального функціонування виробництва. Виділяють чотири групи факторів: у першій групі факторів – підвищення технічного рівня виробництва – в якості основних слід виділити: впровадження нової та вдосконалення застосовуваної техніки і технології; розширення масштабів застосування нової техніки, технології, модернізація і поліпшення експлуатації діючого устаткування; застосування нових видів і заміна споживаної сировини, матеріалів, палива і енергії, поліпшення їх використання; підвищення якості продукції, що випускається, поліпшення її характеристик.

До другої групи факторів – вдосконалення управління, організації виробництва і праці – відносяться: раціоналізація управління виробництвом; поліпшення організації та обслуговування виробництва; поліпшення організації праці та використання робочого часу; ліквідація зайвих витрат і втрат (включаючи втрати від шлюбу).

У третій групі чинників – зміна обсягу і структури продукції, структури виробництва – виділяють наступні чинники: відносна зміна умовно-постійних витрат як наслідок зміни обсягу виробництва продукції; відносна зміна амортизаційних відрахувань; зміна структури продукції, що випускається; введення нових виробництв (а в об'єднаннях також і введення нових підприємств); освоєння нових підприємств і підготовка виробництва на діючих підприємствах.

До четвертої групи факторів – зміна умов господарювання – включаються: зміна цін на вироблену продукцію; зміна цін на споживані сировину, матеріали, комплектуючі вироби та напівфабрикати, паливо, енергію; зміна оплати праці відповідно до рішення уряду; зміна умов оподаткування; оцінка основних фондів і зміна норм амортизації [3].

Під джерелами зниження собівартості розуміють кількісно порівнянну економію всіх вироблених підприємством витрат у процесі виробництва і реалізації продукції. У різних галузях промисловості джерела зниження мають свої особливості. Важливими джерелами зниження собівартості

продукції є: збільшення обсягу виробництва за рахунок більш повного використання виробничої потужності, виробничих площ, вдосконалення технологій, раціональної організації ремонту.

Собівартість продукції підприємства є найважливішим узагальнюючим показником економічної ефективності її виробництва. У ній відбиваються всі сторони господарської діяльності, від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, темпи розширеного виробництва і, звичайно ж, їх фінансовий стан. При постійному пошуку нових методів і факторів зниження собівартості продукції діяльність промислових підприємств в Україні може вийти на новий рівень.

Список використаних джерел

1. Экономика предприятия / Под ред. Волкова О. И. – М. : ИН-ФРА-М, 2011. – С. 235–426
2. Салиджанов И. Сокращение издержек как важнейшее условие стабилизации и снижения цен / И. Салиджанов // Финансы. - 2009. - № 6. - С.16-18.
3. Цимбалюк Л. Г. Фактори, резерви і шляхи зниження витрат виробництва як основа зниження ціни товару / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скригун // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 3 (15)

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Москалик К.С., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

В даний час в Україні проблема родючості ґрунтів загострилася. Погіршуються фізичні та хімічні властивості ґрунту, розширюються площі деградованих земель, забруднених стічними водами та хімічними сполуками.

Збільшення виробництва сільськогосподарської продукції сьогодні досягається здебільшого методами інтенсифікації. Особливість інтенсифікації сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що ефективність технічних вдосконалень засобів і предметів праці виявляється не безпосередньо, а через процес використання землі. Так, створення комплексів сільськогосподарських машин, використання хімічних засобів призвело до різкого підвищення рівня інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Проте вже давно не новина, що вказані методи є екологічно небезпечними як для навколишнього середовища, так і для самої людини. Відповідно, ситуація, яка склалася, на жаль, не завжди сприяє екологічно лояльному ставленню до земель сільськогосподарського призначення, що призводить до низки проблем. Тому актуальним та доцільним є вивчення і застосування методів і систем альтернативного землеробства.

Вивченню проблем екологізації аграрної сфери, раціоналізації землекористування значну увагу приділяли відомі науковці, які обґрунтували теоретичні засади екологобезпечного використання земель у сільському господарстві.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища [3].

Вирішення екологічних проблем набуває особливого значення в агропромисловому виробництві, зокрема у сільському господарстві, яке є своєрідною контактною зоною людини з природою. Близько 50% усіх негативних процесів, які призводять до деградації стану природного середовища, припадає саме на цю галузь. І якщо виходити з позицій екологічного захисту, головна мета на сьогодні повинна полягати в тому, щоб зберегти землю, її якісний стан для майбутніх поколінь [2].

Вагома частина екологічних збитків є наслідком широкої хімізації землеробства. Збираючи з поля урожай, людина втручається в природний кругообіг речовин. При середньому врожаї 7-8 т/га сухої речовини винос поживних речовин становить приблизно 130 кг азоту, 45 кг фосфору, 140 кг калію. Якщо в умовах середньої Європи удобрювати ґрунт тільки виробленим в господарстві гноєм, то в орні землі повертатиметься усього 1/4- 1/3 відчужених з урожаєм поживних речовин. Таким чином стає очевидною необхідність додаткового внесення мінеральних добрив [1].

Таким чином екологізація сільського господарства, необхідність забезпечення простого і розширеного відтворення природної родючості, як основи росту виробництва сільськогосподарської продукції, пред'являють особливі вимоги до господарювання на землі. В зв'язку з цим потрібно змінити пріоритети в розподілі капітальних вкладень на курс посилення ролі природоохоронних витрат. Це перш за все, протиерозійні заходи, застосування нових способів обробітку ґрунту, вапнування ґрунтів, мінімізація обробітку ґрунту; біологічні та інтегровані системи охорони рослин; чисті пари тощо. Ці заходи по своїй суті є «м'якими», тобто вони не вносять різких змін в екологічний баланс агроecosистем, а навпаки, сприяють підвищенню родючості ґрунтів.

Список використаних джерел

1. Богачов, В. Необхідність підвищення екологічної безпеки в Україні[Текст] / В. Богачов // Економіст. - 2008. - N 9. - С. 12-14

2. Дубас Р.Г. Економіка природокористування [Текст] : навчальний посібник / Р.Г. Дубас. – К.: КНТ, 2009. – 448 с.

3. Колотило, Д.М. Екологія і економіка [Текст] : навчальний посібник / Д. М. Колотило ; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. Економічний ун-т. - 2-е вид. доп. і перероб. - К. : КНЕУ, 2015. - 576 с.

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: ОЦІНКА І ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

Михальчишина Л.Г., к.е.н., доцент

доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Конкурентоспроможність аграрного сектору економіки України виступає одним із ключових факторів сталого розвитку держави та її регіонів, забезпечення продовольчої безпеки та підвищення конкурентоспроможності економіки в цілому.

Нагальність питання загострюється через низьку економічну ефективність виробництва, необхідність його адаптації до умов глобального ринкового середовища, що пов'язані в першу чергу з відсутністю комплексного підходу до трансформаційних процесів у даній сфері. Це зумовлено неврахуванням принципів системності, а також об'єктивних закономірностей розвитку державного регулювання через недостатність наукового обґрунтування формування господарських структур та взаємовідносин між учасниками в аграрному секторі економіки України [1, с. 41]. Подальшого наукового обґрунтування вимагають проблемні аспекти підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора з урахуванням регіональних особливостей змін ринкового середовища.

Проблеми конкурентоспроможності аграрного сектору економіки досліджували В. Г. Андрійчук, В. П. Галушко, О. Д. Гудзинський, О. Ю. Єрмаков, М. М. Ільчук, С. М. Кваша, Б. В. Погріщук, В. К. Савчук, Л. М. Худолій та багато інших науковців.

У сучасній економічній літературі достатньо розроблені методики оцінювання конкурентоспроможності товарів, фірм та країн. Меншою мірою розроблені методи оцінювання конкурентоспроможності галузей економіки та практично не розроблені підходи і критерії оцінювання конкурентоспроможності секторів економіки, які є важливою передумовою конкурентоспроможності їх підприємств [2, с. 13].

Метою дослідження є аналіз сутності та особливостей поняття «конкурентоспроможність» стосовно аграрного сектора економіки та вивчення існуючих підходів до її оцінки.

Провівши аналіз різних трактувань категорії «конкурентоспроможність», пропонуємо економічну конкуренцію розглядати як систему специфічних економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності з приводу формування і реалізації переваг виробництва та збуту продукції на основі скорочення індивідуальних затрат і підвищення ціни продажу та досягнення в результаті цього ринкових критеріїв ефективності.

Загальний аналіз конкурентоспроможності галузі насамперед передбачає вивчення її основних економічних характеристик. Досить велика кількість напрямів такої оцінки породжує значну кількість методик і показників оцінювання конкурентоспроможності галузі, проте, розглядаючи принципові підходи до визначення її рівня, можна констатувати, що всі вони зводяться до одного з трьох варіантів:

- 1) пошуку єдиного показника конкурентоспроможності, що найбільш інформаційно відображає явище;
- 2) визначення інтегрального показника, який визначається через групу показників, що характеризують різні фактори конкурентоспроможності;

3) експертного оцінювання системи показників, що комплексно відображають стан конкурентоспроможності суб'єкта [2, с. 14].

На нашу думку, питання методики оцінки конкурентоспроможності мають бути ув'язані з конкретним місцем та часовим періодом. Якщо мова йде про відображення умов поточної діяльності, слід акцентувати увагу на факторах, що обумовлюють тактичну конкурентоспроможність. Для стратегічного управління конкурентоспроможністю не можна оперувати лише інформацією, що екстраполюється на майбутнє, виходячи з тенденцій, визначених у минулому, без врахування можливих резервів прискорення та структурної перебудови процесів соціально-економічного розвитку.

Доцільно оцінювати конкурентні позиції окремих регіонів з позиції конкретних територіальних виробничих комплексів і галузей, зокрема й сільського господарства. Такий підхід дасть змогу більш об'єктивно оцінювати конкурентний стан регіону та формувати ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки через управління окремими галузями.

Забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору вимагає всебічної переорієнтації на інноваційно-орієнтовану модель економіки, що передбачає пріоритетність високотехнологічного аграрного виробництва. Вдосконалення потребує наявна галузева структура, методи управління та форми організації виробництва, розширення державної підтримки розвитку галузей рослинництва й тваринництва, модернізація технологій виробництва продукції [3, с. 10-11]. Важливо при цьому регулювати поведінку всіх господарюючих суб'єктів у напрямку довготривалої максимізації суспільного добробуту. Тоді конкуренція буде важливим засобом досягнення цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Кицюк І. В., Фіщук І. О. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України в умовах поглиблення європейської інтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. №42. С. 41-45.
2. Конкурентоспроможність аграрного підприємства: навчальний посібник / А. С. Даниленко, О. М. Загурський, П. І. Юхименко та ін. За заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А. С. Біла Церква: БНАУ, 2018. 248 с.
3. Погрішук Б., Погрішук Г. Конкурентоспроможність аграрного сектору: детермінанти глобального поступу. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 4. С. 7-17.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Пацьорко Д. П., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1
Миколаївський національний аграрний університет**

Для досягнення продовольчої безпеки, формування та підтримки виробничого потенціалу, конкурентоспроможності держави, її надійною опорою є сільське господарство, виробнича структура якого складається з тваринництва та рослинництва. Галузь рослинництва забезпечує країну основними продуктами харчування, а сировиною – значну кількість галузей легкої та харчової промисловості. До того ж галузь рослинництво постачає галузі тваринництва корми. Отже, дослідження розвитку галузі рослинництва та економічної ефективності виробництва її продукції в сільгосп підприємствах Миколаївської області, як запоруки успіху агросфери країни, є актуальним в умовах сьогодення.

Економічна ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами та витраченими на їх

досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною вартістю, або частиною їх вартості у формі виробничих витрат [1].

Миколаївщина володіє вагомим природно-ресурсним потенціалом – має 2 млн га сільськогосподарських угідь, з яких 1,7 га ріллі, що становить 5% орної землі в Україні, і виробляє конкурентоспроможну як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках сільськогосподарську продукцію. Природно-кліматичні умови та родючі землі області сприяють формуванню великого потенціалу агропромислової галузі, дозволяють отримувати високі врожаї практично всіх сільськогосподарських культур [2]. У Миколаївській області у структурі валової продукції сільського господарства за 2018 рік вартість продукції рослинництва займає 83,5%, при цьому її частка, що виробляють агропідприємства, становить майже 67%.

Щоб в повному обсязі оцінити стан ефективності виробництва продукції рослинництва, доцільно розглянути в динаміці один з основних показників економічної ефективності виробництва агропродукції – урожайність. В цілому урожайність сільгоспкультур залежить від ряду факторів: рівня організаційно-господарської діяльності підприємств, природно-кліматичних умов, технічного оснащення виробництва тощо. Дані про рівень урожайності основних сільськогосподарських культур в господарствах Миколаївської області наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 Урожайності сільгоспкультур в аграрних підприємствах
Миколаївської області, ц з 1 га

Культури	2016р.	2017р.	2018р.	2018 р. у % до 2016 р
Культури зернові та зернобобові	34,6	31,8	32,9	95,1
Буряк цукровий фабричний	591,2	423,2	-	-
Соняшник	22,7	17,9	20,6	90,8
Картопля	174,4	148,6	176,5	101,2
Культури овочеві	609,9	749,7	723,1	118,6
Культури плодові та ягідні	36,8	11,2	53,8	146,2

Джерело: побудовано за статистичною інформацією [3]

У 2018 році порівняно з 2016 роком добре видно деякі зміни в урожайності сільськогосподарських культур Миколаївщини (табл. 1): зменшення урожайності спостерігається серед культур зернових та зернобобових на 4,9% та соняшнику на 9,2%, а серед культур овочевих, картоплі та культур плодових і ягідних відбувається збільшення урожайності на 18,6%, 1,2% та 46,2% відповідно. Також не менш важливим фактором є відсутність виробництва буряку цукрового фабричного у 2018 році, тоді як у 2016 та 2017 роках його урожайність становила 591,2 та 423,2 ц з 1 га. Це може бути зумовлене певними економічними факторами, коли товаровиробники адаптуються до умов ринку і змушені відмовлятися від виробництва деяких неприбуткових культур. Така тенденція спричинена нестабільністю сучасних умов господарювання та відсутність ведення значною кількістю сільгосп підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності як важливої передумови підвищення врожайності та ефективності виробництва продукції рослинництва.

Отже, загалом ефективність виробництва галузі рослинництва в Миколаївській області бажає бути кращою. Саме тому агропідприємствам для збільшення обсягів виробництва та поліпшення якості продукції рослинництва, зменшуючи при цьому витрати на виробництво, слід впроваджувати низку основних заходів підвищення економічної ефективності виробництва: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; підвищення рівня забезпеченості господарств основними і оборотними фондами; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій, індустріальних методів виробництва та ін. Всі ці та інші заходи в комплексі дозволять підприємствам більш вигідно та ефективно здійснювати господарську діяльність, що в свою чергу матиме позитивний вплив як на діяльність формувань АПК, так і на розвиток регіону та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Андрійченко Л. В. Підвищення ефективності виробництва зерна ярої пшениці в умовах південного степу України. 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://miarv.com.ua/?dl_id=10
2. Сільське господарство. Миколаївська обласна державна адміністрація. – Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.gov.ua/ua/myko/agry/> (дата звернення 05.05.2020).
3. Статистична інформація. Головне управління статистики у Миколаївській області. – Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.05.2020).

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд.. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**Павлик В.П., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник,**

Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”

Сільськогосподарські підприємства, які виробляють й реалізують продукцію в умовах ринку мають проблеми в плануванні, контролі, організації та регулюванні господарської діяльності.

У протиріччя плановій системі ведення господарства ринкова, характеризується відсутністю закону планомірного та пропорційного економічного розвитку, закономірності між економічними показниками є нелінійними, що значно ускладнює наукові дослідження, спрямовані на визначення ефективності господарювання.

В інтересах держави необхідним є забезпечення ефективних умов функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринку

продукції, а для цього доцільно щоб ринкові процеси, які мають непередбачувані наслідки — підлягали управлінню, керованості та досягненню бажаного рівня виробництва й реалізації продукції. З огляду на це важливого значення набуватиме державне регулювання виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, оскільки підприємства самостійно не в змозі розв'язувати проблеми з планування, контролю, організації та регулювання своєї господарської діяльності. Керованість держави полягає в тому, що неконтрольовані ринкові процеси необхідно спрямувати у бажане русло.

У зв'язку з цим пропонується провести дослідження, яке передбачає визначення обсягів виробництва й реалізації продукції залежно від рівня рентабельності господарювання підприємств. Для цього зосередимо увагу на використанні системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами на засадах встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків у їх економічному розвитку.

Прихильники теорії економіки пропозиції вважають, що об'єктом впливу з боку держави має бути не попит, а пропозиція, яку слід стимулювати [1, с. 30]. Нині за регулюванням цін на ринку слідкує з боку держави - Антимонопольний комітет, однак вважаємо, що його втручання відбувається із запізненням, оскільки обсяги виробництва великими, середніми та малими підприємствами, що конкурують між собою за реалізацію продукції ним не регулюються. Сукупна дія на ринку таких підприємств в умовах конкуренції не дає змоги забезпечити бажані обсяги реалізації, необхідну товарність продукції кожному окремо з них. Тому для організації ринку сільськогосподарської продукції доцільно кожному з його учасників, великим, середнім, малим підприємствам наперед задавати такі обсяги виробництва й реалізації, які б задовольняли умовам ефективного господарювання. Вважаємо, що у забезпеченні вимог сталого розвитку агропромислового комплексу та сільських територій виробнича його

складова поряд із екологічною й соціальною набуватиме актуального значення, що вказує на необхідність дослідження у вказаному напрямі.

Надати інформаційно-аналітичний інструментарій із регулювання обсягів виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції для державного забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу та сільських територій. Для цього пропонується: скористатися відповідними матеріалами Державної служби статистики; провести економічні розрахунки за запропонованою інформаційно-аналітичною моделлю регулювання обсягів виробництва й реалізації продукції; за даними економічних розрахунків сформулювати висновки, щодо ефективних умов господарювання підприємств.

Вихідні дані для проведення економічних розрахунків наведено у таблиці 1.

Економічні розрахунки здійснено за формулою:

$$\left\{ \begin{array}{l} [Q_v \cdot N_v / (D \cdot N_c)] - [Y \cdot N_v / (D \cdot N_c)] - 1 = P; C; D; P; \\ [Q_v \cdot N_v / (C \cdot N_c)] - [Y \cdot N_v / (C \cdot N_c)] - 1 = P; C; D; P; \\ [Q_v \cdot N_v / (P \cdot N_c)] - [Y \cdot N_v / (P \cdot N_c)] - 1 = P; C; D; P, \end{array} \right. \quad (1)$$

де вказані позначення аналогічні наведеним у таблиці 1.

1. Умови ефективного господарювання підприємств у 2018 році

Показник, од. виміру	Господарювання сільськогосподарських підприємств					
	Без регулювання Q_r/Q_v			З регулюванням Q_r/Q_v		
	Великі	Середні	Малі	Великі	Середні	Малі
Q_v , %	10,5	52	37,5	15,9	60	24,1
Q_r , %	5,3	20	4,2	4,8	30	10,2
Q_r/Q_v , %	50,8	38,5	11,1	30,4	50	42,2
Y , %	7,3	40	35	13	42	18
N_v	15	15	15	15	15	15
N_c	9	9	9	9	9	9
D , млрд. грн	63	313	225	95,4	361,2	144,6
C , млрд. грн.	18,98	125,2	139,5	30,53	137,3	55
P , млрд. грн	44,298	187,8	85,5	64,87	223,94	90

Ц, млрд. грн	12	15,65	54	19,7	12,04	14,2
Р, %	233	150	61,3	212,5	163,1	164

Позначення: Qв – обсяг виробництва продукції, %; Qр – обсяг реалізації продукції, %; Y – обсяг нереалізованої продукції, %; Nв – кількість виробників; Nс – кількість споживачів; Qр/Qв – товарність продукції, співвідношення обсягів реалізації й виробництва продукції, %; Д – доход, млрд. грн; С – повна собівартість продукції, млрд. грн; Ц – ціна реалізації продукції, млрд. грн; П – прибуток від реалізації продукції, млрд. грн; Р – рівень рентабельності виробництва й реалізації продукції, %.

Джерело: Власні дослідження з використанням даних [2].

Встановлено, що з регулюванням товарності продукції підвищується ефективність середніх та малих підприємств, що дає змогу забезпечити ефективні умови їх господарювання в умовах конкуренції.

Викладений інформаційно-аналітичний інструментарій сприятиме стійкому розвитку агропромислового комплексу та сільських територій.

Список використаних джерел

1. Макроекономіка : навч. посіб. / О.І. Гойчук, Л.А. Аврамчук, Н.К. Болгарова та ін. Київ : НУБіП. 2012. 525 с.
2. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2012-2018 роках. URL : <http://ukrstat.gov.ua>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Пінчук О.О., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Проблема забезпечення і підвищення ефективності виробництва продукції є однією із ключових у національній аграрній економіці. Підвищення ефективності аграрних підприємств за рахунок продукції в сучасних умовах є вагомим і актуальним проблемою аграрної економіки усіх

регіонів України. За останні роки суттєво зменшилися обсяги виробництва деяких видів продукції рослинництва і тваринництва, зросла їх собівартість, а в більшості аграрних підприємствах тваринницькі галузі стали збиткові.

Підвищення економічної ефективності передбачає збільшення виробництва і підвищення якості продукції при одночасному зменшенні затрат праці та матеріальних засобів на одиницю продукції [1, с. 3].

Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці.

Україна має декілька основних конкурентних переваг у підвищенні виробництва та експорту продукції сільського господарства: сприятливі кліматичні умови, багаті сільськогосподарські ресурси (у т.ч. високопродуктивні ґрунти та придатні для зрошення землі), наявність у великій кількості водних ресурсів. Проте необхідно і усвідомлювати сильні та слабкі сторони конкурентів, щоб сміливо конкурувати на світовому ринку. До слабких сторін можна віднести кризу ресурсного потенціалу та складний фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, нерозвиненість ринкової та виробничої інфраструктури, загострення соціальних проблем у сільській місцевості, недостатність державного регулювання та підтримки аграрного виробництва [2].

Щоб досягти підвищення економічної ефективності виробництва продукції в аграрних підприємствах, в першу чергу, необхідно визначитися з чинниками підвищення ефективності та продуктивності виробничо-економічних та інших систем діяльності. На мою думку, доцільно взяти до уваги таку класифікацію чинників за такими ознаками:

- видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- напрямками розвитку та вдосконалення виробництва;
- місцем реалізації в системі управління виробництвом.

Групування чинників за першою ознакою робить можливим достатньо чітке визначення джерел підвищення ефективності: зростання продуктивності праці та зниження затрат живої праці, зниження фондомісткості та матеріаломісткості виробництва, а також раціональне використання природних ресурсів.

Активне використання зазначених шляхів підвищення ефективності діяльності вимагає забезпечення впровадження комплексу заходів, які за сутністю дають характеристику основним шляхам розвитку й удосконалення виробничої діяльності суб'єктів господарювання. При цьому визначальними напрямками є: швидке впровадження науково-технічного та організаційного прогресу; підвищення якості й конкурентоспроможності продукції (послуг); усебічний розвиток з вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Таким чином до основних заходів підвищення економічної ефективності виробництва продукції в агропідприємствах доцільно віднести [2]:

- поліпшення використання землі, підвищення її родючості;
- впровадження комплексної механізації та автоматизації виробництва;
- поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської і агропромислової інтеграції;
- раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів;
- впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва;
- підвищення якості і збереження виробленої продукції;
- розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання та створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи;
- підвищення технічного і технологічного рівня НТП.

Проте економічну ефективність агровиробництва можна підвищувати не лише удосконаленням та впровадженням сучасних агротехнологічних заходів, слід не забувати і про пошук та освоєння нових ринків збуту виробленої продукції. Адже більшість виробників у сільському господарстві не вміють реалізовувати свою продукцію. Вони багато років навчалися «здавати» її, а тепер продукцію слід продавати. Отже, необхідно вдосконалювати роботу маркетингової служби, яка б могла вивчати ситуацію на ринку й просувати сільськогосподарську продукцію до споживачів. У підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва велику роль повинен відіграти власник, господар. Лише це дасть змогу найвигідніше реалізувати наявні можливості.

Список використаних джерел

1. Данильчак Н.Ю. Аналіз економічної ефективності виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарському підприємстві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/1398>.
2. Дучинська Н.І., Ефективність сільськогосподарського виробництва: сутність та шляхи підвищення. / Н.І. Дучинська, Н.М. Бондаренко, К.А. Лядова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/duchinska.html>.

Науковий керівник – Горобченко О.А., доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**Півторак І.С., здобувач вищої освіти, групи ПУА 4/1,
Миколаївського Національного Аграрного Університету**

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується загострення правових, політичних, організаційних, економічних, екологічних та соціальних питань, пов'язаних з використанням земельних ресурсів. Розпорошеність законодавчих актів та їх невідповідність один одному, наявність різних, іноді протилежних, політичних інтересів, постійна зміна організаційних структур центральних органів виконавчої влади, збільшення кількості порушень земельного законодавства в системі управління ЗГСП, загострення екологічних проблем, соціальне незадоволення діями влади щодо вирішення земельних питань – це неповний перелік тих напрямів, які потребують негайного регулювання з боку держави. Зростає потреба у високопрофесійному, науково обґрунтованому, системному управлінні процесами використання земельних ресурсів на державному, регіональному та місцевому рівнях. Дотепер діючі форми, методи та моделі державного управління у сфері регулювання земельних відносин не задовольняють запити сьогодення, оскільки їх опрацювання виконувалося без деталізації та за відсутності чітких критеріїв правових механізмів регулювання у використанні й охороні земель.

У період з 23 по 27 березня 2020 року Управліннями з контролю за використанням та охороною земель, які діють у складі Головних управлінь Держгеокадастру в областях, здійснено 218 заходів державного нагляду (контролю) за використанням та охороною земель (у порівнянні з попереднім тижнем — -379, -63%), за результатами яких виявлено 177 порушень земельного законодавства. Зокрема, заходів державного контролю щодо додержання суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері використання та охорони земель (-275, -61%).

За вказаний період нараховано шкоду, заподіяну внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву без спеціального дозволу загальною сумою 1 898 347 грн (проти попереднього тижня -594 205 грн, -46%). У добровільному порядку відшкодовано 808 045 грн (+487 684 грн, +152%).

До органів прокуратури, органів досудового слідства направлено 21 матеріал про порушення вимог законодавства, зокрема, що містять ознаки злочинів (-16, -43%).

Найвищі показники зі здійснення заходів державного контролю показало Головне управління Держгеокадастру у Вінницькій області, що здійснило 27 заходів державного нагляду, за результатами яких виявило 31 порушення земельного законодавства. Нарахована шкода, заподіяна внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок тощо, склала 213 859 грн, відшкодовано у добровільному порядку — 204 961 гривню.

Вважається, що ефективна державна земельна політика є невід’ємною частиною державного управління соціально – економічним розвитком країни, вона забезпечує важливі умови розвитку інфраструктури економіки та життєдіяльності суспільства, відіграє важливу роль у наповненні державного та місцевого бюджетів.

За сучасних умов системної трансформації суспільних відносин необхідність формування раціональних механізмів державного управління використанням ЗГСП зумовлена такими чинниками: по – перше, це стратегічні ресурси держави; по-друге, земельні ресурси формують просторовий базис соціально-економічного розвитку, головний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві; по-третє, земельні ресурси являють собою природну, скарбницю мінерально - сировинних ресурсів для розвитку національної промисловості та економіки; по – четверте, це середовище формування національних багатств України, що перебуває під особливою охороною держави. Означене підтверджує

важливість та значення регулювання земельних відносин та використання земельних ресурсів, необхідність удосконалення теоретичних і методичних положень щодо управління земельними ресурсами.

Необхідно зазначити, що галузь застосування програмно – цільового підходу в управлінні досить широка, що можна побачити на прикладі великої кількості цільових програм, прийнятих Кабінетом Міністрів України. Щодо цільових програм, то вони стосуються підвищення ефективності управління земельними ресурсами, раціонального використання землі та її охорони, але на тепер такі програми на державному рівні в Україні не розроблені.

Чинний Земельний кодекс України не відтворює і не розвиває положень ст.13 Конституції України щодо реалізації права власності на землю українського народу. Цей кодекс закріплює іншу юридичну модель реалізації права власності на землю порівняно з конституційними імперативами щодо права власності на землю українського народу. У ч. 1 ст. 13 Конституції України передбачено, що «Земля ... та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією».

Людська діяльність у сфері матеріального та нематеріального виробництва пов'язана із землею, що забезпечує виконання окремих функцій. Для підприємства, відмінних від аграрної сфери, слугує просторовим операційним базисом, місцем для розміщення будівель, виробничих, матеріальною умовою та головним засобом виробництва. Унікальність земельних ресурсів галузі сільського господарства зумовлює необхідність виокремлення специфічного МДУ ЗГСП, який включає формування, систематизацію, оброблення та аналіз інформації про кількісні, якісні, майнові дані земельних ділянок для забезпечення раціонального землекористування, моніторингу якісних характеристик ґрунтів тощо.

Реформування земельних відносин – процес складний. Він охоплює всі галузі економіки та сфери суспільства, тим самим визначаючи роль і місце земельної реформи в загальній системі соціально – економічних перетворень. Завдання врегулювання земельних відносин є одним із найважливіших завдань економічних реформ, що здійснюються в Україні. Саме від політики у сфері земельних відносин залежить і успіх соціально – економічних перетворень, стабільність та безпека держави. Сучасна земельна реформа в Україні покликана вирішити проблеми, пов’язані з державною та приватною власністю на землю, шляхом встановлення оптимального режиму приватизації, створення необхідних умов для розвитку ринку землі, раціонального й ефективного використання земельних ресурсів.

Таким чином, увагу слід приділити розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно – правової бази державного управління ЗГСП в умовах завершення земельної реформи та реалізації положень Угоди про Асоціацію з ЄС. У площині удосконалення законодавчого регулювання необхідно: ініціювати внесення змін до Закону України « Про засади державної регіональної політики» стосовно реалізації інноваційної складової формування МДУ ЗГСП. В організаційно – методичному форматі слід при підготовці плану заходів щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку та інших актів формування регіональної політики використовувати підходи до гармонізації загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів у форматі удосконалення адміністративного регулювання господарських відносин у системі МДУ ЗГСП (взаємодія центрального, регіонального та локального рівнів).

Список використаних джерел

1. Боклаг В.А. Формування та розвиток державної політики у сфері управління земельними ресурсами України : дис. ... д-ра наук з держ. Упр. : 25.00.02 / Боклаг Валентина Андріївна. – Запоріжжя, 2015. – 423с.

2. Ковальський М.Р. Модернізація механізмів державного управління земельними ресурсами України / М. Р. Ковальський // Наук. Розвідки з держ. Та муніцип. Упр. – 2015. - №1. – С. 172 – 184

3. Титаренко Т. Г. Стратегія формування та реалізації державної політики регулювання земельних відносин в Україні / Т. Г. Титаренко // Держава та регіони. Сер. «Державне управління». – Запоріжжя : Класич. Приват. Ун-т, 2015. - №2(50). – С. 40-45

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Семенюк. А.О., здобувач вищої освіти, гр. ПУА 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Високі соціальні стандарти життя сільських жителів і розвиток соціальної інфраструктури значною мірою визначають рівень розвитку сільських територій. Слід зазначити, що фінансову базу функціонування закладів соціальної інфраструктури на селі у 90-х рр. становили державний бюджет на обласному, районному та місцевому рівнях, добровільні кошти підприємств, кошти громадян та позабюджетні надходження. Нині основна увага у формуванні фінансових ресурсів на утримання закладів соціальної інфраструктури певної території переноситься на місцеві бюджети, від формування і використання яких залежить рівень розвитку соціальної інфраструктури. Отже, розвиток соціальної інфраструктури має передбачати адаптацію її механізмів до змін у сфері економічної політики на основі підвищення якісного надання послуг[1].

Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури села було зосереджене на миттєвих проблемах, відповідно короткострокові рішення перетворилися на довгострокові проблеми. За роки незалежності в українському селі здійснено глибокі структурні реформи, докорінно перебудовано земельні й майнові відносини, створено організаційно-правові структури ринкового спрямування на основі приватної власності на землю та майно, індивідуальної, сімейної та колективної форм організації праці.

Водночас у розвитку агропромислового комплексу залишається низка основних проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських територій у зазначених сферах: забезпеченість житлом та неякісні соціально-побутові умови життя сільських мешканців; низький рівень забезпеченості транспортним сполученням; значна диспропорція у рівні розвитку зв'язку; низька забезпеченість дошкільною освітою; недостатнє охоплення навчальними закладами та низька якість освітніх послуг; аграрна наука; низький рівень реалізації потреб мешканців сільських територій у культурному дозвіллі та відпочинку; неефективна мережа лікувальних закладів; низький рівень фізкультурно-спортивного оздоровлення; погіршення доступу населення до об'єктів роздрібної торгівлі; зниження товарообороту ресторанного господарства; розвиток туризму [2].

Соціальна інфраструктура села — це сукупність підрозділів аграрних підприємств, які забезпечують задоволення соціально-побутових та культурних потреб селян. Соціальна інфраструктура охоплює такі сфери діяльності: житлово-комунальні, побутові, медичні, торговельні, громадського харчування, освітні, культурні, туристичні, спортивно-оздоровчі, поштово-телеграфні, транспорту, зв'язку, новітніх технологій тощо.

Перед соціальною інфраструктурою стоять такі завдання:

- створити умови для продуктивної зайнятості та збільшення доходів сільського населення;

- докорінно поліпшити матеріальне становище та підвищити престиж сільської інтелігенції;
- посилити соціальний захист найуразливіших верств сільського населення;
- забезпечити стабільне функціонування, розвиток і підвищення якості соціальної інфраструктури.

Завдяки досягненню поставлених цілей інфраструктура аграрного ринку України повинна функціонувати ефективно, використовуючи усі виробничі потужності, працювати на максимальний результат за мінімальних затрат.

Кращі умови життя селян забезпечуватимуть ефективне функціонування та подальший розвиток підприємств, організацій і установ виробничої і соціальної інфраструктури села. Крім того, їх діяльність позитивно впливатиме на розвиток нових форм господарювання, активізує розвиток малого бізнесу, сприятиме створенню додаткових робочих місць і скороченню рівня безробіття, підвищенню рівня доходів, призупиненню скорочення та закриття на селі різного роду підприємств і об'єктів соціального призначення, збільшенню асортименту та якості послуг. Вище викладене дозволить забезпечити активізацію участі місцевого населення в заходах економічного розвитку та сприяти зростанню підприємницької діяльності для зміцнення фінансового сектору.

Список використаних джерел

1. Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації. Електронний ресурс [http://znau.edu.ua/images/images-news/2019/01/zbirnik04122018_%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB_%D0%BC%D0%B5%D1%85.pdf]
2. Гоголь Т.В. Сучасні проблеми розвитку соціальної інфраструктури сільських територій України / Т.В.Гоголь, М.К.Орлатий //

Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізаційних викликів: монографія / О.І.Павлов, М.А. Хвесик, В.В. Юрчишин; за ред. О.І. Павлова – Одеса: Астро-принт, 2012.-762 с.- С. 521-539.

3. Тенденції розвитку інфраструктури українського села. Електронний ресурс [<http://vlp.com.ua/files/68.pdf>]

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сивокоровська А.В., студентка

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

Проблема соціальної відповідальності аграрних підприємств набула важливого значення на сучасному етапі розвитку. За останні роки аграрний бізнес України почав стрімко нарощувати темпи виробництва. Збільшення ефективності та продуктивності виробництва сільськогосподарської продукції потребує застосування нових технологій, засобів та предметів праці, що у свою чергу не завжди приносить користь навколишньому середовищу, екології, людям та й суспільству в цілому.

Проблемам розвитку соціальної відповідальності аграрних підприємств присвячені праці О. Єрмакова, М. Ігнатенка, О. Мірошніченка, В. Новікова, П. Саблука та багатьох інших.

Метою дослідження є визначення основних напрямків розвитку соціальної відповідальності аграрних підприємств з метою підвищення їх екологічної, соціальної, суспільної участі.

На жаль, більшість підприємців намагається всіма шляхами та методами здешевити процес виробництва сільськогосподарської продукції,

мало хто з них переймається екологічними проблемами чи станом здоров'я споживачів.

Для того щоб знайти шляхи вирішення даної проблеми, для початку, розглянемо саме поняття «соціальна відповідальність» та що ж воно собою являє. Отже, соціальна відповідальність – це відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем [1].

Візьмемо до уваги галузь рослинництва, для підвищення продуктивності рослин та їхньої урожайності почали широко використовуватися різноманітні засоби захисту рослин та добрива хімічного походження. Які у свою чергу несуть негативний вплив на навколишнє середовище, а саме надмірне або неправильне застосування хімічних речовин призводить до погіршення якості ґрунтів, забруднення підземних вод, погіршення екологічної ситуації, в загальному, та й якісні властивості продукції значно погіршуються. У тваринницькій галузі ситуація не ліпша, стосовно якості продукції, а б назвала її, навіть, критичною. Так, як на сьогодні, кожен підприємець бажає отримати прибутки в якомога коротший термін, тому в раціон тварин включають масу хімічних добавок та преміксів, які в разі стимулюють приріст маси тварин. Застосування таких добавок у великій кількості шкодить тваринам, порушується обмін речовин, відповідно й якість продукції знижується. Споживання даної продукції не лише не приносить ніякої користі, а й шкодить людині.

Також, в Україні функціонує багато підприємств спрямованих на матеріально-технічне забезпечення та обслуговування сільськогосподарського виробництва, а саме: виробництво добрив, засобів захисту рослин, різних стимуляторів росту тощо.

Проаналізувавши стан соціальної відповідальності аграрних підприємств в Україні, можна дійти висновку, що більшість підприємств

охоплюють лише вузький спектр заходів щодо поліпшення ситуації, підприємець просто обирає собі один або кілька напрямів і приділяє увагу лише їм

Щодо шляхів вирішення ситуації, що склалася, то перш за все, підприємству потрібно звернути увагу на всі сфери соціальної відповідальності [2]. А саме:

- соціальні проекти;
- розвиток персоналу;
- охорона довкілля;
- турбота про тварин;
- біобезпека;
- контроль якості.

Якщо, аграрний виробник, впроваджуючи стратегію розвитку соціальної відповідальності у розрізі власної діяльності, приділятиме увагу основним сферам та заходам соціальної відповідальності, то ситуація однозначно поліпшиться, а також увага та контроль з боку держави принесе свої результати.

Список використаних джерел

1. Поняття «соціальна відповідальність». [Електронний ресурс]
Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_відповідальність.
2. Гребеннікова А.А. Соціальна відповідальність аграрного бізнесу в Україні/ А.А. Гребеннікова. // Ефективна економіка. - 2017. - № 12. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6001>.
3. Комарова К.В. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України/ К.В. Комарова, Н.В. Ковальчук // Інноваційна економіка. - 2016. - № 5-6. - С. 25-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_5-6_6

Науковий керівник – к.е.н., доцент Гребеннікова А.А.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ХІМІЗАЦІЇ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ

Тейбаш І.В., здобувач вищої освіти групи Б2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Застосування засобів хімізації в сільському господарстві було започатковано у ХІХ ст. Для цього періоду характерним є обмежений їх асортимент. Зокрема, для підгодівлі тварин у ці роки використовували переважно кухонну сіль, молоте вапно та кальційовані фосфати.

Нині хімізація в сільськогосподарських підприємствах розвивається в напрямі створення нових і вдосконалення існуючих видів мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин від хвороб і шкідників (інсектицидів і фунгіцидів), рослин від бур'янів (гербіцидів), стимуляторів росту і розвитку рослин і тварин, а також раціональних доз їх внесення під сільськогосподарські культури і створення агротехнічних способів їх застосування.

Проблема хімізації набуває особливої гостроти у зв'язку з вступом України до Світової Організації Торгівлі (СОТ), в якій сільськогосподарська продукція кожної країни оцінюватиметься з врахуванням вимог міжнародних стандартів. Якщо продукція галузей не відповідатиме цим стандартам, вона буде неконкурентоспроможною. Єдиним виходом з цього становища є застосування екологічно безпечних і економічно ефективних засобів хімізації з дотриманням наукових рекомендацій.

Наука орієнтує практичну діяльність технологів на розробку раціональних систем внесення мінеральних добрив, складання повноцінних раціонів для годівлі тварин з використанням повноцінних кормових добавок, оскільки лише при такому підході можна забезпечити інтенсивне

виробництво сільськогосподарської продукції, високу її якість і збалансоване харчування населення.

Світова практика свідчить, що зростання виробництва рослинницької продукції забезпечується інтенсифікацією землеробства, яка ґрунтується на комплексному застосуванні засобів хімізації - агрохімікатів і пестицидів. Частка добрив у формуванні врожаю становить: у країнах Європи - 45-50%, у США - 40-45, в Україні -30-40%.

В цілому родючість сільськогосподарських угідь і стабілізація агропромислового виробництва значною мірою залежать від засобів хімізації. За даними ФАО Західна Європа та США третину врожаю одержують за рахунок мінеральних добрив. Основна частка продукції землеробства у найбільш розвинутих країнах Західної Європи формується завдяки штучно створеній родючості (ефект від застосування засобів хімізації коливається від 26,2 до 35,9 ц/га). За даними вітчизняних і зарубіжних учених в середньому 1 т мінеральних добрив, у перерахунку на діючу речовину, забезпечує такі прирости урожаю з 1 га: зерна - 4,5 т, цукрових буряків - 35-40, картоплі - 25-30, насіння соняшнику -1,5-2 т.

Існуючі методичні підходи щодо економічної оцінки застосування різних препаратів для хімізації галузей сільськогосподарських підприємств не відзначаються системністю та ґрунтовністю [3, с.57-60].

Найбільшим їх недоліком є неповне врахування додаткових витрат, зумовлених використанням препаратів, що спотворює дійсний вартісний ефект та ряд відносних показників на його основі. Оскільки зазначені основні методичні положення розроблялися в до ринковий період, ряд моментів вже застаріли і потребують нових підходів із застосуванням варіантних розрахунків для різних умов реалізації продукції та рівнів господарювання. Назріла потреба також і в систематизації показників з метою всебічної оцінки препаратів у ринкових умовах.

Важливою ланкою в загальній системі обслуговуючих підприємств є агрохімічний сервіс. Сьогодні система агрохімічного сервісу в Україні

включає спеціалізовані підприємства, установи і організації всіх форм власності і господарювання, які з метою координації своєї діяльності, захисту спільних інтересів утворюють відповідні об'єднання. Його основні завдання полягають у наданні аграрним товаровиробникам виробничих послуг у сфері хімізації сільськогосподарського виробництва, вивчення стану ґрунтів, агрохімічного моніторингу, паспортизації земель, визначенні хімічного складу кормів і ефективності застосування засобів хімізації (хімічних меліорантів, добрив, пестицидів і біологічно активних речовин), розробці системи і планів застосування добрив, рекомендацій з використання засобів хімізації, створенні матеріально-технічної бази хімізації.

Аналіз подальшої динаміки взаємовідносин між хімічною промисловістю та сільським господарством свідчить про їх істотне погіршення. Це негативно позначилося на результатах діяльності як промислових підприємств з виробництва засобів хімізації, так і сільськогосподарських формуваннях. Перші постраждали від різкого зменшення обсягів випуску продуктів хімізації внаслідок вимушеного скорочення попиту, другі - від зменшення виробництва сільськогосподарської продукції внаслідок скорочення використання засобів хімізації.

Отже, з поглибленням комерціалізації діяльності агроформувань виникає гостра потреба у створенні досконалішого методичного апарату для всебічної оцінки ефекту від застосування засобів хімізації в ринкових умовах. Тому на основі вивчення та узагальнення опублікованих матеріалів запропоновано заходи із вдосконалення методики його визначення системно-методичним підходом, що ґрунтується на аналізі чітко визначеного кола показників стосовно кожного конкретного напрямку хімізації кормової бази або типу годівлі з переходом до оцінки народногосподарського ефекту препаратів. Створений методичний апарат базується на узагальненні літературних джерел, рекомендацій міністерств, відомств, науково-дослідних установ і спрямований на забезпечення комплексної оцінки кінцевих і

проміжних результатів із застосуванням пропонованих систем показників, диференційованих залежно від технологічних особливостей використання засобів хімізації. Орієнтація на системні методичні підходи дасть можливість всебічно оцінити комерційну доцільність як традиційних засобів хімізації тваринництва і птахівництва, так і рекомендованих інноваційних їх варіантів.

Список використаних джерел

1. Шмигель О.Є. Методика економічного обґрунтування господарських потреб тваринництва України в засобах хімізації / О.Є. Шмигель // Агроінком. - 2006. - № 1-2. - С. 41-46.
2. Шмигель О.Є. Розвиток ефективної системи хімічного сервісу в аграрному виробництві / О.Є. Шмигель // Інноваційна економіка. - 2007- № 2(4) - с. 110-116.
3. Червен І.І., Апостолова Т.В. Методичні аспекти оцінки і сучасний стан економічної ефективності функціонування агрохімічних формувань // Економіка АПК. - 2004. - №4 -С.57-60.

Науковий керівник – Мельник І.О., кан. екон. наук, доцент, кафедра економіки підприємств МНАУ

ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «ГАВЕНКО І.В.» ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ

Ткаченко А.О., здобувач вищої освіти групи ПУА 3/1

Миколаївський національний аграрний університет

Оборотні засоби сільськогосподарського підприємства є одними зі складно структурованих елементів виробничого процесу, залежного від галузевої ознаки господарювання, сутність яких проявляється економічною роллю в забезпеченні відтворювальної функції ресурсного стану

господарства і становить його об'ємну економічну категорію як за натурально-речовим складом, так і за вартісним [1, с.84].

Виступаючи важливим елементом господарського механізму, оборотні засоби потребують свого раціонального використання на основі оптимізації джерел їх формування з урахуванням особливостей кругообігу засобів за видами виробництв [1, с.84].

Оборотні засоби проходять три стадії кругообігу, що є класичним виразом виробничого циклу, головна ціль якої є відшкодування виробничих запасів та забезпечення відтворювального процесу (рис. 1).

Рис. 1 Кругообіг оборотних засобів протягом виробничого циклу

Особливістю кожної стадії кругообігу (рис. 1) є час знаходження в ній оборотних засобів, який неоднаковий і залежить від потреби та технологічних властивостей виготовлення продукції для тієї чи іншої галузі господарювання.

Ефективність використання оборотних засобів на всіх стадіях кругообігу повинна відповідати мініимальному їх рівню, але достатньому розміру, забезпечуючи неперервність процесу відтворення із найменшими затратами грошових, матеріальних та трудових ресурсів [2, с 101].

Для оцінки ефективності використання оборотних засобів на підприємстві, доречно буде звернути увагу на систему економічних показників, як «коефіцієнт оборотності», «коефіцієнт завантаження», «тривалість обороту», «вивільнення оборотних засобів» (за умови прискорення оборотності засобів) або «додаткова потреба в оборотних засобах» (за умови уповільнення оборотності засобів).

У фермерському господарстві (далі – ФГ) «Гавенко І.В.» Єланецького району Миколаївської області, яке займається переважно виробництвом продукції рослинництва, економічну ефективність використання оборотних засобів за 2017-2018 рр. покращилась (табл. 1).

Таблиця 1 Економічна ефективність використання оборотних засобів в ФГ «Гавенко І.В.» Єланецького району Миколаївської області

Показники	2017 р.	2018 р.	Темп росту, %
Сума обороту, тис.грн	21 720,847	28 783,618	132,5
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис.грн	17 903,00	21 595,65	120,6
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,213	1,333	109,9
Коефіцієнт завантаження	0,824	0,750	91,02
Тривалість обороту, дн	301	274	91,03
Прискорення обороту, дн	X	27	X
Вивільнення оборотних засобів, тис. грн	X	2129,2	X

Джерело: розраховано автором за річними формами статистичної звітності ФГ «Гавенко І.В.»

Так, у 2018 рік порівняно з 2017 роком коефіцієнт оборотності оборотних засобів збільшився майже на 10 %, отже коефіцієнт завантаженості зменшився на 9 %. Як наслідок, тривалість обороту зменшилась на 9 %, що свідчить про прискорення обороту на 27 днів. Таким чином, за досліджуванні роки з метою раціонального використання оборотних засобів у фермерському господарстві доцільно вивільнити певну вартість засобів - 212,9 тис. грн.

Для кожного без винятку підприємства основною метою є отримання прибутку, отже, аби отримувати у позитивний результат діяльності, потрібно раціонально використовувати оборотні засоби, які в подальшому принесуть підприємству готову продукцію, яка буде направлена на ринки збуту, ефективно використовувати їх у виробничому процесі та правильно ними розпоряджатися, щоб вже в наступних циклах їх кругообігу досягти бажаного результату.

Список використаних джерел

1. Пужай-Черета А. М.: Економічна сутність оборотних засобів та їх кругообіг у сільському господарстві / А. М. Пужай-Черета // Економіка та управління підприємствами. – 2013. - С. 81-85.
2. Бечко В. П. До питання щодо економічної сутності оборотних засобів / В. П. Бечко // Економічна діагностика підприємств. — 2006. — № 12. — С. 98–102.

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Юзик А. А., здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Процес глобалізації, поширюючись на всі сфери суспільного розвитку, зумовив зміну стандартів трудового життя. Проте ці зміни так і не наблизили нас до стабільності, не надали соціально-економічному розвитку стійкої позитивної динаміки, не усунули численні недоліки соціально-трудової сфери. Низька продуктивність праці в сільському господарстві – це одна з найбільш глибоких і серйозних проблем, яка заважає розвитку економіки в

багатьох країнах. В Україні це одна з найбільших проблем. Одним із ключових питань подолання Україною нинішнього економічного колапсу є те, як саме країна сформує ставлення до власних трудових ресурсів. Зокрема, чи зуміє вона зробити продуктивність праці пріоритетною в економічній політиці.

Значний вклад у вивчення стану та удосконалення напрямів підвищення продуктивності праці в аграрній сфері у різний час внесли такі науковці: С. Бабенко, О. Васильєва, Л. Мармуль, О. Польова, М. Черкашина, Р. Чорна, Л. Шелудько та ін. Метою даного дослідження є аналіз продуктивності праці в сільському господарстві України на сучасному етапі розвитку економічних відносин та можливі шляхи її підвищення.

Сутність категорії продуктивності праці окремі дослідники вбачають в тому, що вона одночасно виражає природно-речовий і специфічно суспільний характер продуктивного використання живої праці в процесі історичного розвитку виробництва. Продуктивність праці визначають як здатність конкретної праці виробляти певну кількість матеріальних благ (продукції) за одиницю робочого часу, як ступінь плодотворності, здатності конкретної робочої сили виробляти споживчі цінності чи виконувати будь-яку корисну роботу [1].

Проблема продуктивності праці посідає важливе місце в економіці країни. Особливого значення набуває зростання продуктивності праці в агросфері на сучасному етапі подолання кризового стану в галузі, нарощування виробництва конкурентоспроможної продукції, забезпечення продовольчої безпеки країни.

У 2018 році кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність в Україні, порівняно з 2017 роком зросла на 8% (тобто на 3650 одиниць), з них кількість фермерських господарств зменшилася приблизно на 3% (тобто на 973 одиниць). Проте за ці роки чисельність найманих працівників на підприємствах України зменшилася на 3% (або на 14,6 тис. осіб).

Основним результатом діяльності підприємств агросфери є вартісне вираження продукції сільського господарства в постійних цінах 2010 року. Проаналізувавши дані щодо вартості продукції сільського господарства в фермерських господарствах України, слід зазначити, що в 2018 році порівняно з 2017 роком цей показник збільшився на 15,5% (або на 3375,8 млн грн).

При цьому вартість валової продукції постійних цінах 2010 р. в розрахунку на 1 особу населення України, в 2018 році порівняно з 2017 роком збільшилася майже на 9% (тобто на 509 грн) [2], що свідчить про підвищення рівня продуктивності праці в країні в цілому.

Отже, за 2017-2018 рр. в нашій країні при збільшенні кількості підприємств аграрної сфери та при зниженні чисельності найманих працівників підприємств відбувається підвищення продуктивності праці. Але це явище нестабільне, оскільки результати в сільському господарстві передусім залежить від природно-кліматичних факторів, тому доцільно здійснювати ряд заходів щодо його зростання.

Основними шляхами підвищення продуктивності праці в сільському господарстві України повинні бути [3]: 1) покращення технічного рівня виробництва на основі залучення інвестиційних процесів; 2) розвиток високотехнологічного виробництва із високою доданою вартістю; 3) створення прозорої системи стимулювання всіх форм зайнятості; 4) впровадження преференцій під час створення нових робочих місць; 5) заохочування самозайнятості населення й ведення бізнес-діяльності; 6) мінімізація податків на заробітну плату і фонд оплати праці; 7) корегування співвідношення оплати праці працівників різних професій, професійних груп, здійснення диференціації складності праці, сформування політики оплати праці в країні; 8) визначення пріоритетних сфер зайнятості і під них формувати державне замовлення для освіти, виховувати в людях підхід «вчитися протягом життя» та зробити гнучкою систему освіти; 9) розвивання інституцій соціально-трудових відносин – професійні асоціації, спілки та

співтовариства. Завдяки цьому стане можливим упровадження етики нових трудових відносин, підвищення цінності праці; 10) соціально-трудова відносина мають стати одним із ключових національних пріоритетів розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2000. – 200 с.
2. Статистична інформація. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf.
3. Васильєва О.О. Продуктивність праці в сільському господарстві: фактори та шляхи підвищення [Електронний ресурс] / О.О. Васильєва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — 2014. — № 1. — С. 70— 75. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_1_15.

Науковий керівник – Горобченко О. А., доцент кафедри економіки підприємств

ПРОДУКТИВНІСТЬ ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Ягодзінська А. С., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

Продуктивність праці – одна з найважливіших економічних категорій, в якій найбільш повно відображається ефективність суспільного виробництва. Тут акумулюється в тісному поєднанні ефективність використання робочої сили, земельних ресурсів, матеріально-технічної бази та фінансових ресурсів. Підвищення продуктивності праці належить до вирішальних умов розвитку аграрного виробництва, і на цій основі

забезпечення значного поліпшення матеріального добробуту українського народу, здійснення соціальних перетворень.

В умовах Європейської інтеграції забезпечення населення продовольством на сьогоднішній день потребує комплексного та наукового підходу. Аналіз останніх досліджень та публікацій провідних вчених формує загальний висновок, що основна частина людства недоїдає [1]. У процесі проведеного нами аналізу на основі наукових праць провідних фахівців та науковців, економічних та політичних експертів формується висновок що базисом основних проблем у сфері продовольчого забезпечення є низький рівень кваліфікації фахівців у сфері продовольчого забезпечення, відсутність науково обгрунтованого підходу щодо ефективного використання природних ресурсів та неудоконаленість законодавство які негативно відображаються на економічних та екологічних показниках [2].

Досягнення бажаних показників у заплановані строки вимагає прискорення зміни визначальних факторів збільшення споживання – обсягів виробництва продукції через підвищення продуктивності сільського господарства, насамперед за рахунок використання інноваційних технологій та забезпечення створення стійких систем виробництва продуктів харчування, що сприяють збереженню екосистем і поступово покращують якість земель та ґрунтів, насамперед за рахунок використання інноваційних технологій.

Національний рівень продовольчої безпеки в напрямку зростання власного сільськогосподарського виробництва має базуватись на принципі якості, екологічності та збереження агробіорізноманіття і природних ресурсів, їх раціонального використання [3].

Сьогодні, коли в нашій країні наявний різний рівень соціально-економічного розвитку регіонів набувають актуальності проблеми продовольчої безпеки регіонального рівня. Регіональні відмінності балансів виробництва і споживання продовольчих ресурсів впливають з природно-

кліматичних умов, умов самозабезпечуваності, наявного ресурсного потенціалу та в залежності від інших специфічних особливостей регіону.

Список використаних джерел

1. Гойчук О. І. Основні принципи продовольчої безпеки в умовах глобальної продовольчої кризи / О. І. Гойчук. – Режим доступу : <http://elibrary.nubip.edu.ua/13648/1/12goi.pdf> Сільське господарство України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Валова продукція сільського господарства України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Kovalyuk B.I. Vyznachennya osnovnykh parametriv prodovol'choyi bezpeky krayiny. / B.I. Kovalyuk // Elektronne naukove fakhove vydannya "Efektyvna ekonomika". – 2014. – # 12. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

СЕКЦІЯ 3**ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ РЕГІОНІВ****ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРЕМНИЦТВА**

**Альбещенко О.С., к.е.н., старший викладач кафедри економіки
підприємств**

Миколаївський національний аграрний університет

Досягти рівня повноцінних європейських туристичних центрів українським містам заважає цілий перелік проблем: нереставровані будівлі, погані дороги, сміття на вулицях. Але досить велику частку на туризм в бюджеті міста виділяють у Чернівцях, Луцьку, Ужгороді та в деяких невеликих містах Карпат, які не мають великих бюджетів, і туризм є єдиною сферою, яка приносить дохід. Міський туризм в Україні посідає незначну частину ринку, адже в 70% випадків українці схильні до пляжного відпочинку [1].

Однією з найгостріших проблем на сучасному етапі розвитку галузі туризму при збільшенні кількості туристів є причиною збільшення попиту на кімнати, що спричиняє необхідність побудови нових більш модернізованих готелів і перекваліфікації персоналу з метою досягнення європейського рівня та стандартів обслуговування. Також хочемо зазначити що в столиці і в регіонах не вистачає тризіркових готелів середньої цінової категорії. Ще одна відмінна риса українських готелів - висока вартість номерів, яка часто не відповідає якості. Туроператори активно впливають на просування готелів [2]. Таким чином для розвитку туристичного підприємництва в Україні необхідно: політична стабілізація, розробити законодавчу базу для регулювання процесів надання послуг туризму; впровадити систему

пільгового кредитування сільського населення для розвитку зеленого туризму; провести маркетингові дослідження з метою подальшої розробки збутової політики з надання послуг; провести роботи з поширення національного бренда у світі; впровадити можливість віртуальних екскурсій з маркетинговою метою; створити інформаційні засоби і технології з даними клієнтської бази; створити на рівні країни та областей автоматизованої системи бронювання і резервування місць та квитків.

Туристична індустрія входить в п'ятірку галузей, що приносять найбільші доходи у світі. За статистичними даними Всесвітньої туристичної організації, туристична сфера вже в найближче десятиліття вийде на перше місце в обсязі світового експорту. Туризм стимулює розвиток майже всіх галузей економіки. Саме тому на сучасному етапі розвитку економіки питання проблем та перспектив розвитку туристичного підприємництва в Україні стоїть особливо актуально. Вирішення проблем, пов'язаних з розвитком туристичного підприємництва, дозволить повноцінно виконати основну функцію держави – підвищити стандарти, рівень та якість життя населення.

Для розвитку туристичного підприємництва в Україні необхідно: політична стабілізація, розробити законодавчу базу для регулювання процесів надання послуг туризму; впровадити систему пільгового кредитування сільського населення для розвитку зеленого туризму; провести маркетингові дослідження з метою подальшої розробки збутової політики з надання послуг; провести роботи з поширення національного бренда у світі; впровадити можливість віртуальних екскурсій з маркетинговою метою; створити інформаційні засоби і технології з даними клієнтської бази; створити на рівні країни та областей автоматизованої системи бронювання і резервування місць та квитків.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, М. П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М. П. Бондаренко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 104-119.
2. Бондаренко, М. П. Система зміцнення конкурентних позицій туристичного сектору України / М. П. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 9. – С. 66-73.

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Ананійчук Ю.В., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти спеціальність 051 «Економіка»**

Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізаційні процеси здійснили вплив на усі сфери й галузі діяльності. Одним із суттєвих наслідків глобалізації є зростання кількості транснаціональних компаній (далі за текстом – ТНК). Глобалізаційні процеси, впливаючи на усі сфери суспільної діяльності, не тільки зумовлюють появу нових форм і напрямів системи міжнародних політичних і економічних відносин, але і вимагають від держав створення такої системи національної безпеки, функціонування якої дозволить забезпечити конкурентоспроможність національної економіки [1].

Саме ТНК контролюють близько 4/5 усіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау та 2/3 світової торгівлі, 40% цієї торгівлі здійснюється всередині ТНК, тобто вона відбувається не за ринковими цінами, а за так званими трансфертними цінами, які формуються не під тиском ринку, а завдяки довгостроковій політиці материнської корпорації. На ТНК припадає близько половини світового промислового виробництва. Зазначимо, що на

підприємствах ТНК працює приблизно 10% усіх зайнятих у несільськогосподарському виробництві (із них майже 60% працюють у материнських компаніях, 40% – у дочірніх підрозділах) [2].

За даними рейтингу Fortune Global 500 (2019) до переліку найбільших компаній світу, які визначаються на основі щорічного доходу, належать американські та китайські корпорації (рис.1). Сукупний дохід 500 найбільших компаній світу складає 32,7 трлн. дол., а загальний прибуток збільшився до 2,15 трлн. дол. Підприємства розташовані в 34 країнах, в яких працює понад 69 мільйонів осіб [3].

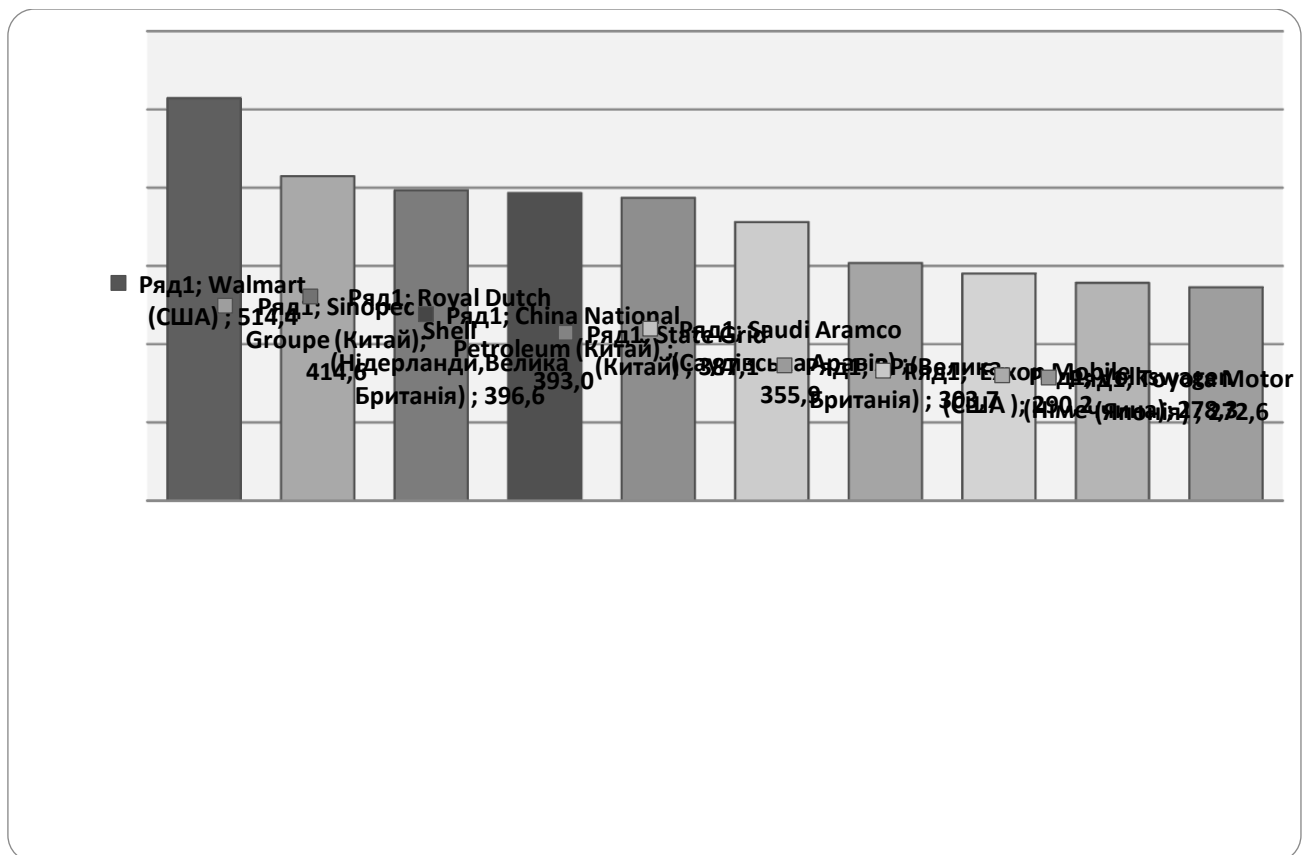

Рисунок 1 — Рейтинг найбільших компаній світу за рівнем доходу у 2019 році, млрд. дол.

Джерело: узагальнено автором з використанням [3]

Активність ТНК та приплив прямих іноземних інвестицій в Україну значно поступається іншим країнам Східної Європи. Але Україна лишається привабливою для діяльності ТНК. Так, глобальними компаніями, привабливими визначено такі сектори економіки регіонів України [4]: виробництво тютюнових виробів, переробка олійних та зернових культур,

переробка молока, виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів, виробництво різних товарів тощо. В умовах глобалізації саме транснаціональні корпорації стали основними суб'єктами міжнародної конкуренції, перетворилися у найбільші багатогалузеві комплекси, які здійснюють конкурентну боротьбу одночасно на багатьох галузевих товарних ринках, мають можливості маневрування через суттєвий контроль над патентами, ліцензіями і ноу-хау, світовою торгівлею.

Отже, конкурентні переваги транснаціональних компаній полягають у здатності концентрувати значні виробничі потужності через ряд особливостей, можливості реалізовувати інноваційні проекти та доступі до національних ринків, та впливають на системи міжнародних економічних відносин, умови здійснення конкретних форм співробітництва та підприємницької діяльності в національному та глобальному масштабах.

Список використаних джерел

1. Вишнеvsька О.М., Зуб О.М. Глобалізаційні процеси і транснаціоналізація економіки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 39-42. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/08.pdf> (дата звернення : 10.05.2020).
2. Кривов'язюк І. В. Сучасне трактування та динамізм розвитку сектору транснаціональних корпорацій світу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 16. С. 74-78. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/08.pdf> (дата звернення : 10.05.2020).
3. Fortune Global 500 (2019) URL: <https://fortune.com/global500/> (дата звернення : 10.05.2020)
4. Чумак Н.В. Проблемні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 719–723.

ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ У СФЕРІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Бабич М.М., д.е.н., доцент

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

У боротьбі з голодом та забезпеченням продовольчої безпеки важливе місце посідає проблема зменшення втрат продовольства та харчових відходів. Втрати продовольства впливають не лише на продовольчу безпеку бідних людей, якість та безпеку харчових продуктів, але й на економічний розвиток та навколишнє середовище. Справедливо зазначити, що фактори втрат продовольства та харчових відходів у різних країнах світу мають значні відмінності та ступінь впливу і значно залежать від конкретних умов і місцевої ситуації в даній країні. Разом з тим, незалежно від рівня економічного розвитку та рівня продовольчої безпеки у країні, втрати продовольства та харчові відходи повинні бути мінімізовані.

Втрати продовольства та харчові відходи є марним витрачанням ресурсів, що використовуються у процесі виробництва, зокрема: землі, води, енергії та фінансових ресурсів. Виробництво їжі, яка не буде спожита, призводить до надмірного викиду CO₂, а також – втрат економічної цінності продуктів [1].

Втрати продовольства та харчові відходи безпосередньо і негативно впливають на доходи як фермерів, так і споживачів. Враховуючи те, що більшість дрібних фермерів та домогосподарств у сільській місцевості живуть в умовах недостатнього рівня продовольчого забезпечення, зменшення втрат продовольства та харчових відходів може швидко і суттєво впливати на їх рівень життя. Для споживачів, що знаходяться на межі бідності, пріоритетом, безумовно, є фізичний та економічний доступ до харчових продуктів, які є поживними та безпечними. Важливо відзначити, що продовольча незахищеність переважно лежить у площині економічної

доступності (купівельна спроможність та ціни на продукти харчування), ніж у площині фізичної доступності (постачання). Разом з тим, підвищення ефективності логістики постачання продовольства може значно знизити кінцеву вартість продуктів харчування для споживачів та, таким чином, збільшити економічний доступ до них. Враховуючи величину втрат продовольства та харчових відходів, інвестиції у зменшення втрат можуть бути одним зі вагомих чинників зниження вартості їжі. Але такий підхід виправданий за умови, коли фінансові вигоди від зменшених збитків будуть перевищували вартість інвестицій.

За розрахунками ФАО в 2009 році 32 відсотки усіх харчових продуктів, вироблених у світі, були втрачені. Незважаючи на те, що в оцінках продовольчих втрат та харчових відходів, що надаються ФАО, існує багато невизначеностей, на даний час вони є найбільш доступними глобальними вимірами [2]. Оцінка ФАО базується на вазі. При розгляді ваги тонна зерна така ж, як і тонна фруктів, що відповідає тонні м'яса. Проте типи їжі значно різняться за своїм вмістом води та калорій на кілограм. Наприклад, у кілограмі пшеничного борошна в середньому міститься 12 відсотків води та 6343 ккал, тоді як кілограм яблук в середньому становить 81 відсоток води та 1704 ккал [2]. Отже, вимірювання за вагою не завжди відображає енергію в продуктах харчування, яку могли б отримати від її споживання люди. За розрахунками глобальні втрати продовольства та харчових відходів становлять приблизно 24 % всієї їжі, що виробляється. Тобто, кожна з чотирьох калорій харчових продуктів, вироблених для людей, не споживається.

В країнах ЄС все більша кількість споживачів вирішує купувати продукти харчування на місцевих ринках, безпосередньо на фермах, через систему «бокс» передач або інші схеми місцевих продажів. Європейські споживачі, як правило, пов'язують місцеві продукти з більш високими стандартами якості (свіжість, харчова цінність), здоровим харчуванням, більш екологічними способами виробництва та низьким рівнем викидів

вуглецю. Вони також цінують можливість налагодження безпосереднього контакту з виробниками, знання походження продуктів, які вони купують, та підтримки місцевого сільського господарства та економіки шляхом придбання товарів за справедливою ціною. Опитування 2011 року, проведене Євробарометром, показує, що дев'ять з десяти громадян погоджуються, що існує перевага щодо придбання продуктів з місцевої ферми. Згідно з іншим останнім дослідженням Євробарометра, чотири із п'яти європейських громадян вважають, що «підвищення ролі фермера в харчовому ланцюзі» є «досить» або «дуже важливим». З боку виробників, продаж сільськогосподарської продукції безпосередньо споживачам дозволяє їм зберігати більшу частку ринкової вартості продукції шляхом усунення посередників.

Взаємна вигода від місцевих харчових систем та коротких ланцюгів постачання харчових продуктів (SFSC) пояснює, чому в останній час такі схеми набирають обертів у всіх країнах-членах ЄС: вони є альтернативою традиційним довгим ланцюгам харчування з великими роздрібними торговцями, такими як супермаркети, де споживачі купують «анонімні» продукти харчування без будь-яких вказівок про ціну, фактично сплачену виробнику та сприяють удосконаленню технологій сільськогосподарського виробництва фермерів [3].

В Україні, на відміну від країн-членів європейського союзу, до таких виробників сільськогосподарської продукції слід віднести господарства населення, які вирощують та виробляють продукти харчування не лише для власного споживання. Наразі даною категорією господарств вирощується порівняно з фермерськими господарствами значно більше усіх видів продукції рослинництва (за винятком технічних культур), а обсяг вирощених картоплі, овочів та плодових становить відповідно 98, 86 та 82 % від загального їх обсягу. Відносно продукції тваринництва показники такі ж високі: 74 % молока, 87 % вовни та 98 % меду від загальної їх кількості у 2016 році було вироблено господарствами населення.

Узагальнюючи вищезазначене, можемо констатувати, що глобальні стратегічні ініціативи у сфері продовольчого забезпечення на даному етапі зосереджено у двох площинах: побудова коротких ланцюгів постачання продовольства і зменшення втрат продовольства та харчових відходів (рис. 1).

Глобальні ініціативи спрямовані на вирішення конкретних завдань. Що стосується глобальних цілей – це друга ціль сталого розвитку 2030 «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства», яка включає п'ять завдань.

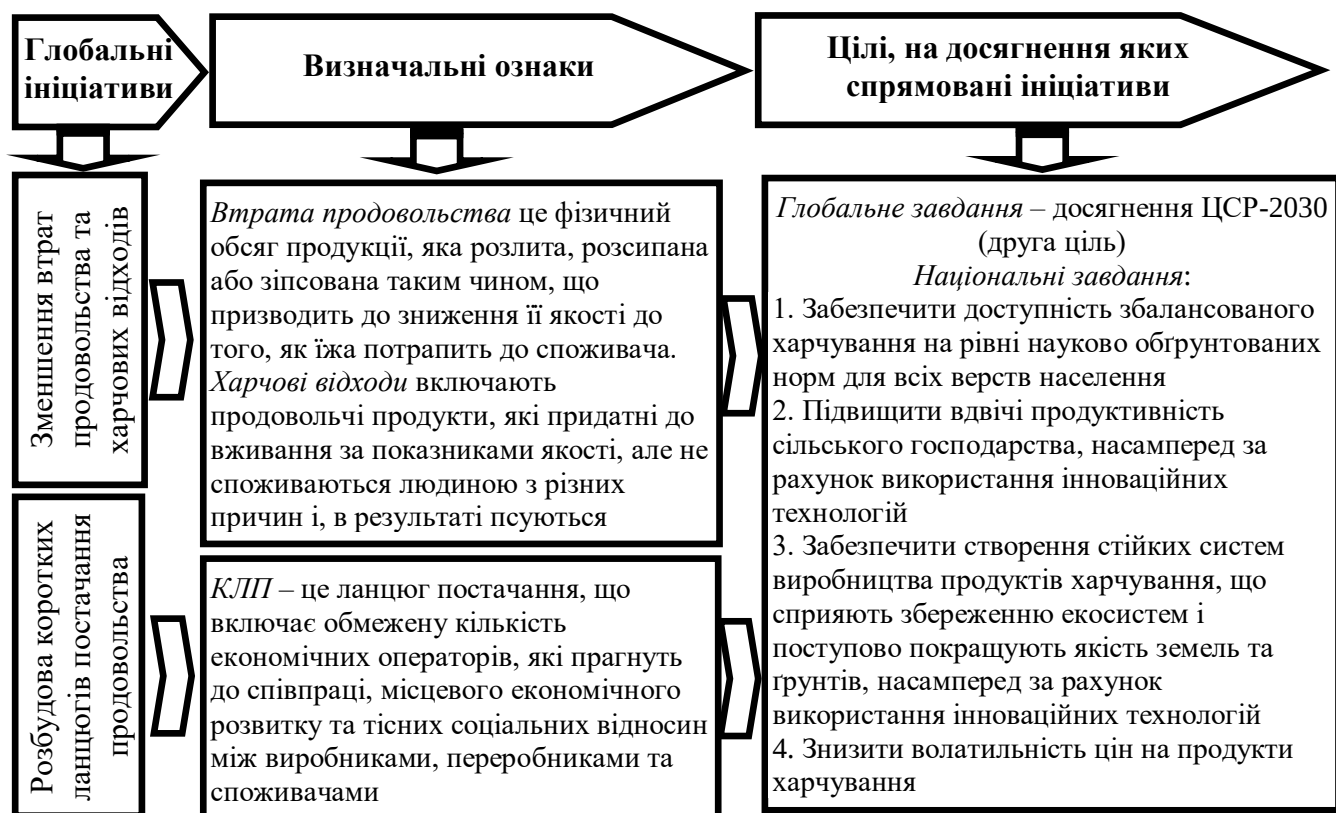

Рисунок 1 – Глобальні стратегічні ініціативи у сфері продовольчого забезпечення

Відносно національних завдань – вони визначені відносно недавно і включають, на відміну від глобальних, чотири завдання, які мають дещо декларативний характер, оскільки не встановлюють граничних критеріїв оцінки їх досягнення (за винятком другого завдання). Що стосується

реалізації глобальних ініціатив в Україні, наразі найважливішим завданням є привернення уваги виробників продовольства до проблеми втрат продовольства та харчових відходів, що найпростіше зробити через зрозумілі для них показники: прибуток та дохід. Наступне завдання – переорієнтація з «нaroщування виробництва та збільшення втрат» до «зменшення втрат та екологічного виробництва».

Список використаних джерел

1. Бабич М.М. Екологічні наслідки втрат продовольства та харчових відходів (викиди парникових газів). *Web of Scholar*. 2018. №6(24). С. 8—15.
2. Бабич М.М. Виклики та масштаби проблеми втрат продовольства та харчових відходів у світовому вимірі. *World Science*. 2018. №5(33). С. 4—9.
3. Augère-Granier M. Short food supply chains and local food systems in the EU. Augère-Granier. EPRS. 2016. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI\(2016\)586650_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586650/EPRS_BRI(2016)586650_EN.pdf). Дата звернення: 14.02.2017

СПЕЦИФІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Бага Л.Г., к.е.н, доцент,

Порохняк Н.В., викладач, аспірант,

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Глобалізаційні процеси ХХІ століття особливо виражаються в бурхливому розвитку економіки на основі наукових досягнень. Корпорації, котрі працюють в масштабах світового господарства, досягають високого рівня своєї конкурентоспроможності через ефективне використання саме інтелектуального капіталу. За сучасних умов саме знання стали основою успіху в бізнесі, ставши, на ряду з класичними факторами виробництва

(працею, землею та капіталом). Рівень конкурентоздатності окремих країн визначається вже не її природними ресурсами, а саме інноваційністю використання інтелектуального капіталу, формуючи конкурентоспроможність держави на міжнародному ринку.

В світовому науковому товаристві дослідження проблемам інтелектуального капіталу здійснювала значна кількість вчених-економістів, найбільш видатними з яких можна назвати: Г. Беккер, Е. Брукінг, П. Крайнев, Б. Леонтьєв, Й. Русс, С. Пайк, Л. Фернстром, Т. Шульц та ін.[1-6]. Однак, враховуючи новизну досліджуваного об'єкту, ціла низка питань залишаються ще малодослідженими та потребують продовження наукових досліджень.

Метою та завданням дослідження є оцінка специфіки інтелектуального капіталу в сучасних процесах глобалізації світової економіки.

Глобалізація стала потужним поштовхом до інтелектуалізації виробництва та формування потужного інноваційного потенціалу в економіці світу. Інтелектуальний капітал стає одним з основним факторів зростання виробництва та підвищення конкурентоздатності. Поняття інтелектуального капіталу почало досліджуватись з середини ХХ сторіччя і, як молода категорія, залишається досить дискусійним до даного часу. Більшість науковців, в тому числі Е. Брукінг, Б. Леонтьєв, Т. Шульц, розглядають категорію інтелектуального капіталу як сукупність нематеріальних активів, котрі посилюють конкурентні переваги компанії[1,4,5].

Процеси глобалізації економіки значно вплинули на інтенсивність розвитку високих технологій. За сучасних реалій часто навіть країни, котрі мають багаті природні ресурси залишаються на низькому рівні розвитку без застосування інновацій в економіці. Фактор інтелектуального капіталу в виробництві стає ефективності та конкурентоспроможності не лише підприємств, а й держав в цілому. В сучасних умовах, відповідно даних Світового банку, саме інтелектуальний капітал в формі економічних інновацій забезпечує 64% економічного зростання світової економіки, тоді як на розвиток фізичного капіталу припадає 16%, а ще 20% - на

функціонування природного капіталу. Характерним є те, що сучасні інформаційні економіки розвинених країни отримують до 40% валового національного продукту саме від сфери інтелектуального виробництва, застосування в економіці нововведень[7].

Результатом глобалізації стало поступове відходження від формування інтелектуального капіталу на власного науково-технологічного потенціал. Все більше розвиваючихся країн отримують розроблені інновації з-за кордону. Багато нових індустріальних країн, таких як Малайзія, Індонезія, Індія, Мексика та інші отримали значний приріст виробництва, зростання технологічного рівня та збільшення частки високотехнологічного експорту головним чином, за рахунок прямих іноземних інвестицій, супроводжуваних передачею технологій. Розвинені країни а початок ХХІ ст. сконцентрували в своїй економіці значну частку наукового потенціалу людства. В десяти найбільш розвинених країнах зосереджено близько 84% світових наукових досліджень, а їх виробництво до 90,5% характеризується як високотехнологічне. В розпорядженні цих країн 97% зареєстрованих у світі патентів, забезпечуючи їм 90% світових доходів від патентів і ліцензій [8]. Відповідно, результатом глобалізації стала значна залежність всіх країн-учасників світової економіки від технологій, котрі продукуються в розвинених державах. Однак, в перспективному розвитку, кожна країна повинна самостійно формувати власний інтелектуальний капітал, що дозволить стати більш стійкою до викликів і криз, котрі виникають с сучасному глобальному суспільстві.

Розвиток світового господарства сучасності спирається саме на інновації, фактором яких є інтелектуальний капітал. Світовий карантин оголив цілий пласт соціальних та економічних проблем, серед яких і використання інтелектуального капіталу в умовах глобалізації. Не зважаючи на його ключову роль в розвитку сучасної світової економіки, як фактору світового поділу праці, він повинен виступати все-таки надбудовою над

матеріальним виробництвом в економіці кожної країни, а не замінювати його.

Список використаних джерел

1. Becker I. G. Human Capital: Theoretical and empirical analysis with special reference to education / I. G. Becker. – [3-r ed.]. – University of Chicago Press, 1993. – 390 p.
2. Леонтьев Б.Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе. – М.: Издательский Центр „Акционер”, 2002. – 200 с.
3. Крайнев П.П. Интеллектуальна власність: управління промисловою власністю: Монографія. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 448с.
4. Schultz T. W. Investing in People. The Economics of population Quality / Theodore William Shultz. – Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1980. – 173 p.
5. Брукінг Е. Интеллектуальный капитал: ключ до успіху в новому тисячолітті / під ред. Л. Н. Ковачіна. СПб .: Питер, 2001.-287с.
6. Русс Й., Пайк С., Фернстром Л. Интеллектуальный капитал: практика управління./ Й.Русс, С Пайк., Л.Фернстром / 2-е вид. СПб .: Вища школа менеджменту, 2008.- 436с.
7. Всемирный банк, годовой отчет 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/about/annual-report#anchor-annual>.
- 8 Доклад о глобальных рисках на 2019г.Всемирный экономический форум [Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ

Балан О.Д., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки праці й соціального розвитку НУБіП України

Внукова К.Л., студентка економічного факультету НУБіП України

При формуванні систем мотивації праці на підприємствах необхідно використовувати вже накопичений світовий практикою досвід, якому завжди приділялася велика увага з боку теоретиків та практиків. Цей процес не є статичним а знаходиться в постійному розвитку, тому актуальність цих питань завжди залишається в полі зору економічної роботи управлінського персоналу.

За нових економічних умов набуває реального значення практичне використання зарубіжного досвіду матеріального стимулювання персоналу, з огляду на специфічні (історичні, економічні, соціальні) особливості розвитку продуктивних сил в Україні.

Системи мотивації праці в розвинених країнах базуються власне на моделях соціально-трудових відносин, з яких на основі узагальнень літературних джерел можна виділити чотири найбільш характерні: японська, американська, європейська та шведська моделі. Кожній з перерахованих моделей характерні певні особливості, але в чистому вигляді сьогодні вони зустрічаються досить рідко та через глобалізаційні процеси, які зараз проходять в світовій економіці використовуються в певному симбіозі.

Треба зазначити, що зарубіжний досвід матеріального стимулювання персоналу не є сталим, він постійно збагачується новими елементами. Значні новації в організації матеріального стимулювання в зарубіжних фірмах спостерігаються в останні два десятиліття, що спричинено низкою конкретних обставин, а саме посилення конкуренції на ринках збуту, гнучкішого й ефективнішого використання персоналу, глобалізацією економіки.

В результаті монографічних досліджень [1, 2, 3] нами виявлені найсуттєвіші складові зарубіжного досвіду матеріального стимулювання в країнах з розвинутою ринковою економікою, які здебільшого мають «інтернаціональний» характер.

1. Свобода діяльності економістів і менеджерів, відмовлення від шаблонного мислення, повна самостійність і простір для експерименту, необмежене право вибору в рамках дозволеного законом.

2. У створенні сприятливої перспективи об'єктивно заінтересовані всі: власник підприємства, менеджер, найманий працівник. Це одна з причин ефективного функціонування механізму соціального партнерства.

3. Характерна особливість сучасних систем стимулювання в європейських країнах — постійне заохочення нововведень.

4. Заслуговує на увагу зарубіжний досвід застосування систем оплати праці, що спрямовані на стимулювання продажу. В основу стимулювання працівників, які зайняті продажем, покладено такий засадничий принцип — установлення прямої залежності між розміром заробітної плати і показниками, що характеризують реалізацію продукції.

5. Пріоритетне стимулювання якісних показників - значна перевага оплати розумової праці проти фізичної. Так, заробітна плата працівників розумової праці в середньому перевищує заробіток робітників: у ФРН — на 20 %; Італії і Данії — на 22 %; Люксембурзі — на 44 %; Франції і Бельгії — на 61 %. Дохід менеджерів середньої ланки в 2,5 раза вищий ніж у робітників.

6. Політика індивідуалізації трудових доходів найманих працівників — це намагання повніше врахувати як індивідуальні результати праці, так і особисті ділові якості, включаючи кваліфікацію, відповідальність, творчу ініціативу, швидкість і точність, досконалість рішень і неодмінно — якість роботи.

Звертаючись до практики преміювання в конкретних фірмах зарубіжних країн, наведемо такі приклади. У фірмах США вже тривалий час

досить поширеними є дві системи, названі прізвищами їхніх авторів — Скенлона і Ракера. Перша з них ґрунтується на розподілі між працівниками і компанією економії витрат на заробітну плату, отриманої в результаті підвищення ефективності праці. Система Ракера базується на формуванні преміального фонду залежно від збільшення умовно-чистої продукції в розрахунку на одиницю заробітної плати. Для визначення розміру премій конкретним працівникам до уваги беруть переважно якісні показники їхньої роботи.

Загалом розвиток системи мотивації праці в розвинених країнах світу відбувався під значним впливом сильних профспілок на ринку праці, досить великої самостійності надано самим підприємствам, законодавчими ж органами встановлюється лише мінімальний рівень оплати праці, режими праці та відпочинку.

Список використаних джерел

1. Оплата праці в сільськогосподарському виробництві. О.А. Аврамчук, О.Д. Балан, В.В. Вітвіцький, Ю.А. Лузан, В.В. Павленко, О.В. Шкільов. - К.: Центр "Агропромпраця", 2000. – 464 с. С. 31.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник.- К.: КНЕУ, 2002. - 337с. – С. 236-260.
3. Антропов В. Модели социальной защиты в странах ЕС // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 11. – с. 70-77.

**ЗУ «ЩОДО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНЕЦЬКЕ
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НААН УКРАЇНИ**

Дюміна К.О., аспірант

**Державна екологічна академія післядипломної освіти та
управління, м. Київ**

Незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України є подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС, що здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Угода про асоціацію визначає якісно новий формат відносин спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. Досягнення цієї цілі спричиняє системі соціально-економічні реформи. Одна з яких – земельна реформа, в якій має відбутися створення ринку сільськогосподарської землі.

Нарощення національного багатства та сталий розвитку аграрного сектору має відбуватися з урахуванням трьох складових: економічних, соціальних та екологічних. А отже земельна реформа має здійснюватися на таких же принципах та з урахуванням правової позиції Європейського суду з прав людини. Яка визначає, що держава має вжити належні заходи з метою забезпечення справедливого балансу між інтересами власників земель сільськогосподарського призначення, з одного боку, та загальними інтересами суспільства, з іншого. Держава підтвердила свій статус правової держави із дією принципу правової визначеності для своїх громадян, прийняттям ЗУ «Щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»[1], який вступить в силу в 2021 році.

Так званий Закон «Щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», передбачає формування законодавчого поля для запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. Закон дасть змогу забезпечити реалізацію конституційних прав громадян на

вільне розпорядження своєю власністю та створити прозорі умови для набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами України. Безумовно такий закон має переваги: від «стихийного ринку» країна перейде в рамки «організованого ринку», адже є певна частина земель сільськогосподарського призначення, які не підпадають під мораторій і вільно купуються-продаються; в першу чергу, право на придбання земель матимуть фізичні особи. Тобто землі не будуть скуплені гігантами бізнесу; обмеження у кількості землі «в одні руки». Скупчення в одних руках більшої кількості земельної площі, спровокувало проблеми, рішення яких було б доволі складним, зважаючи на те, що є проблеми з інвентаризацією земельних ділянок, роботою реєстрів. До прикладу, державні і комунальні землі в Державному земельному кадастрі проінвентаризовані лише на 20%. До переваг також можна віднести безготівковий рахунок за придбану землю, та ін. Усі ці переваги можна віднести до задоволення соціальних потреб населення. З іншого боку відкриваються проблеми економічного характеру.

Значну частину економічного потенціалу України становить сільське господарство та переробка сільськогосподарської продукції. Агропромисловий комплекс становить 14% вітчизняного ВВП. Розв'язання основних завдань щодо забезпечення його інтенсивного розвитку і підвищення ефективності всіх його галузей з метою збільшення виробництва і поліпшення якості продукції значною мірою залежить від рівня використання досягнень науково-технічного прогресу. Наукове забезпечення розвитку галузей агропромислового комплексу покладено на Національну академію аграрних наук України. Зокрема, НААН забезпечує організацію проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень з питань розвитку галузей агропромислового комплексу, використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, та ін... Виконання цього завдання здійснюється науково-дослідними установами і державними підприємствами дослідними господарствами, які перебувають у віданні НААН. Для забезпечення діяльності НААН держава передала їй у постійне

користування об'єкти державної власності, у тому числі земельні ділянки. Хоча новий закон і визначає заборону на продаж державних та комунальних земель, на практиці ми бачимо інше. Так відповідно до аудиторського звіту: станом на 01.10.2017, за даними НААН, площа земельних ділянок, які перебувають у її землекористуванні, – 464,99 тис. га, з них 94,5 % – сільськогосподарські угіддя. Встановлено, що у повному обсязі документальні підтвердження щодо земельних ділянок у системі НААН загальною площею 464,99 тис. га за 2016 і 2017 роки відсутні. Також до аудиту НААН надала інформацію про внесення до ДЗК земельних ділянок площею 206,56 тис. га (34,5 %). Однак ці дані мають розбіжності з даними ДЗК. Зокрема, згідно з даними ДЗК, із вказаних Академією площ земельних ділянок (206,56 тис. га) документально не підтверджено державну форму власності земельних ділянок загальною площею понад 46,41 тис. га (22,5 %.), зокрема, щодо 24,4 тис. га землі інформація відсутня; за 248 кадастровими номерами земельних ділянок загальною площею 11,98 тис. га форму власності не визначено; 152 земельні ділянки загальною площею 5,3 тис. га належать до приватної форми власності, за 98 кадастровими номерами (2,13 тис. га) – комунальна форма власності. За даними НААН, до Єдиного реєстру об'єктів державної власності внесено інформацію про земельні ділянки загальною площею 186,4 тис. га (40,1 %)[2]. В 2018 році НААН ухвалила рішення про створення комісія з інвентаризації нерухомого майна та земельних ділянок, оформлення права власності на об'єкти нерухомості та права користування земельними ділянками установ, підприємств та організацій НААН. Однак ситуація була ускладнена реформою децентралізації влади та передачею землі сільськогосподарського призначення поза межами населених пунктів. А відтак проблема з землями НААН не вирішена, що може призвести до втрати майже 60% їх земель, що негативно вплине на розвиток економіки та запровадження ринку землі не буде нести передбаченого ефекту.

Прийняття Закону України «Щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» - це крок на шляху врегулювання складних земельних відносин, які виникають між державою та суспільством. Проблема, яка виникла із науково-дослідницьким землекористування державних підприємств та дослідних господарств, які перебувають у віданні НААН потребують додаткового, спеціального врегулювання, яке б визначала особливий статус цих земель в ринковому обігу.

Список використаних джерел

1. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», №2178.
2. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на наукову і організаційну діяльність президії Національної академії аграрних наук України 2017рік.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРУ ЯК ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

Золотих І.Б. – канд. екон. наук., доцент, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Глобальні техніко-технологічні та соціально-економічні зміни, які відбуваються в результаті прискорення темпів науково-технічного прогресу, активізації інноваційних процесів, вимагають розробки нової філософії національного відродження, нових підходів до соціально-економічного розвитку регіонів країни.

Теорії постіндустріалізму, ноосфери, інноваційного підприємництва, економіки знань, теорію інноваційного кластеру заклали відомі вчені : В. І. Вернадський, Д. Белл, Й. Шумпетер, Ф. Махлуп, Э. Тоффлер, , М. Портер,

К. Эрроу, серед вітчизняних вчених найбільш відомі праці В. М. Геєцька, Л. І. Федулової та інші.

Основною проблемою інноваційного розвитку України, незважаючи на наявність значного інтелектуального та ресурсного потенціалу, є відсутність механізму, який міг би об'єднати існуючі ресурси і сконцентрувати їх в найбільш перспективних напрямках для української економіки. У зв'язку з цим доцільно застосовувати кластерний підхід, який набув широкого застосування в розвинених країнах.

Засновник теорії кластерного розвитку М. Портер, зауважив, що найбільш конкурентні фірми однієї галузі зазвичай не хаотично розкидані в різних країнах, їм властиво концентруватися в одній і тій же країні, а іноді навіть в одному і тому ж регіоні. Цей факт пояснюється тим, що одна або кілька фірм, які досягають конкурентоспроможності на світовому ринку, розширюють свій вплив на найближчих оточуючих: постачальників, споживачів і конкурентів. У свою чергу, успіхи оточення фірм позитивно впливають на подальше підвищення конкурентоспроможності таких фірм. В результаті формується кластер - група географічно сконцентрованих фірм і пов'язаних з ними організацій, які діють в певних галузях, характеризуються спільною діяльністю і взаємодіють один з одним. Крім того, кластери включають в себе органи влади та інші установи, університети, центри стандартизації, торговельні асоціації, які забезпечують створення, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження та технічну підтримку. М. Портер підкреслив так само взаємозв'язок між інноваціями і формуванням конкурентоспроможних кластерів [1].

Центром кластера є, як правило, кілька великих потужних компаній, між якими зберігається конкуренція. Саме цим кластер відрізняється від картелю або фінансово-промислової групи, об'єднуючи в собі одночасно і кооперацію, і конкуренцію. Одночасно кластерний підхід, на відміну від галузевого, в якому простежуються інтереси галузі, забезпечує комплексний

розвиток території, до складу якої та чи іншої галузі вносить і нарощує свою конкурентоспроможність.

Суб'єкти господарювання, які функціонують в межах освіти кластера, отримують доступ до передової інформації по розробці і впровадженню нової техніки і прогресивних технологій. Сприятливі умови впровадження нових технологій, відсутність бюрократичних обмежень з боку вищих органів управління стимулюють розробку і впровадження інновацій. Особливо успішними є кластери, які об'єднують три види підприємств, а саме: підприємства-лідери ринку, які володіють найкращими технологіями і працюють на світових ринках; підприємства-постачальники комплектуючих або супутні підприємства (переважно малі та середні); підприємства, на яких працюють найбільш здібні до інноваційної діяльності фахівці з університетів, організацій науково-дослідницької діяльності.

Крім того, кластерна форма організації призводить до створення особливої форми інновацій — сукупного інноваційного продукту, який є результатом діяльності декількох фірм або дослідницьких інститутів. Об'єднані в кластер підприємства формують не випадкову концентрацію наукових і технологічних винаходів, а певну систему поширення нових знань і технологій. До того ж найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, інновацій в конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластеру.

Інноваційний кластер — це об'єднання різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, органів державного управління, господарських організацій).

Можливості кластерного підходу ілюструється закордонним досвідом. Повністю кластеризований скандинавська і фінська промисловість. У США більше половини підприємств працюють за такою моделлю виробництва, коли підприємства кластера знаходяться в одному регіоні і максимально використовується майновий, кадровий і інтеграційний потенціал. Як правило, продукція кластера орієнтується на експорт. Країни Європейського Союзу

прийняли шотландську модель кластера, при якій ядром спільного виробництва стає велике виробництво, яке об'єднує навколо себе невеликі фірми. Існує італійська модель — більш гнучке і рівноправне співробітництво малого, середнього та великого бізнесу. На думку фахівців, для країн з перехідною економікою кращою є саме така форма кластерної організації виробництва[2].

Створення інноваційних кластерів може значно прискорити інноваційний процес і підвищити ефективність економічної діяльності. Спільними зусиллями ділових, творчих людей і представниками органів місцевої влади створюється сукупний інноваційний продукт.

Список використаних джерел

1. Портер М. Международная конкуренция. М: Международные отношения. URL: <https://studfiles.net/preview/6304010/page:25/> (дата обращения: 23.05.2018)
2. Степанова А. А. Кластеризация как форма стимулирования инновационных процессов в экономике Украины // Проблемы науки . 2011. № 1. С. 7 — 13.

ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

**Карпюк Г.С., здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постійне населення — це населення, яке постійно проживає на певній території (в певному населеному пункті). Воно включає жителів, які тимчасово перебувають за межами місця свого постійного проживання, і не включає осіб, які тимчасово перебувають на території певного населеного пункту.

Природний рух населення, відтворення населення — сукупність

процесів народжуваності, смертності і природного приросту, що забезпечують безперервне відновлення і зміну людських поколінь.

Відтворення населення поєднує в собі як біологічні, так і, навіть у більшій мірі, соціально-економічні чинники:

- Рівень народжуваності залежить від умов життя людей, розвитку культури, добробуту, залучення жінок до участі в економічній сфері, релігійних поглядів тощо;
- Рівень смертності тісно пов'язаний з матеріальним становищем людей, розвитком охорони здоров'я, харчуванням, способом життя, політичної ситуації, військових конфліктів тощо.

Маючи дані про абсолютну кількість населення за кілька років, можна обчислити приріст населення за певний період часу [1].

Таблиця 1. Розподіл населення за віковими групами та показниками його природного руху

Показники	1990 р.		2000 р.		2019 р.		2019р. в порів. з 1990р.	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	в.п.
Кількість постійного населення	51556,5	100,0	49115,0	100,0	41983,6	100,0	-9572,9	-
<i>у тому числі у віці</i>								
молодше працездатного	11814,3	22,9	9571,9	19,5	6862,8	16,35	-4951,5	-6,6
працездатному	34297,7	66,5	33515,1	68,2	28468,0	67,81	-5829,7	1,3
старше працездатного	6174,6	12,0	6818,9	13,9	7034,6	16,76	860,0	4,8
<i>у розрізі статі</i>								
- чоловіки	23826,2	46,2	22754,7	46,3	19455,3	46,3	-4370,9	0,1
- жінки	27730,3	53,8	26360,3	53,7	22528,3	53,7	-5202,0	-0,1
Кількість народжених	657,2		385,1		335,9		-321,3	
Кількість померлих	629,6		758,1		587,7		-41,9	

Природний приріст (скорочення) населення	27,6	-373	-251,8	-
---	------	------	--------	---

Джерело: Розроблено автором на основі статистичних даних джерела [2].

Отже, природний приріст населення — це різниця між кількістю народжень і смертей за певний період. На природний рух населення суттєвий вплив мають демографічні показники України, а саме демографічна криза та старіння нації, в результаті чого кількість постійного населення у 2019 році в порівнянні з 1990 роком зменшилось 9572,9 тис. ос. Скорочується і кількість населення молодше працездатного на 6,6 тис. ос. Працездатне та старше працездатного віку населення має інакшу тенденцію, в 2019 порівняно з 1990 роком зросло на 1,3 та 4,8 тис. ос. відповідно. Ці показники свідчать про наявність в Україні проблеми демографічного старіння населення. У розрізі статі, чоловіки і жінки мають приблизно однакове зменшення кількості населення.

З таблиці видно, що протягом усього періоду починаючи з початку 90-х років почалось стійке абсолютне природне скорочення населення, про що свідчить від'ємне значення приросту. В 2019 році порівняно з 1990 роком кількість народжених зменшилась майже на 50%, тоді як кількість померлих лише на 6,6%.

Природне скорочення населення України відбувається переважно в результаті зниження рівня народжуваності. Що свідчить про депопуляцію українського народу.

На загальну демографічну ситуацію в Україні значною мірою впливає смертність. Як видно з даних табл. 1, кількість померлих має тенденцію до збільшення й перевищує кількість народжених. Рівень смертності населення має значну регіональну диференціацію, що певною мірою пояснюється відмінностями статевовікової структури населення.

Характерною рисою населення України на сучасному етапі є його

старіння. На цей процес, з одного боку, впливає зниження народжуваності, а з іншого — збільшення середньої тривалості життя людей похилого віку. Існує кілька підходів до кількісного визначення ступеня постаріння населення. Згідно з одним з них, якщо частка людей віком 60 років і більше становить 12% і більше, таке населення вважається старим. В Україні цей показник становить 16,8 %.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що в майбутньому тенденція збережеться, так як доки існує проблема депопуляції та старіння населення, доти буде спостерігатися природне скорочення населення за всіма віковими групами.

Список використаних джерел

1. Дорошенко Л. С. Демографія: Навчальний посібник. — К. : МАУП, 2005. — 112 с. — ISBN 966-608-442-2.
2. Головне управління статистики України – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ФАКТОР СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

**Козаченко Л.А., кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри обліку і оподаткування**

**Бобровська Н.В., кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування**

Миколаївський національний аграрний університет

Ринок фінансових послуг є невід’ємною складовою економіки країни, що здійснює вагомий вплив на її економічний та соціальний розвиток, постійно вимагає покращення середовища діяльності фінансових

посередників. Такий ринок не може розвиватися без доступності базових фінансових послуг до основних його споживачів, яким є доросле населення. Доступність для населення фінансових послуг виступає одним із факторів стійкого економічного розвитку суспільства.

Наразі проблема фінансової інклюзії в усьому світі є досить актуальною та досліджується міжнародними фінансовими організаціями і зарубіжними вченими. На важливість фінансової інклюзії у фінансовому секторі вітчизняної економіки наголошує і Уряд України. Так, Міністерство фінансів України затвердило Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року [1]. Дослідження питань фінансової інклюзії в Україні знайшли своє відображення у роботах Л. М. Бондаренко, О. С. Жук, Т.І. Павлюк, О.М. Пахненко, С.В. Науменкової та інших. Разом з тим виклики сьогодення щодо стійкого економічного розвитку суспільства, що зумовлюються політичними, економічними та соціальними чинниками вимагають своєчасних результатів дослідження та пропозицій, що забезпечать розвиток фінансової інклюзії в Україні.

Представники вітчизняного банківського сектора характеризують фінансову інклюзію, як рівний доступ до фінансових продуктів та послуг для населення. Доступність повинна бути забезпечена такими позиціями, як прийнятна ціна, відповідати потребам суспільства, охоплювати населення незалежно від статків споживача та місця його проживання [2].

Міжнародна мережа OECD з фінансової освіти - OECD / INFE визначає фінансову інклюзію як «процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів, включно з фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії» [3].

Платформою для напрацювання ефективних практик підвищення фінансової інклюзії на базі світового досвіду у 2019 році став Другий

Міжнародний «Форум з фінансової інклюзії. Нікого за бортом». Ключовою тезою форуму було твердження, що фінансова інклюзія створює можливості для інклюзивного економічного зростання та підвищення загального добробуту країни та її громадян [3].

Однім із стратегічних напрямків розвитку вітчизняного фінансового сектора, що обрано Міністерством фінансів України також є фінансова інклюзія [1].

Першою стратегічною цілю напрямку «фінансова інклюзія» визначено підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами. Індикаторами виконання діяльності є:

- кількість відкритих базових рахунків/ кількість дорослого населення, цільове значення якого планується 80%; наразі значення цього індикатора становить 63%;

- співвідношення готівки до ВВП, цільове значення - не більше 7,5 %; поточне значення індикатора – 9,5%;

- співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загальної кількості транзакцій - не нижче 85%; поточне значення індикатора – 81,9%;

- співвідношення безготівкових карткових операцій до загального обсягу транзакцій – 65%; поточне значення індикатора – 49,7%.

Друга ціль це посилення захисту прав споживачів фінансових послуг. Індикаторами виконання діяльності цієї цілі є:

- індекс розкриття інформації, включаючи наявність низки вимог до розкриття інформації, цільове значення якого планується 5,0; поточне значення індикатора становить 2,0;

- рівень довіри населення до фінансової системи, цільове значення планується довести до 60%; наразі цей індикатор становить $\approx 10\%$.

Третьою ціллю встановлено підвищення рівня фінансової грамотності населення до 12,5. Сьогодні індекс рівня фінансової грамотності населення становить 11,6 [1].

В умовах сьогодення, що спричинило самоізоляцію людей задля їх убезпечення від коронавірусної інфекції, є наочна демонстрація актуальності та необхідності розв'язання проблем доступності населення у всіх населених пунктах України до базових фінансових послуг, формування їх фінансової грамотності та формування довіри до фінансових посередників, що і формує фінансову інклюзію суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/strategy_fs_2025.pdf
2. Степанюк Є. От лозунгов к делу. Зачем нужна финансовая инклюзия [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/opinion/ot-lozungov-k-delu-zachem-nujna-finansovaya-inklyuziya>.
3. Фінансова інклюзія задля економічного зростання: підсумки Міжнародного «Форуму з фінансової інклюзії. Нікого за бортом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-inklyuziya-zadlya-ekonomichnogo-zrostannya-pidsumki-mijnarodnogo-forumu-z-finansovoyi-inklyuziyi-nikogo-za-bortom>.

**ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬСТВА НА
РІВЕНЬ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ
ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ УКРАЇНИ**

Котикова О.І., д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

Процес формування продовольчої безпеки повинен супроводжується організованим моніторингом за характером змін, їх кількісною і якісною оцінкою з метою підготовки відповідних рекомендацій та управлінських рішень. Система моніторингу має базуватися на поєднанні економічних та соціальних індикаторів з показниками, які відображають результативність діяльності органів державної влади з вирішення проблеми продовольчої безпеки. За результатами моніторингу уповноважені органи виконавчої влади мають приймати рішення щодо змін продовольчого кошика для основних соціальних і демографічних груп населення, а уповноважені органи виконавчої влади мають приймати рішення щодо змін і затверджувати набори харчових продуктів для основних соціальних і демографічних груп населення [1].

В умовах євроінтеграції, що передбачає відкритість внутрішніх та зовнішніх ринків продовольства, необхідним є постійний моніторинг індикаторів продовольчої безпеки домогосподарств, з метою недопущення соціально-гуманітарної кризи та формування відповідної державної політики захисту вразливих груп населення в умовах трансформаційних фінансово-економічних процесів.

Ведучи мову про моніторинг індикаторів продовольчої безпеки слід виділяти рівні, на яких він проводиться: міждержавний (глобальний), національний, регіональний рівень, а також – рівень домогосподарства та індивідууму. Щодо міждержавного (глобального), національного та регіонального рівня – підходи та методики моніторингу детально описані у працях, опублікованих раніше (див. список літератури: 2-6).

Гіпотезою дослідження є припущення про наявність суттєвих диспропорцій у рівні споживання продуктів харчування різними категоріями домогосподарств та вплив на ці дисбаланси економічної доступності продукції. Виходячи з даної тези пропонується проводити оцінку рівня продовольчої безпеки домогосподарств у розрізі категорій домогосподарств за основними показниками економічної доступності та рівня споживання продуктів харчування.

Відтак, завданням дослідження була оцінка сучасного рівня забезпечення продовольчої безпеки домогосподарств України за запропонованою методологією та визначення вразливих категорій домогосподарств за рівнем продовольчого забезпечення.

Встановлено, що за рівнем економічної доступності та споживанням продуктів харчування у домогосподарствах є суттєві розбіжності. За проведеними дослідженнями, вразливими верствами населення щодо забезпечення продовольчої безпеки є:

1) домогосподарства, розміщені у сільській місцевості (грошові витрати таких домогосподарств на продукти харчування менші порівняно з домогосподарствами міських поселень; спостерігаються диспропорції у структурі витрат на продукти харчування зі значним переважанням витрат на хліб і цукор та меншими витратами на м'ясо і молоко при недостатньому споживанні останніх);

2) домогосподарства із чисельністю чотири і більше осіб (рівень харчування в домогосподарствах є недостатнім, а рівня продовольчої безпеки – не досягнуто);

3) домогосподарства з чотирма і більшою кількістю дітей (домогосподарствами компенсують меншу кількість білків тваринного походження підвищеним рівнем споживання білків рослинного походження);

Результати дослідження підтверджують гіпотезу, що на рівень та структуру споживання продуктів харчування значний вплив здійснює економічна доступність продукції: домогосподарства, що проживають у

сільській місцевості, а також домогосподарства з більшим чисельним складом мають значно нижчий рівень доходів порівняно з іншими групами домогосподарств і саме ці домогосподарства характеризуються найнижчою якістю харчування.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на формування стратегічних засад та формування відповідної державної політики захисту вразливих груп населення в умовах трансформаційних фінансово-економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8370-1&skl=7
2. Бабич М.М. Моніторинг та інформаційне забезпечення процесів формування продовольчої безпеки. *Економіка та держава*. 2017. №2. С. 32—36.
3. Бабич М.М. Індикатори продовольчої безпеки України у світовому вимірі. *Економіка і прогнозування*. 2017. №1. С. 108—127.
4. Бабич М.М. Критерії та індикатори продовольчої безпеки на глобальному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С. 56—59.
5. Babych Mykola, Kovalenko Anna. Food Security Indicators in Ukraine: Current State and Trends of Development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol 4. No 1. Pp. 8–15.
6. Kotykova, O., Babych, M., & Semenchuk, I. Monitoring of food security at the regional level. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41, No. 4, pp. 463-473. doi: 10.15544/mts.2019.37

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

Кушнірук В.С., к.е.н., доцент

Донець Т.Є., здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Ефективна зовнішньоекономічна діяльність з експорту аграрної та промислової продукції є чинником, що впливає на збільшення прибутків та рівня рентабельності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. Вона також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України. При цьому необхідно підвищувати якість продукції та її конкурентоспроможність на світових ринках, а саме через диверсифікацію виробництва та запровадження міжнародних стандартів якості продукції.

Метою тез є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Миколаївській області.

У 2018 році зовнішня торгівля на Миколаївщині відзначилася помірним нарощенням обсягів експорту товарів та послуг при скороченні їх імпорту. Тенденція до збільшення обсягів експортної торгівлі, яка спостерігалася в регіоні у 2017р., продовжилася і в 2018 р., імпортової – змінилася на протилежну (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами та послугами
в Миколаївській області, (млн.дол. США)

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
Експорт товарів та послуг	1789,5	1860,3	2584,5	2393,0	2055,0	1828,3	1886,3	2099,5	2267,6
Імпорт товарів та послуг	925,4	1118,5	981,8	1007,1	684,5	626,2	743,5	815,2	764,9
Сальдо	864,1	741,8	1602,7	1385,9	1370,5	1202,1	1142,8	1284,3	1502,7
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,9	1,7	2,6	2,4	3,0	2,9	2,5	2,6	3,0

У 2018р. обсяг експорту товарів та послуг збільшився порівняно з 2017р. на 8% (або на 168,1 млн.дол. США) і склав 2267,6 млн.дол. Імпорт товарів та послуг становив 764,9 млн.дол. і зменшився на 6,2% (або на 50,3 млн.дол.). У порівнянні з 2010р. експорт зріс на 26,7%, імпорт – знизився на 17,3%.

Сальдо зовнішньої торгівлі склалося позитивним у сумі 1502,7 млн.дол. при переважанні експорту товарів та послуг над їх імпортом утрічі (у 2017р. сальдо дорівнювало – 1284,3 млн.дол., а відповідний коефіцієнт – 2,6, у 2010р. – 864,1 млн.дол. та 1,9).

Для структури зовнішньої торгівлі області, як і в попередні роки, характерне значне переважання товарів над послугами. Упродовж 2010–2018рр. товарам належало від 88% до 97%, відповідно послуги складали 12–3%. Зокрема, у 2018р. частка товарів у структурі експорту становила 93,2%, імпорту – 96,7%, відповідно частка послуг – 6,8% та 3,3%.

За даними Державної фіскальної служби України та звітів підприємств, у 2018р. обсяг експорту товарів області становив 2112,7 млн.дол. США і збільшився порівняно з 2017р. на 11,2%, імпорту – 739,7 млн.дол. США і зменшився на 5,4%. Підприємства Миколаївщини у 2018 році забезпечили 4,5% українського експорту товарів та 1,3% імпорту, що відповідало 5 та 13–14 місцям серед регіонів країни.

У порівнянні з сусідніми регіонами (Кіровоградською, Одеською та Херсонською областями) Миколаївщина займала провідні позиції, поступаючись тільки Одещині в імпортній торгівлі (рис. 1).

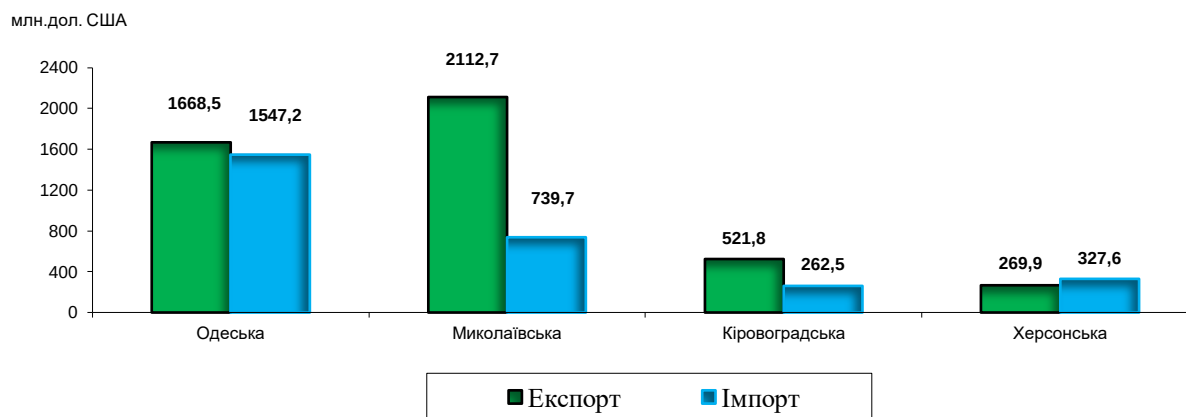

Рисунок 1 – Зовнішня торгівля товарами за окремими регіонами України у 2018 році

Обсяг експортної торгівлі підприємств Миколаївщини у 7,8 раза перевищив аналогічний показник Херсонщини, у 4 рази – Кіровоградщини та на 26,6% – Одещини.

Поряд з цим, із-за кордону підприємства Миколаївщини завезли товарів відповідно у 2,8 та у 2,3 раза більше, ніж Кіровоградщини та Херсонщини. У той же час обсяг імпорту у нашому регіоні більше ніж у 2 раза поступався обсягам імпорту Одещини.

У 2018 році в Миколаївській області кількість суб'єктів, які займалися експортом товарів, помітно скоротилася. У 2018р. на зовнішній ринок виходило 363 підприємства регіону, що на 24 одиниці менше, ніж у попередньому році. При цьому відбулося помітне звуження географії експортної торгівлі – зі 137 у 2017р. до 125 країн у 2018р.

Отже, дослідження стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності є актуальним як для Миколаївської області так і для України та дасть можливість сформулювати концептуальні аспекти ефективної експортно-орієнтованої стратегії розвитку, що підвищить конкурентні позиції товарів та послуг на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Ключник А.В. Стратегічні напрями розвитку експорту аграрних підприємств Миколаївської області. *Агросвіт*. 2011. №19. С. 10–14.

2. Kushniruk V., Ivanenko T. Analysis of trends and prospects for development of export and import of goods and services by enterprises of Ukraine at the regional level. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga, 2017. vol. 3, №5. DOI: [10.30525/2256-0742/2017-3-5-252-259](https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-252-259)

3. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля у Миколаївській області у 2018 році» [за редакцією З. А Лук'яненко]. Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області. 2019. 120 с. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.05.2020).

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Ляшенко Я.В., здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Сьогоднішній світ перейшов на новий етап життя, де головну роль виконує інформація, а також економіка, що будується на ній. Сучасний розвиток інформаційного суспільства безпосередньо пов'язаний з необхідністю збору, обробки і передачі величезних об'ємів інформації, перетворенням інформації у товар, як правило, значної вартості. Це стало причиною глобального переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Поява всесвітньої мережі Інтернет спричинила масштабне зростання міжнародних спілкувань у різних сферах людського життя.

Самі інформаційні технології вимагають складної підготовки, великих первісних витрат і наукомісткої техніки. Їх введення повинно починатися зі створення математичного забезпечення, формування інформаційних потоків у системах підготовки фахівців.

На сьогодні інформаційні технології займають велике місце в нашому житті. Застосування ЕОМ стало буденною справою, хоча ще зовсім недавно робоче місце, обладнане комп'ютером, було великою рідкістю. Інформаційні

технології дали нові можливості для роботи і відпочинку, багато в чому полегшили працю і просто життя кожної сучасної людини. Теперішнє суспільство навряд чи можна уявити без інформаційних технологій

Інформаційні технології дуже швидко перетворилися на життєво важливий стимул розвитку не тільки світової економіки, а й інших сфер людської діяльності. На сьогодні практично неможливо знайти сферу, в якій зараз не використовуються інформаційні технології.

Не можливо оцінити важливість застосування інформаційних технологій у сфері освіти та науковій сфері. Зараз важко уявити собі школу, в якій би не було комп'ютерного класу, існує багато електронних бібліотек, користуватися якими можна не виходячи з дому, що значно полегшує процес навчання і самоосвіти. І при цьому інформаційні технології сприяють розвитку наукових знань.

Сучасні інформаційні технології увібрали в себе лавиноподібні досягнення електроніки, а також математики, філософії, психології та економіки. Утворений в результаті життєздатний гібрид ознаменував революційний стрибок в історії інформаційних технологій, яка налічує сотні тисяч років.

Виробництво і транспорт, банки та біржі, засоби масової інформації і видавництва, оборонні системи, соціальні та правоохоронні бази даних, сервіс і охорона здоров'я, навчальні процеси, офіси для переробки наукової та ділової інформації, нарешті, Інтернет – усюди інформаційні технології. Інформаційна насиченість не тільки змінила світ, а й створила нові проблеми, які не можна було передбачити.

Сучасне суспільство просто переповнене потоками інформації, які безсумнівно потребують обробки. Через це без інформаційних технологій, так само як без енергетичних, транспортних і хімічних технологій, наше суспільство нормально функціонувати не може і не буде.

З розвитком сучасних інформаційних технологій зростає прозорість світу, швидкість і обсяги передачі інформації між елементами світової

системи, з'являється ще один інтегруючий світовий фактор. Це означає, що роль місцевих традицій, що сприяють самодостатньому інерційному розвитку окремих елементів, слабшає. Одночасно посилюється реакція елементів на сигнали з позитивним зворотним зв'язком. Інтеграцію можна було б тільки вітати, якби її наслідком не ставало розмивання регіональних і культурно-історичних особливостей розвитку.

За кілька останніх років соціальні мережі стали найпопулярнішими ресурсами в Інтернеті: сьогодні Facebook, Twitter і LinkedIn у США й Західній Європі – це сайти з мільйонами активних користувачів. Ці ресурси відвідують 75% українських користувачів Інтернету. Приватний сектор відіграє життєво важливу роль у розробці інформаційних і комунікаційних мереж в інформаційному суспільстві. Проте завдання створення передбачуваної, недискримінаційної політики й нормативної бази, необхідної для інформаційного суспільства, лежить на законодавцях та уряді.

Внаслідок глобалізації інформаційних технологій різноманітні суспільні проблеми і протиріччя часто відображаються у вигляді інформаційно-психологічних операцій, або досить популярних на сьогодні - війн. Зараз важко знайти сферу, в якій ще не використовуються інформаційні технології.

Підводячи підсумок, можна сказати, що інформаційні технології глибоко проникли в наше життя і сучасне суспільство, яке не зможе в нинішньому вигляді без них існувати. Сучасне суспільство не можна уявити без інформаційних технологій. Україна може і повинна включитися в процеси правової регуляції Ні-Tech технологій. Це дозволить максимально прискорити інтеграцію нашої країни в еліту світового співтовариства, стимулюватиме інтелектуальні ресурси всередині України і, найважливіше, напевне до цих сфер велику кількість талановитої молоді.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології . — Режим доступу: kunegin.narod/index.html .

2. Кондрашова, С.С. Інформаційні технології в управлінні : Навч. посібник / С.С. Кондрашова . — К. : МАУП, 1998. — 560 с.

3. Отрут, Г.Б. Інформація й суспільство / Г.Б.Отрут // Навколо світу. — 2004. — № 2. — С.23—26.

4. Роберт І. Сучасні інформаційні технології освіти / І.Роберт. — М. : Школа-Пресс, 2004. — 454 с.

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Маменко К.М., здобувач вищої освіти групи Б2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Міжнародні комерційні операції залежно від виконуваних функцій поділяються на основні, котрі здійснюються між безпосередніми учасниками операції, та операції забезпечення (допоміжні, або просування товару), пов'язані з переміщенням товару до покупця. Операції забезпечення здійснюються або безпосередньо самими продавцями (експортерами) і покупцями (імпортерами), або іншими фірмами й організаціями на підставі окремих угод за відповідну винагороду.

Зовнішньоторговельні операції є складовою частиною саме основних комерційних операцій. Вони посідають значне місце в зовнішньоекономічній діяльності та характеризуються великим розмаїттям, оскільки здійснюються за трьома абсолютно різними напрямками: товарним, надання послуг та обмін продуктами інтелектуальної власності [1]. Це дає підстави зазначити, що саме цей вид здійснення зовнішньоекономічної діяльності є найбільш перспективним для подальшого розвитку, як економіки в цілому, так і сільського господарства.

Загальновідомо, що близько 80% зовнішньоекономічних операцій припадає на здійснення зовнішньоторговельних операцій [2]. Економічну сутність торгівлі визначають, по – перше, як перерозподіл результатів людської праці від однієї стадії виробництва до іншої, і, по – друге, як передачу товарів від виробників споживачам.

Зовнішньоторгові операції мінялися й ускладнювалися в міру розвитку зовнішньої торгівлі. Першими операціями, які склалися до появи грошових знаків, були операції обміну. Пізніше, з появою грошей, операції обміну були витіснені операціями купівлі-продажу, котрі переважають і в наші дні. Однак форми і види зовнішньоторгових операцій продовжують розвиватися й вдосконалюватися.

Відповідно до схеми товароруху, а також характеру міжнародно – економічних відносин у міжнародній практиці виокремлюють п'ять основних видів зовнішньоторговельних операцій: експортні, імпорتنі, реекспортні, реімпорتنі та зустрічна торгівля [3]. Найбільш характерними для сільськогосподарських підприємств є наступні зовнішньоторговельні операції (рис. 1)

Рисунок 1 - Структурна модель зовнішньоторговельних операцій в АПК

Докладніше розглянемо зовнішньоторговельні операції, притаманні сільськогосподарським підприємствам.

Експортна операція являє собою діяльність, спрямовану на продажів і вивіз за кордон товарів для передачі їх у власність іноземному контрагенту, це може бути вивіз за кордон як товарів національного походження, так і значною мірою перероблених в країні з метою їх продажу. Експортні операції, як складова частина зовнішньої торгівлі є найважливішим джерелом одержання прибутку сільськогосподарських підприємств. Імпортні операції вчені визначають, як закупівлю і ввіз іноземних товарів для подальшої їх реалізації на внутрішньому ринку своєї країни чи використання підприємством-імпортером.

Зустрічна торгівля - це торговельні угоди, при яких продаж певного виду товарів (послуг) є умовою придбання інших товарів або послуг [4].

Таким чином, зовнішньоторговельні операції охоплюють різноманітні сфери взаємовідносин економічного, фінансового та правового характеру між партнерами, які здійснюються на основі укладання зовнішньоторговельних угод.

Список використаних джерел

1. Друзяка А. Проблемные вопросы экспортно-ориентированной инфраструктуры зернового рынка / А. Друзяка // Хранение и переработка зерна. - 2012. - №10 (160). - С. 19-22.
2. Кьостер У. Основи аналізу аграрного ринку / У. Кьостер; наук. пер. О.Нівьєвський. - К.: Видавництво АДЕФ-Україна, 2012. - 486 с.
3. Олексієнко А.О. Політика державної підтримки сільського господарства в умовах СОТ А.О. Олексієнко // Економіка АПК. - 2010. - №4. - С. 26-30.
4. Штель Н. Я. Експортний потенціал України та її АПК. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=273>

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

ГРОШОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

**Марков А.С., Шолтоян Ю.М., здобувачі вищої освіти гр. ПУА/ 3/2,
Миколаївський національний аграрний університет**

Грошово-кредитне регулювання – сукупність форм, методів і важелів державного впливу на грошово-кредитну сферу. Основні напрями грошово-кредитного регулювання банківської ліквідності, управління державним боргом і регулювання обсягу кредитних операцій, грошової емісії та ризику й ліквідності. Здійснюється за допомогою різних форм, методів і важелів. Наприклад, банківська ліквідність регулюється такими методами: центральні банки деяких розвинутих країн світу, по-перше, регламентують співвідношення між касовими резервами банків і депозитами, між резервними активами і депозитами, між позиками і депозитами. По-друге, банки зобов'язані зберігати певну частку своїх активів у вигляді резерву в центральному банку [1, с.864].

Сутність даної політики полягає в регулюванні обсягу грошової пропозиції для стабілізації економіки. Під час спаду виробництва грошово-кредитна політика зводиться до стимулювання зростання пропозиції грошей, а в періоди високої інфляції – навпаки, до її обмеження.

Грошово-кредитне регулювання здійснюється через монетарну політику, яка залежить від вибору конкретних методів грошового й кредитного регулювання, відповідно до поставлених цілей. Можна виділити два основних варіанти грошово-кредитної (монетарної) політики: політика “дешевих” грошей і політика “дорогих” грошей. Політика “дешевих” грошей – монетарна політика, спрямована на зниження процентної ставки з метою стимулювання ділової активності. Політика “дорогих” грошей – монетарна політика, спрямована на підвищення процентної ставки з метою стримання ділової активності.

Головним суб'єктом монетарної політики держави є центральний банк, який здійснює грошову емісію й регулює грошово-кредитну діяльність комерційних банків. У своїй діяльності центральний банк для регулювання грошової маси застосовує такі методи: 1) операції на відкритому ринку; 2) змінення рівня мінімальної резервної норми; 3) змінення облікової ставки.

Операції на відкритому ринку – найважливіший метод з точки зору регулювання пропозиції грошей. Маневруючи операціями купівлі-продажу своїх цінних паперів, держава отримує можливість реально впливати на динаміку національного продукту – стимулюючи економічне зростання на фазі депресії та стримуючи його при наближенні до спаду.

Змінення рівня мінімальної резервної норми. Змінюючи мінімальну обов'язкову резервну норму, центральний банк також може впливати на кредитні можливості комерційних банків[2. с. 200].

Змінення резервної норми є досить потужним методом монетарної політики, але держава рідко вдається до нього. Це пояснюється тим, що норма обов'язкового резерву впливає на рівень грошового мультиплікатора. Тому навіть незначні коливання цієї норми суттєво впливають на пропозицію грошей. За цих обставин зміни нормативного рівня резервів використовують лише у крайніх випадках. Для простого коригування грошової пропозиції резервну норму, як правило, не змінюють.

Змінення облікової ставки. Облікова ставка – це процент, під який центральний банк надає кредити комерційним банкам. За умови підвищення облікової ставки кредитні ресурси комерційних банків зменшуються, тому позика грошей для функціонуючих капіталів стає дорогою. У комерційних банків погіршуються можливості до кредитування економіки, пропозиція грошей зменшується, а процентна ставка зростає. При зниженні облікової ставки кредитні ресурси комерційних банків зростають, тому позика грошей для функціонуючих капіталів стає дешевою. У комерційних банків поліпшуються можливості до кредитування економіки, пропозиція грошей зростає, а процентна ставка знижується[2. с.201].

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
2. Вечкалов Г. С., Вечкалова Г. Р. Макроэкономика. – СПб.: ЗАО «Издательство “Питер”», 2000. – 208 с.

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ТОРГОВЕЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Недбайло І.І., здобувач вищої освіти групи Б1/2,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Торговельні зв'язки України відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку держави. Географічна та товарна структури експортно -імпоротної діяльності країни змінюються під впливом наслідків світової фінансово-економічної кризи, а також зовнішньополітичних орієнтирів держави. Сьогодні українські товаровиробники почали інтенсивніше освоювати ринки країн Близького Сходу, нових індустріальних країн Азії, налагоджують зовнішньоторговельні контакти з потенційними партнерами в країнах північної Африки [3].

Залучення вітчизняної економіки до світових глобалістських заходів сприяє розширенню можливостей України щодо здійснення торговельних операцій на міжнародних ринках. Але, попри сприятливі ззовні умови для розвитку зовнішньої торгівлі існують і перешкоди внутрішнього характеру –

воєнно-політичний конфлікт на сході країни, погіршення економічних відносин із Росією, кризовий стан економіки держави.

Важливою складовою зовнішньої торгівлі України є нарощування експортного потенціалу країни. Саме він в значній мірі визначає місце країни в міжнародному поділі праці. Його ефективна реалізація залежить від стабільної взаємодії суб'єктів господарювання з історично сформованими зовнішньоторговельними партнерами водночас з перспективами освоєння нових ринків реалізації конкурентоспроможної продукції. Для цього необхідним є встановлення тісних відносин між українськими товаровиробниками та їх торговельними партнерами в інших країнах світу, заснованих на дипломатичних стосунках, міжнародних договорах та угодах, що регулюють різні напрями та аспекти співробітництва [1].

Останні роки зовнішня торгівля в Україні набула здебільшого одностороннього зв'язку, тобто негативне сальдо торговельного балансу свідчить про значне переважання імпорту над експортом в нашу державу і про її здебільшого сировинну складову, а не готову продукцію, як це є у розвинутих країнах світу.

На сьогодні в Україні можна виділити основні десять видів товарів, які експортуються та імпортуються вітчизняними суб'єктами ЗЕД це: чорні метали, вироби з чорних металів, реактори ядерні, котли і машини, зернові культури, жири та олії рослинного або тваринного походження, насіння і плоди олійних рослин, руди, шлак, зола, електричні машини, продукти неорганічної хімії, залишки та відходи харчової промисловості [2].

Отже, зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє важливу роль у формуванні ВВП країни, стимулюванні розвитку економіки України. Відтак, заходи щодо її розвитку посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ та посткризового відновлення економіки. Місце експорту у формуванні економічної динаміки є значним, а отже, він має перетворитися на чинник структурної перебудови вже у коротко – та середньостроковій перспективах.

Список використаних джерел

1. Білоцерківець В. В. Міжнародна економіка. Підручник [Текст] / В. В. Білоцерківець, О. О. Завгородня, В. К. Лебедєва та ін.; За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
2. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2012 році [Текст] : Статистичний збірник / Відповідальний за випуск А. О. Фризоренко. – К., 139 с.
3. Мельник Т. М. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/ed_work/n_7/2.pdf
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

НАПРЯМИ Й ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Оленич К.В.

**здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 051 «Економіка»**

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний період світового розвитку, що характеризується посиленням процесів глобалізації, регіоналізації, зміною структури світового господарства, трансформацією підходів управління, надає підстави вважати, що спостерігається процес інституалізації в області регулювання глобальних проблем. Інституційно цей процес проявляється у появі нових, недержавних

суб'єктів світової політики. Нові суб'єкти міжнародних відносин є наслідком інтернаціоналізації різних сфер світового розвитку і виступають основою для відображення нових глобальних викликів і загроз. На глобальному рівні важливою залишається співпраця й партнерство між державами, міжнародними та громадськими організаціями.

Для міжнародного співтовариства необхідно створювати сприятливі умови щодо функціонування міжнародних форматів, які дозволяють користуватися перевагами глобалізації, забезпечують рівний ступінь захищеності усіх держав від загроз й викликів [1].

Розвиток регіональної політики співробітництва в усьому світі має тенденцію до збереження замкненості кола власників та зовнішньої мімікрії щодо нових інституційних змін та стрімкого опанування неформальними практиками управління регіональними процесами. Така тенденція стала своєрідною паралельною системою управління транскордонної економічної співпраці на рівні регіонів [2].

Гальмування процесів реформ, збереження систем тіньової економіки потребують нових й адаптованих підходів до оцінки внутрішньо-регіональних економічних відносин. В даній предметній сфері передовим напрямом розвитку є застосування кластерного аналізу, який дозволяє виявити особливості формування економічних відносин та горизонтальних економічних зав'язків на рівні регіонів. Суб'єктно-орієнтований напрям розвитку дозволяє виявити особливості регіонального управління за допомогою політики співробітництва з міжнародними економічними організаціями не на основі формальної належності до управлінських інститутів, а на основі реального впливу на специфіку розвитку регіонів.

Функціонування регіональної політики співробітництва у рамках транскордонного співробітництва пов'язане з певними ключовими чинниками як потреби регіонів, зміст політичних перетворень, необхідність поглиблення та підвищення темпів економічного зростання [3].

На сучасному етапі виникає можливість визначити три основні напрями розвитку співробітництва регіональних економічних спільнот та міжнародних економічних організацій через розширення функції політики співробітництва між регіональними адміністративно-територіальними одиницями та міжнародними організаціями. По-перше, це функція консолідації, яка полягає у концентрації навколо центрів державного управління економічним розвитком, або неформальних центрів прийняття рішень як найбільшого числа дієвих представників політики співробітництва, в тому числі бізнесового та культурного характеру [3]. Цей напрям визначає формування неформальної програми умов на регіональному економічному ринку та у відносинах з регіональними економічними об'єднаннями (наприклад, Організацією Об'єднаних Націй із промислового розвитку, Економічної і соціальної комісії для Азії і Тихого океану, Економічної комісії для Латинської Америки і Карибського басейну, Економічної комісії для Африки тощо).

Наступним напрямом є забезпечення лояльності та адаптивності щодо загальнонаціонального економічного процесу [3]. В умовах, коли ці важливі напрями залишаються нереалізованими, регіональні політики співробітництва швидко втрачає контроль над ситуацією, інституційна єдність зменшується, виникають «контр-політики» регіонального співробітництва. Суттєвого значення набуває група напрямів, пов'язаних із критеріями ефективності політики співробітництва, виконання ними певної позитивної діяльності з конкретним результатом. Ці напрями включають широке коло завдань, які висуваються до органів управління на регіональному і місцевому рівні [4]. Серед іншого, це відповідальність за соціально-економічний розвиток та саме в цих напрямках відповідальності та технічного контролю над ситуацією в середині регіону мають прояв оцінки пасіонарності політики співробітництва та їх спроможності [5]. Зазначені напрями в умовах соціально-економічної трансформації є актуальними й суттєвими у практичній реалізації.

Чим більш активною є регіональна політика співробітництва в інформаційному полі, тим більш значущими є її позиції та можливості варіативної міжнародної підтримки [2].

Процес розробки регіональної концепції співпраці з такими організаціями, як Європейська асоціація вільної торгівлі, Європейська економічна зона, Середземноморський союз, Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство, є важливим для розвитку суб'єктів регіональної політики. Слабке представництво громадських підприємницьких структур у регіональній політиці співробітництва не відповідає основним засадам структурних елементів регіональної політики співробітництва країн ЄС. Зв'язок між регіональними політичними відносинами та дієвими персоналіями регіональних політики співробітництва подекуди мають суто формальний зміст та характер, який фіксується на основі посадових інструкцій та обов'язків.

Отже, формування регіональної політики співробітництва може розглядатися з точки зору внутрішньої динаміки розвитку економіки регіонів. Це стосується зміни центральних компонентів. Динаміка зміни регіональної політики співробітництва в умовах кризових станів транскордонного співробітництва відображає їхню детермінованість макроекономічними процесами центрального рівня. Оптимально визначені напрями розвитку співпраці з міжнародними організаціями сприяють вирішенню багатьох питань розвитку держави, регіону, території. Стратегічними напрямками розвитку політики співробітництва з міжнародними організаціями, у майбутньому, мають стати забезпечення рівноправної участі у міжнародних інтеграційних процесах з метою створення умов до економічного зростання галузей та сфер національної економіки. Підвищення рівня співпраці України з міжнародними організаціями доцільно реалізувати за допомогою проєктів із визначеним й максимально ефективним спрямуванням усіх видів ресурсів, у тому числі матеріальних ресурсів. Це дозволить здійснювати швидку й ефективну

адаптацію сфер та галузей економіки до глобальних змін, сприяти розвитку, підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

Список використаних джерел

1. Бакаєва І. Г. Глобальне фінансове управління та регіональне співробітництво. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка. 2018. Вип. 9. С. 63–69.
2. Зубченко Н. І. Регіональне (несвітове) співробітництво держав. Правова держава. 2017. № 17. С. 102 –106.
3. Микитенко В. В. Регіональне співробітництво та ущільнення виробничо-господарської взаємодії в Україні: розбудова каскадних форм регіональних соціально-економічних систем. Економіка. Управління. Інновації. 2017. № 2.
4. Сергієнко Т. С. Регіональна політика країн Вишеградської групи у становленні прикордонної та міжрегіональної співпраці з Україною. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2018. Вип. 29. С. 42–48.
5. Ткачук Л. М. Регіональне співробітництво як чинник розвитку туризму в Південно-Східній Азії. Економічна та соціальна географія. 2019. Вип. 3. С. 201–208.

РОЗВИТОК АГРАРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**Пасемко Г.П., д. держ. упр., професор****Бєсєдіна Г.Є., к.е.н., доцент****Харківський національний аграрний університет****ім. В.В. Докучаєва**

Рентні відносини являється складовою аграрних відносин, у зв'язку з цим їх аналіз повинен здійснюватися в тісному і нерозривному зв'язку з суспільно-виробничими відносинами, що склалися історично.

Аграрні відносини завжди були у центрі уваги економістів різних шкіл економічної теорії [1–6], але, на жаль, в умовах глобальної економіки ці дослідження не носять цілісного характеру.

Інституціональні зміни у визначенні прав приватної власності приводять до зміни у присвоєнні земельної ренти. Під впливом глобалізації загострюються проблема розподілу земельної ренти між країнами, що актуалізує пошук шляхів її розв'язання.

Розвиток продуктивних сил і виробничих відносин, поглиблення міжнародного поділу праці, міжнародна інтеграція й глобалізація економіки не можуть не впливати на умови формування земельної ренти, а отже, і на зміну поглядів щодо її сутності. Положення про те, що ринкову вартість продукту землеробства визначає вартість тих продуктів, які створені на відносно гірших ділянках землі із тих, що обслуговують ринок [3, с.41-51], в сучасних умовах починає викликати сумнів, оскільки реальний рух цін на продукти землеробства на світовому ринку не узгоджується з цією теоретичною конструкцією.

Тривалий час закон формування ринкової вартості продуктів землеробства, згідно з яким ринкова вартість не може бути вищою, ніж індивідуальна вартість продукту, створеного за гірших умов виробництва [4, с. 69], трактувався таким чином, що нібито ринкова вартість всього продукту землеробства за будь-яких умов визначається вартістю продукту на гірших

землях. При такому підході не розмежовувалися граничний очікуваний розмір ціни і її дійсні розміри на ринку. Звісно, деяка частина продукту, створеного на гіршій землі, буде продана на ринку за ціною, що відшкодовує витрати на його виробництво, оскільки вона користується попитом, але це не означає, що за цією ж ціною буде продана і вся інша продукція. Вирішальним чинником впливу на ринкову ціну буде не стільки вартість виробництва на гірших ділянках, скільки питома вага продукції, виробленої на ділянках різної якості.

Вплив вартості продукту, отриманого з гірших земель, на ринкову ціну посилюється в умовах неоднорідності ринкового попиту, оскільки продукція переміщується в ті регіони, де на неї виникає вищий попит і, як наслідок, складаються вищі ціни. Такими привабливими регіональними ринками є великі міста і мегаполіси. Значення регіонального чинника як рентоутворювального фактора зростає в умовах глобалізації економіки, бо разом з нею збільшується строкатість ринку. Значення ж природної родючості землі втрачається через різний рівень продуктивності землеробської праці в регіонах світу, що виражається у вищій віддачі гірших земельних ділянок порівняно з кращими.

Все це має велике значення для України як суб'єкта світового ринку аграрної продукції [1]. В умовах глобалізації регіональні економічні умови ведення аграрного виробництва визначають ситуацію, за якої виробничі витрати на кращих землях, але розташованих в країнах з низьким економічним розвитком, будуть вищими, ніж на гірших землях економічно розвинених країн. У певні історичні періоди розвитку суспільства таке явище було досить помітним, що дало можливість Г. Шторху сформулювати закон, згідно з яким розмір ренти всіх конкуруючих ділянок земель визначається рентою, яка виникла під впливом вартості виробництва продукції на найродючіших ґрунтах [5, с.210-211]. Схожі процеси відбуваються на початку ХХІ ст. Унаслідок глобалізації у світовий ринковий оборот

залучаються продукти, отримані з найкращих земель таких країн, як Австралія, Аргентина, Бразилія, США.

Глобалізація економіки сприяє формуванню тенденції до конвергенції національних і світових цін, при цьому регулятором суспільної вартості дедалі більшою мірою стають світові ціни. Основними детермінантами цих процесів є, по-перше, прогрес у техніці зберігання і транспортування продовольчих продуктів, що здешевлюють їх, по-друге, політика СОТ, спрямована на забезпечення однакових умов торгівлі завдяки знищенню бар'єрів на шляху пересування товарів [2, с.79].

Процеси глобалізації створили умови для формування нових конкурентних відносин, які складаються тепер не лише між суб'єктами національної економіки, а й між економічними суб'єктами різних країн, зокрема і з приводу господарського використання землі та комерціалізації продуктів сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Пасемко Г.П. Державне регулювання аграрних відносин в умовах соціально-економічних трансформацій [моногр.] / Г.П. Пасемко. – Х.: Міськдрук, 2012. – 260 с.
2. Пасхавер Б. Рентний чинник розвитку аграрного ринку // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 72 – 80.
3. Рикардо Д. О покровительстве земледелию / Сочинения : в 4-х т. ; [пер. с англ.]. – М. : Госполитиздат 1955. – Т. 3. – С. 25 – 341.
4. Туган-Барановський М. І. Політична економія / К. : Наук. думка: ІЕ АНУ, 1994. – 264 с.
5. Шторх Г. Курс политической экономии или изложение начал, обуславливающих народное благосостояние: в 3-х т. [пер. с фр. под ред. И. В. Вернадского]. – Т. 1 / Г. Шторх. – С. Пб., 1881. – 487 с.
6. Шпик Н.Р., Рижок З.Р. Наукові аспекти ефективного використання земельних ресурсів // Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва: Серія «Економічні

науки». № 2. – Харків: ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2018. – С. 265-272.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Потриваєва А.І., Литвин К.А., здобувачі вищої освіти гр. ПУА-3/2,
Миколаївський національний аграрний університет**

Управлінська діяльність – сукупність вироблених історичним досвідом, науковим пізнанням і талантом людей навиків, умінь, способів, засобів доцільних вчинків і дій людини у сфері управління.

Управлінська діяльність багатогранна за своїми проявами. Це і люди, і знання, й інформація, і технічні засоби, які утворюють складне комплексне явище. Тільки зважене, збалансоване залучення в дію всіх елементів управлінської діяльності здатне надавати їй раціональності та ефективності.

Рисами державної управлінської діяльності також є: юридична заданість, чіткість і виразність. Тобто, це діяльність, яку відповідні органи державної влади і посадові особи повинні здійснювати, причому так, як вимагається для реалізації компетенції кожного конкретного органу, а в ньому – кожної посади державного службовця. Тому більшість елементів управлінської діяльності не тільки юридично описуються, а й «прив'язуються» до конкретних органів, закріплюються в їх правовому статусі у вигляді процесуальних норм [1].

За своїм предметом, з яким вона нерозривно пов'язана, управлінська діяльність є інформаційною. Інформаційний характер управлінської діяльності виявляється в необхідності постійного одержання, осмислення, систематизації, зберігання, видачі спеціальної і перш за все управлінської інформації. Управлінська діяльність є складним соціально-психологічним явищем з чітко вираженою домінантою волі. Кожна людина, що зайнята нею,

практично постійно здійснює розумові та вольові операції аналізу, оцінювання, прогнозування, вибору, прийняття рішення, підпорядкування і виконання, команди і контролю тощо. Це створює в колективах органів державної влади й органів місцевого самоврядування особливий соціально-психологічний мікроклімат, що активно впливає на свідомість, почуття, життєві орієнтації людини і формує певний тип поведінки і діяльності [2].

Рисами державної управлінської діяльності також є: юридична заданість, чіткість і виразність. Тобто, це діяльність, яку відповідні органи державної влади і посадові особи повинні здійснювати, причому так, як вимагається для реалізації компетенції кожного конкретного органу, а в ньому – кожної посади державного службовця. Тому більшість елементів управлінської діяльності не тільки юридично описуються, а й «прив'язуються» до конкретних органів, закріплюються в їх правовому статусі у вигляді процесуальних норм.

Стадії управлінської діяльності (послідовні етапи її здійснення зі своїм особливим набором форм і методів) мають логічний зв'язок і утворюють у сукупності певний цикл управлінських дій [3].

Виділяють сім стадій управлінського процесу:

- аналіз і оцінювання управлінської ситуації;
- прогнозування і моделювання ситуації;
- розробка правових актів та оргзаходів;
- прийняття правових актів та здійснення оргзаходів;
- організація виконання прийнятих рішень;
- контроль виконання й оперативне інформування;
- узагальнення діяльності та оцінювання нової ситуації.

Форми управлінської діяльності:

- правові (фіксують управлінські рішення й дії, які мають юридичний зміст (встановлення й застосування правових норм)),

- організаційні (пов'язані зі здійсненням певних колективних або індивідуальних дій (оперативно-організаційних і матеріально-технічних операцій)),

- організаційно-правові.

Методи управлінської діяльності (способи й прийоми аналізу й оцінювання управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм, впливу на свідомість і поведінку людей у керованих суспільних процесах, відносинах і зв'язках) поділяють на:

- методи функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування;

- методи забезпечення реалізації цілей і функцій державного управління.

Розробка правових актів і організаційних заходів забезпечує умови взаємодії управлінської ланки й оперативно виконавчого персоналу. Обговорення і прийняття правових актів та здійснення організаційних заходів націлені на втілення в них достатнього потенціалу управлінських впливів. На цій стадії має бути подано об'єктивну характеристику питання, що розглядається; пояснена причиною, що зумовили вибір варіанта рішення; виділено ресурси, достатні для реалізації, встановлено термін вирішення і виконавців; названо очікувані результати і критерії ефективності рішення.

Організація виконання прийнятих рішень охоплює набір процедур, починаючи з їх документального оформлення і завершуючи конкретними діями щодо втілення у життя. Контроль забезпечує підбиття підсумків, зворотний зв'язок і виділення критичних точок. Узагальнення проведеної управлінської діяльності спрямоване на оцінку результатів реалізації рішень, об'єктивну оцінку управлінської ситуації, яка утворилась у результаті управлінських дій [4].

Уміле застосування можливостей стадій управлінської діяльності сприяє її упорядкуванню та кращій реалізації цілей і функцій державного управління.

Менеджмент як сукупність принципів, методів, функцій і форм управління фірмами на Заході відомий в нашій країні давно. Однак ще десять років назад наші фахівці вважали, що його основними цілями є отримання високого прибутку і постійне випередження країн соціалізму по продуктивності праці в інтересах зміцнення позицій імперіалізму.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють цілі та функції державного управління за допомогою управлінської діяльності.

Управлінська діяльність вирізняється інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття та практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати у бажаному напрямі стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку і діяльність людей. Вона має бути здатною відображати соціальну дійсність і все, що відбувається в ній, розкривати наявні в ній ресурси, засоби і резерви, знаходити оптимальні способи її удосконалення і переведення на новий рівень.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: Курс лекций. – 2-е изд. доп. – М.: Омега-Л, 2010. – 584 с. [Електронний ресурс]- Веб сайт.- Режим доступу: <http://library.wksu.kz.ru>.
2. Герчикова І.Н., "Менеджмент: підручник для вузів", - М., ЮНІТІ "Банки і біржі", 1997, (с. 375). [Електронний ресурс]- Веб сайт.-Режим доступу: <https://knowledge.allbest.ru>.
3. Веснін В.Р. "Основи менеджменту", М.: - 1997, (с. 412). [Електронний ресурс]- Веб сайт.-Режим доступу: <https://metod.onat.edu.ua>
4. Одінцева Г.С. Теорія та історія державного управління: Навч. посіб. / Г.С. Одінцева, В.Б. Дзюндзюк, Н.М. Мельтюхова та ін. – К.: Видавничий дім Професіонал, 2008. – 288 с. [Електронний ресурс]- Веб

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Пуківська О.Я. – здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Сьогодні відбуваються великі дискусії щодо переваг глобалізації. Однак сучасний стан розвитку цього процесу ставить перед людством нові виклики, які потрібно вирішити, а не просто дати оцінку - «добре» чи «погано». Глобалізація - це неминучий процес, який потребує системних змін як організаційно, так і психологічно.

За визначенням В. М. Лукашевич, глобалізація - це об'єктивний соціальний процес, суть якого полягає у зростаючій взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік, національних політичних та соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини та середовища. З цього визначення можна відрізнити ще одну область глобалізації - політичну глобалізацію (злиття різних політичних систем в одну з подальшою її універсалізацією) [3].

За словами співробітників МВФ, глобалізація - це історичний процес, результат людських інновацій та технологічного прогресу. Це результат зростаючої інтеграції економік у всьому світі, особливо внаслідок транскордонного руху товарів, послуг та капіталу. Цей термін часто використовується для позначення транскордонного руху людських ресурсів (робочої сили) та знань (технологій). Існують також більш широкі культурні, політичні та екологічні аспекти глобалізації [3].

Основні особливості процесу глобалізації:

- взаємозалежність національних економік та їх взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів за межами національних кордонів;
- фінансова глобалізація - зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;
- послаблення спроможності національних держав формувати незалежну економічну політику;
- розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталу, трудових ресурсів;
- створення інститутів міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;
- прагнення світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування [1].

На галузевому рівні глобалізація визначається тим, наскільки конкурентоспроможність компанії в межах галузі в даній країні взаємопов'язана з її конкурентоспроможністю в іншій країні. Чим більше глобалізована галузь, тим більше переваг отримує компанія від своїх технологій, виробничого процесу та бренду. Глобалізовані галузі мають тенденцію домінувати на кожному ринку з однаковим набором глобальних компаній, які координують стратегічні дії у всіх своїх країнах діяльності.

Глобалізація - це не нове явище, але на сучасному етапі воно набуло якісно нової форми та надзвичайно широкого розмаху. Неможливо залишатися осторонь цього процесу. Однак слід зазначити, що глобалізація може мати різні наслідки, залежно від готовності та обізнаності певної спільноти про сучасний етап еволюції.

Глобалізація - це загальний процес, в рамках якого відбуваються окремі напрями глобалізації, тобто об'єднання, злиття, споріднення та економічна, політична, соціальна, правова, екологічна, військова та інші системи різних країн зі створенням єдиного глобалізованого простору з стандартизованими та

універсальні правила поведінки. З вищесказаного зрозуміло, що глобалізація сприяє розвитку країни, оскільки вона відкриває рівним можливостям її населення для доступу до великої кількості інформації та знань; відбувається більш вільний потік інновацій та технологій; також обмінюються кваліфікаціями в результаті співпраці над спільними проектами тощо [2].

Таким чином, глобалізація потребує інституційних змін не заради змін, а для побудови ефективної інфраструктури з достатньо високим ступенем формалізації суспільних відносин для успішної адаптації до умов постіндустріальної глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Філіпенко А.С./Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. 2017. – 670с.
2. Козак Ю.Г./Світова економіка: навч. посібн./За ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвінової – К.: центр учбової літератури, 2015. – 328с
3. Лук'яненко Д.Г./Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія. –К.: КНЕУ, 2011 – 538с

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

**Сизоненко Ю. С. – здобувач вищої освіти групи Ф- 2/1, обліково-
фінансовий факультет, МНАУ**

Здатність здійснення швидкого та безперебійного перевезення завжди займала важливе значення протягом усього розвитку людства. Логістика є порівняно новим напрямком в виробничо-господарської і економічної

діяльності суспільства. Під цією системою розуміється доставка необхідних товарів в призначене місце, в заздалегідь узгоджені терміни, в призначеному стані і за прийнятною ціною. [1].

Транспортні процеси або логістика часто впливають на всі фактори людської діяльності. Зв'язок логістики з усіма життєвими явищами визначається тим, що об'єктами в логістичних системах є природні, людські, фінансові та інформаційні ресурси.

У період глобалізації світової економіки формуються міжнародні стандарти функціонування логістичних систем. Всі організаційні проблеми належного стандарту обслуговування клієнтів забезпечуються шляхом орієнтації сервісу логістики для виконання показників початково-базового рівня: доступності, функціональності, надійності.

Виділяються наступні функціональні розділи і області логістичного напрямку: логістика запасів, транспортна логістика, закупівельна логістика, збутова логістика (розподільча), логістика виробничих процесів, логістика складування, інформаційна логістика.

Виділяють такі методологічні принципи логістики:

	Принципи логістики	Опис
1	Системний підхід	Розгляд всіх елементів в логістичній системі для досягнення поставленої мети.
2	Принцип інтегративності	Особливість досягнення цільових результатів на основі взаємозв'язків складових її елементів.
3	Принцип цілісності	Доведення керуючих впливів на всі структурні елементи логістичної системи на основі інформаційного забезпечення.
4	Принцип логістичної координації	Необхідність досягнення узгодженої, інтегральної участі всіх учасників логістичної системи.
5	Принцип глобальної оптимізації	Необхідність узгодження локальних цілей функціонування елементів системи.
6	Принцип ефективності	Здатність логістичної системи при розвитку ринкових відносин, виробничих технологій.
7	Принцип тотальних витрат	Облік всіх витрат управління матеріальними і, пов'язаними з ними, інформаційними і

		фінансовими потоками в логістичному ланцюзі.
8	Принцип конкретності	Чітке визначення кінцевого результату як цілі відповідно з технічними, економічними та іншими вимогами.
9	Принцип стійкості і адаптивності	Стійкість в роботі логістичної системи.
10	Принцип гнучкості	Реалізація стійкості і адаптивності шляхом вбудовування в логістичну систему механізмів, які дають можливість прогнозувати тенденції.
11	Принцип комплексності	Здійснення контролю за виконанням задач, що стоять перед різними логістичними структурами.
12	Принцип формування інфраструктури	Вимога забезпечення логістичного процесу технічною, економічною, організаційною і т.д.
13	Принцип надійності	Забезпечення безпеки руху потоків.
14	Принцип конструктивності	Забезпечення коригування та виявлення деталей всіх операцій.
15	Принцип загального управління якістю	Забезпечення надійності функціонування і високої якості роботи елементів в логістичній системі.
16	Принцип превентивності	Націленість логістичного управління на попередження відхилень та усунення несправностей і їх негативних наслідків.

Таблиця 1 – Сформовано автором за даними джерела [2].

Складність глобальної логістики полягає в тому, що при виході на світовий ринок, компанії повинні вміти гнучко реагувати на постійно мінливі запити споживачів і здійснювати логістичний сервіс на оптимальному рівні. Саме виживання в конкурентній боротьбі і прагнення до зростання служить стимулом для компаній в розвитку міжнародних операцій. У той же час, сам розвиток виробничих потужностей і нових технологій полегшує глобалізацію господарської діяльності.

На макроекономічному рівні також діють фактори, що стимулюють глобалізацію. Наприклад, економічне зростання більшості країн світу, лібералізація їх економічних процесів, ефективне функціонування систем

логістики, поліпшення інфраструктури світової логістики, поява зон вільної торгівлі, а також нових технічних і технологічних процесів.

Всі перераховані фактори не діють і не працюють один без одного. Разом вони грають істотну роль в розвитку міжнародної логістичної системи. Цей фактор є однією з рушійних сил глобалізації та відображає тенденції, які діють в економіці.

Глобалізація логістичних систем дозволяє:

- усувати перешкоди і обмеження;
- впливати на міжнародний товарний обмін;
- підтримувати діяльність ТНК [3].

Таким чином, з'явилося поняття міжнародної логістичної системи, під яким розуміють сукупність інтегрованих логістичних операцій, що виконуються в міжнародному масштабі. Саме процес глобалізації світової економіки призвів до появи глобальних міжнародних логістичних систем, які сприяють виходу підприємств на зовнішні ринки з впровадженням міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Економіка логістичних систем : монографія / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнека та ін. ; за заг. ред. Є. Крикавського та І. Кубіва. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", 2015. – 596 с.
2. Л.С.Федоров, Общий курс логистики – М.:КНОРУС, 2016. 220с.
3. Сивак Р.Б. Глобальна логістика у забезпеченні сталого розвитку світового господарства /Р.Б. Сивак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 12. – С. 26–29.

Науковий керівник – Мельник І. О., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ І ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

Слюсар Я.І., здобувач вищої освіти групи Ф2/1 ТЕК

Миколаївський національний аграрний університет

Інтеграція України і її підприємств у світове господарство потребує спеціальних норм і правил, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність і вони втілені в системі законодавчих актів, таких, як: Закон України «Про іноземні інвестиції», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про єдиний митний тариф», «Про захист іноземних інвестицій», «Про квотування і ліцензування», «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», «Про формування валютних фондів України», Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» та ін.

Особлива увага серед законів, які регулюють участь України в міжнародних економічних відносинах, надається Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Головна мета закону - забезпечення правового регулювання всіх видів зовнішньоекономічної діяльності, включаючи зовнішню торгівлю, економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію і кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки; економічні зв'язки в галузі будівництва, транспорту, експедиторських, страхових, розрахункових, кредитних та інших банківських операцій; надання різних послуг.

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності в законі поділені на 6 груп: фізичні особи та іноземні громадяни, особи без громадянства, особи, які мають громадянську правоздатність; юридичні особи, зареєстровані як такі; об'єднання фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно закону України, але які мають постійне місце проживання на її території; іноземні суб'єкти господарської діяльності; спільні підприємства з

участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності; інші суб'єкти господарської діяльності.

Функції зовнішньоекономічної діяльності є дуже різноманітними. До них належать:

- експорт та імпорт товарів, капіталів, робочої сили;
- надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, освітня кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності, міжнародні фінансові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;
- спільна підприємницька діяльність;
- організація і здійснення діяльності при проведенні виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів;
- товарообмінні операції;
- операції з придбання, продажу та обміну валюти на валютних біржах і на міжбанківському валютному ринку.

Згідно з діючим законодавством, регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється на двох рівнях. Перший представлений органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, до числа яких входить Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Національний банк.

Другий рівень складають органи місцевого управління зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють свою діяльність в місцевих районах та областях, до складу яких входять місцеві ради народних депутатів України, їх виконавчі і розпорядчі органи, територіальні підрозділи органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Схема здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності представлена на рисунку 1.

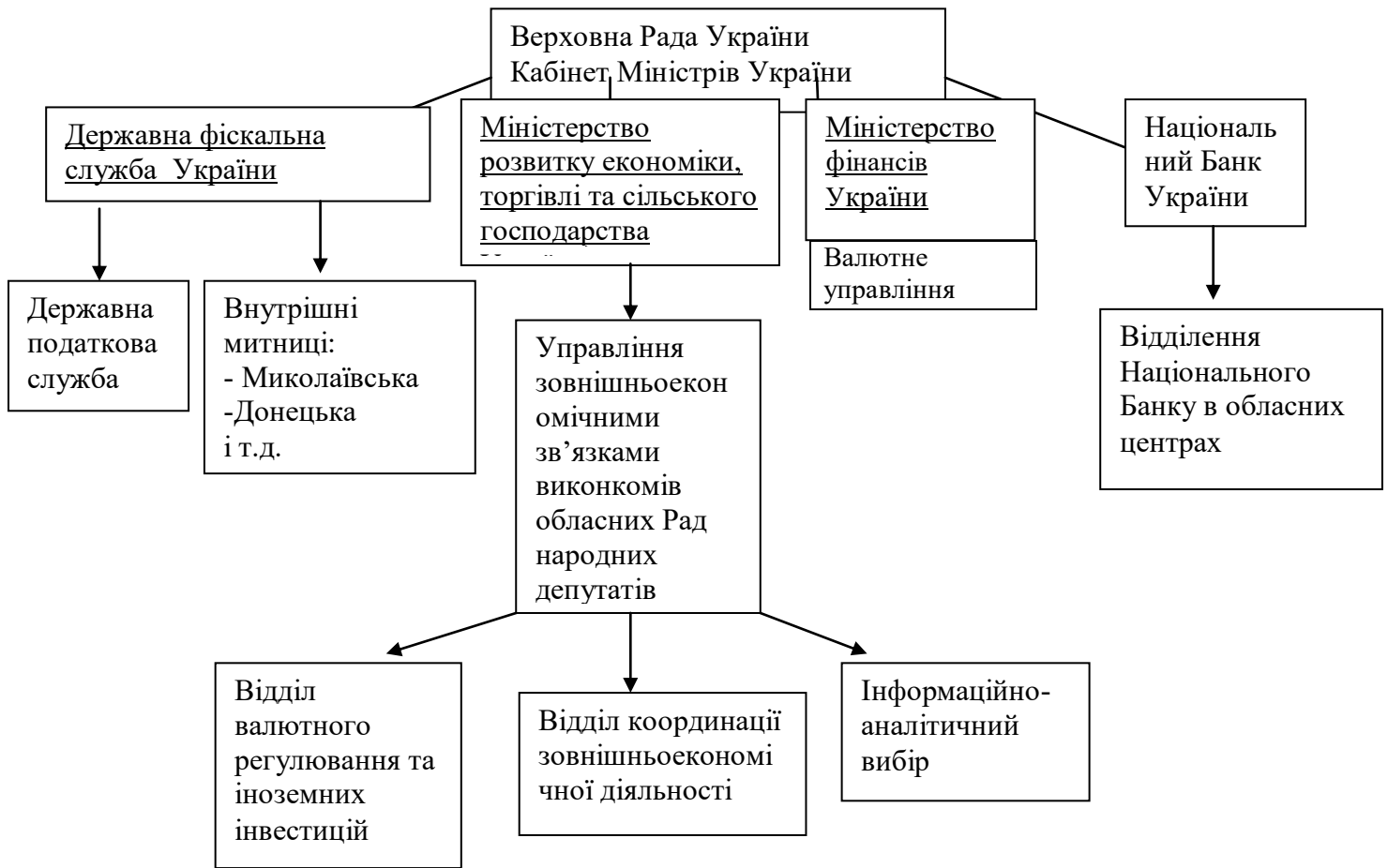

Рис. 1. Схема організаційного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні

Всі держави світу різними засобами регулюють свою зовнішньоекономічну діяльність. Державне регулювання міжнародної торгівлі проявляється в зовнішньоекономічній політиці держави, направленої на стимулювання чи обмеження експорту або імпорту товарів.

Науковий керівник – Мельник І. О., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

**Тарасюк О.О., Касабян С.В., здобувачі вищої освіти гр.ПУА-3/2,
Миколаївський національний аграрний університет**

Як об'єктивна реальність управління є суспільним явищем, притаманним усім країнам на будь-яких етапах людської цивілізації. За часом виникнення управління передують виникненню перших державних утворень. Основні риси владно-розпорядчої діяльності притаманні ще історичним періодам первісної доби, коли основою влади були кровна родинність, традиції, звичаї, вірування племені. А вже на той час головним завданням влади (глави роду чи старійшини) було життєзабезпечення племені, а соціальні цінності полягали в задоволенні інтересів більшості громади в цілому. Тому генезис управління в соціальних спільнотах розглядається як історичне виокремлення особливого виду діяльності з групової сумісної праці людей [1].

Багатоаспектність такого складного суспільного явища, як «управління» зумовлює наявність у спеціальних наукових і навчальних виданнях значної кількості визначень цього поняття. Одночасно звертає на себе увагу те, що вони не є суперечливими, їх різноманітність залежить від того кута зору, під яким розглядається управління тим чи іншим автором, того аспекту, що при цьому обрано за пріоритетний [2].

Тому узагальнення наявних варіантів визначення поняття «управління» доцільно здійснити за наступними переважаючими підходами:

1. Загальний: організація діяльності відповідно до вимог об'єктивних законів; наука і практика керівництва організаціями; наука і мистецтво, в якому поєднується об'єктивне й індивідуальне; організація і реалізація цілеспрямованих впливів; організація та координація діяльності з використання ресурсів з метою досягнення бажаного результату; механізм, що реалізує систему інтересів усіх учасників виробництва: суспільних, колективних, індивідуальних.

2. Функціональний: цілеспрямована координація суспільного відтворення; планування, організація, мотивація праці і контроль; планування, організація, управління персоналом, мотивація та контроль; цілеспрямований вплив на колективи людей з метою організації та координації їх діяльності.

3. Процесуальний: процес діяльності, прийняття і реалізація управлінських рішень; процес або форма діяльності, що передбачає керівництво певною групою людей при орієнтації її на досягнення мети організації; особистий вплив керівника на поведінку інших для досягнення тієї чи іншої мети (тобто пошук відповідних управлінських рішень, їх реалізація і контроль ефективності); усвідомлена цілеспрямована діяльність людини, за допомогою якої вона упорядковує і підкоряє своїм інтересам елементи зовнішнього середовища – суспільства, живої та неживої природи, техніки; системна, конкретна практична діяльність із свідомої організації всього суспільного виробництва на всіх стадіях його поширеного відтворення; цілеспрямований вплив на об'єкт управління для зміни його стану або поведінки відповідно до змінюваних обставин.

4. Суб'єктно-об'єктний: упорядкування, регулювання будь-якої системи за умов змінювання внутрішнього середовища; цілеспрямована взаємодія між суб'єктом і об'єктом у системі управління, виступає елементом організації процесу досягнення мети, вирішення завдань; усвідомлена діяльність людей, спрямована на створення оптимальних умов функціонування об'єкта; діяльність органів і кадрів управління щодо впливу на керований об'єкт за допомогою обраних методів для досягнення поставленої мети.[2]

Список використаних джерел

1. http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/5d5407e7-f2ef-4ec4-8f8a-42c075c9ffc9.pdf
2. <https://studfile.net/preview/5437063/page:5/>

Науковий керівник – Альбещенко О.С. кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ярославський А.О., аспірант,

кафедри бухгалтерського обліку

Вінницького національного аграрного університету

Останнім часом все більше досліджень в Україні та світі присвячується питанням визначення та особливостей економічної безпеки. Насамперед, це пов'язано з погіршенням сталого та стабільного розвитку і функціонування вітчизняних підприємств, відсутності сприятливих умов для ведення та підтримання ефективної підприємницької діяльності, що викликано економічною нестабільністю, наявністю протиріч у законодавчій базі та кризовими явищами.

Вирішенням проблем оцінки економічної безпеки підприємств у своїх працях займаються такі автори: Гнилицька Л.В., Іванова Н.С., Карачина Н.П., Слободяник Т.М., Чаговець Л.О. та ін.

Дослідженню підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємств.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні задачі:

— систематизувати підходи вчених до оцінки рівня економічної безпеки підприємства;

—проаналізувати існуючі методики до оцінки рівня економічної безпеки підприємств.

У теорії та практиці існує низка методів, за допомогою яких здійснюється оцінка рівня економічної безпеки. Зокрема, І. О. Бланк пропонує здійснювати аналіз фінансової безпеки підприємства застосовуючи методи горизонтального аналізу, вертикального аналізу, порівняльного аналізу, аналізу фінансових коефіцієнтів (аналіз фінансової стійкості, платоспроможності, оборотності активів, оборотності капіталу та рентабельності) та інтегрального фінансового аналізу (система інтегрального аналізу по моделі Дюпона, система СВОТ-аналізу фінансової безпеки, об'єктноорієнтована система інтегрального фінансового аналізу та портфельний аналіз) [1, с. 122].

Т. Б. Кузенко, О. Ю. Литовченко застосовують такі підходи до оцінки економічної безпеки підприємства як: індикаторний, який включає, на думку авторів, методи інтегральної оцінки фінансової безпеки на основі аналізу можливості банкрутства (модель Альтмана, модель Ліса, метод Депаляна, модель Таффлера, модель Спрингейта, модель Терещенка) та метод балів; ресурсно-функціональний підхід (за складовими фінансової безпеки); за критерієм мінімізації сукупного збитку, що наноситься безпеці; за критерієм достатності обігових коштів для здійснення господарської діяльності [2, с. 139–150].

В. В. Орлова у своїх дослідженнях виділяє дві основні групи методів і моделей оцінки й аналізу економічної фінансової безпеки підприємства: методи і моделі безпосередньої оцінки фінансової безпеки (рейтингова модель оцінки фінансової безпеки, модель експрес-оцінки фінансової безпеки, модель оцінки фінансової безпеки Ж. Депаляна, модель оцінки економічної безпеки підприємства в розрізі його економічної безпеки, економетрична модель оцінки фінансової безпеки підприємства, методи програмно-цільового управління і розвитку для оцінки фінансової безпеки, експертна модель оцінки економічної безпеки, модель аналізу економічної

безпеки на основі СТЕП-аналізу, модель аналізу фінансової безпеки на основі SWOT і SPACE аналізу) та методи аналізу фінансової безпеки на основі оцінки схильності підприємства до банкрутства [3, с. 41–51].

Такі автори як Г. О. Портнова та В. М. Антоненко розглядають лише два методи оцінки фінансової безпеки: індикаторний та ранговий (метод інтегральної оцінки фінансової безпеки) [4, с. 352].

О. Ю. Амосов виділяє три підходи до оцінки рівня фінансової безпеки, а саме: індикаторний, програмно-цільовий (інтегральної оцінки) та ресурсно-функціональний [5].

М. О. Кокнаєва досліджує наступні методи оцінки фінансової безпеки підприємства: індикативний, економіко-математичний та ресурсно-функціональний метод [6].

Проведений аналіз літературних джерел дав змогу встановити, що переважна більшість науковців, які досліджували питання оцінки фінансової безпеки підприємства, не застосовують розподіл методів оцінки на групи і не здійснюють їх класифікацію за певними ознаками, виділяючи у свої роботах лише набір методів чи підходів, за якими, на їх думку, варто оцінювати рівень фінансової безпеки.

Отже, оскільки на основі результатів економічної оцінки відбувається прийняття рішень, до її методичного забезпечення ставиться ряд серйозних вимог, зокрема: потрібно забезпечити високий рівень достовірності методик оцінювання; результати оцінювання мають відображати реальний стан речей в діяльності підприємства; отримані результати за однією методикою необхідно порівнювати з результатами іншої; методика оцінки повинна бути простою у використанні і містити невелику кількість показників; при розробці методичних підходів оцінки механізму економічної безпеки обов'язково слід враховувати галузеві особливості діяльності підприємства тощо.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
2. Кузенко Т.Б. Фінансова безпека підприємств / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 300 с.
3. Орехова К. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / К. В. Орехова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2014. – Вип. 1. – С. 131–146.
4. Портнова Г. О. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Г. О. Портнова, В. М. Антоненко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 345–355.
5. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки фінансової безпеки підприємства / О. Ю. Амосов // Економіка підприємства. – 2012. – № 1. – С. 8–13.
6. Кокнаєва М. О. Особливості формування методичного інструментарію дослідження фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств / М. О. Кокнаєва // Економічний часопис-XXI. – 2012. – №5–6. – С. 53–55.

СЕКЦІЯ 4**ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ****СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОБОЧОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ****Арзуманова К.Р., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2****Миколаївський національний аграрний університет**

Питання міграції робочої сили є досить актуальним на сучасному етапі розвитку України. Зрештою, міграція робочої сили як економічне явище є одним із факторів становлення суспільства, яке безпосередньо впливає на його формування та функціонування. Сьогодні трудова міграція стала одним із головних рушіїв соціально-економічної трансформації та розвитку в усіх регіонах України. Саме тому ця тенденція спонукає до вивчення особливостей та проблем трудової міграції в Україні.

Основні завдання цієї тези – проаналізувати тенденції розвитку та зміни сучасних міграційних процесів в Україні, охарактеризувати залежність трудової міграції від правових норм законодавства України, порівняти тенденції природного руху та демографічної ситуації та їх взаємозв'язок з робочою силою в Україні, гендерну нерівність у міграційних процесах та розробити можливості оптимізації окреслених проблем [2].

Значний внесок у розробку основних положень щодо нормативно-правових аспектів трудової міграції, зробили такі вітчизняні вчені, як: І.Гнибіденко, С. Гриневич, О. Заклекта, А. Кравченко, О. Малиновська, І. Реліна, Ю. Римаренко, О. Піскун, В. Новик та ін.

Зовсім недавно населення країни складало 52 мільйони осіб. Але не секрет, що кількість українців швидко зменшується і протягом багатьох років в Україні міграція робочої сили не ослабла.. Наприклад, в Італії для більшості наших співвітчизників пропонується «хатня» робота, в Іспанії вони

займаються сільським господарством. Крім того, західні компанії постійно підбирають до себе високоякісних фахівців з самих різних питань. Відомо, що конкретні корпорації «спостерігають» за випускниками окремих університетів, особливо у великих регіональних центрах. Найкращі випускники отримують від них пропозиції роботи і зазвичай використовують таку можливість. Тому в країни близького зарубіжжя здебільшого виїжджають працівники робочих професій - шахтарі, слюсарі, будівельники, водії, сільськогосподарські робітники, а також молоді люди, які мають робочу освіту та сподіваються працювати у сфері послуг. До розвинених західних країн мігрують висококваліфіковані фахівці (учені, ІТ-спеціалісти, перекладачі, медичні працівники) [1].

І це, звичайно, послаблює трудовий потенціал України. Так, незважаючи на безробіття, в країні зараз не вистачає ІТ-фахівців. В інших сферах професіоналів знайти також не так просто: найчастіше вони намагаються виїхати на постійну роботу за кордон. До 2050 р. експерти прогнозують, що населення в нашій країні скоротиться до 35 мільйонів. Це означає, що через кілька років, коли наша країна повністю вийде з кризи, а кількість вакансій швидко зросте, на ринку може виникнути дефіцит робочої сили.

Основними негативними наслідками трудової еміграції для України є наступні: втрата найбільш конкурентоспроможної частини власних трудових ресурсів; посилення тиску на національний ринок праці внаслідок конкуренції, яку місцевій робочій силі створюють іноземні громадяни; уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу з причини численної інтелектуальної еміграції українських вчених за кордон; втрата Україною іноземної валюти, експортованої емігрантами як власних заощаджень; розповсюдження випадків зловживань та шахрайства з боку приватних агентств зайнятості; виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни у зв'язку зі збільшенням нелегальної еміграції українців; використання наших громадян за кордоном на

низькокваліфікованій, важкій роботі зі шкідливими умовами праці, наявність випадків їх дискримінації та експлуатації місцевими роботодавцями; продовження відстороненості трудових мігрантів від сім'ї, можливість потрапляння у воєнні конфлікти і навіть загибель; збільшення злочинності та соціальної напруженості в суспільстві через міжетнічні конфлікти, численні порушення правил оформлення документів на перебування та проживання іноземцями, використання України як транзитної території для подальшої еміграції до розвинених західних країн [3].

Таким чином, процес міграції робочої сили в Україні є складним питанням, яке потребує постійного перегляду та вдосконалення. Необхідно намагатися знайти нові підходи до вирішення проблем сучасної міграції процесів в Україні, робити певні припущення та прогнози, намагатися впроваджувати нові ідеї в міграційну політику країни, результатом якої було б забезпечення гідного середовища проживання в Україні її мешканцям та переселенцям.

Список використаних джерел

1. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. - Х. : Право, 2010. - 448 с.
2. Уляницька О.В. Проблеми безробіття та трудової міграції українців//Актуальні проблеми економіки: - 2014 - №8.
3. Довжун Б.Актуальне регіональне дослідження трудової міграції // Україна: аспекти праці. – 2017. - №3.

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Богач В.О., здобувач вищої освіти групи Б1/2,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним із негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції. Усі країни світу прикладають багато зусиль для подолання даного явища, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Тому безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства [2].

Мета роботи – дослідити стан безробіття в Україні, виявити основні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Фінансово-економічна криза, що спостерігається протягом останніх років, ще більше загострила проблеми зайнятості та безробіття. В першу чергу, це проявилось у зменшенні частки економічно активного населення працездатного віку.

По-перше, поняття «рівень безробіття» та «рівень зареєстрованого безробіття» не є однаковими. Лише 22% усіх безробітних звертаються з проханням надати роботу до Державної служби зайнятості. Тобто статус зареєстрованого безробітного має тільки кожен 5-й безробітний українець, а відтак кількість безробітних є набагато більшою за кількість зареєстрованих безробітних. Саме тому робити висновки щодо стану ринку праці та рівня безробіття на основі зареєстрованих безробітних є неправильним.

По-друге, зростання кількості зареєстрованих безробітних у грудні порівняно з листопадом на 17% є традиційним сезонним явищем. Ключовим драйвером сезонності є щорічне зростання зареєстрованих безробітних у сільській місцевості до пікових значень саме в зимовий період. Переважна більшість сільського населення залучена у сектор сільського господарства, що має сезонний характер. А відтак із закінченням сезону польових робіт, такі працівники схильні ставати на облік до Державної служби зайнятості на

період тимчасового безробіття до початку нового сезону польових робіт. Це і призводить до такого помітного збільшення кількості зареєстрованих безробітних у кінці року [5].

Так, як безробіття є макроекономічною проблемою, то нашу думку саме наступні чинники формують його:

- 1) зрушення в економіці, що призводять до великих змін у структурі й кількості попиту на робочу силу;
- 2) зниження темпів економічного розвитку спричиняє зменшення кількості робочих місць, порушення збалансованості кількості працівників і кількості робочих місць;
- 3) недостатній сукупний попит;
- 4) інфляція викликає скорочення реальних доходів населення, що викликає збільшення пропозиції зі зменшенням попиту на робочу силу;
- 5) сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу [1];

За методологією МОП рівень безробіття в Україні зростає, та відображений темп зростання не відображає реальної ситуації, зважаючи на об'єктивні проблеми щодо статистики безробіття в Україні, які не дозволяють оцінювати реалії безробіття в Україні: неможливо врахувати осіб, які втратили "надію на працю" в Україні, які не стоять на обліку в службі зайнятості; статистика не враховує часткову зайнятість; тих, хто примусово знаходяться у відпустках з ініціативи адміністрації, вважають зайнятими; неправдива інформація з позицій безробітних. Велика кількість працівників працюють без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати по безробіттю, й задіяний в тіньовій економіці.

Проблема безробіття - одне із найважливіших питань в Україні. І оскільки повністю вирішити цю проблему неможливо, то в Україні повинна проходити активна державна політика, яка б знизилася його рівень. Можна виділити ряд основних напрямів, впровадження яких сприятиме зменшенню негативних соціально-економічних наслідків безробіття:

- залучення населення до підприємницької діяльності та її фінансування;
- надання допомоги безробітним;
- проведення перепідготовки працівників, що втратили роботу;
- забезпечення стабільного фінансування;
- підвищення якості освіти, що дасть змогу отримувати у кінцевому результаті справжніх майстрів своєї справи.

Список використаних джерел

1. Ткаченко Є.О. Безробіття та проблеми сталого розвитку сільських територій України / Є.О. Ткаченко // Молодий вчений. — № 9 (49). — С. 567—571.
2. Кифяк В. І. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні [Електронний ресурс] // — Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/19.pdf
3. Мельничук Л.С. Основні проблеми зайнятості населення України // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". — 2012. — Т. 189, № 177(Серія: Економіка). — С. 105—108.
3. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Скільки українців заробітчани працюють за кордоном [Електронний ресурс] // Ділове інтернет видання Волині "Конкурент". — Режим доступу: <https://konkurent.in.ua/news/ukrayina/11830/skilki-ukrayinciv-zarobitchan-rasyuyut-za-kordonom.html>
5. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття // Економіка і регіони. — 2009. — № 2. — С. 110—113.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Василенко М.Ю., здобувач вищої освіти групи Б 3/2

Миколаївський національний аграрний університет

Несприятлива демографічна ситуація в Україні, насамперед різке зменшення народжуваності, пов'язані із загостренням проблем функціонування сімей як осередків відтворення населення, зниженням їхнього демографічного потенціалу. Особливо гостро ця проблема проявляється у сільській місцевості. На народжуваність впливає багато так званих непрямих детермінант: соціальні, економічні, культурні й екологічні чинники. На їх динаміку впливають, в свою чергу, й інші чинники, найбільше значення серед яких в Україні мають соціально-економічні, оскільки їхня дія на дітородну активність опосередковується світоглядними й аксіологічними феноменами. Найнегативнішою демографічною тенденцією в Україні в період суспільно-економічних трансформацій стала відсутність економічного забезпечення відтворення населення в цілому та в сільській місцевості зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемам демографії та факторам, що на неї впливають присвячено багато праць українських науковців, зокрема, таких, як І.К. Бондар, В. Гошовський, О.П. Сологуб, Л.С. Дорошенко, Н. Мірко, В.М. Медков, Е. Лібанова, С. Пирожков, В.С. Стешенко, А. Романюк, А. Шаповал та ін. [1]. Проте, негативні тенденції в демографічній ситуації, зокрема у сільській місцевості, в Україні зумовлюють необхідність дослідження причин та наслідків демографічної кризи для української держави і населення України, мінімізації її негативних наслідків та пошук напрямів покращення демографічної ситуації.

Сучасна демографічна ситуація в Україні характеризується глибоким порушенням демографічних процесів. Скорочення чисельності населення обумовлено кількома чинниками. Найвагоміший із них – скорочення

природного приросту населення, рівень якого із 1999 року зменшився у 9,3 раза. Інтенсивність природного скорочення сільського населення вища, ніж міського. Показник смертності сільських жителів у 1,7 раза перевищує міський. У містах більш значні масштаби природного скорочення населення властиві чоловікам, а в селах – жінкам.

В основі динаміки зменшення населення – низька народжуваність. Сучасні параметри народжуваності в Україні в 1,8 раза нижчі, ніж необхідно для заміщення поколінь. Рівень народжуваності слід оцінювати як вкрай недостатній, оскільки він не забезпечує простого відтворення населення. Деяке поліпшення абсолютних і відносних показників народжуваності, яке спостерігається із 2000 року, не змінює загальну ситуацію [2].

Для демографічних процесів, що відбуваються в Україні, характерним є підвищення смертності населення, динаміка якої порівняно із 1999 роком зросла більш ніж на 33 відсотки. Для дитячої смертності характерне стійке зниження. З 1995 року коефіцієнт дитячої смертності (діти у віці до одного року на 1000 народжених) скоротився з 14,7 % до 9,6 %. Ця динаміка відзначається як у місті, так і на селі. Проте медичні експерти вважають, то якщо орієнтуватися на європейські стандарти, за якими дитяче життя вимірюється від 22 тижнів, а не 28, як це відбувається тепер у медичній статистиці, то можна припустити значне підвищення показника дитячої смертності. Отже, у країні відбувається старіння населення як за рахунок зростання чисельності людей похилого віку, так і – через постійне скорочення кількості дітей у результаті зниження народжуваності. Зростають показники смертності населення України. Загальна річка чисельність померлих збільшилася майже в 1,5 рази [2].

В останній період активізуються еміграційні процеси, тобто відбувається відплив за кордон у пошуках кращої долі великої кількості людей. За кордон з України виїжджають особи працездатного віку, здебільшого високої кваліфікації. При цьому, незважаючи на високу якість робочої сили (майже 60% мігрантів мають вищу та середню спеціальну

освіту), як правило, більшість із них працюють на непрестижних та некваліфікованих робочих місцях, які не відповідають їхньому професійному рівню. За експертними розрахунками, на сьогодні за кордоном працює понад 3 млн українців. За різними джерелами інформації, найбільше нелегальних трудових мігрантів працює в Росії – близько 1 млн осіб, у Польщі – понад 300 тис. осіб, Чехії та Італії – понад 200 тис. осіб, Португалії – 150 тис., Іспанії – 150 тис., Туреччині – 35 тис. та США – 20 тис. осіб [3].

Отже, демографічна криза може перетворитись на «демографічну катастрофу», коли соціальний механізм відтворення нації вщент руйнується, а вся структура суспільного життя надовго втратить свою особливу системну властивість, тобто здатність зберігати міру відтворення конкретно історичного населення як єдності досягнутої якості і кількості. Втрата традицій багатодітності – загальна тенденція демографічної динаміки економічно розвинених країн. Але є «межа не відтворення», якої не можна переступати, оскільки за нею – втрата передумов сприятливих демографічних перспектив країни. Україна давно переступила цю межу, про що свідчать показники вичерпаної плідності і розподіл народжених за чергою надходження.

Список використаних джерел

1. Лібанова Е. Як подолати демографічну кризу / Е. Я. Лібанова // Праця і зарплата. – 2007. – № 12. – С. 4-5.
2. Статистична інформація. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна аспекти праці. – 2007. – №5 – С. 11-17.

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ЗАСТОСУВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

Гайсинська В. В., здобувач вищої освіти

факультету менеджмент

Миколаївського національного аграрного університету

Мова – субстанція рухлива і текуча: вона відбиває не лише реальність, але й зміни, що відбуваються в ній. Коротко кажучи, модернізація мови відбувається постійно, але не завжди безболісно. Нині на передовій цього процесу опинилися фемінітиви. Так як жінки все частіше заступають на "чоловічу територію", займаючи пости директорів, режисерів і президентів, які раніше вважалися виключно або переважно чоловічими, рано чи пізно це повинно відбитися в мові, у тому числі закріплюючи представлення, що подібні професії і ролі для жінки - це нормально [1]. Необхідним є дізнатись, що таке фемінітиви. Фемінітиви – це слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду, що належать до всіх людей незалежно від їхньої статі: льотчик – льотчиця, письменник – письменниця, професор – професорка, директор – директриса [2]. Вони використовуються для боротьби з гендерною сліпотою та для посилення гендерної чутливості. Деякі феміністи та феміністки вважають, що сучасні норми мови сприяють дискримінації жінок й завищенню значущості чоловіків, в той час, коли головним завданням фемінітивів є відновлення гендерно – лінгвістичної рівності [3]. Вживання фемінітивів дозволяє підвищити видимість жінок у мові, а відтак й у світі професій. Тож, реформуючи мову, ми також змінюємо світогляд та позбуваємось гендерних стереотипів.

Говорячи про їх використання у повсякденному житті, то людина сама обирає як себе називати чи то міністром освіти і науки, чи то міністеркою як, наприклад це робить Лілія Гриневич. Безперечно, суспільство ще не стовідсотково готове до фемінітивів. Існує спротив як чоловіків, так і жінок незалежно від соціального статусу, освіти чи посади. Одні кажуть, що

фемінітиви звучать незугарно, кепкують над тими чи іншими словоформами, іронічно фантазують, інші категорично відмовляються, аби до назв їх посад чи діяльності вживали форму жіночого роду, бо вона ніби применшує їх статусність [4].

Але існує ряд слів, утворити форму жіночого роду від яких складно, або й неможливо, наприклад – мер, посол, майор, пресс – секретар, член – кореспондент, живописець. Одна з причин полягає в тому, що ці професії від самого початку створювались для чоловіків і присутність жінок навіть не розглядалась. Інша – слова іншомовного походження. У таких випадках до цих слів варто додавати слово «пані», або шукати слова – замітники в інших мовах.

Використання фемінітивів є демонстрація жінок як повноцінних суб'єктів суспільно – політичного життя країни, тим самим, формуючи розуміння підростаючого покоління, що кожна людина, незалежно від статі, може реалізувати себе в тій сфері, яка їй до вподоби.

Список використаних джерел

1. Как «авторки» и «экспертки» меняют языки и реальность [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.wonderzine.com/wonderzine/life/life/222195-autorka> — Дата останнього доступу: 16.04.2020.
2. Жінки в професії, або Чи треба боятись фемінітивів [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://kolo.news/category/suspilstvo/14248> — Дата останнього доступу: 16.04.2020.
3. Гендерно – лінгвістична рівність, або Фемінітиви в українській мові [Електронний ресурс] — Режим доступу : https://www.google.com.ua/amp/s/24tv.ua/enderno_lingvistichna_rivnist_abo_feminitivi_v_ukrayinskiy_movi_n1123285/amp — Дата останнього доступу: 16.04.2020.

4. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://volynpressclub.org.ua/attachments/article/780/Порадник%20для%20медіа.pdf> — Дата останнього доступу: 16.04.2020.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Горобченко О.А., канд. екон. наук,

доцент кафедри економіки підприємств

Миколаївського національного аграрного університету

На сучасному етапі економічного та соціального розвитку України в умовах зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження особливого значення набуває питання оздоровлення нації і, зокрема, дітей та молоді. Останніми роками викликає стурбованість здоров'я підлітків та молоді, серед яких кількість хронічних захворювань збільшилася майже вдвічі. Спостерігається значне омолодження «хвороб похилого віку», та онкологічних захворювань, є випадки інсультів та інфарктів у молоді.

Молодь — це третина економічної активності населення та найактивніша демографічна група. На 1 січня 2019 р. в нашій країні юнаки і дівчата віком від 14 до 35 років становлять понад 11,6 млн осіб — приблизно третина усього населення країни, з них 70 % молоді мешкає у містах, 30 % — у селах, біля 1,5 млн студентів, які навчаються у 619 закладах вищої освіти. За період із 2000 по 2020 рік група людей у віці 15-24 років знизиться до 11 % усього населення Європейського Союзу [2].

Особливої уваги заслуговує питання формування здорового способу життя у здобувачів вищої освіти молодого віку, які навчаються у закладах

вищої освіти, адже саме на них припадає найбільше освітньо-інформаційного навантаження.

Здоровий спосіб життя – це все в людській діяльності, що має відношення до збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій завдяки організації діяльності щодо оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту [3].

За даними ВООЗ, здоров'я людини на 50-55% визначається умовами і способом життя, на 25% – екологічними умовами, на 15-20% обумовлене генетичними факторами і лише на 10-15% – діяльністю системи охорони здоров'я [2].

Чинниками ризику для здоров'я молоді (і людства в цілому) є: гіподинамія; незбалансоване харчування; шкідливі звички; негативні емоції; екологічне забруднення; соціальні чинники (наприклад, відсутність правового захисту, тощо); низький рівень культури здоров'я; слабка мотивація молоді на здоровий спосіб життя.

Формування здорового способу життя визначається як процес застосування зусиль для сприяння поліпшенню здоров'я через ефективну соціальну політику, розробку цільових програм, надання відповідних послуг, які можуть підтримати та поліпшити рівень здоров'я, дати людям можливість посилити контроль за власним здоров'ям і покращити його.

Складові здорового способу життя включають елементи, які стосуються всіх аспектів здоров'я: духовні, соціальні, психологічні, інтелектуальні, емоційні, фізичні й особисті. Найважливіші з цих елементів – усвідомлення цінності здоров'я (домінуючий у світогляді людини духовний пріоритет і відповідна психічна установка); відсутність шкідливих звичок, (тютюнової, алкогольної, наркотичної залежності, безладних, небезпечних статевих стосунків); раціональне харчування (питна вода, вітаміни, мікроелементи, білки, жири, вуглеводи); умови побуту (якість житла, умови для відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки); рухова активність (використання засобів фізичної культури і спорту, різноманітних систем

оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення після фізичних і психічних навантажень)[3].

Формування здорового способу життя в людей молодого віку за допомогою фізичного виховання значною мірою сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню рівня фізичної і розумової працездатності, закладенню міцного фундаменту їх подальшої успішної соціалізації. Проте формування здорового способу життя у молоді має здійснюватися з урахуванням їх вікових особливостей. Основними віковими особливостями молоді, які необхідно обов'язково враховувати в організації навчально-освітнього процесу та формування здорового способу життя, є морфо-функціональний розвиток, розвиток фізичних якостей та психічні властивості [1].

З огляду на вікові особливості – молодий вік є основним для формування світогляду й усвідомленого ставлення до вимог життя та суспільства. У юнаків і дівчат стають більш конкретними та міцними інтелектуальні, суспільні інтереси, відбуваються різкі зміни всіх органів і систем організму. Отже, формування здорового способу життя в молоді має бути домінуючими напрямками в роботі науково-педагогічних працівників вишів.

Одним із основних завдань держави в галузі освіти є турбота про здоров'я нації, виховання фізично загартованого підростаючого покоління, спрямованого на ведення здорового способу життя. Здоровий спосіб життєдіяльності є передумовою соціалізованого входження людини у реалії нашого світу, формування його як соціальної особистості. Усвідомлення та дотримання принципів здорового способу життя на сьогодні є одним із необхідних факторів становлення особистості в соціумі.

Список використаних джерел

1. Заброцький М.М. Основи вікової психології: навч. посіб. / М.М. Заброцький. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2004. – 112 с.

2. Статистична інформація. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_rpnu2019.pdf

3. Слободяник В. Вивчення критеріїв і складових здорового способу життя / В. Слободяник // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 9. – С. 140-143.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ Й НАСЛІДКИ

Жовта Н.А., здобувач вищої освіти групи Б 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

На сьогодні, в кожній країні, навіть найбагатшій, є частина людей, яка вимушено живе значно гірше, ніж більшість населення.

Кризи політичного, економічного характеру, в більшості випадків призводять до безробіття, низьких стандартів оплати праці та погіршення рівня життя значної частини населення країни загалом. Бажання покращити матеріальне становище найчастіше є головним мотивом міграцій, принаймні економічних, як у середині країни, так і за кордон.

Проблемою міграційних процесів займалося багато науковців серед яких Лучит М.В. [1], Маліновська О.[2], Волоско Я.О. [3] та ін. Не зважаючи на величезну кількість наукових праць, проблема дослідження міграційних процесів є актуальною та реалії сьогодення доводять необхідність подальших досліджень.

Міграція — своєрідний індикатор рівня розвитку країни (особливо соціально-економічних відносин). Наразі населення України можна поділити на дві нерівні частини. Активні та талановиті люди, зокрема молодь, які шукають кращу долю за кордоном та старше покоління (майже 50% населення), яке відкидає міграційність як таку. Відтік молоді загрожують

посиленням депопуляції та ставить під питання існування української держави [4].

Основними причинами зростання міграції є:

- військові дії на Сході України;
- макроекономічна криза;
- високий рівень молодіжного безробіття;
- сезонність виробництва деяких галузей;
- пошук нової роботи внаслідок нестабільного функціонування окремих підприємств;
- здобуття освіти у вищих навчальних закладах;
- бажання покращити власний добробут.

Трудова міграція молоді (осіб з високою працездатністю) призводить до погіршення якості структури трудових ресурсів та зменшення їх чисельності. Змінюється географічне розміщення населення, а також заселеність та густота території; відбувається зміна статевовікового, сімейного та етнічного складу, соціальної структури територіальних спільнот і в місцях виїзду, і в місцях поселення мігрантів.

Європейська бізнес-асоціація основним чинником трудової міграції вважає незадоволеність життям населення (на основі проведеного в 2019 році експрес-дослідження). Показник задоволеності життям в Україні становив 2,61 балів із 5 можливих за шкалою Лайкерта (за ключовими факторами рис.1).

Рис. 1. Фактори трудової міграції за результати експрес-дослідження Європейської бізнес-асоціації 2019 року

Джерело:[5].

Отже, населення України, на сьогодні, прагне високих заробітних плат, якісної освіти, стабільності та високого рівня життя. Саме тому одним з найважливіших напрямів політики уряду має стати політика, щодо створення умов для зворотної міграції українських трудових мігрантів. Зважаючи на причини міграції, можна виділити передумови для зменшення міграційних процесів в Україні:

- стабілізація воєнного стану в країні;
- підвищення рівня працевлаштування;
- підвищення рівня добробуту громадян;
- надання пільг для підприємцям, для розвитку бізнесу;
- підвищення рівня інвестиційної привабливості України;
- покращення соціального забезпечення населення.

Список використаних джерел

1. Лучит М.В. Міжнародна міграція робочої сили: її причини та вплив на економіку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 2. С. 237–239.

2. Малиновська О. Міграція в Україні: факти і цифри. Міжнародна організація з міграції (МОМ). 2016. № 1. С. 31.
3. Волоско Я.О. Міжнародна трудова міграція: наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. № 8. С. 21–26
4. Романенко Ю. Демографический кризис не оставляет шансов для существующей модели государственности Украины. URL: <http://hvylya.net/interview/society2/yuriyromanenko-demograficheskiy-krizis-ne-ostavlyayet-shansov-dlya-sushhestvuyushhey-modeligosudarstvennosti-ukrainyi.html>.
5. Топ-5 причин трудової міграції з України. Економічна правда. 2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/06/13/648752/>

Наук. керівник – Мельник І.О. канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Залівіна А.В., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Головну роль у житті цивілізацій та різних народів відігравала міграція населення. Їй сприяли наступні чинники: соціальні, економічні, політичні та релігійні.

Така проблема як переселення населення існувала майже завжди. А саме, мова йде про робочу силу, яка є, в умовах глобалізації соціально-економічного життя, однією з найбільш важливих як для всесвітнього масштабу, так і для окремих держав і країн, у тому числі і для України.

Щодо трудових мігрантів в Україні – їх чисельність з кожним роком тільки збільшується. Це має двосторонній процес: по-перше, слід зауважити, що зростає кількість українських заробітчан. По-друге, збільшується потік нелегальних мігрантів в Україну. Отже, дослідження процесу імміграції, еміграції та впливу на майбутнє України є необхідним для подальшого розвитку країни.

Проблеми трудової міграції, теоретичні аспекти, методологія та методика досліджень міграції знайшли висвітлення в наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Дослідження міграційних процесів в Україні, їх вплив на соціально-економічну ситуацію в країні, заходи щодо зменшення негативних наслідків від міграції дозволять застерегти від можливих катастрофічних наслідків масової та неконтрольованої міграції для країни [1].

Географічне розташування України, її природно-кліматичні умови сприяють міграційним процесам. Головною причиною трудової міграції з України можна вважати соціально-економічну складову. Українці, в переважній більшості, виїждять за кордон через життєву потребу забезпечити гідне життя собі і своїм рідним, оскільки не мають можливості реалізувати себе на Батьківщині.

Ще одним важливим фактором міграції є економічна нестабільність. Так само до таких факторів можна додати погані умови праці, відсутність соціального пакету, низький рівень системи освіти.

Одним із найбільш важливих факторів є розмір заробітної плати. За даними обстеження середньомісячний заробіток одного трудового мігранта становив 930 доларів, що майже втричі більше ніж у середньому на одного штатного працівника, зайнятого в економіці України. Таким чином, рівень заробітної плати – це чи не найважливіший фактор, який сприятиме еміграції українців.

Не зважаючи на те, що Україна стала експортером робочої сили, на державному рівні проблемам її регулювання не приділяється належної уваги.

Дане питання повинно враховуватися при стратегічному економічному плануванні, при формуванні політики зайнятості, освітньої політики, розробці інвестиційних програм на центральному і регіональному рівнях.

Дії держави у відповідній сфері мають бути спрямовані передусім на створення умов для скорочення виїзду на заробітки за кордон, забезпечення більш сприятливих можливостей їхнього працевлаштування у зарубіжних країнах та заохочення повернення мігрантів на батьківщину. На жаль, в Україні, на відміну від багатьох країн, ресурс репатріації співвітчизників задіяний недостатньо. Хоча сприяння їй неодноразово декларувалося як один із пріоритетів міграційної політики, не було закону, який визначав би статус репатріантів.

Таким чином, для зменшення еміграції робочої сили необхідно впроваджувати систему заходів, яка включатиме в себе підвищення рівня заробітних плат всередині країни; реформу системи освіти, у тому числі її фінансування; стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу для створення додаткових робочих місць; забезпечення однакових стандартів життя в містах та сільській місцевості.

Якщо економіка країни розвиватиметься таким чином, що український мігрант матиме можливість отримати гідну заробітну плату, щоб забезпечити нормальні умови життя для своєї родини, соціальні гарантії, сприятливі умови для ведення бізнесу, у нього не буде потреби шукати низько кваліфіковану роботу чи роботу з високим рівнем травматизму за кордоном. Для цього потрібно на практиці впроваджувати різноманітні організаційні, правові, адміністративні, фінансові та інформаційні заходи для підвищення рівня національної безпеки та поліпшення добробуту населення в суспільстві.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/388/1/3.pdf>

доступу <https://pelekh.agency/news/migratsiyni-protsepsi-v-ukrayini-prichini-ta-naslidki.html>

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г. В

ПЛАНУВАННЯ ОСОБИСТОЇ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА В СИСТЕМІ ТАЙМ–МЕНЕДЖМЕНТУ

Зось-Кіор М. В., д.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

Овчаренко Є. І., д.е.н., професор

**Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
м. Сєвєродонецьк**

Савченко О. А., здобувач вищої освіти

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

У діяльності менеджерів різних підприємств багато особливостей. Тому менеджер повинен самотійно, відповідно до особливостей робіт, згрупувати їх за видами на підставі тих чи інших ознак. Це необхідно для обліку витрат часу за видами діяльності, аналізу планування власної роботи.

Для планування власної роботи недостатньо мати перелік робіт неможливо знати і їх фактичну тривалість, на основі якої можна встановити терміни початку і закінчення робіт і взаємно пов'язувати їх. Для цього треба проводити спеціальні спостереження, вивчати власні витрати часу протягом робочого дня. При цьому лише облік усіх робіт може дати повну картину навантаження менеджера. Способи і форми обліку залежать від його цілей. Так, для удосконалення організації праці менеджера доцільно проводити самофотографування як робочого, так і вільного часу. Але сам облік нічого

не вартий без систематичного аналізу. Саме дані аналізу дають можливість оцінити рівень організації часу керівника.

Основним способом аналізу є порівняння фактичних витрат часу на кожний вид робіт із середніми витратами інших керівників того ж рівня.

Дослідження свідчать, що в загальному обсязі робочого часу на особисті стосунки витрачається до 76 % часу, у тому числі:

- наради, збори, прийом відвідувачів (бесіди) – 23,5 %;
- службові поїздки (ділові зустрічі) – 23,5 %;
- контроль за роботою об'єктів управління і відвідання робочих місць – 23,5 %;
- телефонні розмови – 6,5 %

Інші витрати часу менеджера складають:

- на роботу з документами – до 13,5 %;
- підготовка і організація роботи – 5 %;
- особисті потреби і відпочинок – 2 %;
- втрати робочого часу – 3,5 %

Планування особистого часу менеджера необхідно починати з розробки певного режиму, який має дотримуватися, уточнюватися і поступово перетворюватися на постійну норму.

Список використаних джерел

1. Архангельский Г. А. Организация времени. 2-е изд. СПб.: Питер, 2006. 448 с.
2. Болотова А. К. Психология организации времени: Учебное пособие для студентов вузов. М.: Аспект Пресс, 2006. 254с.
3. Васильченко Ю. Самоучитель по тайм-менеджменту. СПб.: Питер, 2007. 255 с.
4. Добротворский И. Л. Самоменеджмент: Эффективные технологии. Практическое руководство для повседневных проблем. М.: «Приор», 2003. 459 с.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Зубрик А.О., здобувач вищої освіти групи Б1/1,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Актуальність дослідження проблем та перспектив розвитку демографічної ситуації, в першу чергу, зумовлено її залежністю з поняттям економічної безпеки. Сьогодні, країна переживає період демографічної кризи особливо гостро, питання безробіття, старіння нації, втрати великої частки працездатного населення вимагає термінових дій та формування якісної державної політики для подолання кризового стану.

Дослідження та наукове обґрунтування проблемних аспектів демографічної ситуації в Україні охоплюють значну кількість процесів. Однак, розробити універсальний апарат для подолання більшості демографічних проблем досить складно, через суттєву відмінність зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на глобальному та мікроекономічному рівні.

Метою роботи є дослідження проблемних аспектів демографічної ситуації в Україні, формування напрямів їх скорочення та попередження, а також виявлення особливостей розуміння демографічної кризи в умовах розвитку національної економічної системи.

Демографічна ситуація один із найважливіших показників стабільності країни. Її населення - це головний ресурс розвитку, саме тому необхідно підтримувати демографічний баланс. Проте, розглядаючи дані таблиці можна побачити щорічне скорочення основних демографічних показників, що негативно впливає на економічну безпеку країни та її розвиток.

Таблиця 1. - Основні демографічні показники України за 2014-2019 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Чисельність наявного населення, млн.	45,4	42,9	42,8	42,6	42,4	42,2
Кількість народжених, тис.	465,9	411,8	397,0	364,0	335,9	308,8
Кількість померлих, тис.	632,3	594,8	583,6	574,1	587,7	581,1
Природний приріст, тис (+,-)	-166,4	-183,0	-186,6	-210,1	-251,8	-272,3

Міграційний приріст, тис (+,-)	22,6	14,2	10,6	12,0	18,6	21,5
-----------------------------------	------	------	------	------	------	------

Джерело*Складено з даних Державної служби статистики України [1] та Мінфін [2]

С. В. Ковальов [3] виділяє такі наслідки зменшення цих показників:

- економічні - проявляються в прогресивному зростанні дефіциту трудових ресурсів у всіх сферах народного господарства.
- демографічні - виражаються в зростаючій диспропорції статевого складу населення і збільшенні кількості осіб похилого віку.
- морально-етичні - проявляються в зниженні соціальної відповідальності людей та формуванні споживацького ставлення до життя.
- генетичні - проявляються у збільшенні осіб зі спадковими хворобами (за даними антропологів, найбільш життєстійкими є другі і треті діти).

Слід зазначити, що аналіз даних демографічної ситуації відображає реальну картину дійсності, що доводить наявність демографічної кризи та збільшення її масштабів протягом останніх років:

Так, за даними CIA World Factbook рівень народжуваності зменшується з кожним роком, за показником природного приросту серед інших країн Україна знаходиться на 222 місці з 226 країн [4], а за даними ООН за рівнем народжуваності наша країна на 185 місці із 195 позицій [5]. Показники смертності продовжують збільшуватися у катастрофічній кількості, станом на 12 квітня 2020 року загинуло не менше ніж 150 532 особи за даними countrymeters [6]. Постійно зменшується чисельність населення, що зменшує частину українців серед інших країн світу.

Усі ці наслідки призводять до дестабілізації національної економічної безпеки країни та деградації населення. Саме тому Україна як ніколи потребує формування ефективної політики оздоровлення демографічної ситуації, створенні умов для стабілізації демографічних показників та збільшення росту населення.

Для того щоб покращити демографічний стан держава повинна спрямувати увагу на вирішення проблем молоді сім'ї. Необхідно

впровадити такі дії: стимулювати народження шляхом видачі материнського капіталу та предметів першої необхідності для матері і немовля, покращувати рівень медичного обслуговування, модернізацію державних служб соціальної допомоги, забезпечувати молоді сім'ї доступними іпотечними кредитами на купівлю і облаштування власних помешкань.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> [1].
2. Мінфін дані про населення України [Електронний ресурс] : - Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/reference/people/> [2].
3. Ковалев С.В. Психология современной семьи / С.В. Ковалев. – М. : Просвещение, 1988. – 208 с. [3].
4. Список стран по естественному приросту населения [Електронний ресурс] : - Режим доступу : <http://surl.li/bueh> [4].
5. Список стран по уровню рождаемости [Електронний ресурс]: - Режим доступу : <http://surl.li/bueg> [5].
6. Население Украины в режиме реального времени [Електронний ресурс]: - Режим доступу : <https://countrymeters.info/ru/Ukraine> [6].

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ В УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Ільчук О.О., к.е.н, доц. кафедри туризму і готельної справи

Шпіс Х.Ш., студентка Львівського інституту економіки і туризму

Кризові процеси, що виникають у світовій та вітчизняній економіці не можуть не вплинути на окремі сфери економічної діяльності. Так, у час

підвищеної небезпеки зростає роль антикризового регулювання не лише економічних аспектів бізнесу, але й підвищується роль персоналу та ефективність управління ним. Починаючи з березня 2020 року для багатьох вітчизняних підприємців поширеними стали такі дії, як масові звільнення персоналу, затримки з виплати заробітної платні і зменшення її розміру. Зокрема найбільшою мірою такі тенденції торкнулись туристичного та готельного бізнесу, що і обумовило актуальність даного дослідження.

Питанням дослідження проблем управління персоналом у готелях займаються науковці з початку XX ст., оскільки саме в цей час відбулась зміна підходу до керування бізнесом з адміністративної моделі до персоніфікованого підходу. Цими питаннями займалися такі науковці як А. І. Кравченко, Р. Д. Хунагов, Д. Сільверман, Д. Томпсон, які розробили питання вдосконалення системи управління персоналом у готельному господарстві, що пов'язане із впровадженням універсальних підходів.

Метою дослідження є висвітлення актуального стану зайнятості та ефективного управління персоналом готельного бізнесу а також аналіз можливих антикризових заходів до управління ним.

Згідно основних наукових теорій менеджменту, управління персоналом в готелі базується на таких вихідних положеннях:

- 1) необхідність тісного зв'язку планування персоналу зі стратегією розвитку готелю;
- 2) кількісна оцінка витрат на роботу з персоналом і їхнього впливу на економічні показники виробництва послуг.

Тобто, мета формування та управління персоналом готелю - звести до мінімуму резерв нереалізованих можливостей, що обумовлений розбіжністю потенційно формованих у процесі навчання здібностей до праці та особистих якостей з можливостями їхнього використання при виконанні конкретних видів робіт, потенційної і фактичної зайнятості в кількісному і якісному відношенні. [1, С.32]

Однак всі ці аспекти управління персоналом в готельній сфері набули дещо іншого вектору під впливом світової пандемії, яка поступово перетворилась в економічну кризу.

Так, за даними дослідницької компанії STR, першим індикатором зміни споживчих настроїв стала діяльність готельного бізнесу. Згідно досліджень, у 2020 році в перший тиждень березня заселеність готелів у США впала до 61,8% порівняно з 66,6% роком раніше. Така ж ситуація прослідковується і в готельній сфері України [2]. За даними моніторингу **НБУ**, кількість нових вакансій на сайтах працевлаштування хоча й перестала знижуватися, але є досить низькою порівняно з докризовим рівнем [3]. А згідно з даними Всесвітньої туристичної організації ООН (UNWTO): у 2020 році число туристів скоротиться ледве не на третину, як порівняти з показниками 2019 року[4].

Крім того, як зазначають експерти під загрозою скорочення – 50 мільйонів робочих місць, пов'язаних з туристичною індустрією. Що не може не позначитися на сфері hospitality України. Так, згідно з висновками експертів в Україні, після введення карантину, 35-40% готелів в Україні закрилися, інші працюють у дуже обмеженому режимі. Тому головна проблема – скорочення або повна відсутність прибутку, ті, хто з якихось причин працюють, втратили від 60 до 90% доходу.

В таких умовах працедавці обмежені вимогами жорсткої економії бюджету, зокрема витрат на оплату праці, які вимагають термінового впровадження системи антикризового управління персоналом, оскільки ситуація, що склалася, загрожує підприємству втратою кваліфікованих

кадрів, без яких подолати кризу неможливо. У період кризи підвищується значущість роботи з персоналом та зростає увага до розробки та впровадження заходів щодо антикризового управління персоналом на підприємствах. Керівниками підприємств усвідомлюється той факт, що основним ресурсом організації є люди, тому ефективність управління персоналом забезпечує формування їх конкурентних переваг на ринку. При цьому основним завданням в умовах кризи є збереження високого кадрового потенціалу, кваліфікованих працівників, дієвої управлінської команди

Основною метою антикризової кадрової політики є виживання з найменшими втратами кадрового потенціалу та забезпечення максимально можливого соціального захисту персоналу. Однак в умовах кількомісячної ізоляції суспільства, в готельній сфері слід перебудувати ряд своїх служб на дистанційну форму роботи, зокрема служба бронювання номерів.

Таким чином, для роботодавців в сфері готельного бізнесу слід дотримуватись, на нашу думку наступних найбільш важливих кроків:

- створити групу з антикризового управління для ефективного керування короткостроковим впливом на ліквідність та створювати контрзаходи;
- проводити постійний моніторинг потенційних ризиків та визначити механізми узгодженого реагування на них;
- забезпечити чітку та зрозумілу комунікацію між керівництвом та працівниками;
- використати вільний час працівників для підвищення їхнього рівня кваліфікації [5].

Згідно останніх досліджень більшість експертів схиляються до думки, що 2020 рік стане найскладнішим для готельної галузі. На часі буде лише те, щоб зберегти в дієздатному стані інфраструктуру, спробувати уникнути втрат або зменшити скорочення персоналу до мінімуму. Разом з тим, удосконалюючи антикризові заходи слід пам'ятати, що готельний бізнес повинен зберегти ключовий персонал, який в подальшому забезпечить

зростання ефективності діяльності та своїм прикладом забезпечить позитивний досвід для нових працівників, які прибудуть на підприємство по завершенні кризи.

Тому в основу концепції сучасної антикризової системи управління персоналом підприємств готельного господарства слід закласти підвищення ролі особистості працівника, знання його мотиваційних установок, уміння їх формувати та направляти згідно із завданнями, що стоять перед підприємством. А вдосконалення організаційно-мотиваційної структури та впровадження досвіду світових готельних ланцюгів вітчизняним підприємствам вдасться швидше подолати кризу в своїй діяльності.

Список використаних джерел

1. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Підручник. - К.: Кондор, 2009.-408с.
2. Five Early-Warning Economic Indicators Show U.S. Virus Shock By Steve Matthews [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-14/five-early-warning-economic-indicators-show-u-s-virus-shock?sref=kNX4EXaz>.
3. Економічний огляд тижня від 24.04.2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/ekonomichniy-oglyad-tijnya-vid-24042020>
4. Офіційна інтернет сторінка Всесвітньої організації туризму. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unwto.org/ru>.
5. COVID-19 Наслідки для бізнесу та дії за умов кризи [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/EY_Survey_results_COVID_19_2.0.pdf

СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Іванова І.В., студентка групи ЕК-4/1

В Україні, порівняно з іншими країнами, процес старіння населення відбувається середніми темпами. По мірі того, як люди старшого віку починають становити значну частку населення України, пріоритетними завданнями є формування ефективної соціально-економічної політики та дієвої системи соціального забезпечення

Зважаючи на актуальність теми, багато вітчизняних науковці розглядали процес старіння населення та його наслідки в багатьох аспектах, зокрема Е. М. Лібанова, С. Ю. Аксьонова, Б. О. Крімер.

Мета нашого дослідження: визначення особливостей та наслідків старіння населення Миколаївської області.

Життєздатність і розвиток кожної держави тісно пов'язаний зі стійким демографічним розвитком, що гарантує суспільству відтворення людських поколінь. На сьогодні демографічна ситуація в Україні характеризується скороченням народжуваності, зростанням смертності і як результат – старінням населення, що порушує сприятливий демографічний баланс.

Ми розглянули чисельність постійного населення Миколаївської області та його вікову структуру за 1959 – 2019 роки для виявлення типу населення та визначення демографічних процесів на території області..

Таблиця 1 Чисельність постійного населення Миколаївської області та його вікова структура

Вік	1959 р.		1970 р.		1979 р.		1989 р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
0-14	264857	26,2	281971	24,6	276394	22,2	303729	22,9
15-49	530784	52,5	586963	51,2	630642	50,7	645145	48,6
50 і старше	215890	21,3	278362	24,3	335668	27,0	379432	28,6
Всього	1011531	100,0	1147296	100,0	1242704	100,0	1328306	100,0

Джерело: побудовано автором за допомогою статистичної інформації [1]

Таблиця 2 Чисельність постійного населення Миколаївської області та

Вік	1990 р.		2000 р.		2012 р.		2015 р.		2019 р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
0-14	303729	22,8	240444	18,7	170478	14,5	176793	15,2	176360	15,6
15-49	645145	48,4	661384	51,3	591216	50,2	563439	48,4	532516	47,1
50 і старше	384584	28,8	387043	30,0	415814	35,3	423395	36,4	421445	37,3
Всього	1333458	100,0	1288871	100,0	1177508	100,0	1163627	100,0	1130321	100

його вікова структура

Джерело: побудовано автором за допомогою статистичної інформації [1]

Дані таблиці 1 свідчать, що в 1959 році тип населення Миколаївської області відповідав за таблицею 3 критеріям стаціонарного типу за Зунбергом та прогресивного типу за Мерковим. В цілому цей період характеризується переважанням частки дітей (26,2%) над прабатьками (21,3%). В 1970 році тип населення відповідає класифікації «стаціонарний тип», тобто відбулося врівноваження частки дітей та прабатьків. При цьому відмітимо, що питома вага вікової групи «0-14» знизилась з 1970 року до 1959 року на 1,6 в.п. як і група батьків на 1,3 в.п. Натомість зросла частка вікової групи «50 і старше» майже на 3 в.п. В цілому загальна чисельність постійного населення області в 1970 році в порівнянні з 1959 роком зросла 135766 осіб. Як і в кожній віковій категорії: «0-14» на 17114 осіб, «15-49» на 56179 осіб, «50 і старше» на 62472 особи. Отже зміна типу населення області в 1970 році значною мірою відбулась за рахунок зростання чисельності населення у віковій групі «50 і старше».

За період з 1979 до 2019 року тип населення характеризується повільною зміною поколінь, в якому частка прабатьків переважає питому вагу дітей, що є ознакою регресивного типу населення. При цьому відмітимо що у 1989 році у порівнянні з 1979 роком чисельність населення у віковій групі «0-14» зросло на 27335 осіб, а у віковій групі «50 і старше» на 43764 особи. Тобто збільшення чисельності постійного населення групи прабатьків відбувається більш швидкими темпами в 1,13 рази або на 13%, ніж група

дітей віком до 14 років в 1,1 рази або на 9%. Загальний приріст постійного населення Миколаївської області в 1989 році у порівнянні до 1979 року становив 85602 особи.

Як свідчать дані таблиці 2 вікова структура населення в 1990 році залишається без змін на рівні 1989 року та характеризується регресивним типом, при цьому відбувається зниження народжуваності та продовжує зростати чисельність населення вікової групи «50 і старше».

З 1992 року по 2019 рік в Миколаївській області спостерігається звужений режим відтворення населення, а чисельність померлих переважає чисельність народжуваних. Внаслідок чого питома вага дітей менше вікової групи прабабків. Так, наприклад, в 2019 році в структурі постійного населення області частка вікової групи «0-14» менша ніж «50 і старше» на 21,4 в.п. тоді як в 1990 році лише на 6 в.п.

Висновки. Отже, аналіз вікової структури постійного населення Миколаївської області показав погіршення ситуації, встановлення регресивного типу та наявності процесу депопуляції населення.

Суттєвими наслідками старіння та депопуляції населення є подальше скорочення відтворення трудового потенціалу населення, збільшення економічного навантаження на працездатне населення, необхідність економічного забезпечення та соціальної підтримки осіб похилого та старечого віку.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://mk.ukrstat.gov.ua/>

Науковий керівник Крилова І.Г. канд. економ. наук, доцент

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

Косевич К.В., здобувач вищої освіти

Миколаївського національного аграрного університету

Останнім часом демографічна ситуація в Україні вкрай несприятлива. Той факт, що з 1991 року серед населення України смертність перевищила народжуваність, а в 1993 році природний спад досяг вже 180 тис. чоловік, говорить сам за себе. Найвищий рівень народжуваності в Україні спостерігався у 1925 - 1926 роках. Відтоді почалося систематичне зниження народжуваності, характерне для повоєнного періоду.

На інфекційні недуги щороку хворіють 10-12 млн осіб, тобто кожний п'ятий житель України. Темпи зростання смертності від інфекційних хвороб в 1,2 рази перевищують відповідні показники загальної смертності.

Високі темпи смертності зумовлені також захворюванням на туберкульоз, який називають хворобою бідності і який, безперечно, викликаний нинішнім станом соціально-економічного розвитку, низьким життєвим рівнем переважної більшості населення.

Значно підвищився рівень захворюваності сільських жителів, які здебільшого не звертаються до лікувально-профілактичних закладів. Навіть 20 % батьків, у яких хворіють діти, за медичною допомогою не звертаються у зв'язку з віддаленістю житла від медичного закладу, високою ціною транспортних перевезень та ін. До речі, не звертаються за медичними послугами і 16 % міських родин з причин браку коштів на ліки та з інших причин .

Специфіка демографічних процесів (зменшення народжуваності, зростання смертності, деформація статевовікової структури населення тощо) призвела до того, що загальна чисельність найбільш продуктивної групи населення віком від 20 до 40 років постійно скорочується. І це не епізодичне явище, а, на жаль, сталий процес.

Особливо несприятливим фактором, який негативно впливає на загальну демографічну ситуацію в Україні, є висока смертність населення. Її показник у 1992 році досяг 13,4 чол. на тисячу населення (у 1960 р. цей показник становив лише 6,9). Особливо прикро те, що найвища смертність спостерігається серед чоловіків у молодому працездатному віці (20 - 30 років). Саме в цьому віці смертність чоловіків утричі перевищує смертність жінок того ж віку.

Що ж стосується окремо міста і села, то тут спостерігається різниця. Для населення, що проживає в місті, від'ємний показник приросту населення вперше зареєстрований у 1992 р., сільське населення цей критичний бар'єр пододало на 10 років раніше. Причиною були соціально-економічні умови, у першу чергу незадовільний стан медичного обслуговування й міграція молоді в міста. На це накладася ще й екологічна криза, яку ближчі до природи сільські мешканці відчули на собі першими.

Слід особливо наголосити на прямій залежності якості життя людей в Україні від стану навколишнього середовища. Постійне втручання людини в природу, що супроводжується прогресуючим забрудненням довкілля і руйнуванням природних екосистем, у свою чергу справляє негативний вплив на здоров'я населення. Виснаження природних ресурсів скорочує матеріальну базу для подальшого соціально-економічного розвитку суспільства. Тому необхідно розширювати й поглиблювати наукові дослідження в галузі екології загалом і екології людини зокрема, одним із завдань якої є вивчення позитивних і негативних факторів навколишнього середовища, розробка позитивних показників здоров'я і планування на цій основі заходів щодо охорони природи та здоров'я населення, що дуже важливо для майбутнього розвитку країн

Відсутність реальних економічних можливостей подолання нинішнього кризового стану щодо охорони здоров'я населення не є нездоланною перешкодою на шляху її реформування. На думку багатьох фахівців, реальним кроком до зменшення дій ендегенних і екзогенних

факторів є реструктуризація закладів превентивної медицини та їх спрямування на сучасні завдання зміцнення здоров'я практично здорового контингенту населення із залученням громадських, опікунських, індивідуальних та інших форм фінансування, особливо на регіональному рівні управління, та освітня форма впровадження культури здоров'я. За такого підходу необхідно розробити науково обґрунтовані шляхи більш активної участі людини у формуванні та зміцненні власного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Беленок О. А. Поселенська диференціація як чинник соціальної нерівності в Україні // Український соціум. Науковий журнал. - 2006. - № 1. - С. 24.
2. Гавриленко, О.П. Екогеографія України: навч. посібник / О.П. Гавриленко. К. : Знання, 2008. 647 с.
3. Грицик, В. Екологія довкілля. Охорона природи: навчальний посібник/ В. Грицик, Ю. Канарський, Я. Бедрій. - К.: Кондор, 2009. - 292 с.
4. Державна служба статистики України. Загальна характеристика статевно-вікового складу населення України - 23.07.2013. № 10. - С.7
5. Джигірей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навчальний посібник В.С. Джигірей. К.: Знання, 2006.- 319 с.
6. Заставний Ф. Д. Економічна і соціальна географія України: Підруч. для 9 кл. серед, загальноосвіт. шк. -- К.: Форум, 2000. -- 239 с.
7. Статистика населення України. Банк даних.[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp

Науковий керівник – Крилова І.Г., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

**Крилова І.Г., кафедра економіки підприємств, канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет**

Основні процеси, які відбуваються у відтворенні населенні характеризує демографічна ситуація. Основні статистичні показники, необхідні для аналізу демографічних процесів наступні: загальні коефіцієнти (народжуваності, смертності, шлюбності, розлучуваності), коефіцієнти смертності за віком, коефіцієнти смертності за причинами смерті, показники материнської смертності, брутто-коефіцієнт відтворення; нетто-коефіцієнт відтворення; сумарний коефіцієнт народжуваності; імовірність померти у певному віці; імовірність дожити до наступного віку; середня очікувана тривалість життя (по Україні, регіонах) [1].

В Миколаївській області, як в цілому і по країні існує демографічна криза, яка проявляється в першу чергу значним переважання чисельності померлих над народженими; відбувається щорічне зменшення населення. В процесі відтворення населення важливим є аналіз факторів, які здійснюють значний вплив на формування загального приросту населення: природний та міграційний рух. Дослідження динаміки чисельності наявного населення Миколаївської області за період 1960р. по 1993р. показує щорічний загальний приріст населення, починаючи з 1994р. по сьогодні відбувається загальне зменшення населення (таблиця 1). Зауважимо, що з 1994р. по 2018р. (виключення становить незначний міграційний приріст у 2014-2015рр.) як міграційне скорочення так і природне зменшення здійснювали негативний вплив на формування загального приросту населення області. Відмітимо, що саме природне зменшення здійснює найбільший вплив щодо скорочення населення. Якщо коефіцієнт депопуляції в 1990р. становив 0,87, то вже з 1992р. він перетнув граничне значення (1) та становив 1,07, в 2000р. – 1,97, в 2010 р. – 1,46 та в 2018р. – 1,88 (тобто померло більше, ніж народилось на 88%). При цьому відмітимо, що останній природний приріст

(народилось більше, ніж померло) зафіксовано у 1991 р. Отже, в Миколаївській області відбувається звужений режим відтворення населення, а процес депопуляції не зупиняється.

Таблиця 1 – Формування приросту (скорочення) чисельності населення Миколаївської області, осіб*

Роки	Загальний приріст (скорочення)	Природний приріст (скорочення)	Міграційний приріст (скорочення)
1989	+5 600	+3 400	+2 200
1990	+6 200	+2 300	+3 900
1991	+8 400	+300	+8 100
1992	+9 500	-1 100	+10 600
1993	+500	-3 200	+3 700
1994	-8 700	-5 000	-3 700
1995	-9 700	-6 700	-3 000
1996	-12 300	-7 300	-5 000
1997	-9 900	-7 300	-2 600
1998	-13 200	-8 400	-4 800
1999	-12 800	-9 000	-3 800
2000	-15 200	-9 900	-5 300
2001	-15 500	-9 500	-6 000
2002	-11 939	-10 084	-1 855
2003	-11 111	-9 466	-1 645
2004	-10 884	-9 122	-1 762
2005	-9 898	-9 367	-531
2006	-7 770	-7 564	-206
2007	-8 294	-7 653	-641
2008	-7 722	-6 577	-1 145
2009	-6 322	-5 605	-717
2010	-6 234	-5 869	-365
2011	-5 059	-4 412	-647
2012	-4 742	-3 762	-980
2013	-5 109	-4 310	-799
2014	-4 030	-4 674	+644
2015	-6 135	-6 341	+206
2016	-8 081	-6 640	-1 441
2017	-8 802	-6 912	-1 890
2018	-10 228	-8 015	-2 213

* Побудовано автором на основі [2]

Важливим при дослідженні демографічної ситуації є аналіз статевовікового розподілу населення (таблиця 2).

Таблиця 2 – Розподіл постійного населення Миколаївської області за віковими групами та статтю

Показники	1990 р.		2019 р.		2019р. в порівнянні з 1990р.	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	в.п.
Загальна кількість	1333,5	100,0	1130, 4	100,0	-203,1	-
моłodше працездатного	323,1	24,2	187,2	16,6	-135,9	-7,6
- чоловіки	164,4	12,3	96,7	8,6	-67,7	-3,7
- жінки	158,7	11,9	90, 5	8,0	-68,2	-3,9
працездатному	750,5	56,3	681,5	60,3	-69,0	+4,0
- чоловіки	379,6	28,5	333,7	29,5	-45,9	+1,0
- жінки	370,9	27,5	347,8	30,8	-23,1	+3,3
старше працездатного	259,9	19,5	261,7	23,1	+1,8	+3,6
- чоловіки	75,3	5,6	93,4	8,3	+18,1	+2,7
- жінки	184,6	13,8	168,3	14,8	-16,3	+1,0

* Побудовано автором на основі [2]

За період 1990-2019рр. чисельність населення Миколаївської області скоротилась на 203,1 тис. осіб. Демографічна криза загострюється, щоб зрозуміти кількісні втрати населення за цей період можна просумувати чисельність постійного населення на 1.01.2019р. в таких містах Миколаївської області як Вознесенськ, Очаків, Первомайськ, Южноукраїнськ, отже загальна кількість населення в цих містах становить 155,3 тис. осіб.

Найбільше зменшення відбулось у віковій групі молодше працездатного віку (-135,9 тис. осіб). В даній віковій групі чисельність і чоловіків і жінок зменшилась майже в два рази. Структурний розподіл населення свідчить, що найбільша питома вага належить населенню у

працездатному віці, при цьому відмітимо значне переважання групи старше працездатного віку над молодше працездатного на 6,5 в.п., даний факт є ознакою глибокого рівня старіння населення. Тоді як в 1990р. ситуація була зовсім протилежна – питома вага групи «0-15р.» була більше групи «60р. і старші» на 4,7 в.п. Відмітимо значно коротшу тривалість життя як в Україні, так і в Миколаївській області в порівнянні з іншими європейськими країнами, при цьому у чоловіків даний показник менше, ніж у жінок, внаслідок чого в групі старше працездатного віку чисельність жінок значно більше, хоча хлопчиків завжди народжується більше. В цілому в Миколаївській області переважає жіноче населення.

Найбільш вагома причина смертності населення Миколаївської області за період 1990-2018рр. «хвороби системи кровообігу», на другому місці «новоутворення», така ситуація характерна і в цілому для країни.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що демографічна ситуація в Миколаївській області складна, процеси депопуляції не припиняються: кількість народжених зменшується, коефіцієнт депопуляції більше одиниці, глибокий рівень старіння населення. Щоб зупинити процес депопуляції в першу чергу треба подбати про покращення, поліпшення здоров'я нації та якості життя населення; для збільшення кількості народжених важливо вирішити складні проблеми соціально-економічного характеру, особливо це стосується створення робочих місць та подолання безробіття.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Населення України // <http://database.ukrcensus.gov.ua>

НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**Кузьменко А. М., здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/1****Миколаївський національний аграрний університет**

Міграція населення існувала, практично, завжди та обумовлювала зміни на нашій планеті, відігравала головну роль у житті суспільства. В умовах соціально-економічного життя, проблема міграції, зокрема, робочої сили, є однією з найбільш суттєвих і важливих як для світу, так і для окремих держав, в тому числі і для України. З кожним роком зростає чисельність мігрантів в країні. З одного боку, зростає кількість українських заробітчан, а з іншого, збільшується потік мігрантів, в основному, нелегальних. За таких умов, виникає нагальна потреба дослідження процесів еміграції та імміграції, що відбуваються в Україні.

Проблеми міграції, методологія та методика досліджень міграції знайшли висвітлення в наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, у дослідженнях міжнародних і вітчизняних організацій та інститутів, зокрема, Українського центру соціальних реформ за участю Державного комітету статистики в Україні та ін.

Міграційні процеси характерні всім країнам світу. Вирішення цієї проблеми для України обумовлена тим, що населення країни постійно зменшується з потенційними загрозами.

Причини міграції пов'язані насамперед з бідністю, незабезпеченістю робочими місцями, низьким рівнем реальної заробітної плати та нестабільністю економічної та політичної ситуацій. Головною ж причиною є низький рівень оплати праці.

В Україні найнижча, як мінімальна, так і середня заробітна плата серед усіх країн Європи. У середньому українці отримують заробітну плату в розмірі 233 євро. Мінімальна заробітна плата становить 3723 грн, приблизно 120 євро [1].

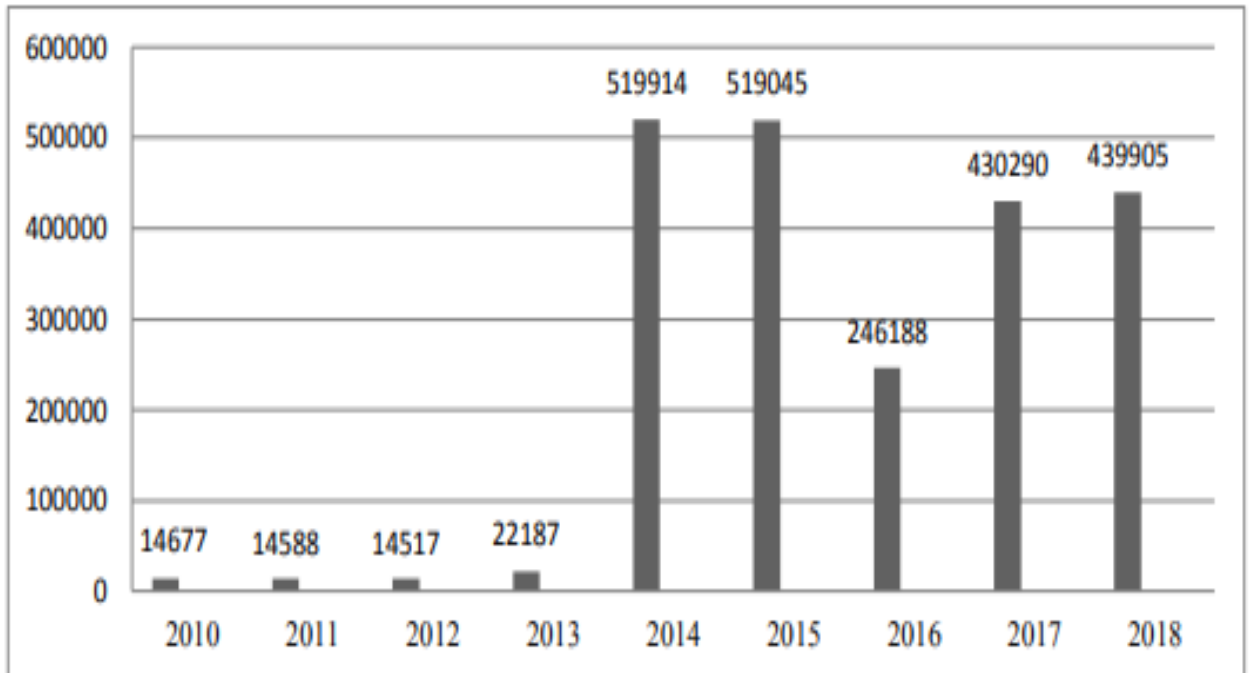

Рис. 1. Абсолютні дані кількості вибулих з України за кордон за 2010–2018 рр. (тис. чол.)

*Джерело: [2]

На першому місці серед негативних наслідків міграційних процесів вказується втрата висококваліфікованої робочої сили, передусім наукових кадрів, так званий „відплив інтелекту”. Значною проблемою є і нелегальний характер трудової міграції з України, який окрім погіршення трудового потенціалу нашої держави, призводить до додаткового навантаження на систему соціального забезпечення населення, оскільки мігранти не сплачуючи пенсійні внески, не поповнюють пенсійний фонд та не забезпечують власної гідної пенсії в Україні [3].

Для зменшення еміграції в Україні (особливо незаконної) необхідна система заходів, які матимуть чітке внутрішнє та зовнішнє спрямування. До них належать заходи у подоланні макроекономічної нестабільності, створенню нових робочих місць, розширенню іноземних інвестицій, розвиток сільських територій, підтримки малих і середніх підприємств, поліпшення соціальних умов життя [4].

Таким чином, сучасні міграційні процеси набули широкого розмаху. Міграція в Україні відображає причини, які пов'язані, насамперед, із високим

рівнем безробіття, низьким рівнем заробітної плати, незатребуваністю фаху на батьківщині, зникненню деяких галузей виробництва, економічною нерозвиненістю окремих регіонів тощо. Для зменшення міграційних процесів в Україні доцільно здійснити наступні заходи:

- стабілізувати воєнний стан в країні;
- підвищити рівень працевзабезпечення;
- надати пільги для підприємців, для розвитку малого бізнесу;
- покращити соціальне забезпечення населення.

Список використаних джерел

1. Статистична служба Євросоюзу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
2. Державна служба статистики. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Вересюк С. М. Міжнародна трудова міграція в умовах глобалізації: українські реалії. [Електронний ресурс] / Буковинська державно фінансова академія. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63470.doc.htm.
4. Вплив міграційних процесів на економіку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naub.ua.edu.ua/2018/вплив-міграційних-процесів-на-економ/>.

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Місаренко Т. О.-здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Миколаївський національний аграрний університет

Одним із найболючіших питань впродовж розвитку незалежної України є таке явище, як міграція. Кожна її хвиля забирає певну частину

молодого, талановитого та перспективного населення країни. На сьогоднішні масштаби міграції впливає не тільки світова глобалізація, а й та ситуація, яка склалася в державі. Нестабільність економічної і політичної ситуацій, стрімке підвищення рівня безробіття, низький рівень життя – все це є безпосереднім каталізатором збільшення відтоку населення з країни, як трудових мігрантів, так і молоді. В результаті цього, дослідження у сфері міграції населення та її наслідків в Україні є дуже актуальним.

Вагомий внесок у створення та розроблення основних нормативних аспектів, класифікацій та тенденцій трудової міграції українського населення, зробили такі вітчизняні науковці, як: О. Заклета, О. Малиновська, А. Мокій, С. Пирожков, Є. Савельєв, О. Позняк, В. Новик, А. Платонов, О. Пуригіна, І. Маркова, О. Сича, В. Трощинського, К. Чернова, А. Шевченко.

Не зважаючи на їхню значну наукову працю, актуальною залишається потреба різнобічних досліджень наслідків міграції.

Мета дослідження полягає у визначенні основних економічних наслідків трудової міграції населення нашої держави. Тому основними завдання, при виконанні дослідження є: здійснити аналіз основних демографічних ситуацій; визначити заходи, які зменшили б негативні наслідки процесу трудової міграції на економіку країни.

За період становлення України як держави, міграція набуває все більших масштабів. Так, в середньому на строк від 1 місяця до 1 року на роботу закордон виїжджають більше як 5 млн. осіб [1]. Спостерігається тенденція зростання виїзду не лише з міст, а і з сіл, особливо прикордонних областей. До цих людей, в основному, належать чоловіки у найбільш працездатному віці (30-45 років). Кожного року з приводу тимчасового працевлаштування на постійне чи тимчасове місце проживання офіційно їде 45-50 тис. осіб, тобто лише певна частка від припустимої загальної кількості емігрантів [2]. За даними Інституту соціології НАНУ, 12% домогосподарств України мають хоча б одного члена сім'ї, який працював або працює закордоном. Такі масштаби міграції українських громадян зумовлюють

великі втрати робочої сили, які можуть мати в майбутньому серйозні негативні наслідки для економічного розвитку України.

Крім того, проведення перепису населення, який не відбувався з 2000 року, допомогло б краще зрозуміти, скільки людей насправді проживає в Україні і скільки відповідно, мігрували[5].

Внутрішня міграція України також має свої особливості, серед яких [4]:

- істотне зменшення кількості мігруючого населення;
- перевага переїздів між регіонами у напрямку із заходу на схід; значні обсяги міграційного обміну між сусідніми областями;
- незначний обсяг міграції на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- зменшення впливу сільського населення;
- відсутність державних програм, спрямованих на вирішення проблем, що мають місце у внутрішній міграції.

Трудова міграція, як і безробіття, є природним процесом ринкових відносин. Однак Україна стала одним із основних трудових донорів для країн Західної Європи, тоді як ринок праці самої держави потребує фахівців практично у всіх галузях економіки [3].

Отже, міграція робочої сили закордон має для України, як правило, негативні наслідки, до яких належать:

- 1) втрата країною найбільш конкурентоздатної частини власних трудових ресурсів;
- 2) уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу в зв'язку з чисельною інтелектуальною еміграцією українських вчених за кордон;
- 3) поширення випадків зловживань та обман громадян приватними агентствами з працевлаштування;
- 5) виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни в зв'язку із збільшенням нелегальної трудової еміграції українців;
- 6) використання наших громадян за кордоном на низькокваліфікованих, важких роботах зі шкідливими умовами праці,

наявність випадків їх дискримінації та експлуатації з боку місцевих роботодавців та ін.

Щоб мінімізувати негативні сторони трудової міграції та підтримувати позитивні, держава має покращити збір даних про міграцію. Лише розуміючи обсяг міграції, ми зможемо повноцінно оцінити її вплив на економіку України[5].

Отже, на сучасному рівні розвитку нашої держави надзвичайно актуальним є питання щодо врегулювання міграційних процесів. Важливим є залучення іноземного інтелектуального капіталу, стимулювання повернення своїх співвітчизників і формування належної законодавчої бази для створення і розвитку інтелектуального капіталу на Україні, що сприятиме і загальному покращенню і прогресивному розвитку країни.

Список використаних джерел

1. www.ukrstat.gov.ua. – офіційний сайт Державного комітету статистики України.
2. Малютін І.А. Трудова міграція з України: тенденції розвитку // Зовнішня торгівля. – 2008. - №2. – с. 97-102.
3. Нітова М. А. Особливості міграції населення України
4. Тодаро М.П. Экономическое развитие. - М:ЮНИТИ, - 2005. – 666 с.
5. Михайлишина Д. [Українці емігрують: як це впливає на економіку країни. -2019р.](#)

Науковий керівник – Христенко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Мовенко А. О., здобувач вищої освіти, гр. МЕН 2/1

Миколаївський Національний аграрний університет

Міграцією називають соціально-економічне явище, при якому відбувається процес зміни місця проживання громадянина однієї країни в іншу.

Найголовнішими чинниками міграції вважають:

- економічний, який відображає пошук людьми більш комфортного для них проживання, гарно оплачуваної роботи, можливість вивчення іноземних мов;
- політичний, обумовлений зміною кордонів, війною, притисненням певних соціальних груп, їх дискримінацією;
- стихійний, який проявляється під впливом природних катастроф, які дуже мала ймовірність передбачити.

Україна протягом своєї історії була як державою походження, так і транзиту чи призначення для мігрантів. Про велику еміграцію українців протягом останніх 150 років свідчать численні розвинені діаспори в Канаді, США, Аргентині та сусідніх з Україною країнах [1]. Однією з причин міграції українців, яку можна вважати головною, є соціально-економічна. Безробіття, низький рівень життя, жага до кращого існування - саме це спонукає жителів України до виїзду за кордон. Вони бажають знайти більш комфортні умови для життя в інших країнах, що повністю відповідає менталітету та поведінки людини, яка бажає знайти найвигідніші для себе умови існування.

У нашій країні звикли до достатньої кількості трудових ресурсів, тобто працівників, яким можна платити небагато. У порівнянні з іншими європейськими країнами в Україні не цінується праця найманих працівників. Якщо брати до уваги, то у сусідній Польщі показник заробітної плати майже у 4 рази вищий за Україну. Чехія, Словаччина, Угорщина, Польща, і навіть

Німеччина зацікавлені в українських трудових мігрантах, адже відчувають гостру нестачу як кваліфікованої, так і некваліфікованої робочої сили.

Зрозуміло, що міграція має як негативні так і позитивні наслідки і, як соціальне явище, потребує необхідності постійного контролю.

Основними негативними наслідками міграції вважають наступні.

1. Загальна конкурентоспроможність знижується на ринку праці внаслідок виїзду висококваліфікованих фахівців і кадрів в країни, які є привабливими для заробітку і життя. Але дуже часто мігранти втрачають свої майстерні навички, тому що найчастіше праця, яку виконує робітник є більш некваліфікована, тобто не збігається з його спеціальністю.

2. Зі зменшенням кількості робітників на підприємствах, скорочуються надходження до бюджету через нестачу податків, які сплачує кожен окремий робітник.

3. Держава має додаткові витрати з бюджету країни на стипендії для зацікавлення та заохочування майбутніх спеціалістів на їх підготовку та навчання, для того, щоб країна зовсім не втрачала кваліфікованих у вузьких питаннях робітників.

4. Мігранти мають можливість замовчувати власні доходи і ухилятися від податків країн, що не мають двосторонніх угод між собою про уникнення подвійного оподаткування.

5. Відбувається зниження народжуваності. Через те, що велика кількість молоді віддає перевагу виїзду закордон на заробітки, зменшується популяція на своїй батьківщині. Крім того, з'являється велика ймовірність інтернаціональних подружжів.

Щодо позитивних наслідків, доцільно виділити такі: зниження напруги безробіття на внутрішньому ринку праці завдяки експорту надлишкової робочої сили; збільшення кількості валютних надходжень, переказів від емігрантів і податків від фірм-посередників; підвищення рівня кваліфікації працівника та професійних навичок внаслідок набуття досвіду за кордоном, якщо він працює за своєю спеціальністю і за своїм профілем; зростання рівня

життя і добробуту залишених вдома членів сімей і утриманців мігрантів за рахунок переказів і речових відправлень; держава може отримувати компенсацію за використання імпортованих трудових ресурсів, якщо таке передбачено двосторонніми угодами [2].

Отже, розглянувши позитивні і негативні наслідки виїзду громадян України за її межі, можна проаналізувати усі проблеми та плюси міграції і висловити деякі рекомендації для зменшення негативних наслідків.

Бажано було б підняти заробітну плату людям з високою кваліфікацією, які постійно підвищували свої знання; роботодавцям намагались мотивувати своїх робітників преміями та відпустками, створювати позитивну атмосферу в колективі та покращувати умови праці для того, щоб працівник залишався на цій роботі. Крім того, доцільно було б підвищувати виплати за новонародженого, надавати безоплатну медичну страховку до певного віку, наприклад, до 18 років.

Нові закони та поправки щодо послаблення умов сплати податків для малого та середнього бізнесу є дуже гарною ініціативою з боку держави для підприємців. Тим самим збільшиться кількість робочих місць, буде можливість у працівників мати гарну заробітну плату і сам роботодавець зможе надавати вигідні умови для праці.

Україні потрібні чіткі заходи на рахунок побудови здорової економіки. Головним чинником цього є саме забезпечення українців роботою з належною заробітною платою та умовами праці. Оскільки повністю зупинити міграцію буде неможливо, треба вдосконалювати заходи щодо боротьби з безробіттям і намагатися зменшити негативні наслідки та використовувати грамотно позитивні.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] Павло Кравчук, ГО «Європа без бар'єрів», Україна.

https://europewb.org.ua/wpcontent/uploads/2019/04/Mify_trud_migrac.pdf

http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1190&T=06&lng=1&st=0

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА ДЕПОПУЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Ніколаєнко І.В., здобувач вищої освіти, гр. ПУА 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

За останні десятиліття в низці країн світу активізувались такі взаємопов'язані демографічні процеси, як падіння народжуваності до рівня, що не забезпечує просте відтворення населення, тобто відбувається розповсюдження депопуляційних тенденцій та прогресуюче старіння [1].

Депопуляція – скорочення загальної чисельності населення внаслідок перевищення чисельності померлих над числом народжених – вже два десятиріччя є відмітною рисою демографічної реальності в нашій країні. Україна належить до найбільш демографічно неблагополучних країн світу з високою інтенсивністю депопуляційних процесів, що зумовлюється низкою різнопланових чинників економічного, соціально-культурного, інституціонального характеру [1].

Вони зумовлювали породження переважно несприятливих тенденцій у перебігу демографічних процесів, які уособлюють ендегенні (й безпосередні) фактори депопуляції, що зрештою охопила всю Україну, вражаючи у 1990–х своєю масштабністю навіть на європейських теренах, де депопуляційні тенденції до того часу вже не були чимось унікальним [2].

Таблиця 1. Демографічні показники

Показники	2017 рік	2018 рік
Чисельність наявного населення на 1 грудня, осіб	42403027	42177579
Середня чисельність наявного населення, млн осіб	42493785	4281991
Чисельність постійного населення на 1 грудня, осіб	42233390	42007942
Середня чисельність постійного населення, осіб	42324148	42112354
Загальний приріст, скорочення населення	-181515	-208824
Природний приріст, скорочення	-189404	-222501
Кількість живонароджених	336453	312603
Кількість померлих	525857	535104
З них дітей у віці до 1 року	2548	2207
Міграційний приріст, скорочення населення	7889	13667

Демографічні показники мають від’ємну тенденцію, що свідчить про скорочення чисельності населення України. У 2018 році залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 58 живонароджених.

Статистичні дані указують на те, що біля 22, 4 мільйони жителів України є представниками жіночої статі. Протягом останніх років складається тенденція до зменшення приросту представниць жіночої статі. І це є ознакою особливостей прояву трудової міграції в Україні – жінки частіше за чоловіків вдаються до пошуків роботи за кордоном.

Скорочення рівня народжуваності в Україні є визначальним фактором скорочення чисельності населення працездатного віку, як наслідок, чисельність зайнятих в економіці продовжуватиме пропорційно скорочуватися.

Перелом у демографічній ситуації в країні, послаблення демографічної кризи і її наслідків можливі за умов докорінних позитивних зсувів у соціально-економічній сфері. Для цього необхідні цілеспрямовані зусилля суспільства і держави на основі науково обґрунтованого розуміння сутності демографічних проблем і засобів їхнього вирішення. Головною метою соціально-демографічної політики в Україні має стати подолання найгостріших суперечностей інституціонального устрою й усунення деформацій соціально-економічного стану населення.

Список використаних джерел

1. Терещ В. М. Ендогенні фактори депопуляції в Україні: досвід порівняльного аналізу / В. М. Терещ // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2010. – № 4. – Ч.ІІІ. – С. 97–104.
2. Лавер, О. Депопуляція населення і міграційні процеси в Україні: причини та можливі наслідки [Текст] / О. Лавер // Геополітика України: історія і сучасність : зб. наук. пр. / ред. кол.: І. В. Артьомов (гол. ред.) та ін. – Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2018. – №Вип. 1 (20). – С.153-166

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Совенко Ф.В. , здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасна міграція не піддається авторитарним формам впливу, вона вимагає створення системи управління у формі самостійного соціального інституту, здатного вирішувати нові завдання принципово новими способами. Це висуває нові вимоги до діяльності державних органів влади.

Ефективне регулювання міграційними процесами, створення передумов для залучення необхідного людського ресурсу та збереження наявного потенціалу в Україні є запорукою підвищення її конкурентоспроможності на світовому рівні та сталого економічного розвитку [4].

Обсяги внутрішніх міграцій в Україні скоротилися .Якщо на рубежі 1980-1990-х років внутрішній міграційний оборот сягав 3 млн, то нині – менше мільйона. Домінують у внутрішніх міграціях переміщення між містом

і селом. Сільське населення скорочується за рахунок відпливу молоді в міста, що прискорює його старіння [1].

У міжрегіональних міграціях основним реципієнтом є м. Київ та Київська область. У 2000-х рр. приріст населення столиці за рахунок інших регіонів сягав 20 тис. на рік. Крім того, численною є участь населення у внутрішніх трудових міграціях, не пов'язаних із щоденним чи щотижневим поверненням до місця постійного проживання. Вони здійснюються для виконання сезонної, вахтової, а то й більш тривалої роботи в столиці та найбільших індустріальних центрах [1].

Активізація міжнародної мобільності населення України, що відбувається за умов глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, висуває актуальну проблему – регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Досконала міграційна політика необхідна як для мінімізації обумовлених міграцією ризиків, так і для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку країни та її регіонів.

У Концепції державної міграційної політики України зазначається, що вона спрямована на забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку держави, підвищення рівня національної безпеки шляхом запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів та ліквідації їхніх наслідків, узгодження національного законодавства у сфері міграції з міжнародними стандартами, посилення соціального і правового захисту громадян України, які перебувають або працюють за кордоном, додержання принципів захисту інтересів України [1].

Уряд схвалив Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року. Основними цілями зазначеного документу є: зниження адміністративних бар'єрів для свободи пересування в Україні; створення необхідних умов для повернення та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство; сприяння легальній міграції в Україну, узгодженій із

соціальною політикою та економічним розвитком країни. Прийнятий акт визначить державну міграційну політику на період до 2025 року та напрями і шляхи її реалізації [3].

Визначальним фактором сповільнення міграційних процесів є створення додаткових можливостей для трудових мігрантів, які хочуть повернутися в Україну і вкласти кошти в економіку держави, з відповідними умовами та фінансовими гарантіями для цієї категорії. Повернення трудових мігрантів назад до України стане одним із кроків поліпшення ситуації з нестачею кадрів, а для цього потрібно проводити реформи з перетворення України на дійсно динамічну економіку з високим попитом на робочу силу з адекватною зарплатою.

Список використаних джерел

1. Міграція в Україні[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міграція_населення.
3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250149647>.
4. ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЛІДКІВ ТА ЕФЕКТІВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>
5. Демографічні проблеми та тенденції - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dse.org.ua/archive/25/7.pdf>

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ЧИННИКИ І НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стьопінова В.О., здобувач вищої освіти групи Б 3/1,

Миколаївський національний аграрний університет

Ефективна реалізація реформ в Україні забезпечується виконанням певних умов, серед яких варто відмітити залучення інтелекту молоді. За сучасних глобалізаційних процесів значної уваги набуває питання відтоку працездатного населення, зокрема з високим інтелектуальним потенціалом. В Україні втрата цих категорій працівників негативно позначається на віковій та освітньо-кваліфікаційній структурі робочої сили, що може гальмувати економічне зростання. Тому дуже важливо удосконалювати міграційну політику з урахуванням сучасних умов і тенденцій.

Міграція є предметом системних досліджень багатьох вітчизняних економістів, політологів і соціологів, зокрема: Е. Лібанова, А. Позняк, І. Прибиткова, А. Надточий, Ю. Гуменюк, А. Федорако та ін.

Метою дослідження є визначення чинників, що стимулюють міграцію української молоді і оцінка її наслідків для України.

Міграція відіграє важливу роль у розвитку соціально-економічних відносин і впливає на суспільне життя. Сучасна міграція прискорює людський розвиток завдяки розширенню світогляду особистості і активізації внутрішніх ресурсів людини для суспільної активності.

Одним із поширених видів міграції на даний момент є міграція молоді до більш розвинених країн. Згідно експертних даних, основна проблема еміграції наступних років буде обумовлена відтоком кваліфікованої української молоді – як репродуктивної частини населення та висококваліфікованої робочої сили, за яку ведуть активну боротьбу розвинені держави на світовому ринку праці. Міграційна активність молоді зумовлена насамперед проблемами фахової самореалізації та рівнем заробітної плати в Україні [1].

Чинниками міграції української молоді за кордон переважно є економічні причини: заробити грошей, заради матеріального добробуту (47,8% від тих, хто виявив бажання емігрувати) та існуючі кращі можливості для роботи за кордоном, ніж в Україні (39,3% від тих, хто виявив бажання емігрувати). Серед інших причин виділяються бажання отримати досвід життя в інших країнах, відсутність в Україні демократії та законності, відсутність таких можливостей для навчання в Україні, як в інших країнах, військові дії на Сході України та інше [2].

Відповідно, розвиток економіки держави, а також забезпечення рівноцінних конкурентних умов на основі високої продуктивності та інноваційності праці (і не тільки щодо заробітної плати) сприятиме збереженню трудового потенціалу. Не маючи на сьогодні можливості значно підвищувати заробітну плату, роботодавці мають переглянути політику соціальних пакетів для своїх працівників, а також умови праці. Проте, як показали результати дослідження, ще одним мотиваційним чинником, який впливає на бажання молоді залишитися в Україні, є безпосередня участь у розбудові держави.

Про це свідчать і результати репрезентативного соціологічного дослідження системи цінностей та пріоритетів сучасної української молоді. Так, про готовність брати участь у здійсненні реформ в Україні заявили 36,5% опитаних, а майже 5% – вказали, що уже беруть участь у цих процесах. Найбільший відсоток молоді, яка готова брати участь у процесах децентралізації, локалізується у західному регіоні – 42,3% [2].

За результатами дослідження окреслено негативні наслідки міграції молоді з України, а саме: прямі втрати держави у зв'язку із скороченням працездатного населення та втрачання фінансових ресурсів, які були направлені на освітньо-професійну підготовку молоді; зниження технологічного, культурного і наукового потенціалу; підвищення бізнес-ризиків через втрату трудового потенціалу тощо.

Найгостріша для майбутнього країни загроза пов'язана із навчальною міграцією, оскільки наявність відповідного диплому значно спрощує працевлаштування в європейських країнах. Це означає не просто втрату робочої сили, а скорочення демографічного потенціалу українського суспільства, прискорення процесу демографічного старіння тощо [3].

Серед можливих заходів мотивації молоді до працевлаштування в Україні є сприяння розвитку академічного підприємництва через формування механізму заохочування підприємництва у закладах вищої освіти.

Тенденція до збільшення зовнішньої міграції української молоді значною мірою пов'язана з тим, що тривалий час не надавалось належної уваги даній проблемі. Дослідження свідчать, що така ситуація може перетворитись в одну із загроз економічній безпеці держави. Певні зусилля держави, у більшій мірі, спрямовані на подолання наслідків міграції. Проте, вирішення даного питання має носити системний характер на всіх рівнях управління.

Список використаних джерел

1. Звіт про результати дослідження міграційних настроїв студентів Львова. URL:<http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2015/03/zvitpj.pdf> (дата звернення: 14.05.2020).
2. Профспілка працівників освіти і науки України. Офіційний сайт. URL:<https://pon.org.ua>. (дата звернення: 11.05.2020).
3. Куліков Г. Масова трудова міграція з України: мотиви, наслідки, способи стримування. URL:<https://zounb.zp.ua/sites/default/files/pdf/2019/pdf> (дата звернення: 14.05.2020).
4. Аналіз міграції висококваліфікованих кадрів і міграційної політики України. URL:<https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Analiz-migratsiyi-i-migratsijnoyi-polityky-Ukrayiny.pdf> (дата звернення: 14.05.2020).

Науковий керівник - Костирко А.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування МНАУ

РОЛЬ НАСЕЛЕННЯ У РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Цибулькіна А. С., здобувач вищої освіти групи Б1/1,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Народне господарство - це комплекс усіх галузей виробництва, розподілу, обміну та споживання, де всі складові тісно пов'язані між собою і впливають на поділ праці.

Населення – це сукупність людей, які постійно проживають на певній території. Його склад та кількість зумовлені історичними процесами. Саме населенню притаманне безперервне відтворення. На жаль, сьогодні Україна переживає кризу в демографічній сфері. Це зумовлене передусім скороченням кількості населення, зменшенням тривалості життя, міграційними процесами, погіршенням статевовікової структури населення, а саме старінням нації.

Господарство і населення мають спільні взаємозв'язки із самого початку розвитку людства. Все починалося з примітивного використання благ, які давала людині природа. Згодом людство перейшло до відтворювального господарства, почала розвиватися торгівля, а ще пізніше відносини в суспільстві ставали складнішими, розвивалося та вдосконалювалося виробництво, засоби виробництва, і зараз людство досягло індустріального і постіндустріального етапу розвитку господарства.

Людина є основним споживачем матеріальних і духовних благ. Саме за потребами людей визначаються напрямки розвитку народного господарства, кількість виробництва певної продукції та розташування підприємств. Однак, разом із виконанням функції споживача, людина виконує функцію виробника. Саме за певної кількості працівників, які здійснюють виробництво продукції та надання послуг, економіка може існувати, розвиватися і вдосконалюватися. Тому населення і народне господарство – це

один єдиний великий і складний комплекс, елементи якого (населення і економіка) впливають один на одного, обумовлюючи появу нових сфер та галузей виробництва, появу нових послуг та збільшення потреб суспільства. Основною особливістю взаємозв'язку населення і народного господарства є неможливість окремого існування ні населення, ні економіки в цілому. Тобто, економіка не здатна функціонувати без наявності населення, а населення не може існувати поза економікою [2].

Важливими чинниками, що впливають на стан та розвиток господарства, є чисельність населення, рівень освіченості та кваліфікації працездатного населення, а також, рівень зайнятості населення. Ці чинники мають вплив і на розміщення продуктивних сил певних сфер виробництва. Для деяких галузей народного господарства значення мають не тільки вищезгадані чинники, а й потрібні трудові ресурси, що повинні мати певну якість. Наприклад, за статевими ознаками, доречним використанням робочої сили жінок є зайнятість у легкій, харчовій промисловості (переважання кількості жінок у статевій структурі населення, як у Черкаській області), а чоловіків – у важкій промисловості [3]. Крім того, населення відіграє важливу роль у розміщенні і масштабах розвитку виробництва, впливаючи своєю чисельністю і структурою. Це впливає на кількість виробленої продукції, її структуру і якість, передусім це стосується виробів, що призначені для споживача і є необхідними щодня, наприклад продукти харчування.

Отже, населення і народне господарство – це єдине ціле, в якому населення має неабияку роль. А головною метою розвитку економіки є забезпечення матеріальних і духовних потреб населення.

Список використаних джерел

1. Голіков А.П. Вступ до економічної географії : підручник / А.П. Голіков, Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко – К.: Либідь, 1996.

2. Дорогунцов С. І. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки : навч. посіб. /

3. Манів З.О. Регіональна економіка : Навчальний посібник. / Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. - Львів: "Магнолія 2006", 2009

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Яцейко А.В., здобувач вищої освіти, гр. ПУА 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Кількість українців, що піддаються міграції настільки зростає, що населення стало різко знижуватися. За прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, до 2031 року населення України скоротиться до 39,5 мільйонів осіб [1]. І це не тому, що смертність зростає, а народжуваність зменшиться. Проблема в українцях, які покидають країну у пошуках кращого життя.

Міграція населення — механічні переміщення людей із зміною місця проживання. Це дуже складний суспільний процес, що впливає на різні сторони соціально-економічного життя людства. За даними Державної прикордонної служби, з 2002 по 2018 рік з України виїхали і не повернулися 6,5 мільйона громадян України [2]. Зрозуміло, що це дуже велика кількість, тому проблема міграції є надзвичайно важливою і вирішувати її потрібно якнайшвидше.

Метою та завданням є дослідження проблеми міграції, а саме : визначення видів міграції, причини та шляхи її подолання. Якщо зрозуміти причини, можливо вплинути на цю проблему.

Найпоширенішими видами міграції в Україні є трудова та освітня.

Трудова міграція передбачає, що люди виїжджають за кордон за заробітком, тому що низька середньомісячна заробітна плата в Україні. Для нашої країни це має катастрофічні наслідки. Адже страждає, звісно, економіка України. Підприємствам різних галузей народного господарства не вистачає працівників і вони перестають працювати. Крім того, страждає культура, бо діячі мистецтва покидають Україну.

Як свідчать дослідження Держстату, основною країною призначення для українських трудових мігрантів стала Польща (38,9%). Також високою є частка мігрантів, що виїжджали до Італії, Чехії, Угорщини, Португалії [2].

Освітня міграція набирає обертів починаючи з XVI ст. та продовжує нарощувати темпи по сьогодні. Люди виїжджають в інші країни задля отримання професійної освіти, проходження стажувань та практик, проведення наукових досліджень. Більшість, здобувши освіту в певній галузі, залишаються працювати в країні. Безумовно, відтік українських громадян за кордон для здобуття вищої освіти є негативним явищем для розвитку України.

Які ж причини масової міграції населення України? Головними причинами міграції є:

- бажання кращих умов і якості життя;
- можливість реалізувати свої професійні здібності :отримати роботу в іншому місці проживання на кращих умовах оплати, за фахом і на омріяній посаді;
- здобуття вищої освіти;
- сімейно-шлюбні відносини;
- соціальні і етнічні конфлікти;
- стихійні.

Як вирішити проблему міграції населення України? Зрозуміло, що це справа не одного місяця і навіть року. Потрібно докласти багато зусиль, щоб хоч якось призупинити цей процес.

На мою думку, по-перше, потрібно підняти авторитет країни, збільшити кількість робочих місць, створити комфортні умови для праці та підвищити заробітну плату. По-друге, підвищити якість освіти, покращити матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу та створити умови для творчої самореалізації в професійній діяльності. По-третє, створити комфортні умови для проживання населення.

Отже, проблему міграції населення потрібно терміново вирішувати, якщо цього не зробити, то втрата нації, як такої, нам гарантована, занепад економіки України неминучий.

Список використаних джерел

1.Тимошенко Д. «Поняття Міграція в Україні: наскільки проблема масштабна?» [Електронний ресурс] / Денис Тимошенко // Радіо Свобода - 2019. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-realii--mihracija/29826553.html>

2. Сушко І. Міфи і факти про українську трудову міграцію до країн вище граду : довідник / І. Сушко, К. Кульчицька, Р. Мініч. // проект ГО «Європа без бар'єрів» -40с.

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

СЕКЦІЯ 5**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК****НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПЛАТИ ПРАЦІ**

**Балан О.Д., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
праці й соціального розвитку НУБіП України**

**Басанець А.С., студентка економічного факультету НУБіП
України**

В сучасних умовах ефективне ведення сільськогосподарського виробництва неможливе без приведення у відповідність норм і нормативів з конкретними умовами підприємства і досягнутим рівнем продуктивності праці та тісноти зв'язку з оплатою праці працівників. Це зумовлено тим, що для вдосконалення правових механізмів та підвищення правового захисту громадян (які є суб'єктами організації оплати праці) та для запровадження нових принципів формування політики оплати праці.

Впровадження постійно діючої інформаційної системи забезпечення учасників ринку результатами статистичних досліджень, застосування галузевих і міжгалузевих норм та нормативів для управління агропромисловим виробництвом – універсальний економічний механізм регулювання рівня прибутковості, інструмент метрологічного вимірювання показників продуктивності, запорука конкурентоспроможності підприємств і галузей АПК.

В Україні основою регулювання питань оплати праці, як на макрорівні так і на рівні підприємств, є законодавчо-правова база. Основні її складові зображено на Рис. 1

Рис. 1. Основні складові нормативно-правового регулювання оплати праці в Україні.

Основним документом на мікрорівні є Колективний договір — угода, яка укладається між власником або уповноваженим органом і одним або кількома органами, а у разі відсутності таких органів — представниками працівників, обраними та уповноваженими трудовим колективом. Трудовий договір — угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою з підпорядкуванням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник — виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором й угодою сторін.

Генеральна Угода укладається на поточний рік між всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців в особі Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні, всеукраїнськими об'єднаннями професійних спілок в особі Спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні та Кабінетом Міністрів України [1]. Галузева угода укладається між Міністерством аграрної політики та продовольства України, Всеукраїнським об'єднанням організацій роботодавців і Професійною спілкою працівників агропромислового комплексу України в харчовій та переробній промисловості.

В Конституції України питання оплати праці регламентуються статтями 36, 41-46. Законом України «Про оплату праці» [2] визначається заробітна плата, як винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Закон України «Про колективні договори і угоди» визначає правові засади розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулюванню трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців. В Україні щорічно при прийнятті Державного бюджету встановлюються правила функціонування господарюючих суб'єктів на поточний рік, в тому числі мінімальний розмір заробітної плати, соціальні відрахування та оподаткування.

Отже в Україні створена дієва цивілізована вертикаль нормативно-правового регулювання з питань організації оплати праці у відповідності з міжнародними стандартами та ринковими вимогами.

Список використаних джерел

1. Економіка праці і соціально-трудова відносини: підручник / [О.В. Шкільов, О.Д. Балан, В.А. Ткачук та ін.]; за ред. О.В. Шкільова. – К.: ЦП “Компринт”, 2014. – 487 с.
2. Про оплату праці. Закон України від 24 березня 1995р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 17. – Ст.94.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Вознюк К. І., здобувач вищої освіти групи Б1/1,

Миколаївський національний аграрний національний університет

Метою регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку країни та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання [5].

Формування й механізми реалізації регіональної економічної політики є предметом численних досліджень вітчизняних учених. На особливу увагу заслуговують наукові доробки В. Вакуленка, З. Варналія, С. Давимука, І. Дунаєва, І. Грищенка, Я. Жаліла, М. Іжі, Ю. Ковбасюка, В. Куйбіди, М. Орлатого, А. Ткачука, Л. Федулової та ін

Метою роботи є вивчення та узагальнення світового досвіду та європейської практики регіональної політики з метою визначення можливостей для їх адаптації у вітчизняній системі регіонального управління.

Регіональна політика у Німеччині має багаті традиції, які вдається зберігати навіть в умовах поглиблення європейської інтеграції. У Конституції Німеччини проводиться розмежування повноважень федерального центру, земель і місцевих властей. З більшості питань компетенції земель і федерального центру дуже тісно переплітаються. Тому для прийняття багатьох рішень потрібно взаємне узгодження. У німецькій літературі Німеччина нерідко іменується «кооперативною федерацією»

Основною формою регіональної політики в США є різного роду цільові регіональні програми. Загальнодержавні регіональні програми розглядаються на рівні федеральної законодавчої та виконавчої влади США і фінансуються з федерального бюджету. Найбільш важливі рішення за такими програмами

приймаються конгресом США, який визначає генеральні цілі регіональних програм, сукупність приватних програмних заходів, максимально допустимі розміри асигнувань з федерального бюджету, а також встановлює права та обов'язки органів, на які покладається керівництво проведенням програмних заходів. Періодично конгрес проводить слухання про хід реалізації здійснюваних програм.

У виробленні та координації політики регіонального розвитку на федеральному рівні бере участь велика кількість підрозділів: управління з розробки політики та Адміністративно-бюджетне управління при президенті, міжвідомча координаційна рада, федеральний консультативна рада з економічного розвитку, федеральні регіональні ради при уряді. Крім того, створено відповідні комісії при конгресі США. Керівництво регіональними програмами здійснюють не самі регіони, а система спеціальних незалежних установ в системі федерального уряду і спеціально створених спільних федерально-штатних органів.

У Великобританії традиційно регіональна економічна політика була спрямована на переорієнтацію і перерозподіл надлишкових і мобільних капіталів і робочих місць із районів прискореного розвитку (регіонів-донорів) у депресивні (регіони-реципієнти) як основний механізм стимулювання економічного розвитку депресивних регіонів і подолання регіонального дисбалансу. Низка законодавчих актів, прийнятих останнім часом, суттєво розширила стимули для проблемних регіонів, зокрема пільгові субсидії на придбання основних засобів, вільну амортизаційну політику, пряме планування регіонального розвитку тощо.

У Японії розроблені й реалізуються на практиці програми зі спеціалізації промисловості розвитку виробничої інфраструктури всередині кожного регіону. В країні діють Економічна консультативна рада та Консультативна рада планування комплексного розвитку території при Кабінеті міністрів, якими керує прем'єр-міністр. Головним робочим органом у державному апараті Японії, що формує державну регіональну політику,

програми та плани соціально-економічного розвитку, є Управління економічного планування. Така політика регіоналізації визначає соціально-економічний розвиток країни загалом і є основою для розробки довгострокових планів комплексного розвитку територій; формує фінансову, насамперед податкову, систему, що забезпечує самофінансування територій; сприяє розв'язанню соціальних проблем населення шляхом економічного регулювання його розселення і міграції, використовуючи кредити, пільгове оподаткування та інші економічні важелі.

У Канаді діяльність, спрямовану на вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів, уряд країни розпочав ще на початку 1960-х рр. Серед заходів – прямі фінансові трансфери в межах надання допомоги депресивним регіонам, а також реалізації цільових державних програм, що передбачали розвиток і вдосконалення всіх видів інфраструктури, підтримку приватних інвестицій, надання податкових та інших пільг, субсидування й підтримку місцевого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Грищенко І. М. Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком / І. М. Грищенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2018. – № 5. – Режим доступу : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/5.pdf.
2. Давимука С. А. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу / С. А. Давимука, В. С. Куйбіда, Л. І. Федулова // Регіональна економіка. – 2019. – № 1. – С. 76 – 85.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – Київ : НІСД, 2007. – 820 с.
4. Іжа М. Трансформація регіональної політики ЄС: висновки для України / М. Іжа // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2013. – Вип. 12. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2013_12_3.

5. Качний О. С. Зарубіжний досвід формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів / О. С. Качний // Публічне управління та митне адміністрування. – 2017. – № 2. – С. 170 – 174.

Науковий керівник – Олійник Т.Г., канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Гаврилова Р. А., здобувач вищої освіти групи Г 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Реалізацію потенціалу сільського господарства в Україні стримує низька ефективність використання земельних ресурсів насамперед через відсутність раціонально організованого ринку земель сільськогосподарського призначення.

Фактично, весь період незалежності України триває земельна реформа. Відповідно до Земельного кодексу діє мораторій на купівлю-продаж сільськогосподарської землі, що регулярно продовжується парламентом. У ніч з 30 на 31 березня депутати ВРУ таки ухвалили багатостраждальний законопроект №2178-10, який запроваджує ринок земель. І це лише початок, Верховній Раді в майбутньому необхідно буде розробити та ухвалити ще низку додаткових документів [1].

Результати проведеного аналізу сільськогосподарського землекористування в Україні дозволяють говорити про наступні тенденції:

– Зменшення частки сільськогосподарських земель у структурі земельного фонду України характеризується нарощенням площ ріллі за рахунок скорочення площ усіх інших категорій сільськогосподарських угідь. Вилучені із сільськогосподарського землекористування площі

використовуються під забудову та ведення лісового господарства, що можна оцінювати позитивно.

– Прослідковується відкрита деструктивність господарювання в аграрній галузі, яка разом із побудованим на філософії бізнесу та орієнтованим виключно на критерій прибутковості управління процесами аграрного землекористування, призводить до виснаження та зниження родючості сільськогосподарських угідь.

– Внаслідок реформування відносин власності на землю сформувалися дві діаметрально протилежні, але однаково згубні для сільських територій і країни моделі господарювання: латифундистсько-олігархічна – представлена агрохолдингами, та парцелярна модель особистих селянських господарств. Кількість діючих господарюючих суб'єктів усіх організаційно-правових форм у сільському господарстві за винятком хіба що господарських товариств має тенденцію до скорочення. Те ж стосується і особистих селянських господарств. Натомість найбільш активними учасниками процесу консолідації сільськогосподарських земель є середні агрохолдинги з розміром земельного банку від 20 до 40 тис. га; – прийнятті у 2015 році зміни до Закону України «Про оренду землі» з одного боку зробили селян – власників земельних ділянок ще більш вразливими на тлі безгосподарності землекористувачів, а іншого – дали додаткове гарантування стабільності орендних відносин для підприємств-орендарів. Закріплення мінімального строку оренди земель призвело до тимчасового зменшення кількості зареєстрованих договорів оренди, що в перші роки може спричинити ріст тіньової оренди земель сільськогосподарського призначення [2].

– Ідея запровадження ринку прав оренди свідчить про бажання уряду відтермінувати відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення, що підтверджується продовженням мораторію. Досвід попередніх урядових планів породжує сумніви щодо практичної ефективності такого заходу, який можна вважати спробою послабити напруженість в суспільстві довкола ринку землі.

Запровадження ринку прав оренди земель сільськогосподарського призначення створює можливість реалізації на практиці моделей постановки таких прав на бухгалтерський баланс, запропонованих раніше науковцями Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки».

В той же час, виникає необхідність відображення в обліку підприємств-орендарів раніше набутих прав оренди на основі укладання договору оренди з фізичними особами – власниками землі. Запропоновано підхід до відображення в обліку набутих на основі договору прав оренди, який дозволяє уникнути подвоєння витрат пов'язаних із сплатою орендної плати і нарахуванням амортизації на вартість права оренди.

Важливими питаннями обліку прав оренди земель сільськогосподарського призначення, які потребують подальшого дослідження є [3]: обґрунтування порядку і методів амортизації та переоцінки вартості прав оренди; розкриття облікового забезпечення перепродажу таких активів, використання в якості банківської застави; розробки підходів до відображення в обліку (балансовому / позабалансовому) земельних ділянок, що набуваються в користування за таким правом.

Основоположною точкою державної активної аграрної політики повинен бути комплексний підхід до її розробки та здійснення, а не однобічне використання дії того чи іншого фактора.

Список використаних джерел

1. Ринок землі відкрили, мораторій скасували: що треба знати про новий закон-проект. – Економічна правда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/31/658748/>
2. Жук В. М. Пріоритетність обліково-фінансової складової у залученні земель сільськогосподарського призначення до економічного обороту / В. М. Жук // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного

університету. Серія : Економічні науки – Вінниця : ВНАУ, 2012. – Випуск 1(56). – С. 37.

3. Моніторинг земельних відносин в Україні 2014-2015 : Статистичний щорічник / Д. Нізалов, К. Івінська, С. Кубах, О. Нів'євський, О. Прокопенко – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://land.gov.ua/wp-content/uploads/>

Науковий керівник – Горобченко О. А., доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

СПЕЦПРОЕКТ ПРО ПІДТРИМКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Гапоненко М.С., здобувач вищої освіти групи ЗПУА 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Одним з надважливих викликів для України сьогодні є створення широкого пласту середнього класу – за зразком європейських країн, в яких цього досягли через стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

Роль малого і середнього бізнесу значно зросла у 80-х роках минулого сторіччя. За даними ООН, на малих та середніх підприємствах задіяно 50% працездатного населення і виробляється від 30% до 60% національного продукту [1].

В Україні менше 10% підприємств використовують кредитні ресурси загалом. Ті що використовують – доволі часто за рахунок кредиту підсилюють обіговий капітал, а не інвестують у подальший розвиток. Європейські підприємці, навпаки, майже не уявляють своєї діяльності без залучення кредитних ресурсів і використовують ці кошти з урахуванням перспектив. У нашій країні частка малих підприємств у забезпеченні

населення робочими місцями становить, за офіційними даними, до 10%. Насправді цифра буде дещо більшою через високий рівень тіньової економіки. Проте до європейських показників Україна "не дотягує". І це при тому, що в Україні налічується понад півтора мільйона фізичних осіб-підприємців, з яких справжню операційну діяльність веде лише третина [1].

Ще однією якісною характеристикою, яка демонструє відмінності від європейських економік, є структура зайнятості підприємців по галузям. В Україні малий бізнес переважно асоціюється з роздрібною торгівлею або зі сферою обслуговування.

Водночас у країнах Європи малий та середній бізнес є надійним партнером великих корпорацій. Наприклад, у Німеччині серед підприємств переробної промисловості підприємства малого і середнього бізнесу складають 98,5%, у галузі енерго- і водопостачання – 98,4%, в будівництві – 99,5%.

У таких розбіжностей є цілий ряд важливих причин. Європейській малий та середній бізнес активно розвивається століттями, тоді як жодному українському малому або середньому підприємству немає й 30 років. Більш того, європейські підприємці вже декілька десятиліть мають широкий доступ до фінансових ресурсів. Окрім розгалуженої банківської мережі європейським МСП доступна і державна підтримка. Так, у Німеччині будь-який корінний житель, що вирішив зайнятися підприємництвом, може отримати пільговий державний кредит до 50 тис. євро на 20 років. Протягом перших 2 років підприємець може користуватися грошовими коштами безоплатно – не потрібно оплачувати ні заборгованість, ні відсотки по кредиту. Наступні 8 років необхідно вносити в банк тільки пільгові відсотки за користування кредитом – близько 4-5% річних. А саму суму заборгованості треба погашати тільки з одинадцятого року видачі кредиту [1].

В Україні менше 10% підприємств використовують кредитні ресурси загалом. Ті що використовують – доволі часто за рахунок кредиту

підсилюють обіговий капітал, а не інвестують у подальший розвиток. Європейські підприємці, навпаки, майже не уявляють своєї діяльності без залучення кредитних ресурсів і використовують ці кошти з урахуванням перспектив.

В Україні банківський сектор завжди був тісно пов'язаний з великими підприємствами, фокусуючись переважно на їх обслуговуванні. Втім після декількох криз ситуація починає змінюватись: великі підприємства не витримали напруги, в той час як МСП довели свою стійкість та витривалість.

Тож зараз багато важливих гравців фінансового ринку звертають увагу на малі та середні підприємства, збільшуючи їхню долю в своїх кредитних портфелях.

Однак не можуть не стримувати розвиток кредитування МСБ високі процентні ставки, які були введені Національним банком для боротьби з інфляцією. Часто саме вони нівелюють конкурентні переваги вітчизняних підприємців та унеможливають розвиток підприємств із залученням інвестиційного ресурсу.

Подолання саме цієї проблеми є одним з найголовніших пріоритетів Німецько-Українського фонду. Спецпроект про інвестиційні можливості для вітчизняного малого та середнього бізнесу функціонує за програмами кредитування Німецько-Українського Фонду (НУФ). НУФ був заснований у 1999 році Національним банком України (31,25%), Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України (31,25%) та Німецькою Кредитною установою для відбудови (KfW) (37,5%) на паритетних засадах. Статутний капітал НУФ становить 16,36 млн. євро. Це неприбуткова установа, тому будь-який можливий прибуток не розподіляється між засновниками НУФ, а спрямовується на подальше кредитування ММСП. Такий статус НУФ визначений намірами урядових організацій Німеччини та України забезпечити відновлюваність коштів НУФ [2].

Головна мета діяльності НУФ – посилення конкурентоспроможності українських мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП) шляхом надання

їм кредитів для фінансування інвестицій та обігових коштів через обрані банки-партнери. Основним інструментом діяльності НУФ є кредитні програми. НУФ впроваджує свої програми за принципом фінансової установи “другого рівня”, надаючи фінансові ресурси ММСП через відібрані банки-партнери, які відповідають певним вимогам. Банки-партнери надають кредити цільовим групам ММСП, які описані у програмах НУФ. Такий принцип дозволяє розподілити кредитні ризики між банками-партнерами та НУФ і охопити Програмами НУФ всі регіони країни за рахунок розвиненої філіальної мережі банків-партнерів НУФ. Завдяки програмам НУФ, а також спільним проектам з місцевими органами влади, українські підприємці можуть залучати ресурс зі ставками, значно нижчими за середньоринковий рівень. Умови кредитування в Україні наближаються до тих, що існують за кордоном [2].

Так, підприємці міста Києва вже сьогодні можуть отримати кредит на інвестиційні цілі під процентну ставку 7,5%. Це стало можливим завдяки співпраці НУФ з Київською міською владою – саме за рахунок КМДА, з коштів місцевого бюджету, компенсується 50% від вартості кредиту. Наразі у Харківській та Тернопільській областях підписані угоди про співробітництво між Німецько-Українським фондом і місцевими державними адміністраціями, які дозволять найближчим часом запровадити аналогічні умови кредитування МСП у цих областях. Ще в 7 областях – Вінницькій, Київській, Черкаській, Кіровоградській, Миколаївській, Дніпропетровській та Запорізькій – ведеться підготовка до підписання угоди про співробітництво. Отже, малий та середній бізнес у розвинених країнах відіграє важливу роль в економіці, при цьому підприємці можуть отримати значні преференції від держави [1].

Німецько-Український Фонд сьогодні є однією з найбільш ефективних установ у справі розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, адже знає: лише якісна і ґрунтовна підтримка малих та середніх підприємств може забезпечити економічне зростання і стабільність України.

Список використаних джерел

1. Малі підприємства з великим впливом: як і чому у світі підтримують малий та середній бізнес // Економічна правда. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/>.
2. Підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні. – Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/>.

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

СТАН ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕКТОРУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Гриневич О.В., здобувач вищої освіти гр. БТ 4/1

Миколаївський національний аграрний університет

Україна перебуває в залежності від зарубіжних виробників лікарських субстанцій на 80 %, медпрепаратів на 70% і не забезпечує потреб населення як самостійної держави в лікарських засобах.

Особливою рисою українського фармацевтичного ринку є те, що він переважно залишається ринком генеретиків (їх питома вага виробництва на українському ринку досягає 90 %) [1]. За даними державної служби статистики України, витрати на медичні препарати займають у витратах середнього українця 4-5 місце та становить 8% від його доходів. Очевидно, що варто очікувати подальшого значного зростання споживчих витрат на лікарські засоби в наслідок таких причин, як старіння населення та погіршення екологічних умов. При цьому вимоги до пропозиції та якості препаратів будуть теж постійно зростати.

Останні роки стали черговим періодом серйозних випробувань для учасників фармацевтичного бізнесу та всієї системи охорони здоров'я України. Постійні загострення збройного конфлікту, аж до ведення масштабних бойових дій на сході країни, політична криза, триваючий спад економіки і скорочення купівельної спроможності населення, девальвація національної валюти і непередбачувані коливання курсу долара - це неповний перелік ризикових факторів, що вплинули на операторів фармацевтичного ринку. І все ж, не дивлячись на всі песимістичні прогнози і спроби створення негативного і антисоціального іміджу української фарми, «падіння в прірву» не відбулося [2].

Відчутним ударом по економіці країни і, звичайно, по фармацевтичному бізнесу стала анексія Криму. На території з населенням 1,97 млн. осіб, яка раніше забезпечувала близько 5% обсягу аптечного сегмента фармацевтичного ринку України (більше 200 млн доларів з урахуванням всіх категорій товарів), українські мережі та дистриб'ютори були змушені згорнути свою діяльність.

Фармацевтичний ринок Донецької області (4,3 млн. осіб) в добрі часи забезпечував близько 11% роздрібного товарообігу аптечного ринку України, а ринок Луганської області - більше 4%. Відтік населення у межах України призвів до перерозподілу попиту і збільшення обсягів продажів товарів аптечного асортименту в інших областях (в першу чергу, Харківській, Одеській та у м. Києві).

Насьогодні частка високовартісного сектора на фармринку України невелика, а саме до цього сектору відноситься більшість інноваційних препаратів. Однак вітчизняних інноваційних препаратів на ринку немає, що безпосередньо пов'язано з високою вартістю досліджень та розробок. В даний час вартість розробки одного препарату варіює від 900 млн до 1,5 млрд USD, а більшість вітчизняних підприємств не має таких коштів.

Держава практично не надає підтримки розвитку фармгалузі, а витрати України на НДДКР з кожним роком знижуються. Частка витрат на НДДКР в

Україні не досягає і 1%, що стримує розробку сучасних інноваційних препаратів.

Не можна не згадати проблему, яка ще більш посилила складну ситуацію в системі охорони здоров'я України. Збій у системі тендерних закупівель лікарських препаратів за кошти центрального бюджету призвів до того, що в протягом останніх років низка категорій хворих не отримують дорогі життєво необхідні лікарські засоби. Також виникають проблеми із забезпеченням дітей медикаментами для проведення планової вакцинації. Частково цю проблему можуть вирішити прямі закупівлі медикаментів міжнародними організаціями. Але не менш актуальною залишається впровадження і розвиток процедури прозорих і справедливих тендерних закупівель ліків за бюджетні кошти.

Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати про те, що фармацевтична галузь в Україні характеризується певними проблемами. Для їх вирішення необхідно: удосконалити законодавчу базу; створити рівні умови доступу на ринок лікарських засобів вітчизняного та імпортного виробництва; посилити боротьбу з виробництвом та обігом фальсифікованих лікарських засобів, нераціональним використанням лікарських засобів, неконтрольованістю та необ'єктивністю зростання на них цін; привести кількість аптечних закладів у відповідність до реальних потреб населення; мотивувати вітчизняних виробників ліків у сфері розроблення та впровадження нових оригінальних препаратів.

Список використаних джерел

1. Пестун І. В. Напрямки удосконалення Національної лікарської політики в Україні за індикаторами її оцінки ВООЗ // Збірник наукових праць співробітників КМАПО ім. П.Л.Шупика. – К., 2009. – 717-723.
2. Український медичний часопис «Моріон» – Режим доступу : <http://www.morion.ua/>

3. Офіційний сайт національної сервісної фармацевтичної компанії «Фарм планета» – Режим доступу: [http:// www.pharmplanet.com.ua](http://www.pharmplanet.com.ua)

Офіційний сайт інформаційного агентства «Уніан» – Режим доступу: [http:// health.unian.ua/](http://health.unian.ua/)

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Єрмаков О.Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри

Калашникова Г.О., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Аграрний сектор є важливою стратегічною ланкою української національної економіки та пріоритетною сферою як зовнішньоекономічного, так і внутрішньоекономічного розвитку країни. Разом з тим у своєму подальшому економічному розвитку він потребує й відповідного фінансового забезпечення. Надходження інвестиційного капіталу в аграрний сектор стимулюватиме використання інноваційних технологій, що в подальшому сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної рослинницької і тваринницької продукції на ринках її реалізації.

Аналіз динаміки капітальних інвестицій в сільське господарство України та споріднені з ним галузі за період 2010-2018 років засвідчує їх послідовне зростання з 11,06 до 66,1 млрд. грн, яке становило майже 6 разів [1]. Якщо ж проаналізувати ці інвестиції за джерелами фінансування, то найбільшими за аналізований період були власні кошти підприємств та організацій. Але, зарубіжний досвід переконливо свідчить про нагальну необхідність державної фінансової підтримки сільського господарства.

Державна фінансова підтримка є важливою складовою інвестиційного забезпечення аграрного сектору України. Сьогодні вона в країні здійснюється переважно через комплекс програм, метою яких є підвищення ефективності виробництва та забезпечення прибутку виробникам сільськогосподарської продукції.

Бюджетним кодексом України встановлено, що у 2017–2021 роках щорічний обсяг коштів Державного бюджету України, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, становить не менше 1 відсотка випуску продукції у сільському господарстві [2].

Верховна Рада 14 квітня 2020 року прийняла зміни до бюджету, якими збережено 4 млрд грн фінансової підтримки для АПК. Наприкінці лютого 2020 року український уряд розподілив 4 млрд грн державної підтримки АПК на 2020 рік за 5-ма програмами: здешевлення кредитів (1,5 млрд грн); підтримка галузі тваринництва (1 млрд грн); здешевлення компенсації техніки та обладнання вітчизняного виробництва (1 млрд грн); програма розвитку фермерства та кооперативів (400 млн грн); підтримка садівництва, виноградарства та хмелярства (400 млн грн). Це, безперечно, сприятиме більш стабільному функціонуванню вітчизняного аграрного сектору в сучасних умовах господарювання, які склалися в зв'язку з пандемією у світі в цілому і Україні зокрема.

Разом з тим відзначимо, що особливістю державної фінансової підтримки аграрного сектору сьогодні в Україні є те, що, з одного боку, відсутнє в повному обсязі фінансове забезпечення законів, що приймаються, а з іншого – невиконання вже прийнятих законів та інших нормативно-правових актів.

Тому з цією метою доцільно використовувати найкращі практики підтримки аграрного сектору економіки інших країн, із застосуванням в комплексній моделі державної підтримки аграрної галузі України, зокрема, страхових інструментів, політики пільгового кредитування, підтримки наукових досліджень тощо.

Так, Європейський Союз підтримує сільське господарство за рахунок прямих субсидій, що дає можливість контролювати агросектор, забезпечує обсяг рівня запасів та зменшує вплив сезонних цінових коливань [3]. Незважаючи на активне застосування моделі прямого субсидіювання агросектору країнами Євросоюзу, експерти вважають її неефективною та застарілою, і зберігають її лише тому, що скасування такої моделі може негативно вплинути на діяльність фермерських господарств країн Євросоюзу [4].

Також в країнах ЄС надається пільгове кредитування фермерським господарствам. В Іспанії діє механізм сільськогосподарських ризиків, в Греції державна підтримка має вияв звільнення від оподаткування, в Італії створена система кредитної кооперації, в Данії держава виступає гарантом перед банком за взяті фермерами кредити [5].

Агросектор Канади – один з найбільш технологічно розвинених у світі завдяки застосуванню політики пільгового кредитування. Фонд Farm Credit Corporation, який створений завдяки Федеральному кредитному акту 1959 року дозволяє сільськогосподарським виробникам брати довгострокові кредити на пільгових умовах [4]. Використовуючи таку модель потенційно збільшується вартість обладнання на одну людину, ефективність використання ресурсів та продуктивності праці через поступове заміщення людської праці машинною; підвищується попит на висококваліфікованих працівників, що зростає рівень їх заробітних плат, стимулюються витрати в людський капітал, а також підвищується зацікавленість в набутті сільськогосподарських спеціальностей для молоді.

Аналіз моделей зарубіжної державної фінансової підтримки аграрного сектору засвідчує, що в цілому вони мають як переваги, так і недоліки і залежать від рівня розвиненості економіки тієї чи іншої країни. Таким чином, вони не можуть бути окремо застосовані в умовах обмеженості фінансових ресурсів та недосконалого законодавства в аграрному секторі України.

Список використаних джерел

1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2018 роки.- <http://ukrstat.org/about.html>
2. Бюджетний кодекс України (Розділ VI. Прикінцеві та перехідні положення, п. 42). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572
3. Тарасенко А. Яка модель субсидіювання аграрного сектора потрібна Україні/ А. Тарасенко, Яблоновський Д. // Центр економічної стратегії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ces.org.ua/>
4. Офіційний сайт. Рахункова палата. – Режим доступу: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/20-6_2019/Zvit_20-6_2019.pdf
5. Карковська В.Я. Державне стимулювання розвитку сільського господарства України в контексті світового досвіду/ В.Я. Карковська, О.Л. Перхач, \
6. .І. Васюник // Економіка: реалії часу. – 2015. - № 6 (22). – С. 187-192.

ОБГРУНТУВАННЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

**Калашнікова Т.В., доктор екон. наук, професор кафедри економіки
підприємства та менеджменту**

**Харківський національний економічний університет імені Семена
Кузнеця**

На фоні падіння фондових бірж, трикратного перевищення обсягу світового боргу над світовим ВВП за відсутності адекватних стратегій виплат, загострення торговельних воєн, падіння цін на сировинні продукти,

пандемія коронавірусу значно прискорила та поглибила світову економічну кризу. Унікальність даної економічної кризи заключається в тому, що вона спричинена не фінансовими, а промисловими та сервісними чинниками. Її наслідки допоки складно спрогнозувати, проте світові організації та уряди окремих країн надзвичайно активно прораховують вплив світової економічної кризи на окремі галузі й економіку в цілому та напрацьовують комплекси антикризових заходів. Стосовно перспектив аграрного сектору, експерти відзначають, що у світі значно підвищиться потреба у повному самозабезпеченні країн продовольством та посилиться локальний аграрний протекціонізм.

Зазначимо, що вітчизняний аграрний сектор виступає основним джерелом надходження валютної виручки, частка аграрної продукції в українському експорті зросла до 46%; частка у валовій доданій вартості складає майже 15%; аграрними товаровиробниками сформовано основних засобів на суму понад 100 млрд. грн. [1]. Безперечно, карантинні заходи серйозно позначаються на показниках діяльності аграрного сектора та знизять рівень ділової активності аграрних товаровиробників. Однак, за оцінками офісу ефективного регулювання BRDO, при збереженні високого попиту на продукти харчування, у тому числі і на зарубіжних ринках, аграрний сектор України внаслідок кризи втратить менше за інших [2]. Висловлюється також думка, що з кризи Україна вийде навіть з більшою часткою аграрного сектору.

Зважаючи на високу залежність економіки країни від аграрного сектора потребують ґрунтовного аналізу основні загрози, що стоять перед ним і викликані як кризовими явищами, так і дією карантинних заходів. Серед основних з них слід виділити:

- нестабільність ланцюгів постачання та логістичні перебої;
- стрибки попиту на окремі види продукції;
- висока ймовірність зменшення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю, зокрема, фруктів, овочів тощо;

- цінові стрибки і падіння через зміни у попиту/пропозиції.

При цьому негативний вплив відчують на собі як малі підприємства, так і агрохолдинги. Так, плодоовочевий бізнес, представлений здебільшого дрібними виробниками та домогосподарствами, що 80% продукції реалізують на ринках та в стихійній торгівлі, практично втратили можливості відшкодування витрат та формування доходів [3].

Внаслідок значних порушень у логістичній системі, катастрофічного скорочення сфери послуг (особливо у сегменті HoReCa), відбувається падіння світових цін на аграрну продукцію: зернові, соняшник, соняшникову олію, яловичину та телятину, що призведе відповідно до зниження цін і на вітчизняному ринку. Отже, є значний ризик, що цього року в аграрних підприємствах будуть скорочуватися посівні площі окремих культур, продовжиться скорочення поголів'я тварин, перш за все ВРХ. З огляду на природно-кліматичні умови окрім скорочення обсягів виробництва основних видів товарної продукції, може мати місце зниження її якості.

Оскільки 65% виробленої пшениці та 85% кукурудзи направляються на експорт, все інше переробляється всередині країни (на фураж та виготовлення борошномельних виробів), внаслідок падіння світових цін на зернові скоротяться валютні надходження в країну, що негативно вплине не лише на фінансовий стан виробників, а й погіршаться умови формування державних доходів та позначаться на динаміці валютного курсу гривні. За таких умов введення експортних обмежень на зернові (гречку) вважаємо не обґрунтованими.

Таким чином, значні перепади цін, відсутність стабільної ситуації на споживчих ринках, обмеження Україною експорту, або іншими країнами імпорту, зниження доходів населення, а відповідно їх купівельної спроможності, трудова міграція, несприятливі природно-кліматичні умови вже досить суттєво впливають на аграрний сектор, і будуть мати вплив на нього в майбутньому. Тому, як вважаємо, на державному рівні слід не лише максимально оперативно розробити антикризовий пакет дій для аграрного

сектора та запропонувати механізми його реалізації. Принциповим завданням, яке потребує вирішення, залишається розробка державної аграрної політики розвитку галузі, яка б містила не сукупність заходів реагування на ту чи іншу поточну ситуацію, а передбачала формування послідовної, логічно вибудованої системи стратегічних цілей розвитку та створення відповідної системи захисту та державної підтримки вітчизняного аграрного товаровиробника. Дуже важливо, щоб до розробки та обговорення даної системи заходів були залучені науковці, об'єднання аграріїв (роботодавці, виробники, підприємці), недержавні організації, що займаються лобіюванням інтересів агробізнесу.

Список використаних джерел

1. В. Магалецька. Земля і вірус: як владі підтримати фермера.
URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/3/658931/>
2. Вплив економічної кризи на ключові сфери та ринки: оцінка BRDO.
URL: <https://brdo.com.ua/analytics/vplyv-ekonomichnoyi-kryzy-na-kluchovi-sfery-ta-rynky-otsinka-brdo/>
3. А. Ярмач. Коронавірус, глобальна економічна криза та її вплив на агробізнес. URL: <https://infagro.com.ua/ua/2020/03/30/andriy-yarmak-ekonomist-investitsiynogo-viddil-fao-koronavirus-globalna-ekonomichna-kryza-ta-yih-vplyv-na-agrobiznes/>

РОЛЬ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

**Камашев А.В., здобувач вищої освіти наукового ступеня доктора
філософії**

Миколаївський національний аграрний університет

Одним із ключових напрямів децентралізації місцевого самоврядування є підвищення рівня фінансової незалежності та інституційної спроможності територіальних громад, де основною метою є формування ефективної дохідної частини бюджету. На нашу думку, мало уваги приділяється ролі комунальних підприємств, які після останніх змін в законодавстві можуть бути прибутковими, а 100% розміру від нарахованого податку на прибуток може використовуватися місцевою громадою задля задоволення своїх потреб і це ми не беремо до уваги ПДФО з працівників підприємств.

За даними державної служби статистики в Україні існує понад 5000 комунальних підприємств, з них четверта частина – монополії. Це переважно – ТЕС, водоканали, постачальники природного газу, транспортні підприємства [2]. Дана категорія монополій в більшості знаходиться в обласних центрах та великих містах. Беручи до уваги сільські населенні пункти, то можна зауважити, що більшість комунальних підприємств займається благоустроєм: прибирання територій, вивіз сміття, ремонт і підтримання в придатному стані об'єктів соціальної інфраструктури, тощо.

І якщо в великих містах рівень задоволення населення якістю благоустрою знаходиться в незадовільному стані, то рівень задоволення в об'єднаних територіальних громадах, більшість з яких є сільськими та селищними, є зовсім критичним.

Більшість органів місцевого самоврядування не ставить на меті формування ефективної діяльності комунальних підприємств і задля задоволення потреб населення використовує послуги приватних компаній.

Використання такого методу потребує проведення тендеру, що має такі недоліки [2]:

- 1) Велика кількість і складність документації
- 2) Тривалість проходження тендеру
- 3) Корупційна складова

Слід зауважити, третій ризик може бути присутнім і у випадку виконання робіт комунальним підприємством. Комунальні підприємства можуть завищувати витрати, при цьому дуже часто вони не можуть отримати більше виручки – особливо якщо вони є природними монополіями, і місцева чи державна влада регулює їх ціноутворення. Тому вони стають неприбутковими і місцева влада змушена надавати їм допомогу. Тому законодавством дозволено створювати на комунальних підприємствах наглядові ради та покращувати корпоративне управління.

Ще одним аргументом формування ефективних комунальних підприємств акумулювання коштів всередині громади, тому всі кошти, які місцеві органи влади витрачатимуть на конкретне комунальне підприємство, будуть мати соціально-економічний ефект для громади.

Також слід зазначити, що комунальні підприємства мають право додатково надавати оплатні послуги, які не є їх основною діяльністю, що в свою чергу відкриває додаткові можливості для наповнення бюджету та задоволення потреб населення. Органам місцевого самоврядування слід більше уваги приділяти даному питанню, а відповідним органам державної влади розробити механізми стимулювання ефективної діяльності комунальних підприємств.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс].–

Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. [Електронний ресурс].–

Режим доступу: <https://maimer.com.ua/perevagi-ta-nedoliki-tenderiv/>

**ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ
ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ
НА ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Карташова О. Г., кандидат економічних наук, доцент

**Замковий В.М., магістрант другого року навчання
спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування”
Херсонський державний аграрно-економічний університет**

Електронне урядування є однією із сучасних комунікаційних технологій, на яких базується поліпшення життєвого рівня громадян. Використання механізмів Е-урядування у місцевому самоврядуванні, передусім, забезпечує відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади, підвищує довіру громадян до влади та забезпечує більш ефективне і менш витратне адміністрування [1].

Міста, які 6 років тому першими взяли на озброєння різні інструменти електронного врядування тепер є містами-лідерами у цій сфері і показують ефективне управління в органах влади, високий рівень прозорості та задоволення потреб громадян. Наприклад, Вінниця, де вже багато років впроваджується програма «Прозоре місто» з різними інструментами електронного врядування. У Кіровограді розвинута інфраструктура відкритих даних. Позитивними є приклади Львова, Дніпра, Києва, Харкова, Луцьку, інших міст.

У Херсоні та Херсонській області останніми роками розвиток системи е-урядування відбувається за чотирма базовими напрямками: електронна взаємодія органів влади, надання електронних послуг, відкриті дані, електронна демократія (участь громадян в урядуванні) [2].

Стан справ з упровадженням електронного урядування у Херсонській області доцільно розглядати на практиці роботи Херсонської обласної

державної адміністрації (ОДА). Так, на її офіційному веб-сайті (<https://khoda.gov.ua/>) запроваджено основні рубрики з надання адміністративних послуг органами влади, розгляду звернень громадян, проектів нормативно-правових актів і ухвалених обласною державною адміністрацією управлінських рішень, та багато інших. Крім того, тут систематично висвітлюються питання поточної діяльності органів виконавчої влади області, розміщуються матеріали, що свідчать про тенденції соціально-економічного розвитку регіону, наповнення місцевих бюджетів і стану розв'язання актуальних питань соціального захисту громадян.

З метою подальшого вдосконалення веб-сайту постійно відбувається його оновлення та створення для користувачів можливостей в режимі реального часу обговорювати актуальні теми регіонального розвитку, що формуватимуться на офіційних сторінках, проекти управлінських рішень, а також в електронному режимі вносити пропозиції щодо шляхів вирішення важливих питань життєдіяльності, надсилати заяви і скарги на дії чи бездіяльність представників органів влади.

Ще з початку 2008 року, обласною державною адміністрацією впроваджено систему електронного документообігу з використанням електронних цифрових підписів (печаток) з усіма її структурними підрозділами. Відповідно до Регламенту електронного документообігу в обласній державній адміністрації, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 20 березня 2008 року, щомісяця до районних державних адміністрацій і міськвиконкомів надсилається для виконання близько 50-70 розпоряджень і доручень голови ОДА, інших службових листів виключно в електронному вигляді з використанням електронних цифрових підписів і печаток, отриманих в установленому порядку в акредитованому центрі сертифікації ключів [3, с. 194-198].

Зазначені інновації, як складова вдосконалення електронного урядування, дали можливість суттєво скоротити час на роботу з документами та отримати виключну економію матеріальних і фінансових ресурсів через

безпаперовий обмін документною інформацією, а також забезпечити аналітичну обробку інформації за стандартизованими формами даних [4, с. 73-74].

Встановлено, що якщо е-урядування ефективно впроваджується на рівні місцевого самоврядування, то воно суттєво полегшує життя мешканцям громад. Наприклад, пенсіонер оформлятиме субсидію, не виходячи з квартири, надіславши необхідні документи електронною поштою. Будь-який громадянин зможе замовити через електронну пошту виготовлення паспорту чи іншого документу.

Разом з тим, міністерствам і відомствам необхідно зайнятися розробкою стандартів та процедур на державному рівні, щоб місцеві органи влади мали певний дороговказ, як ефективно впроваджувати електронні технології в управлінні [2]. Застосування інструментів е-урядування сприятиме подоланню головних проблем органів місцевого самоврядування: корупції, непрозорості прийняття рішень, недовіри громадян до будь-яких органів влади.

Список використаних джерел

1. Мацокін А. Електронне урядування: механізм застосування у діяльності ОМС / А. Мацокін // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/november/issue-11/article-32046.html>
2. Жукова О. У Херсоні обговорили «Зелену книгу з електронного урядування в Україні» / О. Жукова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://socioprostir.org.ua/ua/novini/306-u-khersoni-obhovoryly-zelenu-knyhu-z-elektronnoho-uriaduvannia-v-ukraini>
3. Лопушинський І. П. Упровадження електронного урядування в роботу органів виконавчої влади України як вагома складова реформування державної служби / І. П. Лопушинський // Держава і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 194-198.

4. Стан та проблеми впровадження електронного урядування в центральних і місцевих органах виконавчої влади України / Інформаційно-аналітичні матеріали до “Дня електронного урядування” – 2010. – К., 2010. – С. 73-74.

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Кушнір О.В. – здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Згідно зі статтею 6 Конституції України, державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Тому саме від розквіту цих гілок залежить розвиток державного управління [1].

Управління залежить від суспільної діяльності, яка є системою скоординованих дій суб'єкта на об'єкт, метою такого процесу є досягнення певних організаційних цілей. Законодавча влада впливає на здійснення державної влади шляхом законотворення. Виконавча влада розроблює і втілює державну політику, яка спрямовується на забезпечення виконання законів, та керує сферами суспільного життя. Судова влада здійснює управління суспільством, однак має великий вплив на його ефективність [2].

Існуюча система державного управління в Україні демонструє свою неефективність, суперечливість, що виступає однією із проблем, що стримують модернізації процесів та реформування в системах перетворень в усіх сферах розвитку суспільства.

Реформування системи державного управління в Україні, на наше переконання, має відбуватися шляхом реалізації наступних заходів:

- раціонального інституційного розмежування політичних та адміністративних функцій у системі виконавчої влади: удосконалення процедур діяльності органів публічної адміністрації;

- відмежування політичних посад від сфери публічної цивільної служби та встановлення правових механізмів захисту службовців від незаконних політичних впливів;
- децентралізація публічних функцій та ресурсів;
- справедливого правового регулювання адміністративних процедур; спрямування діяльності публічних інституцій, насамперед, на надання публічних послуг, удосконалення механізмів правового захисту громадян у відносинах з органами публічної адміністрації;
- залучення громадськості до участі в управлінні публічними справами та контролю за функціонуванням публічної адміністрації [3].

Головне завдання на сучасному етапі українського державотворення полягає саме в тому, щоб, не послабивши процеси формування ефективної державної влади в країні, надати органам місцевого самоврядування такий обсяг повноважень, який дозволив би їм реально задіяти громадянську ініціативу і активність в управлінні на місцевому та регіональному рівні. В Європейській хартії місцевого самоврядування чітко зазначається, що демократичне право громадян на участь в управлінні державними справами “найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні, а існування місцевих влад, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективне і близьке до громадянина управління. З цього випливає необхідність існування місцевих влад, які мають створені на демократичній основі директивні органи і широку автономію щодо своїх функцій, шляхи і засоби здійснення цих функцій, а також ресурси для їх виконання” [4]. В документі не описуються конкретні механізми, напрями і технології правового, адміністративного, ресурсного забезпечення такої управлінської спроможності, функціональності та ефективності місцевої влади. Кожна європейська країна розробляє власний шлях реалізації загальних принципів. Україні ще тільки належить розробити стратегію владної децентралізації та почати реалізовувати конкретні технології активізації громадянського

суспільства, яке має стати основною силою розвитку та успішності місцевих громад.

Аналізуючи вищезазначену інформацію доцільно відмітити, що в державному управлінні України має відбутися переосмислення ролі держави та розподіл функцій між державою та громадянським суспільством, розширення участі народу в гарантуванні громадянам реальної влади в самоуправлінні. В основу реформи системи державного управління мають бути покладені принципи, що відображають стандарти європейського розуміння його сутності та конкретизовані в понятті публічної адміністрації, що охоплює сферу діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Конституція України - (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996 №30,ст.141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – Т. 2. – 324 с.
3. Державне управління в Україні: стан, проблеми та тенденції розвитку (за матеріалами експертної доповіді національного інституту стратегічних досліджень). URL: <http://www.cppk.cv.ua/i/1131228.pdf>
4. Європейська хартія місцевого самоврядування / ратифіковано Законом України № 452/97-ВР від 15 лип. 1997 р. // Лазор О. Д. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор. – К. : Дакор, 2004. – С. 179–186

Науковий керівник канд. екон. наук, ст. викл. Коваленко Г.В.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Матвіїва Т., здобувач вищої освіти,

Миколаївський національний аграрний університет

Державний фінансовий контроль є інструментом реалізації фінансової політики, забезпечує формування та ефективність використання фінансових ресурсів держави для її досягнення цілі у сфері фінансів. Тому мета фінансового контролю, що випливає з цього визначення, полягає у виявленні відхилень від прийнятих законів, стандартів, ефективності, управління ресурсами [1].

На жаль, Рахункова палата не виконує профілактичну функцію фінансового контролю, що не сприяє процесу контролю за розвитком в Україні та не підвищує її ефективність.

За рейтингом прозорості бюджету, який проводився всесвітньою мережею Міжнародного бюджетного партнерства в 2018 році, Україна посіла 56 місце із 102 країн. Порівняно з попередніми роками Україна склала 46 із 100. Це визначає необхідність вдосконалення державного контролю за бюджетними коштами. Проте рух щодо вдосконалення державного фінансового контролю в Україні розпочато ще давно і відбулась ціла низка позитивних зрушень.

По-перше, експерти ЄС в Україні розпочали моніторингову місію для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

По-друге, Міністерство фінансів України представило офіційний портал, який розміщує інформацію про операції з Єдиного рахунку казначейства у відкритому доступі. З 01.01.2016 року доступна не лише державна казначейська операція, але й усі дані державного бюджету [2].

Проте, всіх цих кроків ще замало для ствердження того, що державний фінансовий контроль в Україні ефективно виконує свою функцію. Основні

шляхи його вдосконалення, на яких слід зосередитись, це: надання Рахунковій палаті України права представляти державу у судових справах; запровадити механізм притягнення посадових осіб до відповідальності за порушення фінансової дисципліни.

В Україні Рахункова палата виконує функцію Державного фінансового контролю у частині моніторингу використання Державного бюджету України та Державної фінансової інспекції України в межах визначених законом своїх повноважень. Однак Рахункова палата України не виконує профілактичні функції, а лише фіксує порушення бюджетного законодавства та інформує поліцію про допущені порушення.

Світовий досвід показує, що якщо орган зовнішнього контролю не виконує судових функцій (США, Італія, Чехія), ефективність контролю знижується через додаткові ланки в ланцюжку - правоохоронний орган. У цьому випадку компенсація не перевищує 20% від загальної кількості виявлених порушень. Позитивний ефект - розширення можливостей аудиту квазісудових функцій (Франція, Угорщина).

Щодо другого важливого кроку, серйозною ознакою готовності вступити до ЄС є встановлення процедур компенсації втрат фінансів. Але сьогодні законодавство України не передбачає ефективного механізму відшкодування втрачених бюджетних коштів та відповідальності посадових осіб за порушення фінансової дисципліни.

Досвід інших країн показує, що для розслідування випадків зловживання працівниками податкової служби широко розповсюджена практика стягнення з податкового органу витрат. Польща несе дисциплінарну та фінансову відповідальність посадових осіб, і якщо платник податків у суді доведе, що він правий, податковий орган повертає сплачену суму плюс 13% [3].

Заниження системного підходу до розробки вітчизняних стандартів фінансового контролю максимально враховує особливості вітчизняної

системи державних фінансів, впливає на її ефективність і призводить до непродуктивних фінансових та трудових витрат.

Тому стандартизація є важливим елементом для забезпечення фінансової прозорості та надійності фінансової інформації в Україні. Стандартизація має чимало позитивних ефектів на державний фінансовий контроль: допомагає досягти спільних цілей прозорості та звітності; допомагає планувати та проводити аудиторські перевірки, а їх використання передбачає професіоналізм та високу якість результатів контролю, послідовність у поданні цих результатів суспільству; стандарти не лише встановлюють правильну процедуру державного фінансового контролю та аудиту, але й зміцнюють ці функції в системі демократичних інститутів державного управління.

Отже, аналіз шляхів вдосконалення державного фінансового контролю в Україні показує необхідність їх якомога швидкого впровадження задля покращення статусу України на світовій арені. Потрібно вирішити багато проблем, включаючи судові питання та стандартизацію. Найважливішим судовим питанням є надання Рахунковій палаті України представництва держави у судочинстві та виконання превентивних функцій. У розвинених країнах фінансовий контроль є частиною державного регулювання з метою виявлення відхилення від норм та порушень принципів законності та ефективності.

Стандарти допомагають отримати спільну мову та спільні підходи та уникнути розбіжностей у тлумаченні фінансової звітності. Стандарти не тільки покращують рейтинг прозорості бюджету, але й сприяють довірі з боку міжнародних фінансових організацій. Особливо це потрібно Україні, враховуючи необхідність зовнішнього фінансування для здійснення структурних реформ.

Список використаних джерел

1. Азаренкова Г. М. Шляхи удосконалення державного фінансового

контролю в Україні: окреслення та обґрунтування / Г. М. Азаренкова // Бізнесінформ. – 2018. – № 12. – с. 280–283.

2. Корень Н. В. Концептуальні засади формування системи державного фінансового контролю в умовах економічних реформ / Н. В. Корень // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 8. – с. 21–25.

3. Стефанюк І. В. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи / І. В. Стефанюк // Фінанси України. – 2016 – № 11. – с. 12–20

Науковий керівник – Галунець Н.І., асистент кафедри публічного управління та адміністрування і світової економіки МНАУ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї

Матвіїва Т. М., здобувач вищої освіти групи ПУА 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Державна охорона сім'ї — заходи, спрямовані на захист прав сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, створення умов для зміцнення сім'ї, моральну та матеріальну підтримку батьківства і материнства, які санкціонуються державою.

Право на сім'ю входить до першої групи особистих немайнових прав людини. Інститут сім'ї є найважливішим соціальним інститутом. Він включає систему родинних зв'язків: родинних, шлюбних, правових, господарських тощо [1].

Основними напрямками державної сімейної політики є:

- зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб;

- утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки;
- забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.
- формування у свідомості людей розуміння важливості ролі сім'ї у житті суспільства
- формування у населення культури планування сім'ї, народження бажаної кількості дітей з урахуванням сучасного розвитку медицини, налагодження ефективної системи підготовки молоді до сімейного життя, пропагування авторитету шлюбу.

Право на охорону сім'ї перш за все закріплено в основному законі держави — Конституції України. Відповідно до ст. 48 КУ кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї. Ст. 51 КУ наголошує, що шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки, які мають рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Сімейний кодекс України займає особливе місце в регулюванні сімейних відносин. У ньому закріплені такі положення:

- добровільність шлюбного союзу між чоловіком та жінкою;
- взаємність прав та обов'язків членів сім'ї;
- регулювання сімейних відносин на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства;
- право на судовий захист кожного члена сім'ї.

Регулювання сімейних відносин здійснюється також за допомогою інших нормативно-правових актів, як розпорядження Президента України «Про невідкладні заходи щодо надання допомоги багатодітним сім'ям», «Про заходи щодо поліпшення становища багатодітних сімей», «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту багатодітних та неповних сімей» тощо [2].

Загалом, до правових документів, які спрямовані на регулювання всіх багатогранних сфер інституту сім'ї належать:

- Загальна декларація прав людини (10.12.1948);
- Декларація прав дитини (20.11.1959);
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (16.12.1966);
- Конвенція про права дитини (20.11.1989);
- Закон України «Про охорону дитинства» (26.04.2001);
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (26.06.2001);
- Кримінальний кодекс України (1.09.2001);
- Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (15.11.2001);
- Сімейний кодекс України (10.01.2002);
- Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису» (15.05.2003);
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2004 р. №38 «Про затвердження заходів щодо виконання Закону України «Про попередження насильства в сім'ї" та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї»;
- Указ президента України від 5.05.2008 р. №411/2008 «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей»;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї» (25.09.2008).

На національному рівні в Україні прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які захищають людину від насильства в сім'ї, а також регламентують діяльність правоохоронців щодо попередження та припинення насильства в сім'ї [3].

Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за адміністративні порушення, що загрожують громадському порядку й громадській безпеці та які можуть бути вчинені в побутовій сфері. До учасників таких правопорушень застосовуються: ст. 173 КУпАП, ст. 182 КУпАП, ст. 180 та 184 КУпАП.

Слід згадати ще кілька документів, які тісно переплітаються з насильством в сім'ї. Мова йде про викрадення дітей, адже дуже часто, рятуючись від жорстокої поведінки батьків, саме діти стають «живим товаром» для не менш жорстоких дорослих. Тому прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» (від 10 липня 2006 р. №952) дає можливість долучитися до міжнародно-правового механізму впорядкованого повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують за кордоном. У січні 2006 року Верховна Рада України внесла зміни до Кримінального Кодексу України, зокрема до ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» та ст. 303 «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією», що дає підстави стверджувати про приведення необхідних норм українського законодавства у відповідність із Палермською Конвенцією.

Згідно Закону «Про попередження насильства в сім'ї» визначено перелік органів та установ, на які покладається здійснення заходів щодо попередження насильства в сім'ї. Такими установами визнані:

- спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї;
- служба дільничних інспекторів міліції;
- кримінальна міліція у справах неповнолітніх органів внутрішніх справ;
- органи опіки і піклування;
- кризові центри;
- центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї;

- органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування.

Отже, не зважаючи на низку правових документів та служб, покликаних регулювати інститут сім'ї в Україні, українське законодавче поле соціальної роботи не можна вважати остаточно сформованим. Це обумовлено тим, що в Україні тривають пошуки власної моделі соціального захисту населення, відбувається формування мережі соціальних служб, які б відповідали сучасним уявленням про соціальні послуги, і відповідного нормативно-правового регулювання діяльності таких служб, розвивається законодавство з питань фахового регулювання діяльності практичних соціальних працівників, визначаються правові можливості для партнерства держави й недержавних організацій у соціальній сфері. Пристосування до міждержавних законодавчих аспектів та колізій соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. Про становище сімей в Україні: (Доповідь) / Г.В. Святненко, Е.М. Луценко, Ю.М. Якубова та інші: Держ. комітет України у справах сім'ї та молоді та інші, - К.: НВФ «Стедцентр», 2016. – 232 с.
2. Про становище сімей в Україні: Доповідь за підсумками 2017 року / О.М. Балакірева, С.А. Вегера та інші.; Держ. Комітет молодіжної політики, спорту і туризму України. – К.: Укр. Ін-т соц. Досліджень, 2016. – 212 с.
3. Проблеми сім'ї: діти і батьки / Ю.М. Якубов, М.М. Московка; Укр. Ін-т. соц. досліджень. – К., 2016. – 137 с.

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки МНАУ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ ВИДАТКАМИ УКРАЇНИ

Нищенко А.А., гр. МЕН2/1

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасних умовах розвитку національної економіки, враховуючи прагнення України інтегруватись до Європейського економічного простору, актуальним стає дослідження проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери, розробка сучасного механізму її фінансування та пошук напрямків підвищення ефективності соціальних видатків.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Видатки бюджету – це економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованого фонду грошових коштів держави і його використанням на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом.

Видатки бюджету відображають функції і завдання держави, рівень і напрям суспільного розвитку, взаємозалежність між економікою і фінансами країни, відносини даної країни з іншими країнами. Система видатків бюджету являє собою сукупність певних напрямків видатків (програм), їх структуру, а також відносини між відповідними органами в процесі планування і виконання видатків, складання звітності та контролю за виконанням видаткової частини [1]. Однією з головних перешкод реалізації в повному обсязі даного методу є труднощі з визначенням показників результативності виконання бюджетних програм. Тому питання щодо визначення методики оцінки виконання бюджетних програм має велике наукове та практичне значення.

Показники виконання програм є доволі складними в обчисленні, оскільки вимагають врахування різносторонніх взаємозв'язків якості та

ефективності, що не завжди піддаються кількісному оцінюванню. Найчастіше дані показники називають результативними показниками, вказуючи на їх головне завдання – вимірювання результатів [2].

Інформація щодо фактичного виконання бюджетних програм допомагає керівникам приймати зважені та умотивовані рішення. Але якщо показники та критерії виконання програм не досить вагомі та чіткі, виникає загроза прийняття неаргументованих суб'єктивних рішень щодо реалізації бюджетної політики.

Аналіз видаткової частини Державного бюджету України свідчить про те, що основними проблемними питаннями у здійсненні бюджетної політики є: рівень корупції у державному секторі; щорічно зростають видатки та дефіцит загального фонду державного бюджету; недостатній рівень підготовки працівників; відсутність контролю; недосконалість бюджетного законодавства.

Основні напрями прогнозу доходів державного бюджету :

- ✓ забезпечення справедливої, стабільної, спрямованої на забезпечення фіскальної достатності системи оподаткування;
- ✓ підтримка структурних реформ у реальному секторі економіки та залучення інвестицій в економіку;
- ✓ зниження адміністративного та регуляторного тиску на бізнес;
- ✓ підтримка економічного зростання регіонів, зміцнення фінансово економічної самостійності місцевих бюджетів;
- ✓ поліпшення фінансових показників діяльності державних підприємств;
- ✓ підвищення ефективності управління бюджетними коштами шляхом удосконалення програмно-цільового методу [3].

Контроль за видатковою частиною бюджету є важливою ознакою і основною функцією державного управління. Правильно організований контроль дозволяє мати оперативну інформацію щодо стану справ на різних

ділянках роботи, дає можливість вчасно втрутитися в процес управління, вжити запобіжні заходи, забезпечити законність.

Для удосконалення механізму управління бюджетними видатками України, доцільне використання наступних методів:

- обслуговування клієнтів із використанням електронних сервісів , в тому числі системи дистанційного обслуговування та системи подання електронної звітності, з метою зменшення корупційних ризиків;
- забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції;
- удосконалення обліку, посилення його контрольних функцій за господарською та фінансовою діяльністю установи – основний шлях покращення дотримання фінансово-бюджетної дисципліни;
- необхідно пам'ятати, що рівень обґрунтування управлінських рішень залежить, насамперед, від повноти і достовірності вихідної інформації. Щоденно мати повні відомості про виконання видатків бюджету є можливим тільки на підставі даних обліку виконання всіх видів бюджетів, які функціонують в державі;
- підвищення кваліфікації працівників (проходження курсів та тестування на знання нормативно-правової бази);
- мотивування працівників (надбавки, винагороди за здобування певного ступеню підготовки і за поліпшення кваліфікації).

Список використаних джерел

1.Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація[Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/69.pdf.

2.Управління видатками бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні[Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.04/2015/Naboka-dis.pdf>.

3.Навчальний посібник «Управління державними доходами і видатками», с. 22 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://is.gd/sjdXQN>.

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

ПІДТРИМКА ПРОЗОРОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

**Параконний Д.В., здобувач вищої освіти групи МЕН 5/1 Миколаївського
національного аграрного університету**

З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Європейська інтеграція України – складний, багаторівневий, поступовий процес в різних сферах – політичній, економічній, соціальній, культурній. Земельні ресурси є однією зі складових ланок економічного потенціалу нашої держави, до господарського використання залучено понад 65% території держави, і тільки 35% становлять екологостабілізуючі угіддя.

Тому саме наведення чинного порядку у земельній сфері, шляхом прийняття відповідних законів, направлених на регуляцію процесів та встановлення прозорості управління у земельних відносинах допоможе нам зробити один з кроків до Європейського Союзу.

В ході дослідження даного питання, мною було використано різні джерела, такі як: підручники, статті, звіти сільських рад, тематичні сайти та багато іншого.

Метою даної тези є визначення фактичних дій з підтримки прозорого управління земельними ресурсами в Україні.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661 про затвердження Положення про моніторинг земель, моніторинг земель — це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. [1]

В свою чергу, моніторинг земельних відносин являє собою систему збору, збереження та оприлюднення набору даних та показників щодо стану земельних відносин в Україні.

Моніторинг проводиться на рівні районів та міст обласного підпорядкування, міст Києва та Севастополя. Ці показники стосуються основних характеристик земельних ресурсів та земельних відносин.

Основними завданнями моніторингу є: запровадження системи обміну інформацією про земельні відносини між органами державної влади, суб'єктами інформаційної взаємодії; підвищення якості надання послуг державними органами у сфері земельних відносин; підвищення якості управління земельними ресурсами на державному, регіональному та місцевому рівні; підвищення рівня інвестиційної привабливості та бізнес-клімату у сільському господарстві та сільській місцевості; створення інформаційної бази для модернізації земельних відносин.

Основними принципами, на яких ґрунтується моніторинг, є: своєчасність та комплексність отримання інформації, яка надходить і зберігається в системі моніторингу, об'єктивність інформації, оперативність надання та внесення інформації до системи Моніторингу, відкритість результатів Моніторингу.

Під час презентації п'ятирічної програми було сказано наступне: власникам землі надаватимуть допомогу з оформлення земельних ділянок та прав на них, виправлення помилок в земельному кадастрі, інформацію про ціни на ринку, сільські громади отримають підтримку зі встановлення та

реєстрації кордонів населених пунктів та ОТГ, а державні та регіональні органи влади одержать нові інструменти прозорості [2].

Також мною було знайдено інформацію, щодо фактичних дій, проведених для досягнення мети, яку перед собою ставить програма:

1. здійснено дистанційне зондування землі за допомогою супутникових знімків на площі 24,6 тис км². Супутникові знімки дозволяють проаналізувати використання земель області, зокрема – що і де вирощується;

2. проводиться оцифрування земельної документації. Передбачається, що земельну документацію усіх сілрад у Миколаївській області буде відскановано, а також здійснена геоприв'язка до координат. Отримані дані будуть порівняно з тими, які є в Державному земельному кадастрі;

3. визначені 7 головних типів помилок у Державному земельному кадастрі щодо внесеної інформації про ділянки, які розташовані на території пілотних сілрад;

4. Виїзні мобільні групи фахівців системи Безоплатної правової допомоги у Миколаївській області провели консультації у майже всіх селах Снігурівського району, також 120 юристів і адвокатів підвищили свою кваліфікацію у питання земельних правовідносин.

Отже, програма підтримки прозорого управління земельними ресурсами в Україні розпочалася у 2018 році і буде тривати 5 років, за пройдений час вже було сформовано курс, якому, на прикладі двох пілотних областей Київської та Миколаївської, повинна послідувати вся країна. Адже, встановивши цілковитий порядок в реєстрах, та забезпечивши легким доступом до інформації необхідні органи, держава зможе детальніше аналізувати ситуацію на земельному ринку; впроваджувати чинне законодавство; мінімізувати порушення законів у питаннях земельних взаємовідносин; і найголовніше, за допомогою прозорості ситуації в управлінні земельними ресурсами держави - викоринити корупцію.

Список використаних джерел

1. В. Р. УКРАЇНИ, «ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ. Законодавство України,» 20 08 1993. [Онлайновий]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF>.
2. АгроПоліт, «ЄС розпочинає Програму підтримки прозорого управління земельними ресурсами в Україні,» АгроПоліт, 17 05 2018. [Онлайновий]. Available: <https://agropolit.com/news/8349-yes-rozpochinaye-programu-pidtrimki-prozorogo-upravlinnya-zemelnimi-resursami-v-ukrayini>.

Науковий керівник – Горобченко О.А., канд. економ. наук, доцент кафедри економіки підприємств, факультет менеджменту.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

Павловська В.О., здобувач вищої освіти гр. МЕН2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Зміна внутрішнього фінансового ладу, політичного й економічного курсу України у напрямку інтеграції до міжнародного простору повинні супроводжуватися докорінною перебудовою управлінських функцій держави, в тому числі онтрольних. Недооцінка ролі фінансового контролю є однією з причин кризових явищ, що трапляються в нашій країні в останні роки. Об'єктивна потреба у створенні ефективної та життєздатної фінансової системи і, як наслідок, підвищення рівня фінансової дисципліни, що зменшить кількість бюджетних та фінансових нерівностей, викликає необхідність приділяти увагу вирішенню питань у сфері державних фінансів в Україні.

Значний внесок у розвиток і наукове обґрунтування реформування системи державного фінансового контролю зробили такі провідні вітчизняні науковці, які визначили основні напрями розвитку фінансового контролю в державному управлінні України.

Для ефективної оцінки ризиків органів державного фінансового контролю необхідно: створити відповідну правову базу, розробити стандарти визначення ризику та правила їх оцінки; запровадити планування заходів контролю на основі принципу оцінки ризику діяльності об'єктів контролю (що, у свою чергу, потребує розробки методології управління ризиками); сформувати інформаційний каталог ризикових фінансово-економічних операцій; визначити перелік ризикових операцій, які слід враховувати при складанні програми аудиту [3].

Керівництво повинно визначити ризики, які можуть вплинути на управління, а потім керувати цими ризиками, щоб переконатися, що вони не вплинуть на цілі та завдання управління. Управління ризиками повинно бути прозорим, скоординованим, ефективним та ґрунтуватися на довірі громадськості.

Тому необхідно розглянути елементний склад механізму державного фінансового контролю, заснований на використанні системного підходу шляхом виділення обов'язкових структурних елементів (мета, контролюючий суб'єкт, контрольований суб'єкт, предмет, персонал, нормативно-методичний, організаційний, інформаційна та комунікаційна, технічна та наукова підтримка) для подальшого вдосконалення системи фінансового контролю в Україні.

Однією з передумов належного сприйняття, розуміння та відповідального ставлення до реформи системи управління в державних структурах є відкритість та прозорість діяльності відповідних державних органів. На наш погляд, слід ретельно враховувати завдання та функції інституцій, які забезпечать реформування та подальше функціонування національної системи державного внутрішнього фінансового контролю. Слід

зазначити, що реформування державного внутрішнього фінансового контролю має відбуватися поетапно. Це вимагає не лише зміни законодавства та прийняття нормативних актів, а й проведення необхідної роз'яснювальної роботи, розробки ефективних методів управління державними ресурсами та майном [1].

У цьому контексті пріоритет слід надати наступним заходам: законодавчому регулюванню питань формування державної системи внутрішнього фінансового контролю, основною метою якої є забезпечення здійснення внутрішнього контролю, проведення внутрішнього аудиту, узгодження їх. Забезпечити належне управління державними ресурсами на основі принципів законності, економічності, ефективності та прозорості; визначити на основі наукового обґрунтування структури системи державного внутрішнього фінансового контролю, відповідних процедур регулювання її функціонування; створення механізму здійснення внутрішнього аудиту в державних органах; забезпечити тісний зв'язок системи державного внутрішнього фінансового контролю з бюджетним процесом; сформувати ефективну систему моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств державної чи комунальної власності з метою підвищення їх прибутковості та конкурентоспроможності; створити сучасні ринкові інститути державного внутрішнього фінансового контролю.

Тому вдосконалення фінансового контролю є складним процесом, на його шляху існує низка перешкод, починаючи з необхідності прийняття відповідних нормативно-правових актів для регулювання процесу реформ і закінчуючи необхідністю перепідготовки персоналу контрольних органів та керівників бюджетних установ [2].

Таким чином, можна підсумувати, що вдосконалення системи державного управління в Україні та її адаптація до міжнародних вимог та стандартів передбачає формування нових підходів до організації та здійснення державного фінансового контролю в умовах децентралізації влади та делегування повноважень.

Список використаних джерел

1. Мельничук В. Фінансовий контроль як необхідна складова державного управління / В. Мельничук // Голос України. - 2011. - № 159. - С. 4-5.
2. Чугунов І. Державний внутрішній фінансовий контроль: стратегія розвитку / І. Чугунов // Фінанси України. - 2009. - № 4. - С. 7-10.
3. Кузьменко О. Інтеграція Рахункової палати України до міжнародних інститутів вищого незалежного фінансового контролю / О. Кузьменко // Фінансове право. - 2013. - № 4. - С 83-92.
4. Басанцов І. Інститут державного фінансового контролю: вдосконалення на часі / І. Басанцов // Фінансовий контроль. - 2011. - № 1. - С. 44-48.

Науковий керівник канд. екон. наук, доцент Христенко О.А.

ІНТЕРНАЛІЗАЦІЯ ЕКСТЕРНАЛІЙ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОЇ МІСЬКОЇ МОБІЛЬНОСТІ

**Сакаль О.В., д.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу
проблем економіки земельних і лісових ресурсів ДУ ІЕПСР НАН
України,**

**Третяк Н.А., к.е.н., старший науковий співробітник відділу проблем
економіки земельних і лісових ресурсів ДУ ІЕПСР НАН України**

**Третяк М.А., старший судовий експерт Чернівецького відділення
Київського науково-дослідного інституту судових експертиз**

Міністерства юстиції України

Особливий інтерес у контексті формування та забезпечення сталої міської мобільності представляє підхід до планування і проектування

трансформації простору з точки зору природних наук. У зв'язку з таким підходом місто постає як об'єкт дослідження зазначених наук, а в межах наукової категорії «міське середовище» суспільство, окрім іншого, взаємодіє з природою.

Міське середовище проживання – сукупність конкретних основоположних умов, створених людиною й природою в межах населеного пункту, які впливають на рівень і якість життєдіяльності людини. Природа є необхідним чинником і умовою суспільного відтворення, що зазнає при цьому все інтенсивнішого впливу, яке обумовлює навколишньому природному середовищі значні, як правило, негативні антропогенні зміни. Екосистемність формування міського середовища проживання загалом здійснюється через поселенську політику і містобудівне проектування [1].

Оцінка результатів формування і забезпечення сталої міської мобільності здійснюється з використанням економічних, соціальних та екологічних критеріїв, згідно з існуючими в суспільстві ціннісними установками й орієнтирами, світосприйняттям системи «суспільство-місто-навколишнє природне середовище» як єдиного утворення. Важливою в цьому процесі також є моніторинг досягнення цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад» (відповідно до указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів»), що охоплює такі завдання й індикатори, зокрема, як забезпечення розвитку поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості, збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору, зменшення негативного впливу забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій [2, с. 85].

Низку екологічних проблем можна вирішити шляхом передачі об'єктів навколишнього середовища і природних ресурсів у приватну власність.

Проте існує ситуація, коли такий підхід до вирішення проблеми раціонального природокористування не спрацьовує. Навколишнє середовище виконує функцію суспільного блага, забезпечує життєво важливі умови людського існування. Але його приватизація неможлива у зв'язку із сутнісними властивостями цього економічного явища. Економічна сутність суспільного блага полягає в тому, що на його створення витрачаються ресурси, запаси яких обмежені, йому властиві економічні проблеми рідкості і вибору. Чисте суспільне благо є неподільним, доступ до користування ним є вільний, а використовувати його можна лише спільно з іншими індивідами, котрі можуть не платити за це. Разом із суспільними екологічними благами, існують також природні ресурси спільного споживання (більшість із яких є вичерпними), особливість споживання котрих полягає в тому, що споживачі не зацікавлені в їх економічному використанні, а це призводить до виснаження і деградації (т. зв. «трагедія громад» Г. Хардіна) [3, с. 49–50]. Вищезазначене екстраполюємо на міське середовище, а отже, система моніторингу його сталості має сигналізувати системі управління й адміністрування про потребу у відповідних регуляторних механізмах та інструментах забезпечення сталого розвитку.

Для обліку екологічного чинника при формуванні та забезпеченні сталої міської мобільності важливе значення мають екстерналії – зовнішні ефекти (або наслідки) економічної діяльності, які не враховуються суб'єктами цієї діяльності, і позитивно або негативно впливають на третіх осіб. Екстерналії показують різницю між суспільними витратами (вигодами) та індивідуальними витратами (вигодами) виробництва/споживання товарів та послуг, у зв'язку з чим розрізняють відповідно негативні та позитивні ефекти різних типів [4].

Відповідно при плануванні і проектуванні трансформації міських районів для інтерналізації зовнішніх ефектів можливе шляхом, насамперед, оцінювання проектів міського розвитку на етапах планування або проектування для виявлення упущень і можливостей для удосконалення за

індикаторами сталого розвитку, а також розробки правил і регламентів, що стосуються сталого міського планування, інфраструктурного планування, землекористування, містобудування.

Список використаних джерел

1. Глазычев В.Л. Социально-экологическая интерпретация городской среды / Глазычев В.Л. – М. : Изд-во «Наука», 1984. – 178 с.
2. Цілі сталого розвитку: Україна : національна доповідь [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
3. Васильева Е.Э. Экономика природопользования : курс лекцій / Васильева Е.Э. – Минск : БГУ, 2012. – 195 с.
4. Сакаль О.В. Екстерналії землекористування у лісовому секторі / О.В. Сакаль // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2013. – С. 139–146.

ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Стець А.В., здобувач вищої освіти групи Б 3/2

обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

Управління економіки — найважливіша функція держави в умовах ринкового господарювання, а тим більше в умовах переходу до нього. Ринковий механізм регулювання економічних відносин передбачає постійне поглиблення правового впливу на економічні процеси, розширення сфери застосування загальнодержавних програм розвитку економіки, приватизації державної та комунальної власності, демонополізації та конкуренції [1] .

Держава визначає правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює і розвиває економічно вигідні для суспільства й держави правовідносини. Без державного управління помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною виявляється фундаментальна наука, через подорожчання скорочується інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, з великими витратами та значними втратами [2].

За таких умов, а особливо в кризовій економічній ситуації, державне управління є необхідним. Причому йдеться не про поновлення адміністративно-командної системи, а про створення механізму демократичного управління, який би спрямовувався та контролювався насамперед виконавчою владою.

Управління означеною сферою суспільно-економічного життя являє собою складний процес цілеспрямованого впливу держави на всі компоненти економічної системи з метою її вдосконалення. Основою його є своєчасне й правильне врахування об'єктивних економічних законів, характеру суспільних відносин у конкретний історичний період, особливостей розвитку продуктивних сил, ступеня інтегрованості держави у світове економічне співтовариство [3].

Державне управління у сфері економіки ґрунтується на конституційному положенні щодо соціальної спрямованості економіки (ст. 13 Конституції України). Управління має на меті органічне поєднання заходів для економічного зростання та фінансової стабілізації з активною соціальною політикою, спрямованою на підвищення життєвого рівня населення. Отже, держава в інтересах суспільства визначає й забезпечує правові основи всіх економічних перетворень, захищає економічні інтереси виробників і споживачів, регулює грошовий обіг, формує й розвиває економічно і соціально вигідні сфери. Вона створює й гарантує рівні умови

господарюванню, встановлює правила поведінки суб'єктів економічних відносин і забезпечує їх стабільність.

Однак здійснення такого регулювання неможливе без використання примусових заходів, за допомогою яких обмежуються і припиняються небажані із соціально-економічного погляду форми господарювання, установлюються бар'єри на шляху монополізму, криміналізації, деформації економіки [4].

Тому управління економікою містить у собі елементи соціально-економічного аналізу й розрахунку, організаційно-технічні дії та інженерну практику, правове регулювання й різноманітні організаційно-правові форми, а також комплекс методів впливу на керовані об'єкти. Організаційно-правові структури — це суб'єкти державного управління економікою. Організаційно-правові методи й форми — це ті засоби і прийоми, що їх використовують суб'єкти управління для реалізації своїх повноважень, тобто методи й форми їхньої управлінської діяльності.

Регулювання економіки є найважливішою функцією держави за умов ринкового господарювання, а тим більше за умов переходу до нього. Саме держава встановлює правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює і розвиває економічно вигідні для суспільства і держави правовідносини. Без державного регулювання помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною виявляється фундаментальна наука, скорочується через подорожчання інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, з великими витратами і значними втратами [2, 3].

Управління економікою — це складний процес цілеспрямованого впливу держави на всі компоненти економічної системи з метою її вдосконалення, основою якого є своєчасне і правильне врахування об'єктивних економічних законів, характеру суспільних відносин у

конкретний період становлення, розвитку продуктивних сил, ступеня інтегрованості держави у світове економічне співтовариство.

Список використаних джерел

1. Державне управління у фінансово-економічній сфері : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, Н. І. Балдич, О. М. Сафронова ; уклад. В. М. Гаврилюк. – К. : НАДУ, 2013. – 88 с.
2. Крегул Ю. І. Правові основи держ. управління економікою України / Крегул Ю.І. – Навч. посібник – К. : КНЕУ, 2003 – 431 с.
3. Адміністративне право України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/igroupteamsite/administrativne-pravo-ukraieni/administrativno-pravovij-status-visoie-atestacijnoie-komisiie-ukraieni>
4. Державне управління економікою. – Навчальні матеріали. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://works.doklad.ru/view/iw_AVs5T6Cg/all.html

Науковий керівник – Горобченко О. А., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ткачова А. А. – здобувач вищої освіти гр. МЕН 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні економічні умови, суттєві перетворення у суспільних відносинах потребують підвищення ефективності державної служби в інтересах зміцнення держави та розвитку громадянського суспільства. Сучасний стан системи державної служби насправді потребує істотних змін і усуненні існуючих недоліків. Проблеми проявляються як на законодавчому рівні, так і в самій системі. Існують недоробки, які заважають нормальному

розвитку державної системи. Процес вдосконалення державного апарату будь-якої держави завжди взаємопов'язаний з двома основними показниками: кількістю державних службовців та обсягом коштів різних рівнів бюджетів на їх утримання.

Аналітика зарубіжного досвіду свідчить, що нинішня кількість службовців державного апарату не є високою і тим більше рекордною. За статистичними даними, в Україні число державних службовців на 10 тис. жителів в два-три рази менше, ніж в інших країнах (наприклад, США, Німеччини, Франції, Норвегії, Румунії). Оптимізація кількісного складу державного апарату, розподіл функціонального навантаження та напрямків діяльності об'єктивно повинні супроводжуватися підвищенням ефективності службової діяльності та рівномірно розподіленим збільшенням соціальних гарантій державних службовців [3].

Одним із суттєвих недоліків є недостатність високого професіоналізму управлінського і технологічного процесу, укомплектованості всіх ділянок трудової діяльності кваліфікованими, активно діючими, сумлінними працівниками.

Як показує практика, невисокий рівень матеріального забезпечення державних цивільних службовців є одним з головних стримуючих чинників для залучення на державну цивільну службу високопрофесійних і кваліфікованих фахівців.

У нинішніх економічних умовах для реалізації даного напрямку може бути використаний механізм проведення позачергової атестації державних цивільних службовців за аналогією з використанням цього механізму при реформуванні системи органів внутрішніх справ і створенні поліції [3].

У процесі реформування та розвитку державної служби України всі пріоритетні напрями кадрової політики забезпечені відповідними кадровими технологіями, закріпленими законами України та указами Президента України. На основі чинної нормативно-правової бази відбувається застосування нових методів і процедур кадрової роботи з державними

цивільними службовцями.

Для вдосконалення системи Держслужби важливо йти за наступними напрямками. Необхідно формування деталізованої системи кваліфікаційних вимог до претендентів на заміщення посад цивільної служби і цивільним службовцям, орієнтованої на ефективне здійснення функцій державних органів, що передбачає вирішення відповідних завдань. Також важливо підвищити якість відбору громадян, які претендують на заміщення посад цивільної служби [3].

Наведені заходи сприятимуть вдосконаленню системи державної цивільної служби. Слід планомірно реалізовувати дані заходи, виявляти позитивні і негативні сторони нововведень, продовжувати вдосконалення нормативно-правової бази даної системи.

Вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду здійснення кадрового відбору найбільш підготовлених фахівців на вакантні посади однозначно дозволяє стверджувати про те, що серед кадрових технологій, що використовуються в цих цілях, пріоритет належить підготовці та проведенню конкурсу. Застосування конкурсних процедур при заміщенні вакантних посад є сьогодні характерною рисою державної служби зарубіжних країн. Реформи, що проводяться в цих країнах, спрямовані на удосконалення процедури конкурсного відбору та залучення на державну службу найбільш підготовлених кадрів [2].

Таким чином, в даний час присутні деякі проблеми, що заважають розвитку державної служби, однак заходи щодо вдосконалення даної системи дають можливість підвищити в подальшому якість роботи. Важливо врахувати вищевказані запропоновані заходи з удосконалення досліджуваної системи управління. Однак в постійно мінливих умовах необхідно підбирати динамічні методи, які зможуть реальним чином вплинути на удосконалення системи державного управління. Для цього необхідно постійно моніторити

процеси в системі державного управління і оперативно підлаштовуватися під них шляхом вдосконалення системи державної служби.

Список використаних джерел

1. Державна податкова служба в Україні: система, державний статус, модернізація. – Харків: Вид-но Нац. ун-ту внутр. справ, 2018. – 234 с.
2. Державний фінансовий контроль: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Н.С. 2. Вітвицька, І.Ю. Чумакова, М.М. Коцупатрий, М.Т. Сенченко. – К.: КНЕУ, 2018. – 408 с.
3. Нижник Н.Р. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи. К.: Оріяни. – 2018. – 192 с.

Науковий керівник канд. екон. наук, ст.викл. Коваленко Г.В.

ОЗНАКИ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

**Фаїзов А.В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
фінансового права та фіскального адміністрування**

Національна академія внутрішніх справ

Національна тендерна система, яка почала своє якісне оновлення після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, зазнає поетапних змін. В результаті прийняття нового законодавства впроваджується європейські принципи та стандарти закупівельної діяльності, нові процедури і критерії оцінки учасників, а електронна система торгів повинна забезпечувати рівні права та прозорість усіх процесів. Однак, певні прогалини організаційно-правового поля формують передумови для подальшого існування корупційних схем та зловживань у цій сфері.

За оцінками різних експертів фінансові втрати від корупційних дій у публічних закупівлях щороку складають не менше 10-15% видаткової частини державного бюджету [1]. Недоброчесність тендерних домовленостей

веде до погіршення якості та зниження обсягів закупівель порівняно з суспільно необхідними потребами. Крім того, корупційні схеми спотворюють конкурентний механізм, породжують недовіру представників бізнесу до державних структур та погіршують інвестиційний клімат в країні.

Проведене минулорічне опитування учасників електронної системи торгів засвідчило, що незважаючи на впровадження нових підходів та інструментів, частка тих, хто стикався з корупцією в закупівлях, майже не змінилася і становить 43%[3]. За результатами моніторингу закупівель, проведеного Офісом фінансового контролю у 2019 році, встановлено, що більша половина усіх виявлених порушень тендерного законодавства – це зловживання, які можуть містити ознаки корупційної складової [2].

Одним з найбільш поширених видів недоброчесних домовленостей, який реалізуються з боку учасників є антиконкурентні узгоджені дії. Ця схема імітує конкурентну боротьбу та передбачає координацію дій декількох суб'єктів господарювання, яка направлена на сплановану перемогу одного з них. До її основних ознак можна віднести: проведення спільної підготовки тендерних пропозицій для участі в торгах, зокрема використання одних і тих самих технічних засобів; цінові маніпуляції під час аукціону, ігнорування опцією зниження вартості тендерної пропозиції; наявні прояви спільної господарської діяльності учасників.

Схожі ознаки має корупційна схема, яка передбачає перемогу одного з учасників, який є пов'язаною особою з іншими суб'єктами господарювання, що беруть участь у процедурі. Вона може реалізовуватися, коли: один з учасників торгів здійснює контроль або контролюється іншим учасником; учасники перебувають під контролем одного не учасника торгів або в них один і той же керівник чи представник; учасники торгів є підприємцями з однієї сім'ї або родини.

Активну участь замовника передбачає корупційна схема, яка пов'язана із завищенням очікуваної вартості предмета закупівлі. Вона організовується на стадії планування торгів та підкріплена домовленістю замовника з

визначеним наперед учасником-переможцем. Основними ознаками недоброчесних домовленостей такого характеру є: вища за середньо-ринкову ціна одиниці предмету закупівлі; умови договору щодо оплати та її відтермінування; цінові маніпуляції під час аукціону; наявність дискримінаційних кваліфікаційних вимог.

Дискримінація – корупційний інструмент, який передбачає формування в тендерній документації спеціально створених або прихованих вимог, які обмежують коло потенційних учасників та відповідають інтересам лише одного з них [4]. Такі дискримінації можуть стосуватися: конкретної торгівельної марки, моделі та особливостей її комплектації; запатентованих вимог певної торгівельної марки щодо системи керування чи експлуатації предмету закупівлі; досвіду співпраці з окремим замовником; поглибленої деталізації вимог до виконання аналогічного договору; особливостей матеріально-технічної бази чи кваліфікації працівників учасника.

Вибірковість – це одна з корупційних схем, яка передбачає надання замовником переваги одному з учасників. Таке зловживання супроводжується необ'єктивною оцінкою та відхиленням пропозицій «не бажаних» суб'єктів господарювання, а також вкрай пасивною поведінкою під час аукціону одного з учасників, який в підсумку стає переможцем торгів.

Впровадження нового тендерного законодавства та інструментів прозорості ускладнило, але не виключило можливості для корупційних зловживань. Ефективний механізм протидії корупційним правопорушенням у сфері публічних закупівель повинен базуватися на комплексній взаємодії державних органів, бізнесу і громадських інституцій, передбачати використання господарсько-правових регламентних інструментів на основі системної ідентифікації недоброчесних домовленостей.

Список використаних джерел

1. Україна проти корупції: Економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014-2018 рр. – Дніпро: Середняк Т. К., 2018, – 85с.
2. Результати моніторингу закупівель за 9 місяців. Топ 10 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/153864?Fbclid=iwar0ahs6zpestybc91xktx_U2-gyix7z-dheundmoikw9emaz8paj6rronu4
3. Чи довіряє бізнес державним тендерам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://e-tender.ua/news/chi-doviryaye-biznes-derzhavnim-tenderam-387>
4. Як обдурити ProZorro. Сім способів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/economics/finances/yak-obduriti-prozorro-sim-sposobiv524647.html>.

ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Христенко О. А., канд. екон. наук, доцент,

Сизоненко Ю. С., здобувач вищої освіти гр. Ф 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Результатом процесу децентралізації влади, що розпочався в Україні у 2014 році, є новостворені об'єднані територіальні громади (ОТГ). Спроможні громади повинні стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні.

Спроможною територіальною громадою є така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань

місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади [1].

Однак, на етапі створення ОТГ зустрілися з багатьма викликами, серед яких є:

- відсутність загальноприйнятих пріоритетів щодо забезпечення надання базових послуг мешканцям ОТГ. Кожен орган місцевого самоврядування, який увійшов до складу ОТГ, до об'єднання мав власні пріоритети розвитку та власну систему цінностей щодо управління ресурсами. Після об'єднання ці пріоритети, очевидно мають бути переглянуті та мають бути вироблені підходи до управління «об'єднаними» ресурсами;
- потреба ефективного управління новими земельними, бюджетними ресурсами, які стали доступними для ОТГ і можуть бути використані для розвитку;
- збільшення кількості зацікавлених сторін, з якими потрібно узгоджувати прийняття рішень у межах ОТГ.

У більш широкому контексті громада повинна ефективно відповідати зовнішнім викликам, таким як глобалізація економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів та пов'язаний з цим ріст безробіття, посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та розвитку ресурсів.

Ключовими поняттями у плануванні розвитку ОТГ є сталість і соціальна інтеграція як основні принципи місцевого розвитку.

До основних напрямів розвитку громади належать:

1. Стала економіка: створення сильної, динамічної і сталої економіки, яка забезпечує процвітання створення рівних економічних можливостей для всіх. Екологічні втрати компенсують ті, хто їх спричиняє. Ефективне використання ресурсів стимулюється.
2. Здорова та справедлива громада: забезпечення різних потреб усіх громадян через сприяння особистому благополуччю та соціальній інтеграції. Забезпечення рівних шансів для всіх.

3. Практика належного управління: постійне вдосконалення ефективного управління із залученням творчості та енергії громадян.

4. Відповідальне управління навколишнім середовищем та раціональним використанням природних ресурсів: покращення обізнаності щодо обмежених природних ресурсів та небезпеки для середовища проживання поліпшення середовища проживання, важливі природні ресурси зберігаються для майбутніх поколінь [2].

Існує декілька невирішених проблем, оперативного та стратегічного характеру, які будуть перепонами при подальшій реалізації реформи. Зокрема, серед таких проблемних питань, можна відзначити:

1. Не завершено створення перспективних планів формування територіальних громад;

2. Не ефективно використання фінансових засобів територіальних громад на їх розвиток;

3. Процес створення ОТГ часто не отримує підтримки місцевих рад, районних адміністрацій;

4. Питання ефективного розподілу повноважень та функцій між районними адміністраціями та місцевими радами ОТГ не є врегульованим;

5. Відсутність кадрового забезпечення апарату місцевого самоврядування ОТГ, не достатньо кваліфіковані службовці;

6. Якість надання соціальних та адміністративних послуг, а також питання контролю за законністю рішень потребує детального опрацювання [3]/

Реально оцінивши ситуацію, можна стверджувати з існуючих на сьогодні 705 громад, тільки невелика кількість з них є спроможними. Причиною цього є те, що переважна більшість об'єднаних громад не має необхідного кадрового чи фінансового забезпечення. Враховуючи вище наведені обставини, впровадження реформи, пов'язаної з місцевим самоврядуванням потребує добровільного об'єднання в громади сіл, селищ, міст, що були б спроможними, тобто належним чином забезпечили б

адекватну роботу усіх сфер суспільного життя, надавали якісні послуги у сфері науки, медицини, культури та забезпечували б місцеве населення надійним захистом їх прав [3].

Для того, щоб стратегія стала дієвим інструментом довгострокового територіального розвитку, здатного консолідувати громаду, необхідно регулярно відстежувати процес її реалізації, аналізувати отриману інформацію, вносити корективи, актуалізовувати завдання, тобто здійснювати моніторинг впровадження стратегії. Будь-який моніторинговий процес базується на основі чітко визначених кількісних та якісних показників (індикаторів). Такі індикатори повинні бути конкретними, зрозумілими, доступними та вимірюваними.

Список використаних джерел

1. Реформа децентралізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>
2. Про об'єднання громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/gromadas>
3. Ткачук А. Стратегічне планування у громаді (навчальний модуль) // А. Ткачук, В. Кашевський, П. Мавко. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 96с.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Шаповалова І. В., здобувач вищої освіти групи ПУА 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Основні напрями державної політики в сфері запобігання та протидії дискримінації визначені в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [1]:

«Стаття 7. Основні напрями державної політики щодо запобігання та протидії дискримінації

1. Державна політика щодо запобігання та протидії дискримінації спрямована на:

- недопущення дискримінації;
- застосування позитивних дій;
- створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації та забезпечення ефективного захисту осіб та/або груп осіб, які постраждали від дискримінації;
- виховання і пропаганду серед населення України поваги до осіб незалежно від їх певних ознак, поширення просвітницької діяльності у цій сфері».

Окремо повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування (окрім повноважень Кабінету Міністрів України (стаття 11 Закону) та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (стаття 10 Закону) перелічені у статті 12 [2]:

«Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень:

- готують пропозиції щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію дискримінації;
- здійснюють позитивні дії;
- дотримуються принципу недискримінації у своїй діяльності;
- співпрацюють з громадськими організаціями щодо дотримання принципу недискримінації;
- сприяють науковим розробкам у сфері запобігання та протидії дискримінації;
- проводять просвітницьку діяльність з питань запобігання та протидії дискримінації».

Шляхи реалізації

1. Провести оцінку внутрішньої нормативної бази та виявити підзаконні акти, які можуть призвести до прямої чи непрямой дискримінації. Якщо виправлення цих документів лежить в межах компетенції органів державної влади та/чи місцевого самоврядування – виправити, якщо ні, зробити відповідний запит до уповноваженого органу виконавчої влади зі своїми рекомендаціями та пропозиціями.

2. Провести аналіз потреб дискримінованих осіб/груп осіб в своєму регіоні/місті та визначити, чи є потреба у вдосконаленні законодавчого забезпечення дотримання принципу рівності, чи всі дії та сфери можуть охоплюватися в рамках існуючого законодавства. Якщо є потреба у змінах законодавства/нормативних актів – подати пропозиції до відповідного органу виконавчої влади, та/або – розробити власний місцевий план вирішення проблеми.

3. Створити систему збору та обліку скарг та провести аналіз індивідуальних скарг від членів громади. Проаналізувати звіти громадських організацій, перевірити чи причиною скарг та/або повідомлень про випадки дискримінації є недоліки законодавства (включаючи нормативну базу та внутрішні розпорядження) чи його неналежне виконання. У випадку потреби зміни законодавства – подати пропозиції до центральних органів виконавчої влади.

Для оцінки масштабів проблеми дискримінації, виявлення тих ситуацій та причин, з яких вони відбуваються, органам державної влади та місцевого самоврядування доцільно розпочати або ж поглибити співпрацю з місцевими представниками громадянського суспільства, які не тільки мають інформацію про порушення прав людини з перших рук, але й можуть стати ресурсним партнером для пошуку шляхів налагодження діалогу з громадами та дотримання принципу рівності [3].

Першочерговою та найважливішою частиною роботи як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування є виконання

обов'язку не дискримінувати та дотримуватися принципу рівності в своїй роботі [4].

Як вже зазначалося, Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак особи:

1. Забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
2. Забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
3. Повагу до гідності кожної людини;
4. Забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Ситуації, в яких можливі прояви дискримінації:

- Відносини між працівниками;
- При наданні адміністративних або інших послуг особам, які звертаються до органів влади або місцевого самоврядування;
- У разі недоступності послуг для певних осіб/груп осіб через їх захищені ознаки;
- За відмови від розумного пристосування.

Список використаних джерел

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 32. Ст. 412.
2. Агєєв В.С. Психологічне дослідження соціальних стереотипів. Питання психології. 1986. № 1
3. Бабаєва А.В. Чоловіче і жіноче поведінку в історії культури : посібник зі спецкурс. Воронеж, 2000.
4. Бодальов А.А. Особистість і спілкування: Вибрані праці. - М.: Педагогіка, 1983.272с.

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки МНАУ

ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: УЧАСНИКИ ВІДНОСИН В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**Юшин С.О., доктор економічних наук, професор, головний науковий
співробітник ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ, м. Київ**

Угода між Україною та ЄС актуалізувала аспекти державно-приватного партнерства (ДПП) і сталого розвитку. Досвід розвинутих країн вказує на наявність синергетичного потенціалу ДПП. Але трансплантація успішних (в системах еволюційно утворених специфічних суспільних відносин) форм ДПП в умови незавершеності відносин перехідного типу містить суттєві ризики недовикористання їх потенціалу. Тому передумовою дієздатності ДПП буде узгодженість системи суспільних відносин з вимогами сталого розвитку.

За визначенням І.І. Лукінова, відкрита економіка потребує від держави заключати взаємовигідні угоди з будь-якими партнерами на принципі еквівалентних відносин; проте в Україні система державного і ринкового регулювання економіки штучно відділена від моделі сталого розвитку, надалі унеможлиблюючи й активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності [1, с. 91, 539-540]. Д. Кеттл, дослідивши чільні відміни моделей ДПП («вестмінстерська», «американська», «скандинавська») дійшов до висновку, що реформування державного управління – справа не лише держави, воно потребує широкої участі громадян і тісного партнерства між державними і недержавними секторами, значних зусиль з узгодження і синхронізації процесів реформування і держави, і суспільства [2 с. 16]. Проведене І.В. Запатриною дослідження потенціалу Закону України «Про ДПП» (№ 2402) довело, що, по-перше, його прийняття не спрощує, а ускладнює реалізацію партнерських засад економіки, по-друге, передбачені ним процедури протирічать процедурам, які містяться в інших законів, по-третє, існують високі ризики бюрократичного гальмування проектів ДПП, по-четверте, він

не став елементом удосконалення правового середовища, що регулює діяльність приватного сектору [3, с. 122]. Як встановлено у дослідженні В.П. Решетило: «В процесі реалізації ринкового потенціалу інституціональних систем виникають значні позитивні синергетичні ефекти ... механізмом ефективних інституціональних змін в системі державного управління може бути лише партнерство, ... внутрішня конвергенція, взаємне пристосування держави, господарюючих суб'єктів і ряду інститутів, що грають роль базису в ринковій макроекономіці» [4, с. 11, 23, 24].

Метою дослідження є встановлення причинно-наслідкового зв'язку між рівнем потенціалу ДПП та гармонійністю суспільних відносин за структурованими вимогами сталого розвитку. Завдання дослідження: 1) встановити єдність дій учасників (цивільних і господарських) відносин; 2) визначити узгодженість правових засад діяльності учасників відносин з правовими засадами діяльності учасників ДПП та з правовими засадами реалізації сталого розвитку; 3) обґрунтувати напрями удосконалення засобів реалізації синергетичного потенціалу ДПП в умовах сталого розвитку.

Згідно з Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ) у ст. 2 до учасників цивільних відносин віднесені: фізичні особи та юридичні особи, держава Україна, АР Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. При цьому ЦКУ взагалі не згадує «партнерство», «сталий розвиток», «інвестиції», «інновації». Господарським кодексом України (далі – ГКУ) у ст. 2 до учасників відносин у сфері господарювання віднесені: суб'єкти господарювання (далі – СГ), споживачі, органи державної влади (далі – ОДВ) та органи місцевого самоврядування (далі – ОМС), наділені господарською компетенцією, громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками СГ чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності. ГКУ «партнерство» згадує лише 3 рази, «інновації» – 32 рази, «інвестиції» – 124 рази.

Закон «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560, 1991 р.) вибір партнерів визначав виключною компетенцією суб'єктів інвестиційної діяльності. Закон

«Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (№ 433, 2003 р.) у ст. 7 визначав: «Верховна Рада України проголошує особливим пріоритетом України гармонійний розвиток людського потенціалу, економіки і природного середовища держави» (тобто – сталий розвиток), але у 2009 р. Закон визнано неконституційним. Хоча Закон «Про Генеральну схему планування території України» (№ 3059, 2002 р.) чітко орієнтував на забезпечення сталого розвитку АПК і сільських НП. Закон «Про державно-приватне партнерство» (№ 2404, 2010 р.) взагалі не містить позицій «сталий розвиток» та «інновації», проти 18 згадок «інвестицій». Тут доречно нагадати, що орієнтири на інвестиційно-інноваційну модель та сталий розвиток (Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р.) та і не були реалізовані. Як і положення Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», орієнтовані на формування ефективної моделі ДПП, суспільний сталий розвиток, інновації та інвестиції.

Наведений вище матеріал дозволяє зробити такі висновки:

- 1) суспільний соціально-економічний розвиток здійснюється на засадах розподілу праці: у подоланні її негативів важливу роль відіграє партнерство;
- 2) формування партнерського середовища сприяє утворенню ДПП, яке інтегрує потенціали корпусу учасників цивільних і господарських відносин;
- 3) синергетичний ефект ДПП досягається на шляху узгодженості системи суспільних відносин (цивільних і господарських) з вимогами сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем / И. И. Лукинов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 567 с.
2. Кеттл Д. Глобальная революция в государственном управлении. Пер. с англ. / Д. Кеттл. // Отечественные записки. – № 2 (17). – 2004. – С. 12-18.
3. Запатрина И.В. Потенциал публично-частного партнерства в развивающихся экономиках / И.В. Запатрина. – К.: Центродрук, 2011. – 152 с.

4. Решетило В.П. Економічна синергетика реалізації ринкового потенціалу інституціональних систем: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 / В.П. Решетило ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2006. – 34 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ

Якименко А., здобувач вищої освіти групи ПУА 5/1

Миколаївський національний аграрний університет

Соціальні стереотипи як шаблони мислення і поведінки людей, які є членами тих чи інших груп, засвоюються ними дуже рано і використовуються задовго до виникнення ясних уявлень про ті групи, до яких вони відносяться.

Як правило, дослідники звертають увагу на наявність двох функціональних рівнів соціальних стереотипів — групового та індивідуального. На їхню думку, на індивідуальному, так само як і на груповому рівнях стереотипи виконують наступні завдання: селекцію соціальної інформації, її схематизацію, генералізацію і спрощення (когнітивна функція), створення і підтримання образу «Я» особистості або образу «Ми» групи (ціннісна функція). У науковій літературі зазначається, що будь-який стереотип виконує також завдання забезпечення певної поведінки (власне соціальна функція) в залежності від традицій і етнічної своєрідності культури, в яку занурені конкретний індивід чи соціальна група [1].

Стереотипи регулюють процеси ідентифікації і формування соціальної ідентичності особистості. Соціальні стереотипи засвоюються людиною з того моменту, як тільки він починає ідентифікувати себе з конкретним

суспільством, культурою, певною соціальною групою і усвідомлювати себе її членом.

Поведінці особистості і відзначається, що залежність у її різних формах робить людину поверхневим в його оцінках і судженнях про навколишнє, що сприяє активному використанню їм стереотипів, що дозволяють йому бачити лише те, що обслуговує його залежність [2].

Стереотипи негативного ставлення або поведінки супроводжуються негативними емоціями (гнівом, відразою, презирством), що трансформуються в загальну антипатію і нетерпимість по відношенню до того чи іншого об'єкту, який викликав емоції. Їх сутність полягає у відкритому, явному вербальному і дієвому вираженні неприязні, відштовхування, ворожнечі.

У стереотипах значною мірою акцентовано ціннісний і антиціннісний компонент, і тому нетерпимість розглядається як наслідок і втілення соціального стереотипу в дії. Будучи причиною утворення соціальних стереотипів і результатом їх утворення, сама нетерпимість згодом може зводитися до рангу стереотипу — ставлення негативізму та нетерпимості до кого-небудь або чого-небудь закріплюється в суспільній свідомості як стереотип [3].

Стереотипи є невід'ємною частиною соціальної культури суспільства від мікро- до макрорівня, функціонування стереотипів можна пояснити існуванням стійкого зв'язку між сприйняттям об'єктів під певним кутом зору і відповідною повторюваною поведінкою, омасовінням свідомості і поведінки людей, особливостями маніпулювання ними, витoki нетерпимості в міжособистісних і міжгрупових стосунках людей, взаємозв'язок процесів ідентифікації особистості зі станами її життєдіяльності та ін.

В даний момент в Україні немає жодного врегулювання маніпуляціями.

Міністр культури, молоді та спорту України Володимир Бородянський заявив, що в Україні на законодавчому рівні будуть регулюватися питання маніпуляцій у ЗМІ та захисту журналістів.

За його словами, разом із вирішенням питання про маніпуляції у ЗМІ буде вирішуватися питання і про захист журналістів.

"У всьому світі передбачена відповідальність – штрафи, у деяких державах є кримінальна відповідальність", – наголосив міністр.

Ще одна важлива, хоча й не надто очевидна ознака: до людей, свідомістю яких маніпулюють, ставляться не як до особистостей, а як до об'єктів, різновиду речей. Маніпуляція — це складова технології влади, а не просто вплив на поведінку друга чи партнера [2].

Як ми виявили, маніпуляція — це спосіб панування духовного впливу на людей через програмування їхньої поведінки. Цей вплив спрямований на психічні структури людини, здійснюється приховано і має за завдання змінити думки, спонуки й мету людей у напрямку, потрібному владі [3].

Отже, маніпулювання натовпом відрізняється від [пропаганди](#), хоча вони можуть зміцнювати одне одного для отримання бажаного підсумку. Якщо пропаганда є «послідовними, тривалими зусиллями зі створення або формування подій, які впливають на взаємини громадськості з підприємством, ідеєю або групою», маніпуляція з натовпом — це відносно короткий заклик до дії, коли насіння пропаганди (точніше "передпропаганди") посіяно і громадськість організована в натовп. Пропагандист звертається до мас, навіть якщо вони розділені, тоді як маніпулятор натовпу звертається до частини мас, зібраних в юрмище у реальному часі. Однак у таких випадках, як надзвичайні події в країні, маніпулятор натовпу може використовувати засоби масової інформації для того, щоби звертатися до мас в реальному часі так, ніби він виступає перед юрбою..

Список використаних джерел

1. Судаков К. В. Динамічні стереотипи, або Інформаційні відбитки дійсності. Київ., 2002.

2. Ослон А. Волтер Ліппман про стереотипи: виписки з книги «Громадська думка» // Соціальна реальність, 2006, № 4, С. 125–141.
3. Самборська О. В. Соціально-психологічні механізми переконуючого впливу: Дис. канд. психол. наук: 19.00.05 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1997. – 190 с.

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки МНАУ

СЕКЦІЯ 6**ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ****ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В СІМЕЙНИХ ФЕРМАХ**

**Бездушна Ю.С., к.е.н., с.н.с., завідувач відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»**

Половина загального обсягу виробництва сільськогосподарської продукції забезпечується домогосподарствами населення. Господарства населення не ведуть бухгалтерський облік, не складають фінансову та статистичну звітність. Єдиною публічною звітністю, яка складається за даними бухгалтерського обліку, а отже має документальне підтвердження, є фінансова звітність. Проте, обов'язковою вона є лише для юридичних осіб.

Домогосподарства населення на сьогодні є суттєвою ланкою, що забезпечує продовольчу безпеку всередині країни. Саме цією категорією товаровиробників, малими фермерськими господарствами вирощується картопля, овочі, фрукти, що споживаються населенням. Вкрай важливо всіляко підтримувати ці категорії сільськогосподарських товаровиробників. Облікова наука та практика теж повинна долучитися до вирішення проблем інформаційного забезпечення їх господарювання. Через їх інформаційно-методичну підтримку та розробку і розповсюдження сучасних механізмів аналітики, контролю, бюджетування, фінансового менеджменту, обліку витрат та результатів діяльності, звітності, в першу чергу управлінської.

Сьогодні для них абсолютно недоступні існуючі порядки аналізу ефективності господарювання, формування планів, бюджетів, стратегій своєї діяльності. Актуальною є розробка спрощених методик калькулювання собівартості вирощеної продукції, моніторингу цін на продукцію для

формування конкурентоспроможного товару та забезпечення рентабельності свого виробництва. Адже через відсутність зазначеного, малі товаровиробники несуть колосальні збитки, вони незахищені перед глобальними викликами ринку, не спроможні продати по конкурентній ціні продукцію вирощену та вироблену тяжкою працею. Саме відсутність достовірної інформації про собівартість продукції вирощеної у домогосподарствах зумовлює необґрунтоване ціноутворення при її продажу. Чи є адекватною закупівельна ціна молока в розмірі 4 грн./літр? Не знаючи його собівартості, ми не можемо сформувати відповідну мінімальну ціну продукції, яка б забезпечувала товаровиробнику хоча б мінімальну рентабельність.

Розробка відповідної обліково-аналітичної системи для домогосподарств є важливим кроком також і для їх захисту та підтримки, як виробників, з боку держави. Адже визначення реальної собівартості продукції на основі наявної узагальненої достовірної інформації про витрати може стати відправною точкою для прийняття урядових рішень щодо регулювання мінімальних закупівельних цін на продукцію та інших заходів підтримки малого сільськогосподарського товаровиробника.

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ АКТИВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ АУДИТУ

**Жук В.М., д.е.н., професор, академік НААН, г.н.с. відділу обліку та
оподаткування ННЦ «Інститут аграрної економіки»**

**Бондар Ю.В., м.н.с. відділу обліку та оподаткування ННЦ «Інститут
аграрної економіки»**

«Поінформований – значить озброєний». Цей давній афоризм набуває неабиякого змісту в епоху цифрової економіки. Оцифровані дані про всіх і

все стали активом для різноманітних цифрових баз даних і платформ. Поряд з державою, власником цих активів стають і IT-компанії, банки, страховий та інший бізнес. Безпосередньо доводиться працювати з ними також аудиторам.

Інформаційні дані по кількості, вартості (точніше цінності) вийшли на лідируючі позиції в сукупності усіх активів економіки і національного багатства. Їх називають «золотом XXI століття». Неважко передбачити, що серед усього цього масиву цифрових активів є особлива місія для облікових даних. Зрозуміло, що у сукупності всіх цифрових даних обліку інформаційні активи матимуть незначну частку. Проте вагомість інформації про суб'єкти господарювання або про бізнес-середовища була і залишатиметься пріоритетною. Адже, виходячи з предмету як економіки, так і бухгалтерського обліку, саме ці дані свідчать про явища і процеси примноження багатства.

Джерелом обліково-інформаційних активів є дані оперативного, бухгалтерського і статистичного обліку. Ці дані мають двояку природу. З одного боку, вони формуються у методико-технологічному процесі відображення бухгалтерськими службами фактів господарської діяльності. З іншого боку, природа облікових даних має значний фаховий біхевіористичний відбиток, який неминуче необхідно враховувати при аудиті. Передбачаємо, що навіть у цифровій економіці значна частина облікових даних про «результативність примноження багатства» матиме у своїй основі професійні судження. Відтак, облікові професії так чи інакше пов'язуватимуться з IT-професіями. Такий симбіоз матиме більше не технологічну, а змістовну основу по гарантіях достовірності, якості даних. Це слугує підґрунтям для прогнозування зміни назви бухгалтерської професії на вимоги цифрової економіки. Пропонований нами варіант – «обліковий гарант», тобто фахівець, який обліково-інформаційним продуктом від своєї діяльності забезпечує довіру до цього сегменту даних цифрової економіки.

Зрозуміло, що обліково-інформаційні активи служитимуть цифровій економіці через їх стандартизоване й творче представлення. Так, частина цих

даних у стандартизованому форматі наповнюватиме як державні, так і приватні цифрові бази і платформи. Інша, так би мовити, творча їх частина – для зовнішніх користувачів набуватиме все більше ознак товару. Прогнозуємо, що для останніх такий товар все більше і більше набуватиме ознак активу. У державних та особливо приватних базах даних, цифрових платформах їх не просто братимуть на облік, а й відображатимуть в обліку і операції з ними. Уже сьогодні у провідних наукових школах з бухгалтерського обліку досліджуються як методологічні, так і методичні підходи до побудови обліку інформації про бізнес-середовище.

Все це свідчить про необхідність перегляду усталених правил і підходів до здійснення аудиторських процедур та формування їх документального забезпечення. Відставання теорії аудиту від темпів еволюціонування практичної бізнес-діяльності клієнтів суб'єктів аудиторської діяльності неминуче призведе до формування розривів та прогалин у ході здійснення аудиторських перевірок.

Наші зарубіжні колеги з міжнародної організації CGMA (Chartered Global Management Accountant) уже у найближчому майбутньому бачать зростання ролі бухгалтера до своєрідного інформаційного (облікового) брокера, що працюватиме з ІТ-спеціалістами та керівниками бізнес-підрозділів по формуванню бізнесового сегменту цифрової економіки.

Уже тепер, коли у предметну функціональність бухгалтерської діяльності ввійшла інтегрована звітність, неважко спрогнозувати розширення обліку інформаційних активів і на відображення сфер екологічної та соціальної відповідальності бізнесу. Бухгалтери, а краще облікові гаранті, будуть формувати все більшу й більшу сукупність інформаційних активів на вимоги не просто цифрової економіки, а цифрової економіки сталого розвитку.

Очевидно, що у недалекому майбутньому наука і практика облікової діяльності зіштовхнуться з проблемою постановки облікових продуктів (даних, активів) на баланс та обліку їх реалізації різноманітним

стейкхолдерам. Не останню роль у цьому має зіграти аудит як незалежний суддя-посередник між надавачами та користувачами обліково-інформаційних активів цифрової економіки. Наукові школи з бухгалтерського обліку чекають цікаві дослідження, апробації і обговорення.

РОЛЬ PEST – АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

**Кафлевська С. Г., кандидат економічних наук, доцент, завідувач
кафедри менеджменту Вінницького кооперативного інституту**

Швидкий процес змін в технологіях виробництва, економічна і ринкова нестабільність та зростаюча конкуренція вимагають створення умов, з-за яких підприємство повинно постійно аналізувати поточний стан та оцінювати перспективні напрямки своєї діяльності. У відповідності з чим, використання PEST - аналізу, дасть можливість виявити і оцінити вплив факторів макросередовища на результати поточної й стратегічної діяльності підприємства.

Маркетинговим інструментом, необхідним для виявлення політичних, економічних, соціальних та технологічних аспектів зовнішнього середовища, які впливають на бізнес є - PEST- аналіз.

Метою PEST- аналізу є відстеження (моніторинг) змін макросередовища за чотирма вузловими напрямками і виявлення тенденцій, подій, невідконтрольних підприємству, але здійснюючих вплив на прийняття стратегічних рішень [1].

PEST- аналіз здійснюється в декілька етапів:

Перший етап включає визначення переліку зовнішніх стратегічних факторів, що мають високу ймовірність реалізації та впливу на функціонування підприємства.

На другому етапі оцінюється значимість кожного фактору шляхом присвоєння йому певної ваги від одиниці (найважливіша) до нуля (незначна). Сума значень показника ваги кожного фактора повинна дорівнювати одиниці, що забезпечується нормуванням.

На третьому оцінюється ступінь впливу кожного фактора на стратегію підприємства по 5 бальній шкалі: «п'ять» - сильний вплив, серйозна небезпека; «одиниця» - відсутність впливу, загрози [2].

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є визначення ролі PEST- аналізу, як простого і зручного методу для оцінки макросередовища (зовнішнього середовища) підприємства.

Методика PEST аналізу дуже часто використовується для оцінки важливих ринкових тенденцій галузі, а результати PEST - аналізу можна використати для визначення загроз і можливостей при розробці SWOT - аналізу підприємства.

PEST - аналіз - це інструмент довгострокового стратегічного планування і розробляється на 3-5 років наперед, із щорічним поновленням даних.

За допомогою методу складання профілю макрооточення і безпосереднього оточення вдається оцінити відносну значущість для організації окремих чинників зовнішнього середовища. У матрицю профілю зовнішнього середовища вписуються окремі чинники середовища, кожному з яких експертним шляхом, за допомогою працівників Уладово-Люлинецької ДСС ІБУ і ЦБ НААН України даються наступні оцінки:

- важливість для галузі за шкалою:
3 - велика, 2 - помірна, 1 - слабка;
- вплив на організацію за шкалою:
3 - сильне, 2 - помірне, 1 - слабе, 0 - відсутність впливу;
- -спрямованість впливу за шкалою:
+1 - позитивне, -1 - негативне.

Далі всі три експертні оцінки перемножуються і виходить загальна

інтегральна оцінка, що показує міру важливості конкретного чинника для організації. За цією оцінкою керівництво компанії може визначити, які з чинників середовища мають відносно важливіше значення для організації і, таким чином, заслуговують на найсерйознішу увагу.

Згідно складеного профілю зовнішнього середовища (табл.1), для Уладово-Люлинецької ДСС ІБУ і ЦБ НААН України найбільшу загрозу представляють економічні і політичні і чинники. У той же час великі можливості підприємству дають технологічні, ринкові і конкурентні чинники зовнішнього середовища.

Таблиця 1

Матриця профілю зовнішнього середовища для Уладово-Люлинецької ДСС
ІБУ і ЦБ НААН України

Чинники середовища	Важливість для галузі	Вплив на організацію	Спрямованість впливу	Міра важливості
Економічні	3	3	-1	-9
Політичні	3	2	-1	-6
Ринкові	2	2	+1	+4
Технологічні	3	2	+1	+6
Конкурентні	2	3	+1	+6
Міжнародні	1	1	+1	+ 1
Соціальні	1	1	+1	+ 1

Ринкові чинники це поява конкурентів у даній галузі виробництва, проведення сертифікації продукції, поява нових методів роботи з покупцями, з врахуванням всіх їх вимог. Все це налаштовує підприємство на ефективнішу роботи і примушує стежити за чинниками зовнішнього середовища, що постійно змінюються, а гнучке на них реагування дозволить Уладово-Люлинецькій ДСС ІБУ і ЦБ НААН України налагодити свою виробничу діяльність в найбільш перспективному напрямі і підвищити конкурентоспроможність своєї продукції.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://buklib.net/books/36595/>
2. Бондарева Ю.Г. Стратегічний аналіз умов розвитку сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс].// Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 112. - Харків: ХНТУСГ. - 2011. - 519 с.

ІТ-АУДИТОР ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

**Мельник К.П., к.е.н., доцент, докторант відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки»**

Світ все більше стає цифровим. Спостерігається геометричне нарощування цифрових даних: від простих кліків-уподобань користувачів соціальних мережах до інформації про бізнес-процеси певних суб'єктів господарювання. Ці дані формуються на різних локальних рівнях, об'єднуються у спеціалізовані державні і корпоративні бази і деє безсистемно, а швидше програмно, цілеспрямовано формують основу нових драйверів розвитку – цифрових платформ. Цифрові дані стають новою різновидністю багатства сьогоденного світу. Цей новий вид (об'єкт) активів за ринковою цінністю уже конкурує з фінансово-промисловим капіталом.

У теоретичному усвідомленні цифрові дані мають бути об'єктивними. З розвитком ІТ-технологій, діджиталізації у своїх безумовні більшості вони формуватимуться без людського втручання у машинні процеси. Проте очевидно, що завжди буде існувати нехай і незначний по об'єму сегмент даних, які формуватимуться за участі людського біхевіористичного впливу.

Серед таких активів будуть і обліково-інформаційні дані про бізнес-діяльність. Незважаючи на їх кількісну обмеженість в «океані» цифрової інформації, вони є і будуть завжди вкрай важливими. Саме обліково-інформаційні дані відображають процеси походження багатства. А тепер в епоху політики сталого розвитку вони свідчать також про збалансування з соціальними і екологічними питаннями усіх економічних мотивів.

У науковій школі обліку і аудиту ННЦ «Інститут аграрної економіки» розроблено фундаментальні основи нової інституціональної парадигми і теорії бухгалтерського обліку, де спрогнозовано неминучість функціональної трансформації професії бухгалтера і аудитора в нову інформаційну цифрову епоху розвитку. Базуючись на цих дослідженнях, переглядаємо також предмет аудиту і предметну функціональність професії аудитора у цифровому світі. Предметом аудиту в наших досліджень є природа професійної оцінки достовірності даних публічної звітності суб'єктів господарювання. Ця природа включає всезростаюче різноманіття аспектів. Від суто нормативних до етичних, а тепер і цифрових складових.

Цифрова економіка змінює предметну функціональність аудиторської діяльності. Тепер її фахівці мають зосереджуватися не стільки на даних бухгалтерських програмних продуктів, скільки на ефективності налаштування ІТ-процесів діджиталізації на об'єктивне відображення результативності господарювання. Усе це приведе, за нашими оцінками, до появи спеціалізації ІТ-аудитора. Звісно, такі фахівці спочатку з'являться у великих аудиторських компаніях. Об'єктами їх аудиту будуть ІТ-компанії, цифрові компанії-платформи, передовий до цифрових технологій фінансово-промисловий бізнес. Проте у недалекому майбутньому ІТ-знання і навички увійдуть у предметну функціональність більшості аудиторів та будуть визначальними в освітніх модулях їх підготовки.

ІТ-аудиторська спеціалізація витребувана не тільки у процесах аудиту фінансової звітності, але й у широкій аудиторській діяльності. Дослідження засвідчують, що для об'єктивної оцінки діяльності місцевих органів влади,

надання громадам різноманітних рекомендації аудиторів уже мало бути професійним користувачем різноманітних баз даних. Уже сьогодні від нього потребують професійної оцінки процесів діджиталізації місцевого управління.

Отже, цифрова економіка змінює світ. Вона вимагає кардинального реформування інститутів управління і контролю. Поява ІТ-аудиторів – це яскрава ознака цих змін.

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

**Микульський В.С., аспірант відділу обліку та оподаткування ННЦ
«Інститут аграрної економіки»**

Сучасний світ характеризується по меншій мірі двома науково-світоглядними платформами. Платформа сталого розвитку зі стрижневістю людиноцентризму та платформа цифрового соціально-економічного простору зі стрижневістю інформаційного активу.

Бухгалтерський облік формує особливий інформаційний актив/активи і пропонує їх як товар не тільки так просто звітному разі а й у вмінні інтерпретації на власний розсуд чи вимоги недержавних стейкхолдерів. В епоху цифрової економіки, втілення в обліковий процес ІТ-технологій, використання технологій діджиталізації і т.п., значно зростає продуктивність бухгалтерського обліку та обізнаність самих бухгалтерів.

Вони стають «виробниками» обліково-інформаційного продукту, який набуває якості активу (здатні приносити вигоди) як у внутрішньому управлінні так і для зовнішнього ринку. Основними зовнішніми споживачами такого активу поступово ставатимуть ІТ-компанії та їх цифрові платформи.

Попит на обліково-інформаційний продукт господарюючих суб'єктів зростатиме як кількістю так і якістю.

Відтак західні вчені уже пропонують нову назву для представників бухгалтерської професії – «обліковий брокер».

Обліковий брокер не просто генеруватиме обліково-інформаційний продукт (поточні, звітні, аналітичні й інші дані), але працюватиме з ним як з особливим активом. Обліково-інформаційний продукт є одним із видів цифрових активів, а саме даних про господарюючі суб'єкти.

Відтак, і у науковому, і в практичному сенсі постає питання як ідентифікувати й обліковувати такий актив.

У господарюючих суб'єктах, де власне і генерується обліково-інформаційний продукт, його ідентифікація матиме як звітно-нормативну основу аналітичні прояви. Для постановки на баланс активи можуть мати оцінку за прямими й непрямыми витратами на функціонування обліково-аналітичної служб. У подальшому матиме місце облік таких активів за справедливою вартістю. В ІТ-компаніях, цифрових монстрах, які придбаватимуть такі активи, їх облік організовуватиметься також, як за оцінкою придбання так і за справедливою вартістю.

У будь-якому випадку і на практиці, і у теорії бухгалтерського обліку очікується приріст знань і навиків пов'язаних з цифровою економікою.

Економікою, що перетворить обліково-інформаційний продукт в серйозний актив як для ІТ-компаній і її цифрових платформ, так і для господарюючих суб'єктів.